
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00015694 3

29 551 I 516

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

CXLI.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. AUGUSTINUS.

XXXIV.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI,

Apud VIRENQUE, bibliopolam;

PARISIIS,

Apud BIBLIOPOLAM, cui nomen gallice,

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,

Rue des Saints-Pères, nº 16.

S.-CLODOALDI, E TYPOGRAPHEO BELIN-MANDAR.

233C

COLLECTIO
SELECTA
SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS CENTESIMUS QUADRAGESIMUS PRIMUS.

28484

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

SANCTÆ SEDIS ORDINUM INSIGNIBUS DECORATUM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M DCCC. XL.

QH
65
A5
1835

BR
A92336
Saint Augustine
Opera omnia
[v. 6, 34]

SANCTI AURELII

AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

OPERUM

PARS VI.

OPERA POLEMICA.

S. AUR. AUGUSTINI

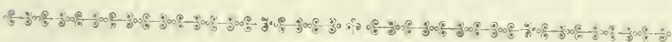
HIPPONENSIS EPISCOPI

AD EPISCOPOS EUTROPIUM ET PAULUM

EPISTOLA,

SIVE LIBER

DE PERFECTIONE JUSTITIÆ HOMINIS [1].

Data sibi chartula definitionum, quæ Cælestii esse dicebantur, Augustinus ratiocinationes primum singulas, quibus ille, vel si quis alius erroris socius, perperam definiebat posse hominem hic sine peccato esse, dissolvit brevibus responsis, docens perfectionem plenitudinemque justitiæ illam, qua homo sine ullo prorsus peccato sit, nec sine gratia possibilem per vires naturæ, præsertim vitiatæ, nec unquam esse præsentis hujus vitæ. Pergit inde ad auctoritates, quas eadem chartula de Scripturis corrogatas continebat, alias quibus homini præcipitur ut sit immaculatus et perfectus, alias quibus commemoratur non esse gravia Dei mandata, alias tandem quasi his, quæ a Catholicis

[1] Scriptus circiter finem anni 415.

contra Pelagianos proferri solerent, auctoritatibus contrarias.

Sanctis fratribus et coepiscopis, Eutropio et Paulo Augustinus.

Charitas vestra, quæ in vobis tanta est, et tam sancta, ut etiam jubenti servire delectet, petivit ut definitionibus quæ dicuntur Cœlestii esse, respondeam. Sic enim prænotata est eadem chartula quam dedistis : « Definitiones, ut dicitur, Cœlestii : » quæ prænotatio credo, quod non illius, sed eorum sit qui hoc attulerunt de Sicilia, ubi Cœlestius non esse perhibetur, sed multi talia garrientes, et sicut ait Apostolus, ipsi errantes, et alios in errorem mittentes[1]. Ex illius tamen hæc esse doctrina, vel etiam quorumdam sociorum ejus, et nos possumus arbitrari. Nam neque istæ breves definitiones, vel potius ratiocinationes, ab illius abhorrent ingenio; quod in opere alio ejus inspexi, cujus eum esse constat auctorem : et non frustra istos fratres qui hæc attulerunt, in Sicilia existimo audisse, quod ipse docuerit ista vel scripserit. Vellem autem, si possem, ita obtemperare vestræ fraternæ benevolentiæ, ut etiam ego tam breviter responderem. Sed nisi et illa commemorem quibus respondeo, quis poterit quemadmodum responderim judicare? Conabor tamen, quantum valuero, adjuvantibus me apud Domini misericordiam etiam orationibus vestris, ut non ultra quam necesse est meus sermo procurrat.

I. « Ante omnia, inquit, interrogandus est qui negat hominem sine peccato esse posse, quid sit quodcumque peccatum, quod vitari potest, an quod vitari non potest.

[1] 2 Tim III, 23

Si quod vitari non potest, peccatum non est : si quod vitari potest, potest homo sine peccato esse, quod vitari potest. Nulla enim ratio vel justitia patitur saltem dici peccatum, quod vitari nullo modo potest. » Respondemus, vitari posse peccatum, si natura vitiata sanetur gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. In tantum enim sana non est, in quantum id quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet; dum caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, ut non ea quæ vult homo faciat[1].

II. « Iterum quærendum est, inquit, peccatum voluntatis, an necessitatis est. Si necessitatis est, peccatum non est : si voluntatis est, vitari potest. » Respondemus quod supra : et ut sanemur, invocamus eum, cui dicitur in Psalmo, « De necessitatibus meis educ me[2]. »

III. « Iterum, inquit, quærendum est, quid est peccatum, naturale, an accidens. Si naturale, peccatum non est : si autem accidens est, et recedere potest, et quod recedere potest, vitari potest, et quod vitari potest, potest homo sine eo esse quod vitari potest. » Respondetur, naturale non esse peccatum, sed naturæ, præsertim vitiatæ, unde facti sumus natura filii iræ, parum esse ad non peccandum voluntatis arbitrium, nisi adjuta sanetur gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[3].

IV. « Iterum, ait, quærendum est, quid est peccatum, actus, an res. Si res est, auctorem habeat necesse est; et si auctorem habere dicitur, jam alter præter Deum rei alicujus auctor induci videbitur : at si hoc dici impium est, confiteri necesse est peccatum omne actum esse, non rem. Si igitur actus est, imo quia vere actus est, vitari potest. » Respondemus, peccatum quidem actum dici et esse, non rem. Sed etiam in corpore claudicatio eadem

[1] Gal. v, 17. — [2] Psal. xxiv, 17. — [3] Ephes. ii, 3.

ratione actus est, non res : quoniam res, pes ipse vel corpus vel homo est, qui pede vitiato claudicat; nec tamen vitare potest homo claudicationem, nisi habeat sanatum pedem. Quod etiam in interiore homine fieri potest, sed gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Ipsum sane vitium quo claudicat homo, nec pes est, nec corpus, nec homo, nec ipsa claudicatio; quæ utique non est quando non ambulat, cum tamen insit vitium quo fit claudicatio quando ambulat. Quærat ergo quod eidem vitio nomen imponat, utrum rem velit dicere, an actum, an rei potius qualitatem malam, qua deformis actus existit. Sic et in homine interiore animus res est, rapina actus est, avaritia vitium est, id est, qualitas secundum quam malus est animus, etiam quando nihil agit unde avaritiæ suæ serviat, etiam quando audit : « Non concupisces [1], » seque vituperat, et tamen avarus manet : sed per fidem renovatur, id est, sanatur, de die in diem, nec tamen nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum [2].

V. « Iterum, inquit, quærendum est, utrum ne debeat homo sine peccato esse. Procul dubio debet. Si debet, potest : si non potest, ergo nec debet. Et si non debet homo esse sine peccato, debet ergo cum peccato esse; et jam peccatum non erit, si illud deberi constiterit. Aut si hoc etiam dici absurdum est, confiteri necesse est, debere hominem sine peccato esse, et constat eum non aliud debere quam potest. » Respondetur eadem similitudine, qua superius jam respondimus. Cum enim videmus claudum, qui sanari potest, recte utique dicimus, Debet homo iste esse sine claudicatione; et si debet, potest. Nec tamen cum vult continuo potest, sed cum fuerit adhibita curatione sanatus, et medicina adjuverit voluntatem. Hoc fit in interiore homine, quod ad peccatum attinet tanquam ejus

[1] Exod. xx, 17. — [2] 2 Cor. iv, 16.

claudicationem, per ejus gratiam qui venit non vocare justos, sed peccatores; « Quia non est opus sanis medicus, » sed male habentibus[1]. »

VI. « Iterum, ait, quærendum est, utrum-ne præceptum sit homini sine peccato esse. Aut enim non potest, et præceptum non est : aut quia præceptum est, potest. Nam quid præciperetur, quod fieri omnino non posset? » Respondetur consultissime homini præcipi, ut rectis passibus ambulet, ut cum se non posse perspexerit, medicinam requirat, quæ interioris hominis ad sanandam peccati claudicationem, gratia Dei est per Jesum Christum Dominum nostrum.

VII. « Iterum, ait, quærendum est, an velit Deus hominem sine peccato esse. Procul dubio vult, et procul dubio potest. Quis enim tam demens est, ut vel dubitet fieri posse, quod Deum velle non dubitat? » Respondetur : Si nollet Deus hominem sine peccato esse, non mitteret Filium suum sine peccato, qui sanaret homines a peccatis. Hoc fit in credentibus et proficientibus renovatione interioris hominis de die in diem, donec fiat perfecta justitia tanquam sanitas plena.

VIII. « Iterum, ait, quærendum est, quomodo vult Deus hominem esse, cum peccato, an sine peccato. Procul dubio non vult esse cum peccato. Quanta hæc impietatis blasphemia sit, cogitandum est ut dicatur hominem posse esse cum peccato, quod Deus non vult; et negetur posse esse sine peccato, quod Deus vult : quasi aliquem ad hoc Deus creaverit, ut posset esse quod nolit, et non posset esse quod velit, et ut contra suam magis quam ut secundum suam existeret voluntatem. » Jam superius responsum est : sed addendum video, quod spe salvi facti sumus. « Spes » autem videtur, non est spes; quod enim videt quis, quid

[1] Matth. IX, 12 et 13.

» sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patien- » tiam expectamus[1]. « Tunc ergo erit plena justitia, quando plena sanitas; tunc plena sanitas, quando plena charitas; plenitudo enim legis charitas[2] : tunc autem plena charitas, quando videbimus eum sicuti est[3]. Neque enim erit quod addatur ad dilectionem, cum fides pervenerit ad visionem.

IX. « Iterum quærendum est, inquit, per quid efficitur homo cum peccato, per naturæ necessitatem, an per arbitrii libertatem. Si per naturæ necessitatem, culpa caret : si per arbitrii libertatem, quærendum est a quo ipsam arbitrii libertatem acceperit; procul dubio a Deo. Deus autem quod dedit, certe bonum est, negari enim non potest. Qua igitur ratione bonum probatur, si magis ad malum quam ad bonum pronum est? Magis enim ad malum quam ad bonum est, si homo per illud potest esse cum peccato, et non potest esse sine peccato. » Respondetur, per arbitrii libertatem factum, ut esset homo cum peccato; sed jam pœnalis vitiositas subsecuta, ex libertate fecit necessitatem. Unde ad Deum fides clamat, « De necessitati- » bus meis educ me[4]. » Sub quibus positi, vel non possumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus, velimus, nec valemus implere. Nam et ipsa libertas credentibus a liberatore promittitur. « Si vos, inquit, Filius » liberaverit, tunc vere liberi eritis[5]. » Victa enim vitio in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura. Hinc alia Scriptura dicit : « A quo enim quis devictus est, huic et » servus addictus est[6]. » Sicut ergo non est opus sanis medicus, sed male habentibus[7] : ita non est opus liberis liberator, sed servis, ut ei dicat gratulatio libertatis, « Sal- » vam fecisti de necessitatibus animam meam[8]. » Ipsa

[1] Rom. VIII, 24. — [2] Id. XIII, 10. — [3] 1 Joan. III, 2. — [4] Psal. XXIV, 17. — [5] Joan. VIII, 36. — [6] 2 Petr. II, 19. — [7] Matth. IX, 12. — [8] Psal. XXX, 8.

enim sanitas est vera libertas, quæ non perisset, si bona permansisset voluntas. Quia vero peccavit voluntas, secuta est peccantem peccatum habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas, et accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est permaneat beate vivendi voluntas, ita ut sit etiam bene vivendi et nunquam peccandi voluntaria felixque necessitas.

X. « Proinde, inquit, Deus bonum hominem fecit, et præter quam illum bonum fecit, bonum ei insuper ut faceret imperavit. Quam impium, ut confiteamur hominem malum esse, quod nec factus est, nec ei præceptum est; et negemus eum bonum posse esse, quod factus est, et quod ei ut faceret imperatum est. » Respondemus : Quia ergo non se ipse homo, sed Deus bonum hominem fecit; Deus eum, non se ipse, ut sit bonus reficit, dum volentem, credentem, invocantem liberat a malo, quod sibi ipse fecit. Hoc autem fit, dum gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum renovatur homo interior de die in diem [2], ut ad sempiternam, non pœnam, sed vitam resurgat homo exterior in novissimo die.

XI. « Iterum, ait, quærendum est, quot modis constet omne peccatum; duobus, ni fallor, si aut illa fiant quæ prohibentur, aut illa non fiant quæ jubentur. Tam certe omnia illa quæ prohibita sunt, vitari possunt, quam quæ præcepta sunt perfici. Nam frustra aut prohiberetur aut juberetur, quod vel caveri vel impleri non posset. Et quomodo negabimus possse esse hominem sine peccato, cum confiteri necesse sit, eum tam omnia illa quæ vetantur posse cavere, quam quæ imperantur efficere? » Respondetur multa esse in Scripturis sanctis divina præcepta, quæ omnia commemorare nimis operosum est [1] : sed Dominus qui verbum consummans et brevians fecit super terram,

[1] Rom. IX, 28.

in duobus præceptis dixit Legem Prophetasque pendere [1]; ut intelligeremus, quidquid aliud divinitus præceptum est, in his duobus habere finem, et ad hæc duo esse referendum : « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde » tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et diliges proximum tuum tanquam te ipsum. In his, inquit, » duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ [2]. » Quidquid ergo Dei lege prohibemur, et quidquid jubemur facere, ad hoc prohibemur et jubemur, ut duo ista compleamus. Et forte generalis prohibitio est : « Non concupis- » ces [3]; » et generalis jussio, Diliges. Unde breviter et apostolus Paulus quodam loco utrumque complexus est. Prohibitio enim est « Nolite conformari huic sæculo : » jussio autem : « Sed reformamini in novitate mentis ves- » træ [4]. » Illud pertinet ad concupiscere, hoc ad diligere; illud ad continentiam, hoc ad justitiam ; illud ad declinandum a malo, hoc ad faciendum bonum. Non concupiscendo enim vetustate expoliamur, et novitate induimur diligendo. Sed nec quisquam potest continens esse, nisi Deus det [5], et charitas Dei diffunditur in cordis nostris [6], non per nos ipsos, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Hoc autem fit de die in diem in iis, qui volendo et credendo et invocando proficiunt, et præterita obliviscentes in ea quæ ante sunt extenduntur. Ad hoc enim lex ista præcipit, ut cum in his implendis homo defecerit, non se extollat superbia tumidus [7], sed ad gratiam confugiat fatigatus ; ac sic eum lex terrendo, ad Christum diligendum pædagogi perducat officio.

XII. « Iterum, quærendum est, inquit, quomodo non potest homo sine peccato esse, voluntate an natura. Si natura peccatum non est : si voluntate, perfacile potest

[1] Matth. XXII, 40. — [2] Ibid. 37. — [3] Exod. XX, 17, et Deut. VI, 5. — [4] Rom. XII, 2. — [5] Sap. VIII, 21. — [6] Rom. V, 5. — [7] Philip. III, 13.

voluntas voluntate mutari. » Respondemus, admonentes esse cogitandum quanta sit ista præsumptio, qua dicitur non solum posse, (quod quidem adjuvante gratia Dei negandum non est), sed etiam perfacile posse voluntatem voluntate mutari : cum dicat Apostolus : « Caro concupis- » cit adversus spiritum et spiritus adversus carnem ; hæc » enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis facia- » tis[1]. » Non enim ait, « Hæc invicem adversantur, ut quæ » potestis facere, nolitis : » sed, ut non ea quæ vultis facia- » tis. » Cur ergo concupiscentia carnis, (quæ utique culpabilis atque vitiosa est, nihilque est aliud quam desiderium peccati, quod idem Apostolus præcipit, ne regnet in nostro mortali corpore[2], ubi satis ostendit esse tamen in nostro mortali corpore, quod permittendum non sit ut regnet) : cur ergo ista concupiscentia non mutata est ea voluntate, quam voluntatem satis evidenter expressit Apostolus dicens, ut non ea quæ vultis faciatis ; si facile potest voluntas voluntate mutari ? Nec sana isto modo naturam, sive animæ, sive corporis, quam Deus creavit, et quæ tota bona est, accusamus : sed eam dicimus propria voluntate vitiatam, sine Dei gratia non posse sanari.

XIII. « Iterum, ait, quærendum est, si non potest homo sine peccato esse, cujus culpa est, ipsius ne hominis, an cujuslibet alterius : si ipsius hominis, quomodo culpa hominis est, si hoc non est quod esse non potest ? » Respondemus, ideo esse culpam hominis, quod non est sine peccato, quia sola hominis voluntate factum est, ut ad istam necessitatem veniret, quam sola hominis voluntas superare non possit.

XIV. « Iterum, ait, quærendum est, Si natura hominis bona est, quod nullus negare nisi Marcion aut Manichæus audebit, quomodo igitur bona est, si malo ei carere

[1] Gal. v, 17. — [2] Rom. vi, 12.

non est possibile? Omne enim peccatum malum esse quis dubitet? » Respondemus, et naturam hominis bonam esse, et eam malo carere posse. Nam ideo clamamus: « Libera nos a malo[1] : » quod non perficitur, quandiu corpus quod corrumpitur, aggravat animam[2]. Sed hoc agitur gratia per fidem, ut aliquando dicatur, « Ubi est, mors, contentio tua? ubi est, mors, aculeus » tuus? Aculeus autem mortis peccatum, virtus vero » peccati lex[3]. » Quoniam lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem, quæ plena et perfecta tunc erit, cum videbimus facie ad faciem.

XV. « Et hoc, inquit, dicendum est : Certe justus est Deus; negari enim non potest. Imputat autem Deus homini omne peccatum. Et hoc quoque confitendum puto, quia neque peccatum est, quidquid non imputabitur in peccatum. Et si est aliquod peccatum quod vitari non possit, quomodo justus Deus dicitur, si imputare cuiquam creditur, quod vitari non possit? » Respondemus, jam olim contra superbos clamatum : « Beatus cui non imputavit Dominus » peccatum[4]. » Non enim imputat his qui fideliter ei dicunt : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimitti- » mus debitoribus nostris[5]. » Et juste non imputat, quia justum est quod ait : « In qua mensura mensi fueritis, in » eadem remetietur vobis[6]. » Peccatum est autem, cum vel non est charitas quæ esse debet, vel minor est[7] quam debet, sive hoc voluntate vitari possit, sive non possit : quia si potest, præsens voluntas hoc facit : si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit; et tamen vitari potest, non quando voluntas superba laudatur, sed quando humilis adjuvatur.

[1] Matth. vi, 13. — [2] Sap. ix, 15. — [3] 1 Cor. xv, 55. — [4] Psal. xxxi, 2. [5] Matth. iv, 11. — [6] Il. vii, 2. — [7] Vide supra, lib. de Spiritu et Litt. cap. 26, et lib. de Nat. es Grat. cap. 38.

XVI. Post hæc ille qui ista conscripsit, introducit personam suam quasi cum altero disputantem, et fecit se interrogari, et quasi ab interrogante sibi dici : « Da mihi hominem sine peccato. » Et respondet : Do tibi qui esse possit. » Et rursus ab interrogante dicitur ei : « Quis est? » Et respondet : « Ipse tu. Quod si dixeris, inquit, ego esse non possum : respondendum est, cujus culpa est? Quod si dixeris, mea : dicendum est, Et quomodo tua est, si esse non potes? » Iterum facit se interrogari et dici sibi : « Tu ipse sine peccato es, qui dicis hominem sine peccato esse posse? » Et respondet : « Quod non sum sine peccato, cujus culpa est? Quod si dixerit, inquit, tua est : respondendum est, Quomodo mea, si esse non possum? » Nos respondemus, nullum cum eis de his verbis esse debere conflictum : quia non est ausus dicere hominem esse sine peccato, vel aliquem, vel se ipsum, sed tantummodo esse posse, respondit; quod neque nos negamus. Quando autem possit, et per quem possit, hoc quæritur. Si enim modo est, non omni animæ fideli positæ in corpore mortis hujus orandum est, et dicendum, « Dimitte » nobis debita nostra [1] : » cum jam in sancto baptismo universa fuerint dimissa præterita. Quisquis autem membris fidelibus Christi hoc non esse orandum, persuadere conatur, nihil aliud quam se ipsum Christianum non esse profitetur. Porro si per se ipsum potest homo esse sine peccato, ergo Christus gratis mortuus est [2] : « Non autem gratis Christus mortuus est : » non igitur potest homo esse sine peccato, etiamsi velit, nisi adjuvetur gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Quod ut perficiatur, et nunc in proficientibus agitur, et omni modo implebitur, contentione mortis absumpta, et charitate quæ credendo et sperando nutritur, videndo et obtinendo per-

[1] Matth. VI, 12. — [2] Gal. II, 21.

XVII. Deinde instituit divinis testimoniis agere quod intendit : quod quale sit, diligentius advertamus. « Testimonia, inquit, quibus probatur præceptum esse homini ut absque peccato sit. » Ad hoc respondemus : Non utrum præceptum sit quæritur, quod valde manifestum est : sed hoc ipsum quod præceptum esse constat, utrum in corpore mortis hujus possit impleri, ubi caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem [1], ut non ea quæ volumus faciamus. De quo corpore mortis hujus, non omnis liberatur qui finit hanc vitam, sed qui in hac vita susceperit gratiam, et ne in vanum suscipiat bonis operibus egerit. Aliud est enim, exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vitæ hujus ultimus cogit ; aliud est autem liberari, de corpore mortis hujus, quod sola Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum, sanctis et fidelibus ejus impertit. Post hanc autem vitam merces perficiens redditur, sed eis tantum a quibus in hac vita ejusdem mercedis meritum comparatur. Non enim ad saturitatem justitiæ, cum hinc exierit, quisque perveniet, nisi ad eam cum hic est, esuriendo et sitiendo cucurrerit. « Beati quippe qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam » ipsi saturabuntur [2]. »

XVIII. Quandiu ergo peregrinantes a Domino per fidem ambulamus [3], non per speciem, unde dictum est, « Justus ex fide vivit [4] ; » hæc est nostra in ipsa peregrinatione justitia, ut ad illam perfectionem plenitudinemque justitiæ, ubi in specie decoris ejus jam plena et perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine et perfectione tendamus, castigando corpus nostrum et servituti subjiciendo, et eleemosynas in dandis beneficiis, et dimittendis quæ in nos sunt commissa peccatis, hilariter et ex corde faciendo, et orationibus indesinenter instando ; et

[1] Gal. v, 17. — [2] Matth. v, 6. — [3] 2 Cor. v, 6. — [4] Habac. II, 4.

hæc faciendo in doctrina sana, qua ædificatur fides recta, spes firma, charitas pura. Hæc est nunc nostra justitia, qua currimus esurientes et sitientes ad perfectionem plenitudinemque justitiæ, ut ea postea saturemur. Unde Dominus in Evangelio cum dixisset : « Nolite facere justi» tiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis[1]; » ne istum nostrum cursum sinæ humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione justitiæ ipsius executus, nisi tria ista, jejunium, eleemosynas, orationes ; jejunio scilicet universam corporis castigationem significans; eleemosynis omnem benevolentiam et beneficentiam, vel dandi, vel ignoscendi; et oratione insinuans omnes regulas sancti desiderii : ut quoniam in castigatione corporis frenatur concupiscentia, quæ non frenari, sed omnino esse non debet, nec erit in illa perfectione justitiæ, ubi nullum erit omnino peccatum ; et sæpe in usu rerum etiam concessarum atque licitarum exerit immoderationem suam : in ipsa vera beneficentia qua justus consulit proximo, quædam fiunt quæ obsint, cum prodesse putata sint ; et aliquando per infirmitatem, vel cum minus sufficit necessitatibus aliorum, vel parum in eis proficit, quod benignitatis ac laboris impenditur, subrepit tædium, quo fuscetur hilaritas in qua datorem diligit Deus ; subrepit autem tanto magis, quanto minus quisque, et tanto minus, quanto magis profecerit[2] : his atque hujusmodi consideratis, merito in oratione dicimus, « Dimitte nobis debita nostra, si» cut et nos dimittimus debitoribus nostris[3]. » Si tamen quod dicimus, faciamus, ut vel ipsi etiam diligantur inimici : vel si quisquam adhuc in Christo parvulus hoc nondum facit ; pœnitenti tamen quod in eum quisque peccavit, et veniam petenti, ex intimo cordis ignoscat, si vult ut ejus orationem Pater cœlestis exaudiat.

[1] Matth. VI, 1. — [2] 2 Cor. IX, 7. — [3] Matth. VI, 12.

XIX. In qua oratione, si contentiosi esse nolumus, satis nobis propositum speculum est, ubi inspiciatur vita justorum, qui ex fide vivunt, et perfecte currunt, quamvis sine peccato non sint. Unde dicunt, Dimitte nobis; quia nondum quo curritur pervenerunt. Hinc dicit Apostolus : « Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim: » fratres, ego me non arbitror apprehendisse; unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, » secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis in Dei Christo Jesu[1]. » Quotquot ergo perfecti, hoc sapiamus; id est, quotquot perfecte currimus, hoc sapiamus, quod nondum perfecti sumus, ut illic perficiamur quo perfecte adhuc currimus : ut cum venerit quod perfectum est, quod ex parte est destruatur[2]; id est, non jam ex parte sit, sed ex toto; quia fidei et spei jam res ipsa, non quæ credatur et speretur, sed quæ videatur teneaturque succedet : charitas autem, quæ in his tribus major est, non auferetur; sed augebitur et implebitur, contemplata quod credebat, et quod sperabat indepta. In qua plenitudine charitatis præceptum illud implebitur : « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex » tota anima tua, et ex tota mente tua[3]. » Nam cum est adhuc aliquid carnalis concupiscentiæ, quod vel continendo frenetur, non omni modo ex tota anima diligitur Deus. Non enim caro sine anima concupiscit, quamvis caro concupiscere dicatur, quia carnaliter anima concupiscit. Tunc erit justus sine ullo omnino peccato, quando nulla lex erit in membris ejus repugnans legi mentis ejus[4], sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diliget Deum, quod est primum summumque præceptum[5]. Cur ergo non præciperetur homini ista perfectio, quamvis

[1] Philip. III, 12. — [2] I Cor. XIII, 10. — [3] Deut. IV, 5. — [4] Rom. VII, 23. — [5] Matth. XXII, 37.

eam in hac vita nemo habeat[1]? Non enim recte curritur, si quo currendum est nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur : « Sic ergo curramus, ut » comprehendamus[2]. » Omnes enim qui recte currunt, comprehendent : non sicut in agone theatrico, omnes quidem currunt, sed unus accipit palmam. Curramus credendo, sperando, desiderando; curramus corpus castigando, et eleemosynas in bonis dandis malisque ignoscendis, hilariter et ex corde faciendo, et currentium vires ut adjuventur orando; et sic audiamus præcepta perfectionis, ne currere negligamus ad plenitudinem charitatis.

XX. His præmissis, ea testimonia quæ posuit iste cui respondemus, tanquam nos ea protulerimus, diligenter audiamus, « In Deuteronomio : « Tu autem perfectus eris » coram Domino Deo tuo[3]. » Item illic : « Et non erit inconsummatus in filiis Israël. » Item Salvator in Evangelio : » Estote perfecti, quia Pater vester qui in cœlis est, perfectus est[4]. » Item Apostolus ad Corinthios secunda : « De cætero, fratres, gaudete, perfecti estote[5]. » Item ad Colossenses : « Corripientes omnem hominem, et docentes » in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo[6]. » Item ad Philippenses : « Omnia » facite sine murmuratione et hæsitatione, ut sitis irreprehensibiles et simplices, sicut filii Dei immaculati[7]. » Item ad Ephesios : « Benedictus Deus et Pater Domini » nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali, in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos » in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti » et immaculati in conspectu ejus[8]. » Item ad Colossenses : « Et vos cum essetis aliquando alienati et inimici sensu

[1] Vide lib. de Spiritu et Litt. cap. 36. — [2] 1 Cor. IX, 24. — [3] Deut. XVIII, 13. — [4] Matth. V, 48. — [5] 2 Cor. XIII, 11. — [6] Coloss. I, 28. — [7] Philip. II, 14. — [8] Ephes. I, 3.

» in operibus malis, nunc autem reconciliati in corpore » carnis ejus per mortem ejus, exhibete vos sanctos et » immaculatos et irreprehensibiles [1]. » Item ad Ephesios : « Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non haben- » tem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit » sancta et immaculata [2]. » Item ad Corinthios prima : « Sobrii estote, et justi, et nolite peccare [3]. » Item in Epistola sancti Petri : « Propter quod succincti lumbos men- » tis vestræ, sobrii, perfecte sperate in eam quæ offertur » vobis gratiam, quasi filii obedientiæ, non configurati » prioribus ignorantiæ vestræ concupiscentiis, sed secun- » dum eum qui vocavit vos sanctum, et ipsi sancti in omni » conversatione sitis [4]; » quia scriptum est : « Sancti eri- » tis, quia ego sanctus sum [5]. » Unde et beatus David dicit : « Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis » requiescet in monte sancto tuo [6]? Qui ingreditur sine ma- » cula, et operatur justitiam. » Et alibi : « Et ero imma- » culatus cum eo [7]. » Et alibi : « Beati immaculati in via, » qui ambulant in lege Domini [8]. » Item apud Salomonem : « Diligit Dominus sancta corda, accepti sunt autem illi » omnes immaculati [9]. » Horum testimoniorum aliqua currentes exhortantur, ut perfecte currant ; aliqua ipsum finem commemorant, quo currendo pertendant. Ingredi autem sine macula non absurde etiam ille dicitur, non qui jam perfectus est, sed qui ad ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipsa peccata venialia non negligens mundare eleemosynis. Ingressum quippe, hoc est, iter nostrum quo tendimus ad perfectionem, munda mundat oratio. Munda est autem oratio ubi veraciter dicitur : « Dimitte nobis, sicut et nos

[1] Coloss. I, 21. — [2] Ephes. V, 27. — [3] I Cor. XV, 34. — [4] I Petr. I, 13. — [5] Levit. XIX, 2. — [6] Psal. XIV, 1. — [7] Id. XVII, 24. — [8] Id. CXVIII, 1. — [9] Prov. II, 20, juxta LXX.

» dimittimus [1], » ut dum non reprehenditur, quod non imputatur, sine reprehensione, hoc est, sine macula noster ad perfectionem cursus habeatur : in qua perfectione, cum ad eam venerimus, jam non sit omnino quod ignoscendo mundetur.

XXI. Deinde iste adhibet testimonia, quibus ostendat, non esse gravia divina præcepta. Quis autem nesciat, cum præceptum sit generale charitas, (« quia finis præcepti est » charitas, et plenitudo Legis est charitas [2], ») non esse grave quod diligendo fit, non timendo? Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere [3] : sed perfecta charitas foras mittit timorem, et facit præcepti sarcinam, non solum non prementem onere ponderum, verumetiam sublevantem vice pennarum [4]. Quæ tamen charitas ut habeatur, etiam tanta quanta in corpore mortis hujus haberi potest, parum est nostræ voluntatis arbitrium, nisi adjuvet gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum [5]. Diffunditur quippe in cordibus nostris [6], quod sæpe dicendum est, non per nos ipsos, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Nec aliam ob causam Scriptura commemorat non esse gravia divina præcepta, nisi ut anima quæ illa gravia sentit, intelligat se nondum accepisse vires, quibus talia sint præcepta Domini qualia commendantur, levia scilicet atque suavia, et oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facilitatis. Qui enim dicit : « Fiat cor meum immaculatum ; et, « Itinera mea dirige » secundum verbum tuum, et ne dominetur mihi omnis » iniquitas [7] ; » et, « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et » in terra [8] ; » et, « Ne nos inferas in tentationem ; » et cætera hujusmodi quæ commemorare longum est, hoc

[1] Matth. VI, 12. — [2] 1 Tim. I, 5, et Rom. XIII, 10. — [3] Vide lib. de Nat. et Grat. cap. 69. — [4] 1 Joan. IV, 18. — [5] Rom. VII, 25. — [6] Id. V, 5. — [7] Psal. CXVIII, 80. — [8] Ibid. 133. — [9] Matth. VI, 10 et 13.

utique orat, ut præcepta Dei faciat : quæ ut fierent, nec juberetur, si nihil ibi nostra voluntas ageret ; nec oraretur, si sola sufficeret. Commendantur ergo non esse gravia, ut cui gravia sunt, intelligat nondum se accepisse donum, quo gravia non sint ; nec arbitretur ea se perficere, quando ita facit, ut gravia sint. « Hilarem enim datorem diligit » Deus [1]. » Nec tamen, cum ea gravia sentit, desperando frangatur : sed ad quærendum, petendum, pulsandumque cogatur.

XXII. Audiamus ergo et in his testimoniis quæ deinde posuit, Deum sua præcepta non gravia commendantem. « Quod Dei mandata, inquit, non modo impossibilia non sint, verum ne gravia quidem. In Deuteronomio : « Et convertetur Dominus Deus tuus epulari in te super bonis, » sicut epulatus est super patres tuos, si audieritis vocem » Domini Dei vestri, custodire et facere omnia mandata » ejus, et justitias, et judicia quæ scripta sunt in libro » Legis hujus [2] : » si conversus fueris ad Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua. Quia mandatum hoc, quod ego mando tibi hodie, non est grave, neque a te longe est. Non est in cœlo, ut dicas : Quis ascendet in cœlum, et accipiet illud nobis, et audientes faciemus ? Non est trans mare, ut dicas : Quis transfretabit mare et accipiet illud nobis, et audientes faciemus ? Juxta te est enim verbum in ore tuo, in corde, et in manibus tuis facere illud. Item Dominus in Evangelio : « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, » et ego vos requiescere faciam [3]. » Tollite jugum meum » super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis » corde ; et invenietis requiem animabus vestris : jugum » enim meum suave est et onus meum leve est. » Item in Epistola sancti Joannis : « Hæc est charitas Dei, ut

[1] 2 Cor. IX, 7. — [2] Deut. XXX, 9. — [3] Matth. XI, 28.

» mandata ejus observemus, et mandata ejus gravia non » sunt [1].» His auditis legitimis et Evangelicis et Apostolicis testimoniis ædificemur ad gratiam, quam non intelligunt, qui ignorantes Dei [2] justitiam et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Si enim non intelligunt illud ex Deuteronomio, quemadmodum apostolus Paulus commemoraverit, ut corde credatur ad justitiam, ore autem confessio fiat ad salutem [3]; quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus [4] : isto certe Joannis apostoli testimonio, quod ad istam sententiam ultimum posuit, ubi ait : « Hæc est charitas Dei, ut man» data ejus servemus, et mandata ejus gravia non sunt,» debent utique commoneri, charitati Dei non esse grave mandatum Dei ; quæ non nisi per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium humanæ voluntatis; cui plus dando quam oportet, ignorant justitiam Dei : quæ tamen charitas tunc perfecta erit, cum pœnalis timor omnis abscesserit.

XXIII. Post hæc proposuit testimonia, quæ contra eos dici solent : nec ea solvit, sed commemorando quasi contraria, quæstiones arctius illigavit. Ait enim : « Testimonia Scripturarum, quæ e diverso ponenda sunt his, qui arbitrii libertatem, vel non peccandi possibilitatem imperite existimant se Scripturarum auctoritate posse destruere. Objicere enim solent, inquit, quod sanctus Job dixerit : « Quis mundus est a peccato ? Nec infans, cujus est unius » diei vita super terram [5]. » Deinde quasi respondet huic testimonio aliis testimoniis, quod ipse Job dixerit: «Justus » enim vir et sine querela factus sum in derisum [6]. » Non intelligens posse dici hominem justum, qui perfectioni justitiæ plurimum accessit? ita ut ei proximus fieret : quod

[1] I Joan. III, 3. — [2] Rom. x, 3. — [3] Ibid. 10. — [4] Matth. IX, 12. — [5] Job, XIV, 4, juxta LXX. — [6] Id. XII, 4, et LII, juxta LXX.

multos etiam in hac vita potuisse, in qua ex fide vivitur, non negamus.

XXIV. Hoc et illo testimonio confirmatur, quod iste consequenter adjunxit ab eodem Job dictum : « Ecce ego » proximus sum judicio meo, et scio quia justus inveniar[1]. » Hoc enim est judicium, de quo alibi dicitur : « Et educet » quasi lumen justitiam tuam, et judicium tuum velut » meridiem[2]. » Denique non dixit, ibi sum ; sed, « proxi- » mus sum. » Quod si judicium suum illud intelligi voluit, non quo ipse judicabit, sed quo in fine est judicandus, justi in illo judicio invenientur omnes, qui non fallaciter dicunt : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimit- » timus debitoribus nostris[3]. » Per hanc enim dimissionem justi invenientur ; eo quod ea quæ hic habebant peccata, eleemosynis deleverunt. Unde Dominus dicit : « Date elee- » mosynam, et ecce omnia munda sunt vobis[4]. » Denique hoc dicetur justis in regnum promissum ituris : « Esurivi » enim, et dedistis mihi manducare[5] : » et cætera hujusmodi. Sed aliud est, esse sine peccato, quod de solo in hac vita Unigenito dictum est ; aliud, esse sine querela, quod de multis justis etiam in hac vita dici potuit : quoniam est quidam modus bonæ vitæ, de quo etiam in ista humana conversatione, justa querela esse non possit. Quis enim juste queritur de homine, qui nemini male vult, et quibus potest fideliter consuli, nec contra cujusquam injurias tenet libidinem vindicandi, ut veraciter dicat : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris[6]. » Et tamen eo ipso quod verum dicit : « Dimitte, sicut et nos dimitti- » mus ; » sine peccato se non esse declarat.

XXV. Inde est quod dicit. « Nihil iniquum erat in ma- » nibus meis, sed munda oratio mea[7]. » Hinc enim erat

[1] Job, XIII, 18 juxta LXX. — [2] Psal. XXXVI, 6. — [3] Matth. VI, 12. — [4] Luc. XI, 41. — [5] Matth. XXV, 35. — [6] Id. VI, 12. — [7] Job, XVI, 18.

munda oratio, quia veniam non injuste petebat, qui veraciter dabat.

XXVI. Et quod dicit de Domino, « Multas enim con» tritiones meas fecit sine causa[1] : » non ait, nullas fecit cum causa, sed, « multas sine causa. » Non enim propter multa peccata ejus factæ sunt et multæ contritiones, sed propter probationem patientiæ. Nam propter peccata, sine quibus, ut alibi confitetur[2], non fuit, pauciora se pati debuisse judicat.

XXVII. Item quod dicit, « Vias enim ejus custodivi, et » non declinavi a mandatis ejus, neque discedam[3]. » Custodit vias Dei, qui non sic exorbitat, ut eas relinquat, sed in eis currendo proficit ; etsi aliquando ut infirmus offendit aut titubat : proficit autem minuendo peccata, donec perveniat ubi sine peccato sit. Non enim aliter potest eo modo proficere, nisi custodiendo vias ejus. Declinat autem a mandatis Domini atque discedit apostata ; non ille qui, etiamsi habeat peccatum, confligendi tamen cum eo perseverantiam non relinquit, donec eo perveniat ubi nulla cum morte contentio remanebit. In isto ergo conflictu induimur ea justitia, qua hic ex fide vivitur, et ea quodam modo loricamur. Assumimus quoque judicium, quod etiam contra nos pro nobis facimus, quando peccata nostra accusando damnamus : unde scriptum est, « Justus » ipse sui accusator est in primordio sermonis[4]. » Hinc item dicit, « Justitia vestitus eram, et circumdedi mihi ju» dicium sicut chlamydem[5]. » Nam et ista vestis belli magis solet esse quam pacis, ubi adhuc expugnatur concupiscentia, non ubi erit plena sine aliquo prorsus hoste justitia, novissima inimica morte destructa.

XXVIII. Quod autem iterum ait idem sanctus Job,

[1] Job, IX, 17. — [2] Id. VI, 2. — [3] Id. XXIII, 11. — [4] Prov. XVIII, 17. — [5] Job, XXIX, 15.

« Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea[1]: » tunc nos in ista vita, in qua ex fide vivimus, non reprehendit cor nostrum, si eadem fides qua corde creditur ad justitiam, non negligit reprehendere peccatum nostrum. Unde dicit Apostolus : « Non enim quod volo facio bo- » num, sed quod odi malum hoc ago[2]. » Bonum est enim non concupiscere, et hoc bonum vult justus, qui ex fide vivit[3] : et tamen facit quod odit, quia concupiscit; quamvis post concupiscentias suas non eat[4] : quod si fecerit, tunc vere ipse fecit ut cedat, ut consentiat, ut desiderio peccati obediat. Tunc cum cor ejus reprehendit; quia ipsum reprehendit, non illud peccatum ejus, quod habitat in membris ejus. Cum vero non sinit regnare peccatum in suo mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, nec exhibet membra sua arma iniquitatis peccato[5]; inest quidem peccatum in membris ejus, sed non regnat, quia non obeditur desideriis ejus. Et ideo dum quod non vult agit, id est, non vult concupiscere et concupiscit; consentit legi[6], quia bona est. Hoc enim vult et ipse quod lex; quia vult ipse non concupiscere, et lex dicit, « Non concupisces[7]. » In hoc quoniam vult quod et lex vult, procul dubio consentit legi : concupiscit tamen, quia non est sine peccato; sed jam non ipse operatur illud, sed id quod in illo habitat peccatum. Ideo non eum reprehendit cor ejus in omni vita ejus; hoc est, in fide ejus, quia justus ex fide vivit : et ideo fides ejus est vita ejus; Scit enim quia non habitat in carne ejus bonum, ubi habitat peccatum : sed non ei consentiendo vivit ex fide[8], qua invocat Deum ut adjuvetur pugnans contra peccatum; quod ut omnino ibi non sit, adjacet ei velle, sed perficere bonum non adjacet. Non facere bonum non adjacet, sed per-

[1] Job, XXVII, 6. — [2] Rom. VII, 15. — [3] Habac. II, 4. — [4] Eccli. XVIII, 30.
[5] Rom. VI, 12. — [6] Id. VII, 16. — [7] Exod. XX, 17. — [8] Rom. VII, 18.

ficere. Nam in eo quod non consentit, bonum facit; et in eo quod odit concupiscentiam suam, bonum facit; et in eo quod eleemosynas facere non cessat, bonum facit; et in eo quod illi qui in eum peccat ignoscit, bonum facit; et in eo quod petit sibi dimitti debita sua, et veraciter dicit quod dimittit etiam ipse debitoribus suis, et orat ut ne inferatur in tentationem, sed liberetur a malo, bonum facit; ei tamen perficere bonum non adjacet, quod tunc erit, quando illa concupiscentia quæ habitat in membris ejus, nulla erit. Non ergo eum reprehendit cor ejus, quando reprehendit peccatum quod habitat in membris ejus, et non habet quam reprehendat infidelitatem ejus. Ita nec in vita sua, id est, in fide sua, a corde suo reprehenditur, et sine peccato non esse convincitur. Quod et ipse Job de se confitetur, ubi dicit: « Nihil » te latuit peccatorum meorum. » Signasti iniquitates « meas in saeculo, et annotasti si quid invitus transgressus » sum [1]. » Testimonia ergo quæ posuit de verbis sancti Job, nos sicut potuimus, quemadmodum sint accipienda monstravimus : nec tamen ille solvit, quod eumdem Job dixisse proposuit : « Quis enim mundus est a peccato? » Nec infans cujus est diei unius vita super terram [2]. »

XXIX. « Iterum proponere solent, inquit, Omnis homo mendax. » Neque hoc contra se ipsum a se ipso propositum solvit : sed commemorando alia velut contraria testimonia, apud eos qui non intelligunt sanctam Scripturam, divina eloquia in lite dimisit. Ait enim : « Quibus respondendum est, quod in Numerorum libro scriptum est: « Homo verax [3]. » Et de sancto Job legitur ita : « Erat vir » habitans in regione Ausitidæ, nomine Job, verax, sine » crimine, justus, Dei cultor, abstinens se ab omni re

[1] Job, XIV, 16. — [2] Id. XIV, 4, juxta LXX. — [3] Num. XXIV, juxta LXX.

« mala[1]. » Miror quod ausus est ponere hoc testimonium, ubi dictum est, « Abstinens se ab omni re mala, » cum hoc ab omni peccato vellet intelligi; cum superius dixerit, peccatum actum esse, non rem. Reminiscatur ergo quia etiam si actus sit, res potest dici. Abstinet se autem ab omni re mala, qui peccato, sine quo non est, vel nunquam omnino consentit, vel si aliquando premitur, non opprimitur; sicut luctator fortior, et si aliquando tenetur, non ideo perdit quo superior invenitur. Legitur sane homo sine crimine, legitur sine querela : at non legitur sine peccato, nisi Filius hominis, unus idem Dei filius unicus.

XXX. « Item, inquit, apud ipsum Job : Et miraculum tenuit veracis hominis. Item apud Salomonem de Sapientia : « Viri mendaces non erunt illius memores, viri autem » veraces invenientur in illa[2]. » Item in Apocalypsi : « Et » in ore ipsorum non est inventum mendacium; sine ma- » cúla sunt[3]. » Ad hæc et nos respondemus, admonentes quomodo dicendus sit homo verax per Dei gratiam, atque veritatem, qui per se ipsum sine dubio mendax est. Unde dictum est : « Omnis homo mandax[4]. » Hoc et testimonium sonat de Sapientia, quod ipse posuit : « Viri autem » veraces invenientur in illa » : qui procul dubio non in illa, sed in se ipsis invenientur esse mendaces. Sicuti est, « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Do- » mino[5]. » Cum diceret, tenebræ; non addidit, in Domino : cum autem dixit, lux; addidit utique, in Domino, quia in se ipsis lux esse non possent; « ut qui glo- » riatur, in Domino glorietur[6]. » Illi vero in Apocalypsi propterea tales dicti sunt, « Quod non sit inventum in » ore eorum mendacium [7]: » quia non dixerunt se non ha-

[1] Job, I, I. — [2] Eccli. xv, 8. — [3] Apoc. xiv, 15. — [4] Psal. cxv, 2. — [5] Ephes. v, 8. — [6] I Cor. I, 31. — [7] Apoc. xiv, 5.

bere peccatum; quod si dicerent, se ipsos deciperent, et veritas in eis non esset [1] : porro si veritas in eis non esset, inveniretur in ore eorum mendacium. Quod si propter invidiam, cum essent sine peccato, dicerent se non esse sine peccato; hoc ipsum esset mendacium, falsumque esset quod dictum est : « Non est inventum in » ore ipsorum mendacium. » Ideo ergo fine macula » sunt, » quia sicut ipsi dimiserunt debitoribus suis, sic illis Deo dimittente mundati sunt. Ecce nos, ut valuimus, exposuimus quomodo accipienda essent testimonia, quæ pro sua causa commemoravit. Ipse autem quomodo sit accipiendum quod scriptum est, « Omnis » homo mendax [2], » omnino non solvit; nec solvere poterit, nisi correcto errore, quo credit hominem sine adjutorio gratiæ Dei, per solam propriam voluntatem posse esse veracem.

XXXI. Sic aliam quæ sequitur quæstionem proposuit, nec solvit : imo vero auxit, et difficiliorem reddidit, proponendo adversum se prolatum testimonium : « Non » est qui faciat bonum, non est usque ad unum [3] : » et quasi contraria testimonia referendo, quibus ostenderet esse homines qui faciunt bonum. Quod quidem ostendit : sed aliud est, non facere bonum; aliud, non esse sine peccato etiam si homo faciat multa bona. Quapropter ea testimonia quæ posuit, non sunt contra illud quod dicitur, non esse in hac vita hominem sine peccato. Ipse autem non ostendit quemadmodum dictum sit : « Non est qui » faciat bonum, non est usque ad unum. Ait enim, in» quit, sanctus David. Spera in Domino, et fac bonita» tem [4]. » Hoc præceptum est, non factum : quod præceptum non utique faciebant de quibus dictum est, « Non

[1] 1 Joan. 1, 8. — [2] Psal. cxv, 2. — [3] Id. xiii, 3. — [4] Id. xxxvi, 3.

» est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Ait etiam dixisse sanctum Tobiam, « Noli timere, fili; pauperem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bona[1]. » Verissime tunc erunt homini multa bona, cum recesserit ab omni peccato. Tunc enim ei nulla erunt mala, ut non opus habeat dicere : « Libera nos a » malo[2]. » Quamvis et nunc omnis qui proficit, recta intentione proficiens, recedit ab omni peccato, et tanto inde fit longinquior, quanto plenitudini justitiæ perfectionique propinquior : quia et ipsa concupiscentia, quod est peccatum habitans in carne nostra, etsi manet adhuc in membris mortalibus, minui tamen non desinit in proficientibus. Aliud est ergo, recedere ab omni peccato, quod nunc in opere est; aliud, recessisse ab omni peccato, quod in illa perfectione tunc erit. Sed tamen et qui jam recessit, et qui adhuc recedit, non est negandus facere bonum. Quomodo ergo dictum est, « Non » est qui faciat bonum, non est usque ad unum[3]; » quod ille proposuit, et non solutum reliquit; nisi quia populum quemdam Psalmus ille culpat, in quo nec unus erat qui faceret bonum, dum volunt remanere filii hominum, et non esse filii Dei, cujus gratia homo sit bonus, ut faciat bonum? De illo enim bono dictum hic debemus accipere, quod ibi ait, « Deus de cœlo respexit super filios hominum, ut videat sit est intelligens aut requirens Deum. » Hoc ergo bonum, quod est requirere Deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, sed in eo genere hominum, quod prædestinatum est ad interitum. Super hos enim respexit Dei præscientia, protulitque sententiam.

XXXII. Item dicunt, inquit, illud quod Salvator ait:

[1] Tobiæ, IV, 23 — [2] Matth. VI, 13. — [3] Psal. XIII, 3.

« Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus[1], » Hanc item propositionem omnino non solvit : sed opposuit velut ex adverso alia testimonia, quibus probaret esse et hominem bonum. Dixit enim esse respondendum quod idem Dominus alibi ait : « Bonus homo de bono thesauro » cordis sui profert bona[2]. » Et iterum : « Qui solem suum » oriri facit super bonos et malos[3]. » Et alibi scriptum est, inquit : « Bona bonis creata sunt ab initio[4]. » Et iterum : « Qui sunt boni, erunt habitatores terræ[5]. » Cui sic respondendum est, ut et illud intelligatur quomodo dictum sit : « Nemo bonus, nisi unus Deus[6]. » Sive quia omnia quæ creata sunt, quamvis ea Deus fecerit bona valde, Creatori tamen comparata, nec bona sunt, cui comparata nec sunt : altissime quippe et proprio modo quodam de se ipso dixit : « Ego sum qui sum[7]. » Sic dictum est : « Nemo » bonus, nisi unus Deus : » quemadmodum de Joanne dictum est : « Non erat ille lumen[8] ; » cum Dominus eum esse dicat lucernam[9], sicut discipulos, quibus dixit : « Vos estis lumen mundi ; nemo accendit lucernam et po- » nit eam sub modio[10] : » sed in comparatione luminis illius, quod est verum lumen, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, non erat ille lumen[11]. Sive quia ipsi etiam Dei filii comparati sibi ipsis quales in illa perfectione æterna futuri sunt, ita boni sunt, ut adhuc et mali sint. Quod de illis dicere non auderem, (quis enim audeat dicere malos esse, quorum pater est Deus) : nisi ipse Dominus diceret : « Si ergo vos cum sitis mali, nostis » bona data dare filiis vestris ; quanto magis Pater vester, » qui in cœlis est, dabit bona petentibus se[12]? » Cum ait utique, Pater vester ; filios Dei jam esse monstravit, quos

[1] Luc. XVIII, 19. — [2] Matth. XII, 35. — [3] Id. V, 45. — [4] Eccli. XXXIX, 30. — [5] Prov. II, 21. — [6] Marc. X, 18. — [7] Exod. III, 14. — [8] Joan. I, 8. — [9] Joan. V, 35. — [10] Matth. V, 14. — [11] Joan. I, 9. — [12] Matth. VII, 11.

tamen adhuc malos esse non tacuit. Ille tamen non solvit, quomodo et isti boni sint, « et nemo sit bonus, nisi unus Deus : » unde est ille admonitus, qui interrogaverat quid boni faceret, ut illum quæreret cujus gratia bonus esset, cui bonum esse, hoc est ipsum esse ; quia incommutabiliter bonus, et non potest omnino malus esse.

XXXIII. « Item dicunt, inquit, Quis gloriabitur castum » se habere cor? » Et ad hoc respondit multis testimoniis, volens ostendere posse esse in homine castum cor: nec tamen dicit quomodo accipiendum sit, quod proposuit contra se dici : « Quis gloriabitur castum se habere » cor[1], » ne Scriptura divina in hoc testimonio, et in his per quæ respondit, sibi ipsa adversaria videatur. Nos autem huic respondentes dicimus, ideo secutum esse · « Quis « gloriabitur castum se habere cor?» quoniam præcessit, « Cum rex justus sederit in throno[2]. » Quantalibet enim justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur, esse culpandum, cum rex justus sederit in throno, cujus cognitionem fugere delicta non possunt, nec illa de quibus dictum est, De« licta quis intelligit : « Cum ergo rex justus sederit in » throno, quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis » gloriabitur mundum se esse a peccato[3]? » Nisi forte isti, qui volunt in sua justitia, non in ipsius judicis misericordia gloriari.

XXXIV. Tamen etiam illa vera sunt, quæ respondendo subjecit, quod Salvator ait in Evangelio : « Beati mundi, » quoniam ipsi Deum videbunt[5] : » Et quod David dicit: « Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in » loco sancto ejus? Innocens manibus et mundus corde[5]. » Et alibi, « Bene fac, Domine, bonis et rectis corde[6]. »

[1] Prov. xx, 9. — [2] Ibid. 6. — [3] Psal. xviii, 13. — [4] Matth. iii, 6. — [5] Psal. xxiii, 3. — [6] Id. cxxiv, 4.

Item apud Salomonem : « Bona est substantia, cui non est » peccatum conscientia [1]. » Item illic : « Averte te a de- » licto, et dirige manus, et ab omni delicto munda cor » tuum [2]. » Item in Epistola Joannis, « Si cor nostrum nos » non reprehendat, fiduciam habemus ad Deum, et quæ- » cumque petierimus, accipiemus ab eo [3]. » Hoc enim agitur voluntate, credendo, sperando, diligendo, corpus castigando, eleemosynas faciendo, injurias ignoscendo, instanter orando, et proficiendi vires precando, veraciterque dicendo : « Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus ; et, « Ne inferas nos in tentationem, sed libera nos a malo. « Hoc prorsus agitur, ut cor mundetur, et peccatum omne tollatur ; et quod rex justus, cum in throno sederit, occultum invenerit minusque mundatum, ejus misericordia remittatur ; ut Deo videndo totum sanum mundumque reddatur : « Judicium enim sine misericordia, sed illi qui non » fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia » judicio [4]. » Quod si non esset, quæ spes esset? Quandoquidem « cum rex justus sederit in throno, quis gloriabi- » tur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mun- » dum se esse a peccato? » Tunc ergo per ejus misericordiam justi plene perfecteque mundati, fulgebunt in regno Patris sui sicut sol [5].

XXXV. Tunc plene atque perfecte erit Ecclesia, non habens maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, quia tunc etiam erit vere gloriosa [6]. Cum enim non tantum ait, ut exhiberet sibi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, sed addidit, gloriosam : satis significavit, quando erit sine macula et ruga aut aliquo hujusmodi : tunc utique quando gloriosa. Non enim modo in tantis malis, in tantis scandalis, in tanta permixtione hominum pessimo-

[1] Eccli. XIII, 30. — [2] Id. XXXVIII, 10. — [3] I Joan. III, 21. — [4] Jacob. II, 13. — [5] Matth. XIII, 45. — [6] Ephes. V, 27.

rum, in tantis opprobriis impiorum dicendum est eam esse gloriosam, quia reges ei serviunt, ubi est periculosior majorque tentatio : sed tunc potius gloriosa erit, quando fiet quod idem ait Apostolus : « Cum Christus apparuerit vita » vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria [1]. » Cum enim Dominus ipse secundum formam servi, per quam se mediator conjunxit Ecclesiæ, non fuerit glorificatus nisi resurrectionis gloria, (unde dictum est : « Spi- » ritus non erat datus, quia Jesus nondum fuerat glorifi- » catus [3]; ») quomodo dicenda est ante resurrectionem suam Ecclesia ejus esse gloriosa? Mundat ergo eam nunc lavacro aquæ in verbo, abluens peccata præterita, et pellens ab ea Dominationem malorum angelorum, deinde perficiens ejus sanitates, facit eam occurrere in illam gloriosam, sine macula et ruga : « Quos enim prædestinavit, » illos et vocavit; et quos vocavit, ipsos et justificavit; » quos autem justificavit, illos et glorificavit [4]. » In hoc mysterio dictum arbitror : « Ecce ejicio dæmonia. et sa- » nitates perficio hodie et cras, et tertia die consummor, » id est, perficior [1]. » Dixit enim hoc ex persona corporis sui, quod est Ecclesia : dies ponens pro distinctis ordinatisque temporibus, quod et in sua resurrectione significavit in triduo.

XXXVI. Puto autem interesse inter rectum corde, et mundum corde. Nam et rectus corde in ea quæ ante sunt extenditur, ea quæ retro sunt obliviscens [6], ut recto cursu, id est, recta fide atque intentione perveniat, ubi habitet mundus corde. Sicut illa singula reddenda sunt singulis, ubi dictum est : « Quis ascendet in montem Domini, aut » quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et » mundus corde [7]. » Innocens manibus ascendet, et mun-

[1] Coloss. III, 4. — [2] Joan. VII, 39. — [3] Ephes. V, 26. — [4] Rom. VIII, 30.
[5] Luc. XIII, 32. — [6] Philip. III, 13. — [7] Psal. XXIII, 3.

dus corde stabit : illud in opere est, illud in fine. Et illic magis intelligendum quod dictum est : « Bona est substan- » tia, cui non est peccatum in conscientia [1]. » Tunc enim erit vere bona substantia, id est, veræ divitiæ, cum transierit tota paupertas, id est, cum consumpta fuerit omnis infirmitas. Nunc vero avertat se homo a delicto, cum proficiendo inde discedit, et renovatur de die in diem; et dirigat manus in opera misericordiæ, et ab omni delicto mundet cor suum; misereatur, ut quod restat, per veniam dimittatur. Hoc enim salubriter et sine vana inanique jactantia bene intelligitur, in eo quod dixit sanctus Joannes : « Si cor nostrum nos non reprehendat, fiduciam habemus » ad Deum, et quæcumque petierimus, accipiemus ab » eo [2]. » Hoc enim videtur isto loco admonuisse, ne cor nostrum nos in ipsa oratione et petitione reprehendat : hoc est, ne forte cum cœperimus dicere : « Dimitte nobis, » sicut et nos dimittimus; » compungamur non facere quod dicimus, aut etiam non audeamus dicere quod non facimus, et fiduciam petendi amittamus.

XXXVII. Item sibi opposuit testimonium Scripturarum, quod eis dici solet : « Quia non est homo justus in » terra qui faciat bonum, et non peccet [3]. » Et quasi respondit aliis testimoniis, quia Dominus de sancto Job ait : « Numquid considerasti servum meum Job? Non enim est » ei similis quisquam in terris, homo sine querela, verus Dei » cultor, abstinens se ab omni malo [4]. » Unde jam superius disseruimus. Nec tamen ipse ostendit nobis, quomodo et Job, si hæc verba ita intelligenda sunt, sine ullo peccato fuerit in terra, et verum sit quod scriptum esse dixit : « Non est homo justus in terra qui faciat bonum, et non » peccet. »

XXXVIII. Item dicunt, inquit : « Quia non justificabi-

[1] Eccli. XIII, 30. — [2] I Joan. III, 21. — [3] Eccle. VII, 21. — [4] Job, I, 8.

» tur in conspectu tuo omnis vivens [1]. » Et huic testimonio quasi respondit ad nihil aliud, nisi ut Scripturæ sanctæ inter se litigare videantur : quarum concordiam nos debemus ostendere. Ait enim : « Quibus respondendum est, quod de sancto Zacharia et Elizabeth Evangelista testatur, dicens ; Erant autem Zacharias et Elizabeth uxor ejus justi ambo in conspectu Domini, et incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela [2]. » Qui justi ambo utique legerant inter ipsa mandata, quemadmodum sua peccata mundarent. Nam Zacharias, quod de omni sacerdote ex hominibus accepto in Epistola ad Hebræos dicitur, etiam pro suis peccatis utique hostias offerebat [3]. Quomodo autem intelligendum sit quod dicitur, « sine querela, » jam supra satis, quantum opinor, ostendimus : « Et beatus, inquit, Apostolus ait : Ut simus sancti et immaculati in conspectu ejus [4]. » Hoc agitur, ut hoc simus ; si immaculati intelligendi sunt, qui omnino sine peccato sunt. Si autem immaculati sunt, qui sunt sine crimine ; etiam in hac vita fuisse atque esse negare non possumus : quia non ideo sine ullo peccato est aliquis, quoniam non habet maculam criminis. Unde et Apostolus cum ministros eligeret ordinandos, non ait : « Si » quis sine peccato ; » quod invenire non posset : sed ait : « Si quis sine crimine [5]; » quod utique posset. Nec tamen iste ostendit, quemadmodum secundum suam causam debeamus accipere quod scriptum est : Quoniam non justifi» cabitur in conspectu tuo omnis vivens [6]. » Aperta quippe sententia est de superiore versu illustrius declarata : « Non » intres, inquit, in judicium cum servo tuo, quoniam non » justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. » Judicium timet, quia misericordiam desiderat, quæ super-

[1] Psal. CXLII, 2. — [2] Luc. I, 6. — [3] Hebr. V, 3. — [4] Ephes. I, 4. — [5] Tit. I, 7. — [6] Psal. CXLII, 2.

exaltat judicio. Hoc est enim : « Ne intres in judicium cum » servo tuo, » noli me judicare secundum te, qui es sine peccato : « Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis » vivens ; » quod de hac vita dictum sine difficili quæstione intelligitur; et quod ait, « Non justificabitur, » ad illam perfectionem justitiæ retulit, quæ in hac vita non est.

XXXIX. « Item dicunt, inquit, « Si dixerimus quia » peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas » in nobis non est[1]. » Et huic evidentissimo testimonio quasi contrariis testimoniis respondere conatus est, quod idem sanctus Joannes in eadem Epistola dicat : « Hoc autem » dico, fratres, ut non peccetis. Omnis qui natus est ex Deo, » peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, et non » potest peccare[2]. » Item illic : « Qui natus est ex Deo, non » peccat, quia generatio Dei conservat eum, et malignus » non tangit eum[3]. » Item illic. inquit, ubi de Salvatore ait : « Quoniam ille apparuit, ut peccata tolleret. Omnis » qui in eo manet, non peccat. Omnis qui peccat, non vidit » eum, nec cognovit eum[4]. » Item illic : « Charissimi, nunc » filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus » quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam vi» debimus eum sicuti est : et omnis qui habet spem hanc in » eum, sanctificat se, sicut et ipse sanctus est[5]. » Et tamen cum hæc omnia testimonia vera sint, verum est et illud quod proposuit, et non solvit, « Quod si dixerimus quia pec» catum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in » nobis non est[6]. » Ac per hoc, secundum id quod ex Deo nati sumus, in eo qui apparuit ut peccata tolleret, id est, in Christo manemus, et non peccamus ; hoc est autem, quod homo interior renovatur de die in diem : secundum

[1] I Joan. I, 8. — [2] Id. III, 9. — [3] I Joan. V, 18. — [4] Id. III, 5. — [5] Ibid. 2. — [6] I Joan. I, 8.

autem quod de homine illo nati sumus[1], per quem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit[2], sine peccato non sumus; quia sine illius infirmitate nondum sumus, donec illa renovatione, quæ fit de die in diem, quoniam secundum ipsam ex Deo nati sumus, infirmitas tota sanetur, in qua ex primo homine nati sumus, et in qua sine peccato non sumus : cujus reliquiis in homine interiore manentibus, quamvis de die in diem minuantur in proficientibus, « Si » dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos sedu» cimus, et veritas in nobis non est. » Quomodo enim verum est : « Omnis qui peccat, non vidit eum, nec cog» novit eum[3]? » cum secundum visionem et cognitionem quæ erit in specie, nemo eum in hac vita videat atque cognoscat; secundum autem visionem atque cognitionem quæ est in fide, multi sint qui peccent, certe ipsi apostatæ, qui tamen in eum aliquando crediderunt, ut de nullo eorum dici possit, secundum visionem et cognitionem quæ adhuc in fide est, non vidit eum neque cognovit eum. Sed intelligendum arbitror, quia renovatio perficienda videt et cognoscit : infirmitas vero absumenda non videt, nec cognoscit eum : in cujus quantiscumque reliquiis interius constitutis, « Si dixerimus quia peccatum non ha» bemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non » est. » Cum ergo per gratiam renovationis filii Dei simus, tamen propter reliquias infirmitatis « nondum ap» paruit quid erimus : scimus quoniam, cum apparuerit, » similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. » Tunc peccatum nullum erit, quia infirmitas nec interior nec exterior ulla remanebit. « Et omnis qui habet hanc » spem in eum, sanctificat se, sicut et ipse sanctus est. » Sanctificat se, non per se ipsum, sed credendo in illum et

[1] 2 Cor. IV, 16. — [2] Rom. V, 12. — [3] 1 Joan. III, 6.

invocando illum qui sanctificat sanctos suos : cujus sanctificationis perfectio, quæ nunc proficit et crescit de die in diem, omnes infirmitatis reliquias ablatura est.

XL. Item dicunt, inquit, « Non volentis neque cur- » rentis, sed miserentis est Dei[1]. » Quibus respondendum esse dicit, quod idem Apostolus alibi de quodam ait, « Quod vult faciat[2]. » Item, inquit, ad Philemonem de Onesimo : « Quem ego volueram apud me detinere, ut » pro te mihi ministraret; sed sine consilio tuo nihil volui » facere, ut non quasi ex necessitate bonum tuum esset, » sed voluntarium[3]. » Item in Deuteronomio : « Vitam » et mortem dedit ante faciem tuam, bonum et malum, » elige vitam ut vivas[4]. » Item apud Salomonem : « Deus » ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu » consilii sui? adjecit ei mandata et præcepta; si voles » præcepta, servabunt te, et in posterum fidem placitam » facere. Apposuit tibi aquam et ignem, ad quod vis por- » rige manum tuam. Ante hominem bonum et malum, » vita et mors, paupertas et honestas a Domino Deo sunt[5].» Item apud Isaiam : « Et si volueritis et audieritis me, quæ » bona sunt terræ manducabitis; si autem nolueritis nec » obaudieritis me, gladius vos comedet. Os enim Domini » locutum est hæc[6]. » Hic vero, quantumlibet isti se obtegant, aperiuntur. Declarant enim se contra Dei gratiam vel misericordiam disputare, quam volumus impetrare cum dicimus, « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in » terra : » vel, « Ne nos inferas in tentationem, sed li- » bera nos a malo[7]. » Ut quid enim ista orando tanto gemitu petimus, si volentis hominis et currentis, non miserentis est Dei? Non quia hoc sine voluntate nostra agitur, sed quia voluntas non implet quod agit, nisi divinitus ad-

[1] Rom. IX, 16. — [2] I Cor. VII, 36. — [3] Philem. 13. — [4] Deut. XXX, 15 et 19. — [5] Eccli. XV, 14 et seqq. — [6] Isai. I, 19. — [7] Matth. VI, 10 et 13.

juvetur. Hæc est fidei sanitas, quæ nos facit quærere ut inveniamus, petere ut accipiamus, pulsare ut aperiatur nobis [1]. Contra istam qui disputat, contra se ipsum claudit ostium misericordiæ Dei. Nolo plura dicere de re tanta, quia melius eam committo fidelium gemitibus, quam sermonibus meis.

XLI. Videte tamen obsecro quale sit, ideo volenti et currenti misericordiam Dei non esse necessariam, quæ illum etiam prævenit, ut curreret, quia de quodam ait Apostolus, « Quod vult faciat : » ibi ut arbitror, ubi sequitur et dicit : « Non peccat, si nubat [2]. » Quasi pro magno habendum sit, velle nubere, ubi de adjutorio divinæ misericordiæ operosius disputatur. Aut vero etiam ibi prodest aliquid velle, nisi Deus providentia, qua gubernat omnia, marem fœminamque conjungat. « Aut quoniam ad Philemonem scripsit Apostolus, ut non quasi ex necessitate bonum ejus esset, sed voluntarium [3], » quasi aliter sit voluntarium bonum, nisi cum « Deus operatur » in nobis et velle et operari pro bona voluntate [4]. » Aut quia in Deuteronomio scriptum est, « Vitam et mortem » dedit ante faciem hominis bonum et malum [4] ; » et admonuit ut « eligeret vitam » : quasi et ipsa admonitio non de misericordia veniat ; vel aliquid prodesset eligere vitam, nisi Deus eligendi charitatem inspiraret, et electam habere præstaret : de quo dictum est, « Quoniam ira in in» dignatione ejus, et vita in voluntate ejus [5]. » Aut quia dictum est, « Si voles præcepta, servabunt te [6] : » quasi non debeat Deo agere gratias, quia præcepta voluit, qui desertus omni lumine veritatis hæc velle non posset. « Positis ante hominem igne, et aqua, quo vult quidem porrigit manum ; » sed altior est qui vocat altius quam

[1] Luc. XI, 11. — [2] I Cor. VII, 36. — [3] Philem. 14. — [4] Philip. II, 13. — [5] Deut. XXX, 15 et 19. — [6] Psal. XXIX, 6. — [7] Eccli. V, 16.

omnis humana cogitatio : quandoquidem initium corrigendi cor fides est, sicut scriptum est : « Venies, et per- » transies ab initio fidei[1] : » et quisque ita eligit bonum, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei[2], et « Nemo potest ad me venire, ait princeps fidei, nisi Pater » qui misit me, traxerit eum[3]. » Quod de fide dictum esse qua in eum creditur, satis evidenter postea explanat, ubi dicit : « Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus » et vita sunt, sed quidam sunt ex vobis qui non credunt. » Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent credentes, et » quis eum traditurus esset, et dicebat : Propterea dixi vo- » bis ; quia nemo potest ad me venire, nisi fuerit ei datum » a Patre meo[4]. »

XLII. Magnum autem aliquid pro sua causa se invenisse arbitratus est apud Isaïam prophetam, quia Deus dixit, « Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt » terræ manducabitis : si autem nolueritis et non audieri- » tis me, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum » est hæc[5]. » Quasi non lex tota hujusmodi conditionibus plena sit : aut ob aliud superbis præcepta ista data sint, « Nisi quia lex prævaricationis gratia posita est, donec ve- » niret semen cui promissum est[6]. Unde subintravit ut » abundaret delictum, et ubi abundavit delictum, super- » abundavit gratia[7] : » id est, ut acciperet homo præcepta, superbe de suis viribus fidens, in quibus deficiens et factus etiam prævaricator, liberatorem salvatoremque requireret ; atque ita eum timor legis humilem factum, tanquam pædagogus ad fidem gratiamque perduceret. Ita multiplicatis infirmitatibus postea acceleraverunt[8], quibus sanandis opportune Christus advenit. In cujus gratiam

[1] Cant. IV, juxta LXX. — [2] Rom. XII, 13. — [3] Joan. VI, 44. — [4] Ibid. 64, 65. — [5] Isaï. I, 19. — [6] Gal. III, 19. — [7] Rom. V, 20. — [8] Psal. XV, 4.

etiam justi antiqui crediderunt, eadem ipsa gratia ejus adjuti, ut gaudentes eum prænoscerent, et quidam etiam prænuntiarent esse venturum; vel in illo populo Israël, sicut Moyses, et Jesus Nave, et Samuel, et David, et cæteri tales; vel extra ipsum populum, sicut Job; vel ante ipsum populum, sicut Abraham, sicut Noë, et quicumque alii sunt, quos vel commemorat vel tacet Scriptura divina. « Unus enim Deus, unus mediator Dei et hominum, » homo Christus Jesus, sine cujus gratia nemo a condem» natione liberatur, sive quam traxit ex illo in quo omnes » peccaverunt, sive quam postea suis iniquitatibus ad» didit [1]. »

XLIII. Quale est autem, quod iste posuit in extremo : « Si quis dixerit, Potest fieri, ut homo vel verbo non peccet? Respondendum est, inquit, Si vult Deus, potest : vult enim Deus, ergo potest. » Item ait : « Si quis dixerit, Fieri potest, ut homo non in cogitatione delinquat? Respondendum est, Si vult Deus, potest : vult enim Deus : ergo potest. » Videte quemadmodum noluerit dicere; Si Deus adjuvet, potest; cui dicitur; « Adjutor meus esto, ne de» relinquas me [2] : » non utique ad corporalia bona capessenda et mala cavenda, sed ad gerendam perficiendamque justitiam; propter quod dicimus; « Ne nos inferas in tenta» nem, sed libera nos a malo [3]. » Nec adjuvatur, nisi qui et ipse aliquid agit : adjuvatur autem, si invocat, si credit, si secundum propositum vocatus est : « Quoniam quos ante » præscivit, et prædestinavit conformes imaginis Filii sui, » ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; quos autem » prædestinavit, illos et vocavit; quos autem vocavit, illos » et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorifica» vit [4]. » Currimus ergo, cum proficimus, dum sanitas nos-

[1] I Tim. II, 5. — [2] Psal. XXVI, 9. — [3] Matth. VI, 13. — [4] Rom. VIII, 29.

tra in proficientibus currit : (sicut etiam cicatrix currere dicitur, quando bene vulnus diligenterque curatur :) ut ex omni parte perfecti sine ulla simus omnino infirmitate peccati ; quod non solum vult Deus, verum etiam ut impleatur facit atque adjuvat. Et hoc nobiscum agit gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[1], non solum præceptis, sacramentis, exemplis ; sed etiam Spiritu sancto, per quem latenter diffundur charitas in cordibus nostris[2], quæ interpellat gemitibus inenarrabilibus[3], donec in nobis perficiatur sanitas, et Deus sicuti est, videndus æterna veritate monstretur.

XLIV. Quisquis ergo fuisse vel esse in hac vita aliquem hominem, vel aliquos homines putat, excepto uno mediatore Dei et hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est divinæ Scripturæ, ubi Apostolus ait : « Per unum hominem peccatum intravit » in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[4]. » Et necesse est, ut impia contentione asserat, esse posse homines, qui sine mediatore Christo liberante atque salvante sint liberi salvique a peccato ; cum ille dixerit : « Non est opus » sanis medicus, sed male habentibus : Non veni vocare » justos, sed peccatores[5]. » Quisquis autem dicit, post acceptam remissionem peccatorum ita quemquam hominem juste vixisse in hac carne, vel vivere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit apostolo Joanni qui ait : « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos » seducimus, et veritas in nobis non est[6]. » Non enim ait, habuimus ; sed, habemus. Quod si quisquam asserit de illo peccato esse dictum, quod habitat in carne mortali nostra secundum vitium quod peccantis primi hominis

[1] Rom. v, 25. — [2] Ibid. 5. — [3] Rom. VIII, 26. — [4] Id. v, 2. — [5] Matth. IX, 12. — [6] I Joan. I, 8.

voluntate contractum est, cujus peccati desideriis ne obediamus, Paulus apostolus præcipit[1]; non autem peccare, qui eidem peccato, quamvis in carne habitanti, ad nullum opus malum omnino consentit, vel facti, vel dicti, vel cogitati, quamvis ipsa concupiscentia moveatur, quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei consentire peccare sit, nobisque moveatur invitis : subtiliter quidem ista discernit, sed videat quid agatur de Dominica oratione, ubi dicimus : « Dimitte nobis debita nostra[2] : » quod, nisi fallor, non opus esset dicere, si nunquam, vel in lapsu linguæ, vel in oblectanda cogitatione, ejusdem peccati desideriis aliquantulum consentiremus; sed tantummodo dicendum esset, « Ne nos inferas in tentationem, sed li- » bera nos a malo[3]. » Nec Jacobus apostolus diceret, « In » multis offendimus omnes[4].» Non enim offendit, nisi cui mala concupiscentia contra justitiæ rationem appetendo, seu vitando, faciendum vel dicendum vel cogitandum aliquid, quod non debuit, sive fallens, sive prævalens persuadet. Postremo si excepto illo capite nostro, sui corporis salvatore, asseruntur vel fuisse, vel esse in hac vita aliqui homines justi sine aliquo peccato, sive nunquam consentiendo desideriis ejus, sive quia pro nullo peccato habendum est, quod tantum est, ut hoc pietati non imputet Deus, (quamvis aliter sit beatus sine peccato, aliter autem beatus cui non imputat Dominus peccatum[5],) non nimis existimo reluctandum. Scio enim quibusdam esse visum[6], quorum de hac re sententiam non audeo reprehendere, quanquam nec defendere valeam. Sed plane quisquis negat, nos orare debere, ne intremus in tentationem : (negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei

[1] Rom. VI, 12. — [2] Matth. VI, 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Jacob. III, 2. — [5] Psal. XXXI, 2. — [6] Vide librum de Natura et Gratia, n. 74 et 75.

adjutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem,) ab auribus omnium removendum, et ore omnium anathemandum esse non dubito.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE GESTIS PELAGII

AD AURELIUM EPISCOPUM

LIBER UNUS[1].

Singula errorum capita Pelagio apud Palæstinam Synodum objecta, cum ejusdem ad illa responsionibus, minutatim excutiuntur. Quanquam autem absolutionem a Synodo Pelagius consecutus sit, in eo tamen residere adhuc suspicionem hæreseos, monstrat Augustinus: ac denique hominem Synodi sententia sic esse absolutum, ut ipsa hæresis, propter quam in judicium venit, incunctanter damnata fuerit[2].

I. Posteaquam in manus nostras[3], sancte papa Aureli, ecclesiastica gesta venerunt, ubi Pelagius ab episcopis quatuordecim provinciæ Palæstinæ catholicus est pronuntiatus, cunctatio mea terminum accepit, qua disserere aliquid plenius atque fidentius de ipsa ejus defensione

[1] Scriptus sub initium anni 417. — [2] Vide Retract. lib. II, cap. 47. — [3] Vide D. Guillon, tom. XXII, pag. 208.

dubitabam. Hanc enim jam in quadam chartula, quam mihi ipse miserat, legeram. Sed quia ejus cum illa nullas a se datas litteras sumpseram, verebar ne aliquid aliter in meis verbis inveniretur, quam legeretur episcopalibus gestis : atque ita forsitan negante Pelagio, quod ipse mihi illam chartulam miserit, quoniam facile convinci uno teste non posset, ego potius ab iis qui ei neganti faverent, aut suppositæ falsitatis, aut (ut mitius dicam) temerariæ credulitatis arguerer. Nunc ergo cum ea pertracto quæ gesta testantur, jam quantum mihi videtur, utrum pro se ille sic egerit, dubitatione sublata, profecto et de ipsius defensione, et de hoc opere nostro sanctitas tua, atque omnis qui legerit, facilius et certius judicabit.

II. Primum itaque Domino Deo, rectori custodique meo, ineffabiles ago gratias, quod me de sanctis fratribus et coepiscopis nostris, qui in ea causa judices consederunt, opinio non fefellit. Responsiones enim ejus non immerito approbaverunt, non curantes quomodo ea, quæ objiciebantur, in opusculis suis posuerit, sed quid de his in præsenti examinatione responderit. Alia est enim causa fidei non sanæ, alia locutionis incautæ. Denique in his quæ de libello, quem dederunt sancti fratres et coepiscopi nostri Galli, Heros et Lazarus, qui propter gravem (sicut postea probabilius comperimus) unius eorum ægritudinem, præsentes esse minime potuerunt, recitata sunt objecta Pelagio, illud est primum, quod in Libro suo quodam scribit : « Non posse esse sine peccato, nisi qui Legis scientiam habuerit. » Quo recitato Synodus dixit : « Tu hoc edidisti, Pelagi ? » At ille respondit : « Ego quidem dixi, sed non sicut illi intelligunt : non dixi non posse peccare, qui scientiam Legis habuerit ; sed adjuvari per Legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est : « Legem in

[1] *Forte* ad me. — [2] Eulogio episcopo, infra, cap. 3.

» adjutorium dedit illis [1]. » Hoc audito, Synodus dixit : « Non sunt aliena ab Ecclesia, quæ dicta sunt a Pelagio. » Plane aliena non sunt, quæ respondit : illud vero quod de Libro ejus prolatum est, aliud sonat. Sed hoc episcopi, Græci homines, et ea verba per interpretem audientes, discutere non curarunt ; hoc tantum intuentes, quid ille qui interrogabatur, sensisse se diceret, non quibus verbis eadem sententia in ejus Libro scripta diceretur.

III. Aliud est autem, hominem per scientiam Legis ad non peccandum adjuvari : et aliud est, non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam Legis habuerit. Cum enim videamus, exempli gratia, et sine tribulis areas triturari, quamvis adjuvent, si adsint, et sine pædagogis posse pueros pergere in scholam, quamvis ad hoc non sint inutilia pædagogorum adjumenta, et multos sine medicis ab ægritudine convalescere, quamvis manifesta sint adjutoria medicorum ; et aliis cibis sine pane homines vivere, quamvis panis adjutorium valere plurimum non negetur ; et alia multa, quæ nobis tacentibus cogitanti facile occurrunt : profecto admonemur adjutorium genera esse duo. Alia quippe sunt, sine quibus illud ad quod adjuvant, effici non potest ; sicut sine navi navigat nemo, nemo sine voce loquitur, nemo sine pedibus graditur, nemo sine luce intuetur, et multa hujusmodi : unde est etiam illud, quod nemo sine Dei gratia recte vivit. Alia vero sunt adjutoria, quibus sic adjuvamur, ut etiam si desint, possit alio modo fieri propter quod ea requirimus : sicut illa sunt quæ commemoravi ; tribula ad fruges terendas, pædagogus ad puerum ducendum, medicamentum humana arte confectum ad recipiendam salutem, et cætera talia. Quærendum est igitur, ex quo duorum istorum generum sit Legis scientia, id est, quomodo adjuvet ad non peccandum. Si

[1] Isai. VIII, 20, juxta LXX.

eo modo, ut sine illa hoc non possit impleri ; non solum Pelagius verum respondit in judicio, sed etiam verum scripsit in Libro : si vero eo modo, ut adjuvet quidem si adfuerit, possit tamen illud ad quod juvat, alio modo fieri, etiam si ista defuerit ; verum quidem respondit in judicio, quod merito episcopis placuit, « adjuvari hominem ad non peccandum Legis scientia ; » sed non verum scripsit in Libro, non esse hominem sine peccato, nisi qui scientiam Legis habuerit, » quod indiscussum judices reliquerunt, latini sermonis ignari, et ejus qui causam dicebat, confessione contenti ; præsertim ubi ex adverso nullus astabat, qui verba Libri ejus exponendo aperire interpretem cogeret, atque unde fratres non frustra moverentur, ostendere. Paucissimi quippe sunt Legis periti : multitudinem autem membrorum Christi usquequaque diffusam, et Legis tam profundæ ac multiplicis imperitam, simplicis fidei pietas et spes firmissima in Deo et charitas sincera commendat, quæ his donis prædita, gratia Dei se confidit a peccatis posse mundari per Jesum Christum Dominum nostrum.

IV. Ad hoc si forte Pelagius responderet, hanc ipsam se dixisse scientiam Legis, sine qua non potest homo liber esse a peccatis quæ per doctrinam fidei neophytis atque in Christo parvulis traditur, qua etiam baptizandi catechizantur, ut Symbolum noverint ; non quidem ista intelligi solet, quando habere quisquam scientiam Legis dicitur ; sed illa secundum quam Legis periti appellantur : verumtamen, si hæc verba, quæ pauca numero, sed magna sunt pondere, et more omnium Ecclesiarum fideliter baptizandis intimantur, scientiam Legis nuncuparet, asserens de hac se dixisse, « non esse sine peccato, nisi qui scientiam Legis habuerit, » quæ necesse est tradatur credentibus, antequam ad ipsam remissionem veniant peccatorum ;

etiam sic circumdaret eum, non disputantium, sed vagientium baptizatorum multitudo innumerabilis parvulorum, qui non verbis, sed ipsa innocentiæ veritate clamarent : Quid est, quid est quod scripsisti, « non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam Legis habuerit ? » Ecce nos grex magnus agnorum sine peccato sumus, et Legis tamen scientiam non habemus. Nempe isti eum saltem, lingua tacente, tacere compellerent, aut forte etiam confiteri, vel nunc se ab illa perversitate correptum [1], vel certe hoc se quidem et ante sensisse, quod nunc in ecclesiastico dixit examine ; sed ejus sententiæ non se circumspecta verba posuisse, et ideo fidem suam esse approbandam, librum emendandum. Est enim ut scriptum est : « Qui » labitur in lingua, et non in corde [2]. » Quod si diceret, vel si dicat, quis eisdem verbis incautius negligentiusque conscriptis non facillime ignoscat, cum sententiam, quam verba illa continent, non defendat, sed eam dicat suam, quam veritas probat ? Hoc etiam pios judices cogitasse credendum est : si tamen quod in libro ejus Latino est, diligenter interpretatum, satis intelligere potuerunt, sicut ejus responsionem Græco eloquio prolatam, et ob hoc facile intellectam, alienam non esse ab Ecclesia judicaverunt. Sed jam cætera videamus.

V. Adjecit enim episcopalis Synodus, et ait : « Legatur et aliud capitulum. » Et lectum est in eodem Libro suo posuisse Pelagium : « Omnes voluntate propria regi. » Quo lecto Pelagius respondit : « Et hoc dixi propter liberum arbitrium, cui Deus adjutor est eligenti bona : homo vero peccans, ipse in culpa est, quasi liberi arbitrii. » Quo audito episcopi dixerunt : « Neque hoc alienum est ab ecclesiastica doctrina. » Quis enim condemnaret liberum arbitrium, vel negaret, cum quo Dei adjutorium prædi-

[1] *Forte* correctum. — [2] Eccli XIX, 16.

catur? Quapropter et sententia respondentis merito episcopis placuit: et tamen illud quod in Libro ejus positum est: « Omnes voluntate propria regi, » fratres qui noverant quid adversus Dei gratiam isti soleant disputare, procul dubio debuit permovere. Sic enim dictum est: » Omnes voluntate propria regi, » tanquam Deus neminem regat, et frustra scriptum sit: « Salvum fac populum tuum, et » benedic hæreditatem tuam, et rege eos, et extolle illos » usque in sæculum [1]: » ne remaneant utique, si voluntate propria sine Deo reguntur, velut oves non habentes pastorem [2]; quod absit a nobis. Nam procul dubio plus est agi, quam regi: qui enim regitur, aliquid agit; et a Deo regitur, ut recte agat; qui autem agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur: et tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere: « Quotquot spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei[3]. » Nec aliquid in nobis libera voluntas melius agere potest, quam ut illi se agendam commendet, qui male agere non potest; et hoc cum fecerit, ab illo se ut faceret, adjutam esse non dubitet, cui dicitur in Psalmo: » Deus meus, mi- » sericordia ejus præveniet me[4]. »

VI. Denique in illo Libro, ubi illa capitula Pelagius scripsit, huic positioni, qua dixit: Omnes voluntate propria regi, et suo desiderio unumquemque dimitti, » subjecit aliquid de testimonio Scripturarum, quo satis appareat, non se sibi hominem regendum debere committere. Ait enim de hoc ipso Sapientia Salomonis: « Sum quidem » et ego mortalis homo, similis omnium, ex genere terreno » illius qui prior finctus est [5]: » et cætera usque ad eum capituli finem, ubi legitur: « Unus ergo omnibus introitus » ad vitam, et similis exitus: propter hoc optavi, et datus

[1] Psal. xxvii, 9. — [2] Marc. vi, 24. — [3] Rom. viii, 14. — [4] Psal. lviii, 11. — [5] Sap. vii, 1.

» est mihi sensus, et invocavi, et venit in me spiritus Sa-» pientiæ. » Nonne luce clarius apparet, quemadmodum iste considerata miseria fragilitatis humanæ, non est ausus se regendum sibi committere ; sed optavit, et datus est ei sensus, de quo dicit Apostolus : « Nos autem sensum » Domini habemus ; et invocavit, et venit in eum spiritus » Sapientiæ [1] ? » Hoc enim spiritu, non viribus propriæ voluntatis, reguntur et aguntur qui filii sunt Dei.

VII. Nam et illud quod posuit de Psalmo in eodem Capitulorum libro, ut quasi probaret : « Omnes voluntate propria regi : « Dilexit maledictum, et veniet ei ; et no-» luit benedictionem, et elongabitur ab eo [2] : » quis nesciat hoc vitium esse, non naturæ, sicut eam condidit Deus, sed voluntatis humanæ, quæ recessit a Deo ? Verumtamen si non dilexisset maledictionem, et voluisset benedictionem, et in hoc ipso voluntatem suam divina gratia negaret adjutam, ingratus atque impius sibi regendus dimitteretur, ut sine rectore Deo præcipitatus, non se a se ipso regi potuisse, pœnis experiretur. Sic etiam in illo testimonio, quod in eodem Libro eidem titulo subdidit : « Apposuit » tibi aquam et ignem, ad quod vis porrigere manum » tuam ; ante hominem bonum et malum, vita et mors, » quod placuerit ei, dabitur illi [3] : » manifestum est, quod si ad ignem manum mittit, et malum ac mors ei placet, id voluntas hominis operatur ; si autem bonum et vitam diligit, non solum voluntas id agit, sed divinitus adjuvatur. Sufficit enim sibi oculus ad non vivendum, hoc est, ad tenebras : ad videndum vero lumine suo non sibi sufficit, nisi illi extrinsecus adjutorium clari luminis præbeatur. Absit autem, ut ii qui secundum propositum vocati sunt, quos præscivit, et prædestinavit conformes imaginis Filii sui [4], suo ut pereant desiderio dimittantur. Hoc enim

[1] I Cor. II, 16. — [2] Psal. CVIII, 18. — [3] Eccli. XV, 17, 18. — [4] Rom. VIII, 29.

patiuntur vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem : in quorum etiam ipsa perditione notas facit Deus divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ suæ [1]. Propter hoc enim, cum dixisset : « Deus meus, misericordia ejus præveniet » me[2] : continuo subjecit : Deus meus demonstravit mihi » in inimicis meis [3]. » Illis ergo fit quod scriptum est : « Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum [4]. » Non autem fit prædestinatis, quos regit Spiritus Dei ; quoniam non inanis est vox eorum : « Ne tradas me, Domine, a desi- » derio meo peccatori [5]. » Quandoquidem et contra ipsa desideria sic oratum est, ut dicerentur : « Aufer a me » concupiscentias ventris, et desiderium concubitus ne » apprehendat me[6]. » Præstat hoc Deus illis, quos subditos regit ; non autem illis, qui se idoneos ad se ipsos regendos putant, et præfidenti cervice propriæ voluntatis illum dedignantur habere rectorem.

VIII. Quæ cum ita sint, filii Dei qui hoc noverunt, et se Dei Spiritu regi et agi gratulantur, quomodo moveri potuerunt, cum audirent vel legerent a Pelagio scriptum : « Omnes voluntate propria regi, et suo desiderio unumquemque dimitti ? » Et tamen quia interrogatus ab episcopis, quid mali sonarent illa verba persensit, respondit-que « hoc se dixisse propter liberum arbitrium ; » continuo subjiciens, cui Deus adjutor est eligenti bona, homo vero peccans, ipse in culpa est, quasi liberi arbitrii : » hanc quoque sententiam pii judices approbantes, quam incaute, vel quo sensu illa in Libro ejus verba sint posita, considerare vel quærere noluerunt, sufficere existimantes ita eum confessum esse liberum arbitrium, ut eligenti bona Deus esset adjutor, peccans vero esset in culpa, ad hoc sibi sufficiente propria voluntate. Ac per hoc Deus regit, quibus

[1] Rom. IX, 22. — [2] Psal. LVIII, 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Rom. I, 24. — [5] Psal. CXXXIX, 9 — [6] Eccli. XXIII, 6.

adjutor est eligentibus bona. Et ideo bene regunt quidquid regunt, quoniam ipsi reguntur a bono.

IX. Item recitatum est quod in Libro suo Pelagius posuit : « In die judicii iniquis et peccatoribus non esse parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos. » Quod ideo fratres moverat, ut objiciendum putaretur, quod ita dictum est, tanquam omnes peccatores æterno essent supplicio puniendi, non eis exceptis qui fundamentum habent Christum, quamvis superædificent ligna, fœnum, stipulam, de quibus dicit Apostolus : « Si cujus opus » exustum fuerit, detrimentum patietur ; ipse autem salvus » erit, sic tamen quasi per ignem[1]. » Sed cum respondisset Pelagius, « hoc secundum Evangelium se dixisse, ubi dicitur de peccatoribus : « Illi ibunt in supplicium æternum, » justi autem in vitam æternam[2] : « nullo modo potuit christianis judicibus evangelica et dominica displicere sententia, nescientibus quid in verbis de libro Pelagii prolatis moverit fratres, qui disputationes ejus vel discipulorum ejus audire consueverunt : quando his absentibus, qui libellum contra Pelagium sancto episcopo Eulogio dederunt[3], nullus urgebat, ut peccatores per ignem salvandos a peccatoribus æterno supplicio puniendis aliqua exceptione distingueret, et eo modo intelligentibus judicibus cur fuerit illud objectum, si nollet distinguere, merito culparetur.

X. Quod autem addidit Pelagius : « Et si quis aliter credit, Origenista est. » Hoc acceperunt judices, quod revera in Origine dignissime detestatur Ecclesia, id est, quod etiam illi, quos Dominus dicit æterno supplicio puniendos, et ipse diabolus atque angeli ejus, post tempus licet prolixum purgati liberabuntur a pœnis, et sanctis

[1] I Cor. III, 15. — [2] Matth. XXV, 46. — [3] Eulogius episcopus. Vide lib. I contra Julian. cap. 5.

cum Deo regnantibus societate beatitudinis adhærebunt. Hoc ergo Synodus dixit, « alienum non esse ab Ecclesia, » non secundum Pelagium, sed potius secundum Evangelium, quod tales iniqui et peccatores æternis ignibus exurentur, quales tali supplicio dignos judicat Evangelium; et quod detestabiliter cum Origene sentiat, quisquis dixerit aliquando eorum finiri posse supplicium, quod Dominus dixit æternum. De illis vero peccatoribus, quos dicit Apostolus, exusto eorum opere, tanquam per ignem salvos futuros, quoniam nihil Pelagio de iis evidenter objectum est, nihil judicaverunt. Quapropter, qui dicit iniquos et peccatores, quos æterno supplicio veritas damnat, aliquando inde posse liberari, non inconvenienter eum Pelagius Origenistam vocat : sed rursus, qui nullum peccatorem in Dei judicio misericordia dignum existimat, quod vult ei nomen imponat, dum tamen et hunc errorem ecclesiastica veritate non recipi intelligat. « Judicium enim » sine misericordia fiet illi qui non fecit misericordiam [1]. »

XI. Quomodo autem fiet hoc judicium, difficile in Scripturis sanctis comprehendi potest : modis enim multis significatur, quod uno modo futurum est. Namque aliquando dicit Dominus adversus eos, quos in suum regnum non recipit, ostium se clausurum, clamantibusque illis et dicentibus : « Aperi nobis, in nomine tuo manducavi» mus et bibimus [2], » et cætera quæ illos dicere scriptum est, se responsurum : « Nescio vos, qui operamini iniqui» tatem [3]. » Aliquando jussurum se commemorat, ut hi qui noluerunt eum regnare, sibi adducantur, et interficiantur coram illo. Aliquando venturum se dicit cum Angelis suis in majestate sua, ut congregentur ante eum omnes gentes, et dividat eas, et alios ponat ad dexteram, quorum bona opera commemorans [4], reportet in vitam

[1] Jacob. II, 13. — [2] Luc. XIII, 26. — [3] Id. XIX, 27. — [4] Matth. XXV, 13.

æternam ; alios ad sinistram, quibus bonorum sterilitatem imputans, eos æterno igne condemnet. Aliquando servum nequam et pigrum, qui pecuniam ejus neglexit impendere [1], vel etiam hominem inventum in convivio non habentem vestem nuptialem, jubet ligatis manibus et pedibus mitti in tenebras exteriores [2]. Aliquando susceptis quinque prudentibus, ostium contra stultas alias quinque virgines claudit [3]. Hæc, et si quid est aliud quod in præsentia non occurrit, de judicio dicuntur futuro, utique non in uno vel quinque, sed in multis exercendo. Nam si unus esset, qui de convivio, quod non habebat vestem nuptialem, in tenebras jussus est mitti ; non continuo sequeretur, et diceret : « Multi enim sunt vocati, » pauci vero electi [4] : » cum potius uno projecto atque damnato, multi in domo remansisse videantur. Sed de his omnibus nunc quantum satis est disputare perlongum est. Hoc tamen breviter possum dicere, sine præjudicio,(quod in pecuniariis rationibus dici solet) melioris discussionis, unum aliquem judicii modum, qui est inscrutabilis nobis, servata duntaxat in præmiis et pœnis diversitate meritorum, multis per Scripturas sanctas significari modis. Quod autem huic causæ, de qua nunc agitur, satis est, si dixisset Pelagius, omnes omnino peccatores æterno igne et æterno supplicio puniendos : quisquis id judicium [5] approbasset, in se ipsum primitus sententiam protulisset. « Quis enim » gloriabitur se mundum esse a peccatis [6] ? » Quia vero nec omnes dixit, nec quosdam, sed indefinite posuit, et hoc secundum Evangelium se dixisse respondit : vera quidem sententia episcopali est confirmata judicio ; sed adhuc quid sentiat Pelagius non apparet, et post hoc etiam episcopale judicium non impudenter inquiritur.

[1] Luc. XIX, 22. — [2] Matth. XXII, 11. — [3] Id. XXV, 10. — [4] Id. XXII, 14. — [5] *Forte* judicum. — [6] Prov. XX, juxta LXX.

XII. Objectum est et illud Pelagio, tanquam in suo libro scripserit : « Malum nec in cogitationem venire. » Respondit autem : « Hoc non ita posuimus, sed diximus, debere studere christianum, ne male cogitet : » quod, sicut decuit, episcopi approbarunt. Quis enim dubitat, malum cogitari non oportere ? Et revera in libro suo quod ait, « malum nec cogitari, » si ita legitur, « nec cogitandum quidem, » hoc intelligi solet, malum nec cogitari debere quidem. Hoc autem qui negat, quid aliud dicit, quam debere cogitari malum ? Quod si verum esset, non diceretur in laude charitatis, « Non cogitat malum [1]. » Non venire tamen in cogitationem » justorum atque sanctorum, ideo non tam probe asseritur, quia cogitatio vocari solet etiam cum aliquid in mentem venit, etsi consensio non sequatur. Cogitatio vero quæ culpam contrahit et merito prohibetur, consensione non caret. Potuit ergo fieri, ut mendosum codicem legerent, qui hoc ita objiciendum arbitrati sunt, tanquam Pelagius dixerit : « Malum nec in cogitationem venire, » id est, justis et sanctis in mentem non venire quod malum est. Quæ sententia profecto absurdissima est ; cum enim mala reprehendimus, nisi cogitata verbis enuntiare non possumus : sed illa, ut diximus, culpabilis appellatur cogitatio mali, quæ consensionem trahit.

XIII. Cum ergo et hanc Pelagii responsionem judices approbassent, recitatum est aliud, quod in suo libello scripsit : « Regnum cœlorum etiam in Veteri Testamento promissum. » Ad quod Pelagius : « Hoc et per Scripturas probari possibile est : hæretici autem in injuriam Veteris Testamenti hoc negant. Ego vero Scripturarum auctoritatem secutus dixi, quoniam in propheta Daniele scriptum est, « Et accipient sancti regnum Altissimi [2]. » Qua ejus

[1] I Cor. XIII, 5. — [2] Dan. VII, 18.

accepta responsione, Synodus dixit : « Neque hoc alienum est a fide ecclesiastica.

XIV. Numquidnam ergo fratres nostros, ut etiam hoc inter cætera objicerent, sine causa verba ista moverunt? Non utique : sed Veteris Testamenti nomen modis duobus dici solet, uno modo secundum divinarum Scripturarum auctoritatem, alio secundum loquendi vulgatissimam consuetudinem. Paulus namque apostolus dicit ad Galatas : « Dicite mihi, inquit, sub lege volentes esse, legem non » audistis? Scriptum est enim, quod Abraham duos filios » habuit, unum de ancilla, alterum de libera : quæ sunt » in allegoria. Hæc enim sunt duo testamenta, unum quidem in servitutem generans, quod est Agar. Sina mons » est in Arabia, quæ conjuncta est ei, quæ nunc est, Jerusalem, servit enim cum filiis suis : quæ autem sursum » est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra. » Cum ergo Vetus Testamentum ad servitutem pertineat, unde etiam dictum est : « Ejice ancillam et filium ejus, non » enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac[1]; » regnum autem cœlorum ad libertatem : quomodo etiam regnum cœlorum ad Vetus pertinet Testamentum? Sed quoniam, ut dixi, etiam sic solemus loqui, ut Scripturas omnes Legis et Prophetarum, quæ ante Incarnationem Domini ministratæ, auctoritate canonica continentur, nomine Testamenti Veteris nuncupemus; quis ecclesiasticis litteris vel mediocriter eruditus ignorat, ita Scripturis illis promitti potuisse regnum cœlorum, sicut etiam illud Testamentum Novum, ad quod pertinet regnum cœlorum? Certe enim in illis Litteris apertissime scriptum est : « Ecce dies » veniunt, dicit Dominus, et consummabo domui Israël » et domui Jacob testamentum novum, non secundum » testamentum quod disposui patribus eorum, in die qua

[1] Gal. vi, 21-32.

» apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra » Ægypti [1]. » Hoc enim factum est in monte Sina. Tunc autem Daniel propheta nondum erat qui dixerat [2], « Accipienti sancti regnum Altissimi [3]. » His enim verbis præmium, non Veteris, sed Novi Testamenti prophetabat: sicut ipsum Christum venturum iidem Prophetæ prænuntiarunt, cujus sanguine dedicatum est Testamentum Novum : cujus testamenti ministri Apostoli facti sunt, dicente beatissimo Paulo : « Qui et idoneos nos fecit minis» tros novi testamenti, non littera, sed spiritu [4]. « Littera » enim occidit, spiritus autem vivificat. » In illo vero testamento quod proprie Vetus dicitur, et datum est in monte Sina, non invenitur promitti apertissime, nisi terrena felicitas. Unde illa terra, quo est populus introductus, et per eremum ductus, terra promissionis vocatur, in qua pax et regnum, et ab inimicis victoriarum reportatio, et abundantia filiorum ac fructuum terrenorum, et si qua hujusmodi, hæc sunt promissa Veteris Testamenti : quibus etsi figurantur ad Novum Testamentum pertinentia spiritualia, tamen qui propter illa terrena suscipit legem Dei, ipse est hæres Veteris Testamenti. Ea quippe secundum Vetus Testamentum promittuntur atque tribuuntur, quæ secundum hominem veterem concupiscuntur. Quæ autem illic ad Novum Testamentum pertinentia figurantur, novos homines quærunt. Neque nesciebat enim quid loqueretur tantus Apostolus, qui duo testamenta in ancilla et libera, allegorica significatione distincta esse dicebat, Veteri filios carnis, Novo filios promissionis attribuens : « Non qui » filii carnis, inquit, hi filii Dei, sed filii promissionis de» putantur in semen [5]. » Filii ergo carnis pertinent ad terrenam Jerusalem, quæ servit cum filiis suis : filii au-

[1] Jerem. XXXI, 31. — [2] *Forte* diceret. — [3] Dan. VII, 18. — [4] 2 Cor. III, 6. — [5] Rom. IX, 8.

tem promissionis ad eam quæ sursum est, liberam matrem nostram in cœlis æternam[1]. Unde perspicitur, qui ad regnum terrenum, et qui pertineant ad regnum cœlorum. Istam distinctionem qui etiam illo tempore per Dei gratiam intelligentes, filii promissionis effecti sunt, Novi Testamenti hæredes in occulto Dei consilio deputati sunt, etiamsi Vetus Testamentum per temporum distributionem divinitus datum populo veteri congruenter ministraverunt.

XV. Quomodo ergo non merito commoverentur filii promissionis, filii liberæ Jerusalem in cœlis æternæ, cum ista discretio apostolica atque catholica Pelagii verbis videretur auferri, et Agar quodam modo Saræ crederetur æquari? Ille igitur hæretica impietate Scripturæ Veteris Testamenti facit injuriam, qui eam ex Deo bono, summo et vero, fronte sacrilegæ impietatis negat : sicut Marcion, sicut Manichæus, et si quæ alia pestis hoc sentit. Quapropter, ut de hac re quod sentio, qua possum brevitate complectar : sicut Veteri Testamento, si esse ex Deo bono et summo negetur ; ita et Novo fit injuria, si Veteri æquetur. Sed cum Pelagius respondisset, cur etiam dixerit in Vetere Testamento promitti regnum cœlorum, Danielis prophetæ commemorans testimonium, qui sanctos accepturos regnum Altissimi, apertissime prophetavit, non esse hoc alienum a fide catholica, merito judicatum est, non secundum illam distinctionem, qua in monte Sina promissa terrena ad Vetus Testamentum proprie pertinere monstrantur; nec tamen improbe, secundum hanc loquendi consuetudinem, qua universæ Scripturæ canonicæ ante incarnationem Domini ministratæ Veteris Testamenti appellatione censentur. Non enim aliud est regnum Altissimi, quam Dei regnum ; aut quisquam contendere audebit, aliud esse Dei regnum, aliud regnum cœlorum.

[1] Gal. IV, 25.

XVI. Post hæc objectum est, quod Pelagius in eodem libro scripserit suo, « Posse hominem, si velit, esse sine peccato. » et quod scribens ad viduam adulatorie dixerit, « Inveniat apud te pietas, quæ nusquam invenit, locum : inveniat ubique peregrina in te sedem justitia : veritas quam jam nemo cognoscit, domestica tibi et amica fiat : et lex Dei quæ ab omnibus prope hominibus contemnitur, a te sola honoretur. » Et iterum ad ipsam : « O te felicem et beatam, si justitia, quæ in cœlo tantum esse credenda est, apud te solam inveniatur in terris ! » Et in alio ad ipsam libro, post orationem Domini et Salvatoris nostri, docens quemadmodum debeant sancti orare, ait : « Ille ad Deum digne elevat manus, ille orationem bona conscientia effundit, qui potest dicere, Tu nosti, Domine, quam sanctæ, et innocentes, et mundæ sunt ab omni molestia et iniquitate et rapina, quas ad te extendo manus, quemadmodum justa et munda labia, et ab omni mendacio libera, quibus offero tibi deprecationem, ut mihi miserearis. » Ad hoc autem Pelagius respondens ait : « Posse quidem hominem sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, diximus : hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus, quod inveniatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit : sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato ; nec per hoc tamen in posterum inconversibilis. Reliqua vero quæ subjecerunt, neque in libris nostris sunt, neque talia unquam diximus. » His auditis Synodus dixit : « Quoniam negas te talia scripsisse, anathematizas illos qui sic tenent? » Pelagius respondit : « Anathematizo quasi stultos, non quasi hæreticos ; si quidem non est dogma. » Deinde judicaverunt episcopi dicentes : « Nunc quoniam propria voce anathematizavit Pelagius incertum stultiloquium, recte respon-

dens, hominem cum adjutorio Dei et gratia posse esse sine peccato, respondeat et ad alia capitula. »

XVII. Numquid hic poterant judices, vel debebant, incognita et incerta damnare, quando nemo contra aderat, qui ea quæ ad viduam reprehensibilia scripta dicebantur, Pelagium scripsisse convinceret? Ubi profecto parum esset codicem ferre, et de scriptis ejus hæc legere, nisi et testes adhiberentur, si illa scripta sua esse, etiam cum recitarentur, negaret. Verumtamen in his quoque fecerunt judices, quod facere potuerunt, interrogantes Pelagium, utrum anathematizaret illos, qui talia sentiunt, qualia se negavit scripsisse, sive dixisse : quos ubi se tanquam stultos anathematizare respondit, quid amplius de hac re judices, adversariis absentibus, quærere debuerunt?

XVIII. An et illud fortasse tractandum est, utrum recte dictum sit, « non tanquam hæreticos, sed tanquam stultos anathematizandos qui ita sentirent, quoniam dogma non esset? » Sed ab hac quæstione non levi, ubi quæritur, quatenus sit definiendus hæreticus, recte se in præsentia judices abstinuerunt. Non enim, si quisquam, verbi gratia, dixerit aquilarum pullos paterno ungue suspensos et radiis solis oblatos, si oculis palpitaverint, tanquam adulterinos in terram, luce quodam modo convincente, dimitti, si forte hoc falsum est, hæreticus judicandus est. Et hoc quia in hominum doctorum litteris invenitur, famaque vulgatum est, nec stulte dici putandum est, etiam si verum non est; nec fidem nostram, propter quam fideles vocamur, aut creditum lædit, aut creditum juvat. Porro, si ex hoc sensu quis contenderit, animas rationabiles inesse volucribus, ex eo quod in eas revolvantur humanæ : tum vero tanquam hæretica pestis, ab auribus animoque pellenda est; agendumque et demonstrandum, etiamsi hoc de aquilis verum est, sicut multa mira ante

oculos nostros de apibus vera sunt, longe tamen ab hujusmodi irrationabilium animantium, quamvis mirabili sensu, distare rationem, quæ non hominibus et pecoribus, sed hominibus Angelisque communis est. Multa vero etiam stulta dicuntur ab imperitis et vanis, nec tamen hæreticis; qualia sunt eorum, qui de alienis artibus, quas non didicerunt, temere judicant, aut immoderato et cæco affectu vel laudant quos diligunt, vel vituperant quos oderunt; et quidquid aliud in consuetudine sermonis humani, non statuto dogmate, sed passim, ut ad tempus occurrerit, per stultitiæ levitatem vel ore profertur, vel stylo etiam litterisque committitur. Multos denique de his paululum admonitos, talia dixisse mox pœnitet: Ita ea non placito quodam fixa retinebant, sed quasi undecumque rapta, et non considerata, profuderant. Vix est autem carere istis malis: et quis est qui non labitur lingua, et offendit in verbo[2]? Sed interest quantum, interest unde, interest postremo utrum admonitus corrigat, an pertinaciter defendendo etiam dogma faciat, quod levitate non dogmate dixerat. Cum igitur omnis hæreticus consequenter et stultus sit, non autem omnis stultus continuo sit appellandus hæreticus; recte judices incertum stultiloquium propria voce Pelagium anathematizasse dixerunt: quia et si hæresis esset, procul dubio stultiloquium esset. Proinde quidquid illud sit, generalis vitii nomine appellaverunt. Utrum autem ex aliquo dogmate ista sint dicta, an vero non fixa placitaque sententia, sed facile emendabili vanitate, quoniam ille qui audiebatur, quoquo modo dicta essent, sua esse negaverat, discutiendum in præsentia non putarunt.

XIX. Nos sane cum hanc Pelagii defensionem in illa, quam prius accepimus, chartula legeremus, aderant quidam sancti fratres, qui se Pelagii libros exhortatorios vel

[1] Eccli. XIX, 16, et Jacob. III, 2.

consolatorios ad quamdam viduam conscriptos, cujus nomen non est expressum, se habere dixerunt; et admonuerunt requirendum, utrum illic ista quæ sua negavit, essent forte conscripta; quoniam hoc et ipsi se ignorare asserebant. Tum vero cum iidem libri ab exordio legerentur, quæsita, et inventa sunt. Affirmabant autem illi, qui protulerant codicem, ante quatuor ferme annos se istos tanquam Pelagii libros habere cœpisse, nec unquam utrum ejus essent, ab aliquo se audisse dubitari. Considerantes itaque optime nobis servorum Dei cognitam fidem de hac re non posse mentiri, restare videbatur, ut Pelagium potius in episcopali judicio crederemus fuisse mentitum, nisi fieri potuisse cogitaremus, etiam ante annos tam multos aliquid sub ejus nomine, non tamen ab illo fuisse conscriptum : neque enim isti eosdem libros ab ipso se accepisse, vel quod ipsius essent, ab eodem audisse dicebant. Nam et mihi quidam fratres nostri nonnulla opuscula sub meo nomine in Hispaniam venisse dixerunt, quæ quidem ab iis, qui alia nostra legissent, non agnoscerentur; ab aliis tamen nostra esse crederentur.

XX. Illud sane quod Pelagius suum esse confessus est, adhuc latebrosum est : sed puto quod in istorum gestorum consequentibus partibus elucebit. Ait enim : « Posse quidem hominem esse sine peccato, et Dei mandata custodire, si velit, diximus : hanc enim possibilitatem Deus illi dedit. Non autem diximus, quod inveniatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit : sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato; nec per hoc tamen in posterum inconversibilis. » In his verbis, quam dicat Dei gratiam, prorsus latet : et judices quidem catholici nullam aliam intelligere potuerunt, nisi quam nobis plurimum apostolica doctrina commendat. Hæc est enim, qua nos

liberari posse speramus de corpore mortis hujus per Jesum Christum Dominum nostrum[1] : et pro qua impetranda oramus, ne intremus in tentationem[2]. Hæc gratia non est natura : sed qua subvenitur fragili vitiatæque naturæ. Hæc gratia non est legis scientia : sed ea est, de qua dicit Apostolus : « Non irritam faciam gratiam Dei; nam si per » legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est[3] : » et ideo non est littera occidens, sed spiritus vivificans[4]. Scientia quippe legis sine gratia spiritus, operatur in homine omnem concupiscentiam : « Peccatum enim, inquit, » non cognovi, nisi per legem : nam concupiscentiam » nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione » autem accepta, peccatum per mandatum operatum est » in me omnem concupiscentiam[5]. » Nec ista dicendo legem vituperat, imo etiam laudat, cum dicit : « Lex qui- » dem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bo- » num. Quod ergo bonum est, inquit, mihi factum est » mors? Absit : sed peccatum, ut appareat peccatum, » per bonum mihi operatum est mortem[6]. » Et iterum legem laudat, dicendo : « Scimus enim quod lex spiritualis » est, ego autem carnalis sum, venum datus sub pec- » cato. Quod enim operor ignoro. Non enim quod volo. » hoc ago: sed quod odi, illud facio. Si autem quod nolo, » hoc facio[7]; consentio legi, quoniam bona est. » Ecce jam legem novit, laudat, eique consentit, hoc est, eam bonam esse consentit : quoniam quod illa jubet : hoc et ipse vult; et quod illa vetat et damnat, hoc et ipse odit : et tamen quod odit, hoc facit. Inest ergo legis sanctæ scientia, nec tamen sanatur vitiosa concupiscentia : inest voluntas bona, et valet operatio mala. Hinc est quod duabus legibus inter se colluctantibus, dum legi mentis lex

[1] Rom. VII, 24. — [2] Matth. VI, 13. — [3] Gal. II, 21. — [4] 2 Cor. III, 6. — [5] Rom. VII, 7. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 14.

repugnat in membris, et captivat sub lege peccati a confitente exclamatur, et dicitur : « Infelix ego homo, quis » me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per » Jesum Christum Dominum nostrum[1].»

XXI. Non ergo natura, quæ sub peccato venumdata et vitio sauciata redemptorem salvatoremque desiderat, nec legis scientia, per quam fit concupiscentiæ cognitio, non evictio, liberat a corpore mortis hujus : sed gratia Domini per Jesum Christum Dominum nostrum[2]. Ista est non natura moriens, nec littera occidens, sed spiritus vivificans. Jam enim habebat iste naturam cum voluntatis arbitrio; nam dicebat : « Velle adjacet mihi[3] : » sed non habebat naturam cum sanitate, sine vitio; nam dicebat, Scio quod non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Jam habebat cognitionem legis sanctæ; nam dicebat : « Peccatum non cognovi, nisi per legem[4] : » sed non habebat vires agendæ perficiendæque justitiæ; nam dicebat : « Non quod volo hoc ago, sed quod odi hoc facio; » et : « Perficere bonum non invenio[5].» Ideo nec voluntatis arbitrium, nec legis præceptum, unde liberaretur de corpore mortis hujus; quia utrumque jam habebat, aliud in natura, aliud in doctrina : sed gratiæ Dei poscebat auxilium, per Jesum Christum Dominum nostrum.

XXII. Hanc itaque gratiam, quam in catholica Ecclesia notissimam noverant, episcopi crediderunt Pelagium confiteri, cum audirent eum dicere, hominem a peccatis conversum, proprio labore et Dei gratia posse esse sine peccato. » Ego autem propter illum librum, quem mihi refellendum servi Dei dederunt, qui discipuli[6] ejus fuerunt, et cum eumdem Pelagium valde diligerent, ejus esse dixerunt, ubi hac quæstione sibi proposita, quia hoc in eo

[1] Rom. VII, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 7. — [5] Ibid. 15 et 18. — [6] Timastus et Jacobus.

jam plurimos offenderat, quod adversus Dei gratiam loqueretur, apertissime expressit[1], « hanc se dicere Dei gratiam, quod possibilitatem non peccandi natura nostra cum conderetur, accepit, quoniam condita est cum libero arbitrio : » propter hunc ergo librum ego, plurimi autem fratres propter ejus disputationes, quas dicunt sibi esse notissimas, adhuc sumus de istorum verborum ejus ambiguitate solliciti, ne forte quid in ea lateat, atque se hoc dixisse sine præjudicio sui dogmatis exponat postea Discipulis suis, ita disserens : « Dixi quidem, proprio labore et Dei gratia posse hominem esse sine peccato; sed quam dicam gratiam optime nostis, et legendo recolere potestis, quod ea sit, in qua creati sumus a Deo cum libero arbitrio. » Atque ita dum eum credunt episcopi eam dixisse gratiam, non qua homines creati sumus, sed qua in novam creaturam adoptati, (hanc enim apertissime gratiam divina Scriptura commendat), ignorantes hæreticum, tanquam catholicum absolverunt. Suspectum enim me facit etiam illud quod cum in eodem libro, cui respondi, apertissime dixerit : « Abel justum nunquam omnino peccasse : » modo ait : Non autem diximus, quod inveniatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit; sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato. » Abel quippe justum, non a peccatis conversum in cætera vita dixit factum esse sine peccato, « sed quod peccatum nullum unquam fecerit. » Unde si ille ipsius liber est, profecto ex ipsa responsione emendandus est. Nolo enim eum dicere modo fuisse mentitum, ne forte quod in libro illo scripserit, se dicat oblitum : proinde cætera videamus. Ea quippe consequuntur in Ecclesiasticis gestis, quibus, adjuvante Domino, possumus ostendere, etiam Pelagio, sicut nonnullis videtur, in

[1] Vide lib. de Natura et Gratia, cap. 45 et seqq. — [2] Ibid. cap. 37.

illa examinatione purgato, et certe apud judices duntaxat homines absoluto, hanc talim hæresim, quam et ulterius gredi et pejus proficere nolimus, sine dubio esse damnatam.

XXIII. Enim sequuntur objecta Pelagio, quæ in doctrina Cœlestii discipuli ejus referuntur inventa. « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quoniam Lex sic mittit ad regnum, quemadmodum Evangelium. Quoniam ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato. Quoniam infantes nuper nati in illo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. » Hæc ita objecta sunt, ut etiam apud Carthaginem a sanctitate tua et ab aliis tecum episcopis dicerentur audita[1] atque damnata. Ubi quidem, ut recolis, ipse non fui, sed postea cum venissem Carthaginem, eadem gesta recensui, ex quibus aliqua memini : sed nescio utrum eis hæc omnia teneantur. Quid autem interest, utrum aliqua inibi non sint forte commemorata, et ideo nec damnata, cum constet esse damnanda? Deinde objecta sunt[2] et alia quædam capitula, commemoratione mei nominis interposita, quæ mihi de Sicilia missa fuerant, cum ibi fratres catholici hujusmodi quæstionibus turbarentur, quibus per librum ad Hilarium scriptum[3], qui ea mihi in epistola sua consulens miserat, satis sufficienter, ut mihi videtur, respondi. Ita sunt autem : « Posse hominem sine peccato, si velit, esse. Infantes, etsi non baptizentur, habere vitam æternam. Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient,

[1] Confer lib. de Peccato originali, cap. 11. — [2] Ibid. — [3] Epist CLVII, ad Hilarinm scripta.

si quid boni visi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum Dei posse eos habere. »

XXIV. Ad hæc sibi objecta, sicut gesta testantur, Pelagius ita respondit : « De posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est, inquit, superius : de eo autem quod fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et juste, secundum Scripturarum sanctarum traditionem. Reliqua vero et secundum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo : sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi, anathematizo illos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Post hanc ejus responsionem Synodus dixit : « Ad hæc prædicta capitula sufficienter et recte satisfecit præsens Pelagius, anathematizans ea quæ non erant ejus. » Videmus igitur, et tenemus, non solum a Pelagio, verum etiam a sanctis episcopis qui illi judicio præsidebant, mala perniciosissima hujusmodi hæresis esse damnata : « Adam mortalem factum, » quod ut plenius exponeretur quomodo dictum sit, additum est, « qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quod peccatum ejus ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quod Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum et Evangelium. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. Quod infantes, etsi non baptizentur, habeant vitam æternam. Quod divites baptizati, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non illis reputetur, neque regnum Dei possint habere. » Hæc certe omnia judicio illo ecclesiastico, anathematizante Pelagio, et episcopis interloquentibus, constat esse damnata.

XXV. His autem quæstionibus, et istarum sententiarum contentiosissimis assertionibus jam usquequaque ferventibus, multorum fratrum perturbabatur infirmitas. Unde coacti sumus sollicitudine charitatis, quam erga Ecclesiam Christi per gratiam Christi nos habere convenit, etiam ad beatæ memoriæ Marcellinum, qui eos quotidie disputatores molestissimos patiabatur, et me per litteras consulebat, de quibusdam istarum quæstionibus scribere, et maxime de baptismo parvulorum : de quo etiam postea, te jubente, in basilica Majorum, gestans quoque in manibus epistolam gloriosissimi martyris Cypriani, et de hac re verba ejus recitans atque pertractans, ut error iste nefarius de quorumdam cordibus auferretur, quibus persuasa fuerant, quæ in his gestis videmus damnata, adjutus orationibus tuis, quantum potui, laboravi. Hæc sunt, quæ nonnullis fratribus, quidam talia sentientes, ita persuadere conabantur, ut de orientalibus comminarentur Ecclesiis, quod nisi hæc tenerent, earum possent judicio condemnari. Ecce quatuordecim antistites orientalis Ecclesiæ, in ea terra cui Dominus præsentiam suæ carnis exhibuit, Pelagium non absolverent, nisi ea tanquam fidei catholicæ adversa damnaret. Unde, si propterea est iste absolutus, quod anathematizaverit talia ; procul dubio illa damnata sunt : quod multo cumulatius atque clarius in consequentibus apparebit.

XXVI. Unde nunc duo illa videamus, quæ noluit anathematizare Plagius, qui etiam sua esse cognovit ; sed ut illud, quod in eis offendebat, auferret, quomodo ea sentiret exposuit. « Posse quidem, inquit, hominem sine peccato esse, dictum est superius. » Dictum sane, et nos meminimus sed ideo mitigatum, et a judicibus approbatum, quod addita est Dei gratia, quæ in illis capitulis tacebatur. De hoc autem altero quemadmodum responderit, di-

ligentius intuendum est. « De illo autem, inquit, quod fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et juste, secundum sanctarum Scripturarum traditionem. » Non est ausus dicere, Dicimus et nos quoniam ante adventum Christi fuerunt homines sine peccato; cum hoc illi de Cœlestii dictis fuisset objectum; sensit enim quam esset periculosum et molestum : sed ait : « Dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte et juste. » Quis hoc negaverit? Sed aliud est hoc, et aliud fuisse sine peccato : quia et illi sancte justeque vivebant, qui veraciter tamen dicebant : « Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos se» ducimus, et veritas in nobis non est [1]. » Et hodie multi juste sancteque vivunt, nec tamen in oratione mentiuntur, cum dicunt : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et » nos dimittimus debitoribus nostris [2]. » Hoc ergo judicibus placuit, quemadmodum se dicere asseveravit Pelagius; non quemadmodum objiciebatur dixisse Cœlestius. Nunc ea quæ restant, pertractemus, ut possumus.

XXVII. Objectum est Pelagio, quod diceret, « Ecclesiam hic esse sine macula et ruga. » Unde etiam Donatistæ diuturnum nobiscum habuerunt in nostra Collatione conflictum; sed illos de permixtione malorum hominum tanquam paleæ cum frumentis, propter areæ similitudinem potius urgebamus : qua similitudine etiam istis respondere possumus, nisi Ecclesiam in solis bonis vellent fortasse intelligi, quos nullum omnino asserunt habere peccatum, ut possit Ecclesia hic esse sine macula et ruga. Quod si ita est, eadem repeto, quæ paulo ante memoravi : Quomodo sunt membra Ecclesiæ, de quibus verax clamat humilitas, « Si dixerimus quia peccatum non habemus,

[1] I Joan. I, 8. — [2] Matth. VI, 12.

» ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est [1] ? » vel quomodo id quod eam Dominus docuit, orabit Ecclesia, « Dimitte nobis debita nostra [2] : » si in hoc sæculo est Ecclesia sine macula et ruga? Postremo ipsi de se ipsis interrogandi sunt, utrum necne fateantur aliqua se habere peccata. Quod si negabunt, dicendum est eis, quod se ipsos decipiant, et veritas in eis non sit. Si autem peccatum se habere fatebuntur, quid aliud quam de ruga sua vel macula fatebuntur. Non sunt ergo isti Ecclesiæ membra; quia illa est sine macula et ruga, hi autem cum macula et ruga.

XXVIII. Sed ad hoc objectum vigilanti circumspectione respondit, quam sine dubio catholici judices approbaverunt. « Dictum est, inquit, a nobis, sed ita quoniam lavacro ab omni macula et ruga purgatur Ecclesia, quam velit ita Dominus permanere. » Ad quod Synodus dixit : « Hoc et nobis placet. » Quis enim nostrum negat, omnium in baptismo peccata dimitti, et omnes fideles sine macula et ruga de lavacro regenerationis ascendere? Aut cui christiano catholico non placet, quod et Domino placet, idque futurum est, ut Ecclesia permaneat sine macula et ruga ? Quandoquidem id nunc agitur Dei misericordia et veritate, ut ad illam perfectionem, ubi sine macula et ruga in æternum mansura est, sancta Ecclesia perducatur sed inter lavacrum, ubi omnes præteritæ maculæ rugæque tolluntur, et regnum, ubi sine macula et ruga perpetuo manebit Ecclesia, tempus hoc medium est orationis, ubi necesse est dicat : « Dimitte nobis debita nostra. » Propter hoc objectum est eos dicere, « hic esse Ecclesiam sine macula et ruga, utrum [3] per hanc sententiam auderent prohibere orationem, qua diebus et noctibus veniam peccatorum jam baptizata sibi poscit Ecclesia. De quo

[1] I Joan. XIX, 21. — [2] Matth. XV, 32. — [3] *Forte* ut non;

medio tempore inter remissionem peccatorum quæ fit in lavacro, et permansionem sine peccatis quæ futura est in regno, cum Pelagio nihil est actum, nihil ab episcopis pronuntiatum : sed tantum hoc quod breviter significandum putavit, non se ita dixisse, ut videbatur objectum. Cum enim hoc ait, « Dictum est a nobis, sed ita : » quid voluit videri, nisi non ita, quemadmodum dixisse, ab his qui objecerant, credebatur? Quid tamen secuti sint judices, ut dicerent sibi hoc placere, id est, baptismum quo abluitur a peccatis, et regnum ubi permanebit sine peccatis sancta, quæ nunc mundatur, Ecclesia, satis quantum existimo apparet.

XXIX. Deinde objecta sunt de Libro Cœlestii, quid in unoquoque capitulo contineat, magis secundum sensum, quam secundum verba : quæ quidem ille latius exequitur; sed tunc subjicere omnia, qui libellum adversus Pelagium dederunt, se non potuiss dixerunt. Ergo in primo capitulo Libri Cœlestii hoc scriptum esse posuerunt : « Quoniam plus facimus, quam in Lege et Evangelio jussum est. Ad quod Pelagius respondit : « Hoc quasi nostrum posuerunt : dictum est vero a nobis secundum Apostolum de virginitate, de qua Paulus dicit : « Præceptum Domini » non habeo[1]. » Synodus dixit : « Hoc et Ecclesia recipit. » Legi ego, quo sensu id Cœlestius in libro suo posuerit : si tamen eum suum esse non negat. Dixit enim hoc, quo videlicet persuaderet, tantam nos habere per naturam liberi arbitrii non peccandi possibilitatem, ut plus etiam quam præceptum est faciamus; quoniam perpetua servatur a plerisque virginitas, quæ præcepta non est, cum ad non peccandum præcepta implere sufficiat. Quod autem a Pelagio responsum est, ut approbarent judices, non sic acceperunt, tanquam omnia Legis et Evangelii præcepta cus-

[1] I Cor. VII, 25.

todiant, qui virginitatem, quæ præcepta non est, insuper servant; sed ad hoc tantum, quod plus est virginitas quæ non est præcepta, quam conjugalis pudicitia quæ præcepta est, et custodire istam, quam illam, utique plus est: cum tamen neutrum eorum habeatur sine gratia Dei; quandoquidem Apostolus de hac re loquens ait: « Volo » autem omnes homines esse sicut me ipsum; sed unus- » quisque proprium donum habet a Deo, alius aic, alius » autem sic[1]. » Et ipsi Domino cum dixissent Discipuli: « Si hæc hominis est causa cum uxore, non expedit nu- » bere, » vel quod latine melius dicitur, non expedit ducere: « Non, inquit, omnes capiunt verbum hoc, sed » quibus datum est[2]. » Hoc ergo episcopi Ecclesiam recipere pronuntiarunt, quod plus sit virginitas perseverans, quæ præcepta non est, quam nuptiarum castitas, quæ præcepta est. Quo autem sensu illud Pelagius sive Cœlestius dixerit, judices nescierunt.

XXX. Hinc jam objiciuntur Pelagio alia Cœlestii capitula capitalia, et sine dubitatione damnanda, quæ nisi anathematizasset, cum his sine dubio damnaretur. In tertio capitulo scripsisse Cœlestium: « Gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in Lege ac doctrina. » Et iterum: « Dei gratiam secundum merita nostra dari, quia si peccatoribus illam det, videtur esse iniquus: » et in his verbis intulisse: « Propterea et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fuerim, sive indignus. Si enim per gratiam omnia facimus; quando vincimur a peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos adjuvare omni modo, et non potuit: » Et iterum ait: « Si gratia Dei est, quando vincimus peccata; ergo ipse est in culpa, quando a peccato vincimur, quia omnino custodire nos

[1] I Cor. VII, 7. — [2] Matth. XIX, 10.

aut non potuit, aut noluit. » Ad ista Pelagius respondit : « Hæc utrum Cœlestii sint, ipsi viderint qui dicunt ea Cœlestii esse ; ego vero nunquam sic tenui, sed anathematizo qui sic tenet. » Synodus dixit : « Recipit te sancta Synodus, ita verba reproba condemnantem. » De his certe omnibus, et Pelagii eadem anathematizantis manifesta responsio est, et episcoporum ista damnantium absolutissima judicatio. Utrum ea Pelagius, an Cœlestius, an uterque, an neuter illorum, an alii sive cum ipsis, sive sub nomine illorum senserint, sive adhuc sentiant, sit dubium vel occultum : satis tamen hoc judicio declaratum est, esse damnata, et Pelagium simul fuisse damnandum, nisi hæc etiam ipse damnaret. Nunc certe post hoc judicium, quando contra hujusmodi sententias disputamus, adversus damnatam hæresim disputamus.

XXXI. Dicam etiam aliquid lætius. Superius metuebam, cum diceret Pelagius, « adjuvante gratia Dei posse esse hominem sine peccato, » ne forte eamdem gratiam possibilitatem diceret esse naturæ a Deo conditæ cum libero arbitrio, sicut in Libro illo est, quem tanquam ejus accepi [1], cui respondi et eo modo nescientes judices falleret : nunc vero cum anathematizat eos, « qui gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dicunt dari, sed in libero arbitrio esse, vel in Lege atque doctrina ; » satis evidenter apparet, eam illum dicere gratiam, quæ in Christi Ecclesia prædicatur, quæ sub ministratione sancti Spiritus datur, ut ad nostros actus singulos adjuvemur : unde et oramus semper adjutorium opportunum, ne inferamur in tentationem. Nec illud jam metuo, ne forte ubi dixit : « Non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam Legis habuerit, » atque id ita exposuit, « ut ad non peccan-

[1] Liber Pelagii a Jacobo et Timasio acceptus, cui respondit lib. de Natura et Gratia.

dum in Legis scientiam poneret adjutorium, » eamdem Legis scientiam Dei gratiam velit intelligi. Ecce anathematizat qui hoc sentiunt: ecce nec naturam liberi arbitrii, nec legem atque doctrinam vult intelligi gratiam, qua per actus singulos adjuvamur. Quid ergo restat, nisi ut eam intelligat quam dicit Apostolus, subministratione Spiritus sancti dari [1] ? de qua dicit Dominus : « Nolite cogitare » quomodo aut quid loquamini ; dabitur enim vobis in » illa hora quid loquamini : non enim vos estis qui loqui- » mini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis [2]. » Nec illud metuendum est, ne forte ubi ait : « Omnes voluntate propria regi ; » idque exposuit, « ideo se dixisse, propter liberum arbitrium, cui Deus adjutor est eligenti bona, » etiam hic per naturam liberi arbitrii et per doctrinam Legis adjutorem dixerit. Cum enim recte anathematizaverit eos, « qui dicunt gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in Lege ac doctrina : » profecto Dei gratia vel adjutorium ad singulos actus datur, excepto libero arbitrio, vel Lege atque doctrina ; ac per hoc per singulos actus a Deo regimur, quando recte agimus ; nec frustra orantes dicimus : « Iti- » nera mea dirige secundum verbum tuum, ne dominetur » mihi omnis iniquitas [3]. »

XXXII. Sed quod ista sequitur, me rursum sollicitat. Cum enim de quinto capitulo libri Cœlestii huic fuisset objectum, quod « affirment unumquemque hominem omnes virtutes posse habere et gratias, et auferant diversitatem gratiarum, quam Apostolus docet : » Pelagius respondit : « Dictum est a nobis, sed maligne et imperite reprehenderunt. Non enim auferimus gratiarum diversitatem : sed dicimus donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit. » Ad hoc Synodus

[1] Philip. I, 19. — [2] Matth. X, 19. — [3] Psal. CXVIII, 133.

dixit : « Consequenter et ecclesiasico sensu et ipse sensisti de dono gratiarum, quæ in sancto Apostolo continentur.» Hic dicit aliquis : Quid ergo sollicitat ? An tu negabis omnes virtutes et gratias fuisse in Apostolo ? Ego vero, si illæ accipiantur omnes, quas uno quodam ipse Apostolus commemoravit loco, quas et episcopos intellexisse arbitror, ut hoc approbarent, et pronuntiarent « sensu ecclesiastico dictum, » non eas dubito habuisse apostolum Paulum. Ait enim : « Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, » primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, » deinde Virtutes, deinde Donationes sanitatum, adju- » toria, Gubernationes, genera linguarum [1]. » Quid ergo, dicemus quod hæc omnia non habuerit apostolus Paulus? Quis hoc audeat dicere ? Nam eo ipso quod Apostolus erat, habebat utique apostolatum. Sed habebat et prophetiam. An non prophetia ejus est? Spiritus enim manifeste dicit, quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, intendentes spiritibus seductoribus, doctrinis dæmoniorum [2]. Ipse erat et doctor gentium in fide et veritate : et operabatur virtutes et sanitates [3] ; nam mordentem viperam manu excussit illæsa, et paralyticus ad verbum ejus restituta continuo salute surrexit [4]. Adjutoria quæ dicat, obscurum est ; quoniam vis hujus verbi late patet : quis tamen huic et istam gratiam defuisse dicat, per cujus laborem salutem hominum sic constat adjutam? Quid vero ejus gubernatione præclarius, quando et per eum Dominus tunc tot Ecclesias gubernavit, et per ejus epistolas nunc gubernat ? Jam genera linguarum, quæ illi deesse potuerunt, cum ipse dicat : « Gratias Deo, quod omnium ves- » trum lingua loquor [5] ? » Quia ergo istorum omnium nihil apostolo Paulo defuisse credendum est, propterea

[1] I Cor. XII, 28. — [2] I Tim. IV, 1. — [3] Id. II, 7. — [4] Act. XXVIII, 5, et XIV, 9. — [5] I Cor. XIV, 18.

responsionem Palagii, « omnes gratias ei donatas esse dicentis, » judices approbaverunt. Sed sunt et aliæ gratiæ, quæ hic commemoratæ non sunt. Neque enim, quamvis esset apostolus Paulus multum excellens membrum corporis Christi, nullas plures et ampliores gratias accepit ipsum totius corporis caput, sive in carne, sive in anima hominis, quam creaturam suam Verbum Dei in unitatem personæ suæ, ut nostrum caput esset, et corpus ejus essemus, assumpsit. Et revera si esse possent in singulis omnia, frustra de membris corporis nostri ad hanc rem data similitudo videretur. Sunt enim quædam communia omnibus membris, sicut sanitas, sicut vita : sunt autem alia etiam singulis propria, unde nec auris sentit colores, nec oculus voces ; propter quod dicitur : « Si totum » corpus oculus, ubi auditus ? Si totum auditus, ubi odo» ratus [1]. « Quod quidem non ita dicitur, tanquam impossibile Deo sit, et auribus præstare sensum videndi, et oculis audiendi. Quid tamen faciat in Christi corpore quod est Ecclesia, et quam diversitatem Ecclesiarum [2] velut per membra diversa, ut essent dona etiam singulis propria, significaverit Apostolus, certum est. Quapropter, et qua causa hi qui illud objecerunt, auferri noluerint distantiam gratiarum, et qua causa episcopi propter Paulum apostolum, in quo dona omnia, quæ loco uno commemoravit, agnoscimus, id quod respondit Pelagius potuerint approbare, jam clarum est.

XXXIII. Quid est ergo, unde me de hoc capitulo sollicitum factum esse prædixi ? Hoc videlicet, quod ait Pelagius : « Donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit. Nihil essem de hac ejus responsione sollicitus, nisi quod attinet ad hanc causam, cujus maxime cura gerenda est, ne scilicet

[1] 1 Cor. XII, 17. — [2] *Forte* gratiarum.

gratia Dei, nobis tacentibus et tantum malum dissimulantibus, oppugnetur. Cum ergo non ait, Donare Deum cui voluerit; sed ait: « Donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias; » non potui, cum legerem, non esse suspiciosus. Ipsum quippe gratiæ nomen, et ejus nominis intellectus aufertur, si non gratis datur, sed eam qui dignus est accipit. An forte quis dicet, Apostolo me facere injuriam, quia eum gratia dignum fuisse non dico? Imo tunc facio, et illi injuriam, et mihi pœnam, si quod ipse dicit, non credo. An ille gratiam non ita definivit, ut eam sic, quod daretur gratis, appellatam ostenderet? Nempe ipse dixit: « Si autem gratia, jam non ex operibus; » alioquin gratia jam non est gratia [1]. » Unde item dixit: « Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum » gratiam, sed secundum debitum [2]. » Quisquis ergo dignus est, debitum est ei; si autem debitum est, gratia non est: gratia quippe donatur, debitum redditur. Gratia ergo donatur indignis, ut reddatur debitum dignis: ipse autem facit ut habeant quæcumque redditurus est dignis, qui ea quæ non habebant donavit indignis.

XXXIV. Hoc forte dicet: Ego non ex operibus, sed ex fide dixi Apostolum dignum fuisse, cui tantæ illæ gratiæ donarentur; non enim opera, quæ bona ante non habuit, sed tamen fides ejus hoc meruit. Quid enim, putamus quod fides non operetur? Imo ipsa veraciter operatur, quæ per dilectionem operatur [3]. Quantumlibet autem opera infidelium prædicentur, ejusdem Apostoli sententiam veram novimus et invictam, « Omne quod non est ex fide, pecca» tum est [4]. » Ideo vero sæpe dicit, non ex operibus; sed ex fide, nobis justitiam deputari, cum potius fides per dilectionem operetur, ne quisquam existimet ad ipsam fidem meritis operum perveniri, cum ipsa sit initium, unde

[1] Rom. XI, 6. — [2] Id. IV, 4. — [3] Gal. V, 6. — [4] Rom. XIV, 23.

bona opera incipiunt ; quoniam, ut dictum est, quod ex ipsa non est, peccatum est. Hinc et Ecclesiæ dicitur in Cantico canticorum, « Venies, et transies ab initio fidei[1]. » Quapropter quamvis bene operandi gratiam fides impetret : ipsam certe fidem ut haberemus, nulla fide meruimus ; sed in ea nobis danda, in qua Dominum sequeremur, misericordia ejus prævenit nos[3]. An ipsam nobis nos dedimus, et ipsi nos ipsos fideles fecimus? Prorsus etiam hic clamabo, « Ipse fecit nos, et non ipsi nos[2]. » Nihil vero aliud apostolica doctrina commendat, ubi ait : « Dico autem per gratiam Dei, quæ data est mihi, omnibus qui sunt in vobis, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad temperantiam, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei[4]. » Hinc est quippe et illud : » Quid enim habes, quod non accepisti[5]? Quando et hoc accepimus, unde incipit quidquid in nostris actibus habemus boni.

XXXV. Quid est ergo quod idem dicit Apostolus, « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi ; de cætero superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illo die justus Judex[6] ; » si hæc non redduntur dignis, sed donantur indignis? Hoc qui dicit, parum considerat coronam reddi non potuisse digno, nisi gratia data esset indigno. Ait enim, « Bonum certamen certavi : » sed idem ipse ait, « Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum[7]. » Ait, Cursum consummavi : sed ipse idem ait, « Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei[8]. » Ait, « Fidem servavi : » sed ipse idem ait, « Scio enim » cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum

[1] Cant. IV, 8, juxta LXX. — [2] Psal. LVIII, 11. — [3] Id. CXIX, 3. — [4] Rom. XII, 3. — [5] 1 Cor. IV, 7. — [6] 2 Tim. IV, 7. — [7] 1 Cor. XV, 57. — [8] Rom. IX, 16.

» meum servare in illum diem, id est, commendatum » meum[1] : » nam codices nonnulli non habent depositum; sed quod est planius, « commendatum. » Quid autem commendmus Deo. nisi quæ oramus ut servet, in quibus et ipsa est fides nostra? Nam quid aluid apostolo[2] Petro Dominus commendavit orando, unde illi ait, « Ego » rogavit pro te, Petre, ne deficiat fides tua[3]; » nisi ut ejus Deus servaret fidem, ne tentationi cedendo deficeret? Quocirca, o beate Paule, magne gratiæ prædicator, dicam, nec timeam; (quis enim mihi minus succensebit ista dicenti, quam tu, qui ea dicenda dixisti et docenda docuisti?) dicam, inquam, nec timeam : redditur quidem meritis tuis corona sua, sed Dei dona sunt merita tua.

XXXVI. Redditur ergo debitum præmium Apostolo digno : sed ipsum apostolatum indebitum gratia donavit indigno. An hoc me dixisse pœnitebit? Absit : ejus enim testimonio ab hac invidia defensabor, nec me quisquam vocabit audacem; nisi qui fuerit ausus ipsum vocare mendacem. Ipse clamat, ipse testatur, ipse ut in se Dei dona commendet, nec in se ipso, sed in Domino glorietur[4], non solum nulla se habuisse dicit merita bona, ut apostolus fieret; sed etiam mala merita sua dicit, ut Dei gratiam manifestet et prædicet. « Non sum, inquit, idoneus » vocari apostolus[5] : » quod quid est aliud, quam non sum dignus? nam hoc plerique Latini codices habent. Hoc est nempe quod quærimus : nempe isto munere apostolatus illæ omnes gratiæ continentur. Non enim decebat aut oportebat Apostolum non habere prophetiam, aut non esse doctorem, aut non clarescere virtutibus, donationibusque sanitatum, aut adjutoria non præbere, aut Ecclesias non gubernare, aut linguarum generibus non excellere. Omnia

[1] 2 Tim. I, 12. — [2] *Forte* de apostolo. — [3] Luc. XXII, 32. — [4] I Cor. I, 31. — [5] Id. XV, 9.

hæc unum nomen apostolatus amplectitur. Ipsum igitur consulamus : ipsum potius audiamus : dicamus ei, Sancte Paule apostole, Pelagius monachus dignum te dicit fuisse, qui acciperes omnes gratias apostolatus tui, tu ipse quid dicis? Non sum, inquit, dignus vocari apostolus? Ita-ne, ut deferam honorem Paulo, Pelagio magis de Paulo credere audebo, quam Paulo? Non faciam : me namque potius onerabo, quam illum honorabo, si fecero. Audiamus etiam, cur non sit dignus vocari Apostolus : Quia persecutus sum, inquit, Ecclesiam Dei. Si sensum sequeremur, quis non istum a Christo damnandum censeret potius quam vocandum? Quis ita diligat prædicatorem, ut non detestetur persecutorem? Optime ergo ipse atque veraciter : Non sum, inquit, dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Faciens igitur tantum mali, unde meruisti tantum boni? Audiant respondentem omnes gentes : Sed gratia Dei sum id quod sum[1]. Numquid aliter est gratia commendata, nisi quia est indigno data? Et gratia ejus, inquit, in me vacua non fuit. Hoc et aliis præcipit, ut etiam arbitrium voluntatis ostendat, ubi ait : « Præcipientes au» tem et rogamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis[2]. » Unde autem probat quod gratia ejus in eo vacua non fuit, nisi ex eo quod sequitur, « Sed plus omnibus illis labo» ravi[3]? » Proinde non laboravit ut gratiam acciperet, sed accepit ut laboraret : atque ita, unde ad accipienda debita præmia fieret dignus, gratiam gratis accepit indignus. Nec ipsum sane laborem sibi ausus est arrogare. Cum enim dixisset, « Plus omnibus illis laboravi, » continuo subjecit, « Non ego, sed gratia Dei mecum. » O magnum gratiæ præceptorem, confessorem, prædicatorem. Quid est hoc? « Plus laboravi, non ego? » Ubi sese extulit ali-

[1] 1 Cor. xv, 10. — [2] 2 Cor. vi, 1. — [3] 1 Cor. xv, 10.

quantum voluntas, ibi continuo vigilavit pietas, et tremuit humilitas, quia se agnovit infirmitas.

XXXVII. Merito quod gesta indicant, etiam hoc usus est testimonio sanctus Joannes Jerosolymitanæ antistes Ecclesiæ, sicut interrogatus quæ apud illum ante judicium gesta fuerint, coepiscopis nostris, qui simul in illo judicio præsidebant, ipse narravit. Ait enim, tunc quibusdam susurrantibus, et dicentibus, quod « sine Dei gratia diceret Pelagius posse hominem perfici, id est, quod superius dixerat, esse posse hominem sine peccato : » Culpans, inquit, super hoc etiam intuli, quia et apostolus Paulus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei, dixit : « Amplius omnibus illis laboravi[1]; non ego autem, sed gratia Dei mecum : » et iterum, « Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei[2] : » et illud, « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam[3] : » et alia multa similia diximus, inquit, de Scripturis sanctis. Illis autem non suscipientibus quæ dicebantur a nobis de sanctis Scripturis, sed adhuc susurrantibus, dixit Pelagius, Et ego sic credo : anathema sit, qui dicit absque adjutorio Dei posse hominem ad profectum omnium venire virtutum.

XXXVIII. Hæc narravit episcopus Joannes, audiente Pelagio, qui utique posset honorifice dicere, Fallitur sanctitas tua, non bene meministi, non dixi ad ista testimonia, quæ de Scripturis commemorasti, « Ego sic credo : » quoniam non ea sic intelligo, quod gratia Dei sic laboret cum homine, ut quod non peccat, non volentis, neque currentis, sed miserentis sit Dei.

XXXIX. Sunt enim quædam expositiones Epistolæ Pauli, quæ scribitur ad Romanos, quæ ipsius Pelagii esse dicun-

[1] I Cor. XV, 10. — [2] Rom. IX, 16. — [3] Psal. CXXVI, 1.

tur, ubi hoc quod scriptum est [1], « Non volentis, neque cur-
» rentis, sed miserentis est Dei [2]. » non ex persona Pauli asserit dictum; sed eum voce interrogantis et redarguentis usum fuisse, cum hoc diceret, tanquam hoc dici utique non deberet. Non ergo cum episcopus Joannes plane istam sententiam esse Apostoli agnovit, eamque ideo commemoravit, ne Pelagius sine Dei gratia non peccare quemquam putaret, et dixit respondisse Pelagium, « Et ego sic credo; » neque cum hoc præsens audiret, respondit, Non sic credo. Oportet ut illam expositionem perversam, ubi hoc non sensisse Apostolum, sed potius redarguisse intelligi voluit, aut suam neget, aut corrigere atque emendare non dubitet. Nam quidquid dixit episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris, sive coepiscopis Herote ac Lazaro, sive de presbytero Orosio, sive de aliis (1) quorum ibi non sunt nomina expressa, credo quod intelligat ad eorum præjudicium non valere. Si enim præsentes essent, possent eum fortasse, absit ut dicam, convincere de mendacio, sed forte commemorare, quid forte fuisset oblitus, aut in quo eum fefellerit Latinus interpres, etsi non studio mentiendi, certe alienæ linguæ minus intellectæ nonnulla difficultate : præsertim quia non in gestis agebatur (2), quæ, improbi ne mentiantur, boni autem ne aliquid obliviscantur, utiliter instituta sunt. Si quis autem memoratis fratribus nostris ex hoc aliquid quæstionis intulerit, eosque ad judicium episcopale vocaverit, sibi ut poterunt, aderunt : nobis hic laborare quid opus est; quando ne ipsi quidem judices, post coepiscopi nostri narrationem, aliquid inde pronuntiare voluerunt?

XL. Cum ergo Pelagius præsens, ad illa testimonia Scripturarum dixisse se ita credere tacitus agnoverit, quomodo illud Apostoli testimonium paulo superius recolens,

[1] Vide lib. III de Peccat. merit. cap. I. — [2] Rom. IX, 16.

et inveniens eum dixisse : « Non sum dignus vocari Apos-» tolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei, sed gratia » Dei sum id quod sum ; » non vidit, non se dicere debuisse; cum ageretur de abundantia gratiarum, quas idem accepit Apostolus, dignum fuisse qui acciperet; cum ipse se non solum dixerit, sed et aliam causam reddens probarit indignum, et eo ipsa gratiam vere gratiam commendaverit? Sed si forte illud jam dudum a sancto Joanne narratum, cogitare vel meminisse non potuit; recentissimam suam responsionem respiceret, et quæ paulo ante de Cœlestio sibi objecta anathematizaverit adverteret. Nempe etiam inter illa est, quod objectum est dixisse Cœlestium : Dei gratiam secundum merita nostra dari. » Si ergo veraciter hoc Pelagius anathematizavit, quid est, quod dicit, gratias omnes Apostolo secundum meritum datas? An aliud est dignum esse accipere; aliud, secundum meritum acccipere? et potest aliqua subtilitate disputationis obtendere, dignum esse aliquem, sed non mereri? Verumtamen Cœlestius, vel quis alius, cujus omnes superiores anathematizavit sententias, nec de hoc verbo eum nebulas ostendere atque in eis latere permittit. Urget enim et dicit : « Et ipsa gratia in mea voluntate posita est, sive dignus fuerim, sive indignus. » Si ergo recte hoc a Pelagio veraciterque damnatum est, ubi dicitur : « Dei gratiam secundum merita et dignis dari : quo corde cogitavit, quove ore protulit quod ait : « Dicimus donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias? » Quis non ista si diligenter adverterit, fiat de illius responsione vel defensione sollicitus?

XLI. Cur ego, ait aliquis, hoc judices approbaverunt? Fateor, ideo jam ipse ambigo : sed nimirum, aut breve dictum eorum audientiam et intentionem facile subterfu-

[1] I Cor. xv, 9.

git, aut aliquo modo id recte posse accipi existimantes, cujus de hac re confessiones liquidas sibi habere videbantur, pene de uno verbo, nihil ei controversiæ movendum putarunt. Quod et nobis forsitan contigisset, si cum eis in illo judicio sedissemus. Si enim pro eo quod positum est dignus, positum esset prædestinatus, vel aliquid hujusmodi, nihil certe scrupuli tangeret atque angeret animum : et tamen si dicatur, eum qui per electionem gratiæ justificatur, nullis quidem præcedentibus meritis bonis, sed destinatione dignum vocari, sicut electus vocatur, utrum vel certe, vel minima offensione intelligentiæ dici possit, difficile judicatur. Nam quantum ad me attinet, ab hoc verbo facile transirem, nisi me liber ille, cui respondi, ubi omnino nullam dicit Dei gratiam, nisi naturam nostram cum libero arbitrio, gratiam creaturam [1], de ipsius Pelagii sensu sollicitum redderet, ne forte hoc verbum non de negligentia locutionis, sed de diligentia dogmatis curarit inserere. Jam ea quæ restant novissima, ita judices commoverunt, ut ante responsionem Pelagii damnanda censerent.

XLII. Nam in sexto capitulo Cœlestii libri positum objectum est : « Filios Dei non posse vocari, nisi omni modo absque peccato fuerint effecti. » Unde secundum ipsum dictum est, neque apostolum Paulum esse filium Dei, qui dixit : « Non quod jam acceperim, aut quod jam perfec» tus sim [2]. » In septimo capitulo : « Oblivionem et ignorantiam non subjacere peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem. » Cum David dicat : « Delicta juventutis meæ ne memineris et » ignorantiæ meæ [3] : » et cum in lege sacrificia pro igno rantia sicut pro peccato offerantur [4]. » In decimo capitulo :

[1] *Forte* gratis creatam. — [2] Philip. III, 22. — [3] Psal. XXIV, 7. — [4] Levit. IV.

Non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque aut facere aliquid, aut non facere. » In duodecimo capitulo : « Victoriam nostram non ex Dei esse adjutorio, sed ex libero arbitrio : » quod inferre dictus est his verbis : Nostra est victoria, quoniam propria voluntate arma suscepimus, sicut e contrario nostrum est quando vincimur, quoniam armari propria voluntate contempsimus. » Et de apostolo Petro posuit testimonium, « divinæ nos esse consortes naturæ. Et syllogismum facere dicitur : « Quoniam si anima non potest esse sine peccato, ergo et Deus subjacet peccato, cujus pars, hoc est anima, peccato abnoxia est. In tertio decimo capitulo dicit, Quoniam pœnitentibus venia non datur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum merita et laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia. »

XLIII. His recitatis Synodus dixit : « Quid ad hæc quæ lecta sunt capitula dicit præsens Pelagius monachus? Hoc enim reprobat sancta Synodus, et sancta Dei catholica Ecclesia. » Pelagius respondit : « Iterum dico, quia hæc et secundum ipsorum testimonium, non sunt mea ; pro quibus, ut dixi, satisfactionem non debeo : quæ vero mea esse confessus sum, hæc recta esse affirmo : quæ autem dixi non esse mea, secundum judicium sanctæ Ecclesiæ reprobo, anathema dicens omni contravenienti et contradicenti sanctæ catholicæ Ecclesiæ doctrinis. Ego enim in unius substantiæ Trinitatem credo, et omnia secundum doctrinam sanctæ catholicæ Ecclesiæ : si quis vero aliena ab hac sapit, anathema sit. »

XLIV. Synodus dixit : « Nunc quoniam satisfactum est nobis prosecutionibus præsentis Pelagii monachi, qui quidem piis doctrinis consentit, contraria vero Ecclesiæ

[1] 2 Petr. I, 4.

fidei reprobat et anathematizat, communionis ecclesiasticæ eum esse et catholicæ confitemur.

XLV. Si ista sint gesta, quibus amici Pelagii gaudent eum esse purgatum : nos, quoniam erga se nostram quoque amicitiam, prolatis etiam familiaribus epistolis nostris, atque in hoc judicio recitatis, quas insertas continent gesta, satis probare curavit, salutem quidem ejus in Christo cupimus et optamus : de ista vero ejus purgatione, quæ magis creditur, quam liquido demonstratur, gaudere temere non debemus. Neque hoc dicens, judicum arguo vel negligentiam, vel conniventiam, vel quod ab eis longe abhorrere certissimum est, impiorum dogmatum conscientiam : sed eorum judicio pro merito approbato atque laudato, Pelagius tamen apud eos quibus amplius certiusque notus est, non mihi videtur esse purgatus. Illi enim tanquam de ignoto judicantes, his præsertim absentibus qui contra eum libellum dederant, hominem quidem diligentius examinare minime potuerunt : hæresim tamen ipsam, si eorum sequantur judicium qui pro ejus perversitate certabant, penitus peremerunt. Illi autem qui bene sciunt quæ Pelagius docere consuevit, sive qui ejus disputationibus restiterunt, sive qui ex ipso errore se liberatos esse gratulantur, quomodo possunt eum non habere suspectum, quando ejus non simplicem confessionem præterita errata damnantem, sed talem confessionem legunt, quasi nunquam aliter senserit, quam isto judicio in ejus est responsionibus approbatum ?

XLVI. Nam, ut de me ipso potissimum dicam, prius absentis et Romæ constituti Pelagii nomen cum magna ejus laude cognovi : postea cœpit ad nos fama perferre, quod adversus Dei gratiam disputaret ; quod licet dolerem, et ab eis mihi diceretur, quibus crederem, ab ipso tamen tale aliquid, vel in ejus aliquo libro nosse cupie-

bam ut si inciperem redarguere, negare non posset. Postea vero quam in Africam venit, me absente, nostro, id est, Hipponensi littore exceptus est, ubi omnino, sicut comperi a nostris, nihil ab illo hujusmodi auditum est : quia et citius quam putabatur, inde profectus est. Postmodum ejus faciem Carthagine, quantum recolo, semel vel iterum vidi, quando cura Collationis, quam cum hæreticis Donatistis habituri eramus, occupatissimus fui : ille vero etiam ad transmarina properavit. Interea per ora eorum, qui ejus discipuli ferebantur, dogmata ista fervebant : ita ut Cœlestius ad ecclesiasticum judicium perveniret, et reportaret dignam sua perversitate sententiam. Salubrius sane adversus eos agi putabamus, si hominum nominibus tacitis, ipsi refutarentur et redarguerentur errores, atque ita metu potius ecclesiastici judicii corrigentur homines, quam ipso judicio punirentur. Nec libris igitur adversus mala illa disserere, nec popularibus tractatibus cessabamus.

XLVII. Cum vero mihi etiam liber ille datus esset a servis Dei bonis et honestis viris Timasio et Jacobo, ubi apertissime Pelagius objectam sibi a se ipso tanquam ab adversario, unde jam grandi invidia laborabat, de Dei gratia quæstionem non aliter sibi solvere visus est, nisi ut naturam cum libero arbitrio conditam, Dei diceret gratiam : aliquando, idque tenuiter, nec aperte, ei conjungens vel legis adjutorium, vel remissionem etiam peccatorum : tum vero sine ulla dubitatione mihi claruit, quam esset christianæ saluti venenum illius perversitatis inimicum. Nec sic tamen operi meo, quo eumdem librum refelli, Pelagii nomen inserui : facilius me existimans profuturum, si servata amicitia, adhuc ejus verecundiæ parcerem, cujus litteris jam parcere non deberem. Hinc est, quod nunc moleste fero, in hoc judicio dixisse illum quodam

loco, « Anathematizo illos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Suffecerat dicere, qui sic tenent; ut eum crederemus esse correctum : cum vero addidit, aut aliquando tenuerunt; primum quam injuste damnare immeritos ausus est, qui illo, quem sive aliis, sive ipso doctore didicerant, errore caruerunt? Deinde quis eorum, qui eum ista non solum aliquando tenuisse, verum etiam docuisse noverunt, non merito suspicetur, simulate anathematizasse qui hæc tenent, cum eodem modo anathematizare non dubitavit qui hæc aliquando tenuerunt, in quibus eum ipsum recordabuntur magistrum? Ecce, ut alios taceam, Timasium et Jacobum, quibus oculis, qua fronte conspiciet, suos et dilectores, et aliquando discipulos, ad quos librum scripsi, ubi libro ejus respondi : qui certe quemadmodum mihi rescripserint, tacendum et prætereundum non putavi; sed exemplum litterarum subter annexui.

XLVIII. Domino vere beatissimo, et merito venerabili patri episcopo Augustino[1], Timasius et Jacobus in Domino salutem. « Ita nos refecit et recreavit gratia Dei ministrata per verbum tuum, ut prorsus germane dicamus : Misit verbum suum, et sanavit eos[2], Domine beatissime et merito venerabilis pater. Sane ea diligentia ventilasse sanctitatem tuam textum ejusdem libelli reperimus, ut ad singulos apices responsa reddita stupeamus, sive in his quæ refutare, detestari, ac fugere deceat Christianum; sive in illis, in quibus non satis invenitur errasse; quamvis, nescio qua calliditate, in ipsis quoque gratiam Dei credidit supprimendam. Sed unum est, quod nos in tanto beneficio afficit, quia tarde hoc tam præclarum gratiæ Dei munus effulsit. Si quidem contigit absentes fieri quosdam, quorum cæcitati ista tam perspicuæ ve-

[1] Vide lib. de Natura et Grat. — [2] Psal. cvi, 20.

ritatis illustratio deberetur; ad quos, etsi tardius, non diffidimus propitio Deo eamdem gratiam pervenire, qui vult omnes homines salvos fieri [1], et ad agnitionem veritatis venire. Nos vero, etsi olim spiritu charitatis, qui in te est, docti subjectionem ejus abjecerimus erroris, in hoc etiam nunc gratias agimus, quod hæc quæ ante credidimus, nunc aliis aperire didicimus, viam facilitatis uberiore tsanctiatis tuæ sermone pandente. Et alia manu: Incolumem beatitudinem tuam, nostrique memorem, misericordia Dei nostri glorificet in æternum.

XLIX. Si ergo et iste confiteretur, ita in hoc errore se fuisse aliquando, ut hominem præoccupatum, sed nunc anathematizare qui hæc tenent; quisquis ei non gratularetur, tenente jam illo viam veritatis, ipse amitteret viscera charitatis. Nunc vero parum est, quod se non confessus est ab ea peste liberatum, sed anathematizavit insuper liberatos, qui eum sic diligunt, ut etiam ipsum cupiant liberari: in quibus et isti sunt, qui benevolentiam suam erga illum significaverunt, his ad me datis litteris suis; nam et ipsum præcipue cogitabant, cum dicerent, hoc se aflici, quod tarde illum librum scripserim? « Si quidem contigit, inquiunt, absentes fieri quosdam, quorum cæcitati ista tam perspicuæ veritatis illustratio deberetur, ad quos etsi tradius, inquiunt, non diffidimus propitio Deo eamdem gratiam pervenire. Nomen quippe vel nomina ipsi quoque adhuc tacenda putaverunt, ut vivente amicitia, error potius moreretur amicorum.

L. At nunc si Pelagius Deum cogitat, si non est ingratus ejus misericordiæ, qui eum ad episcoporum judicium propterea perduxit, ut hæc anathemata defendere postea non auderet, jamque detestanda et abjicienda cognosceret, gratius accipiet Litteras nostras, quando expresso nomine

[1] I Tim. II, 4.

ulcus sanandum potius aperimus, quam [1] illas, ubi cum ubi cum dolorem facere timeremus, tumorem, quod nos pænitet, augebamus. Si autem mihi fuerit iratus, quam inique irascatur attendat, et ut vincat iram, tandem aliquando Dei postulet gratiam, quam in hoc judicio confessus est singulis nostris actibus necessariam ; ut veram consequatur illo adjuvante, victoriam. Quid enim ei prosunt tantæ ejus laudes in Epistolis episcoporum, quas pro se commemorandas, vel etiam legendas atque allegandas putavit, quasi eum hæc perversa sentire, omnes qui vehementes et quodam modo ardentes ad bonam vitam exhortationes ejus audiebant, facile scire potuerint.

LI. Et ego quidem in Epistola mea, quam protulit, non solum ab ejus laudibus temperavi, sed etiam quantum potui, sine ejus commotione quæstionis, de Dei gratia recte sapere admonui. Dixi eum quippe in salutatione, Dominum : quod epistolari more non Christianis quibusdam scribere solemus ; neque id mendaciter, quoniam omnibus ad salutem, quæ in Christo est, consequendam, debemus quodam modo liberam servitutem. Dixi dilectissimum : quod et nunc dico, etsi iratus fuerit, adhuc dicam ; quoniam nisi erga eum dilectionem tenuero, illo irascente, ipse mihi magis nocebo. Dixi desideratissimum : quoniam valde cupiebam cum præsente aliquid colloqui : jam enim audieram contra gratiam, qua justificamur, quando hinc aliqua commemoratio fieret, aperta eum contentione conari. Denique litterarum ipsarum brevis textus hoc indicat : nam cum egissem gratias, quod me scriptis suis exhilarasset, certum faciendo de sua salute ac suorum, quos utique si correctos volumus, etiam corporali salute salvos velle debemus ; mox ei bona optavi a Domieo retribui, non ad salutem corporis pertinentia, sed

[1] *Subaudi* accepit.

ea potius, quæ putabat esse, vel forte adhuc putat, in solo arbitrio voluntatis et propria posita, simul optans et propter hoc vitam æternam. Deinde quia litteris suis, quibus respondebam, talia quædam in me bona multum benigneque laudaverat : etiam ibi petivi ab eo, ut pro me oraret, quo potius a Domino talis fierem, qualem me esse jam crederet : ut eum sic admonerem, contra quod ille sapiebat, ipsam quoque justitiam, quam in me laudandam putaverat, non esse volentis, neque currentis, sed miserentis Dei [1]. Hoc est totum, quod brevis illa Epistola mea continet, eaque intentione dictata est : nam ita se habet.

LII. « Domino dilectissimo, et desideratissimo fratri Pelagio, Augustinus in Domino salutem. Gratias ago plurimum, quod me litteris tuis exhilarare dignatus es, et certum facere de salute vestra. Retribuat tibi Dominus bona, quibus semper sis bonus, et cum illo æterno vivas in æternum, Domine dilectissime, et desideratissime frater. Ego autem, etsi in me non agnosco præconia de me tua, quæ tuæ benignitatis epistola continet : benevolo tamen animo erga exiguitatem meam, ingratus esse non possum : simul admonens ut potius ores pro me, quo talis a Domino fiam, qualem me jam esse arbitraris. Et alia manu : Memor nostri incolumis Domino placeas, Domine dilectissime, et desideratissime frater.

LIII. In ipsa quoque subscriptione quod posui, ut Domino placeat, magis hoc esse significavi in ejus gratia, quam in sola hominis voluntate, quando id nec hortatus sum, nec præcepi, nec docui, sed optavi. Quemadmodum vero si hortarer, aut præciperem, vel docerem, pertinere hoc et ad liberum arbitrium demonstrarem, nec tamen Dei gratiæ derogarem : ita quia optavi, Dei quidem commendavi gratiam, non tamen arbitrium voluntatis extinxi. Ut quid

[1] Rom. IX, 16.

ergo in hoc judicio protulit hanc Epistolam? secundum quam si ab initio sapuisset, nullo modo fortassis, licet a bonis fratribus, sed tamen perversitate disputationum ejus offensis, ad episcopale judicium vocaretur. Porro autem, sicut ego rationem de hac mea Epistola reddidi; ita de suis, si esset nec esse, redderent quorum allegavit, dicentes vel quid putaverint, vel quid ignoraverint, vel qua ratione scripserint. Proinde de quorumlibet sanctorum amicitia se jactaverit, quorumlibet de suis laudibus litteras legerit, quælibet purgationis suæ gesta protulerit, nisi ea quæ contra Dei gratiam, qua vocamur et justificamur, posuisse in libris suis idoneorum testium fide probatur, confessus anathematizaverit, ac deinde contra hæc ipsa scripserit et disputaverit, nequaquam his quibus plenius notus est, videbitur esse correctus.

LIV. Jam enim, quæ post hoc judicium consecuta sint, quæ hanc suspicionem magis augeant, non tacebo. Pervenit in manus nostras nonnulla epistola, quæ ipsius Pelagii diceretur, scribentis ad amicum suum quemdam presbyterum, qui eum litteris, sicut eadem epistola continetur, benigne admonuerat, ne per ejus occasionem se aliquis a corpore Ecclesiæ separaret. Ibi inter cætera, quæ inserere longum est, nec opus est, ait Pelagius: « Quatuodecim episcoporum sententia definitio nostra comprobata est, qua diximus posse hominem sine peccato esse, et Dei mandata facile custodire si velit. Quæ sententia, inquit, contradictionis os confusione perfudit, et omnem in malum conspirantem societatem ab invicem separavit. « Sive ergo istam epistolam Pelagius vere scripserit, sive sub ejus nomine a quocumque conficta sit, quis non videat, quemadmodum hic error et de judicio, ubi convictus atque damnatus est, tanquam de victoria glorietur? Sic enim posuit hæc verba, quemadmodum leguntur in libro

ejus, qui Capitulorum vocatur, non quemadmodum objecta sunt in judicio, vel ejus etiam responsione repetita. Nam et illi qui objecerunt, nescio qua incuria, minus posuerunt verbum, de quo non parva est controversia. Posuerunt enim eum dixisse : « Posse hominem, si velit, esse sine peccato, et Dei mandata custodire si velit : » de facilitate nihil est dictum. Deinde ipse respondens ait : « Posse quidem hominem esse sine peccato, et Dei mandata custodire, si velit, diximus : » neque ipse dixit, « facile custodire ; » sed tantummodo, « custodire. » Ita alio loco inter illa de quibus me Hilarius consuluit, atque rescripsi, sic objectum est : « Posse hominem esse sine peccato, si velit. » Ad quod ipse ita respondit : « Posse quidem sine peccato esse, dictum est superius. » Neque hic ergo, vel ab eis qui objecerunt, vel ab ipso qui respondit, additum est, « facile. » Superius etiam in narratione sancti Joannis episcopi commemoratum est : « Illis, inquit, instantibus et dicentibus : Quia hæreticus est, dicit enim, quoniam potest homo, si voluerit, esse sine peccato : et de hoc interrogantibus nobis eum, respondit : Non dixi, quoniam recepit natura hominis, ut impeccabilis sit, sed dixi, quoniam qui voluerit pro propria salute laborare et agonizare, ut non peccet, et ambulet in præceptis Dei, habere eum hanc possibilitatem a Deo. Tunc quibusdam susurrantibus, et dicentibus, quod sine Dei gratia, diceret Pelagius, posse hominem perfici : Culpans, inquit, super hoc etiam intuli, quia et apostolus Paulus multum laborans, sed non secundum suam virtutem, sed secundum gratiam Dei, dixit : « Amplius omnibus illis laboravi, non » ego autem, sed gratia Dei mecum [1] : » et cætera quæ jam commemoravi.

LV. Quid sibi ergo vult, quod in hac epistola ita gloriari

[1] I Cor. xv, 10.

ausi sunt, ut non solum possibilitatem non peccandi, sed etiam facilitatem, sicut in libro Capitulorum ejusdem Pelagii positum est, judicantibus quatuordecim episcopis se persuasisse jactarent, cum toties eadem objecta gestis atque repetita nusquam hoc habere inveniantur? Quomodo enim etiam ipsi defensioni et responsioni Pelagii non est hoc verbum contrarium, cum et episcopus Joannes sic eum apud se respondisse dixerit, ut « eum vellet intelligi posse non peccare, qui voluerit pro salute sua laborare et agonizare; » et ipse jam gestis agens (3), seque defendens, « proprio labore et Dei gratia dixerit, hominem posse esse peccato? » Quomodo ergo facile sit, si laboratur ut fiat? Puto enim omnem sensum hominum nobiscum agnoscere, quod ubi labor est, facilitas non est. Et tamen epistola carnalis ventositatis et elationis volat, et gestorum tarditate procurata, celeritate præcedens, in manus hominum prævolat, ut quatuordecim episcopis orientalibus placuisse dicatur, non solum « posse esse hominem sine peccato, et Dei mandata custodire, sed et facile custodire : » nec nominato Deo juvante, sed tantum, « si velit : » ut videlicet tacita, pro qua vehementissime pugnabatur, divina gratia, restet, ut sola in epistola legatur infelix, et se ipsam decipiens velut victrix, humana superbia. Quasi non hoc se dixerit culpasse Joannes episcopus, et velut giganteos montes adversus supereminentiam gratiæ cœlestis structos tribus divinorum testimoniorum tanquam fulminum ictibus dejecisse : aut vero cum illo etiam cæteri episcopi judices, vel mente, vel ipsis auribus ferrent Pelagium dicentem, « Posse quidem hominem sine peccato esse, et Dei mandata custodire, si velit, diximus : » nisi continuo sequeretur, « hanc enim possibilitatem Deus illi dedit : » (quod nesciebant illi, eum dicere de natura, non de illa, quam in apostolica prædica-

tione noverant, gratia); ac deinde conjungeret, « Non autem diximus, quod inveniatur aliquis, ab infantia usque ad senectam, qui nunquam peccaverit; sed quoniam a peccatis conversus, proprio labore et Dei gratia possit esse sine peccato. » Quod etiam sua sententia declararunt, dicentes, eum recte respondisse, « hominem cum adjutorio Dei et gratia posse esse sine peccato : » quid aliud metuentes, nisi ne hoc negando, non possibilitati hominis, sed ipsi Dei gratiæ facere viderentur injuriam? Nec tamen definitum est, quando fiat homo sine peccato, quod fieri posse adjuvante Dei gratia, judicatum est : non est, inquam, definitum (4), utrum in hac carne concupiscente adversus spiritum, fuerit, vel sit vel futurus sit aliquis, jam ratione utens et voluntatis arbitrio, sive in ista frequentia hominum, sive in solitudine monachorum, cui non sit jam necessarium, non propter alios, sed etiam propter se ipsum dicere in oratione, « Dimitte nobis de» bita nostra [1] : » an vero tunc perficiatur hoc donum, quando similes ei erimus, quando videbimus eum, sicuti est [2]; quando dicetur, non a pugnantibus, « Video aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ [3]; » sed a triumphantibus, « Ubi est, mors, victoria tua? ubi » est, mors, aculeus tuus [4] ? » Quod non inter catholicos et hæreticos, sed inter ipsos catholicos fortasse pacifice requirendum est.

LVI. Quomodo igitur credi potest Pelagium, (si tamen hæc epistola ejus est,) et Dei gratiam, quæ neque natura est cum libero arbitrio, neque legis scientia, neque tantum remissio peccatorum, sed ea quæ in singulis nostris est actibus necessaria, veraciter fuisse confessum, et veraciter anathematizasse quisquis contra ista sentiret; quando in epistola sua et facilitatem posuit non peccandi, de qua nulla in

[1] Matth. VI, 12. — [2] Joan. III, 2. — [3] Rom. VII, 23. — [4] I Cor. XV, 55.

hoc judicio quæstio fuit, quasi judicibus etiam de hoc verbo placuerit, et gratiam Dei posuit, quam confitendo et addendo, pœnam ecclesiasticæ damnationis evasit.

LVII. Est et aliud quod silere non debeo. In chartula defensionis suæ, quam mihi per quemdam Charum nostrum Hipponensem civem, orientalem autem diaconum, misit, fecit aliquid, quod aliter se habeat, quam gestis episcopalibus continetur. Quod autem habent gesta, longe melius est ac firmius, et omnino enodatius pro catholica veritate contra illius hæresis pestem. Nam, cum eamdem chartulam legerem, prius quam ad nos gesta venissent, nesciebam ea ipsa verba posuisse, quibus, cum sibi adesset, usus est in judicio : pauca enim, et non multum aliter se habent, de quibus non nimis curo. Moleste autem ferebam, quod aliquarum sententiarum Cœlestii, quas eum gestis anathematizasse perspicuum est, servasse sibi defensionem, potest videri. Nam earum quasdam suas negavit esse, dicens tantummodo, « pro eis non se debere satisfactionem : » anathematizare autem in eadem chartula noluit, quæ sunt : « Adam mortalem esse factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus. Quod peccatum Adæ solum ipsum nocuerit, et non genus humanum. Quod lex sic mittat ad regnum cœlorum ; quemadmodum et Evangelium. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo fuit Adam ante prævaricationem. Quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus humanum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgat. Infantes, etiam si non baptizentur, habere vitam æternam. Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntiaverint, si quid boni videntur facere, non illis reputari, neque habituros illos regnum cœlorum. » Ad ista quippe in chartula illa ita respondit : Hæc omnia secun-

dum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, nec pro eis debeo satisfactionem. » In gestis autem ad eadem ipsa ita locutus est : « Secundum ipsorum testimonium a me dicta non sunt, pro quibus ego satisfacere non debeo; sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi anathematizo eos qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. » Cur ergo non ita et illa chartula scriptum est? Non multum, ut opinor, atramenti, nec litterarum, nec moræ, nec ipsius chartulæ, si ita fieret, impenderetur. Sed quis non credat id fuisse procuratum, ut tanquam pro gestorum illorum breviatione, ista charta usquequaque discurreret? ubi putaretur, non esse ablatam quamlibet earum sententiarum defendendi licentiam, quod ei tantummodo objectæ, nec ejus probatæ fuissent, non tamen anathematizatæ atque damnatæ.

LVIII. Postea etiam de libro Cœlestii capitula sibi objecta in eadem chartula multa congessit : neque his intervallis quæ continent gesta, duas responsiones, quibus eadem capitula anathematizavit; sed unam simul omnibus subdidit. Quod studio brevitatis factum putarem, nisi plurimum ad id quod nos movet, interesse perspicerem. Ita enim clausit : « Iterum dico, quoniam ista et secundum eorum testimonium non sunt mea, pro quibus, ut dixi, satisfactionem non debeo; quæ autem mea esse confessus sum, hæc recte me dicere affirmo; quæ autem dixi mea non esse, secundum judicium sanctæ Ecclesiæ reprobo, anathema dicens omni contravenienti sanctæ et catholicæ Ecclesiæ doctrinis : similiter et his qui falsa fingentes, nobis calumniam commoverunt. » Hunc ultimum versum non habent gesta, sed nihil ad rem de qua solliciti esse debemus. Sint enim prorsus anathema et hi qui falsa fingentes, eis calumniam commoverunt. Sed cum primum legi : « Quæ autem dixi mea non esse, secundum judicium

sanctæ Ecclesiæ reprobo : » factum illud esse judicium Ecclesiæ nesciens, quoniam hic tacitum est, et gesta non legeram, nihil aliude xistimavi, quam eum fuisse pollicitum hoc se de his sensurum esse capitulis, quod Ecclesia jam non judicasset, sed quandoque judicaret, et ea se reprobaturum, quæ illa jam non reprobasset, sed quandoque reprobaret; ut ad hoc pertineret etiam quod adjunxit, « anathema dicens omni contravenienti vel contradicenti sanctæ catholicæ Ecclesiæ doctrinis. » Verum autem, ut gesta testantur. jam de his ecclesiasticum judicium ab episcopis quatuordecim factum erat, secundum quod judicium se dixit ista omnia reprobare, et anathema dicere his, qui talia sentiendo, contra judicium veniunt, quod jam factum fuisse gesta indicant. Jam enim dixerant judices : « Quid ad hæc, quæ lecta sunt capitula, dicit præsens Pelagius monachus? Hæc enim reprobat sancta Synodus, et sancta Dei catholica Ecclesia. » Sed hoc qui nesciunt, et istam chartam legunt, putant aliquid illorum licite posse defendi, tanquam non fuerit judicatum, catholicæ contrarium esse doctrinæ, paratumque se Pelagius dixerit, id de his rebus sapere, quod Ecclesia, non judicavit, sed judicaverit. Non itaque sic scripsit in ea, de qua nunc agimus chartula, ut agnosceretur quod habet gestorum fides, omnia scilicet illa dogmata, quibus eadem hæresis proserpebat, et contentiosa convalescebat audacia, ecclesiastico judicio præsidentibus quatuordecim episcopis esse damnata. Quam rem, si ut est, innotescere timuit, se potius corrigat, quam nostræ licet seræ vigilantiæ qualicumque succenseat. Si autem hoc eum timuisse falsum est, et sicut homines suspicamur, ignoscat, dum tamen ea, quæ gestis, quibus auditus est anathematizata et reprobata sunt, de cætero oppugnet; ne parcendo illis, non solum hæc antea credidisse, sed credere videatur.

LIX. Proinde istum librum, in tam gravi et grandi causa non frustra fortasse prolixum, ob hoc ad tuam venerationem scribere volui, ut si tuis sensibus non displicuerit, auctoritate potius tua, quæ longe major est quam nostræ exiguitatis industria, quibus necessarium existimaverit, innotescat, ad eorum vanitates contentionesque opprimendas, qui putant absoluto Pelagio, judicibus episcopis orientalibus illa dogmata placuisse, quæ adversum christianam fidem, et Dei gratiam qua vocamur et justificamur, perniciosissime pullulentia, christiana semper veritas damnat, et istorum etiam quatuordecim episcoporum auctoritate damnavit, quæ simul et Pelagium, nisi ab illo essent anathematizata, damnasset. Nunc jam, quoniam reddimus homini curam fraternæ charitatis, et de illo ac pro illo nostram sollicitudinem fideliter prompsimus, videamus quomodo breviter possit adverti, etiam illo, quod clarum, apud homines absoluto, hæresim tamen ipsam divino judicio semper damnabilem, etiam judicio quatuordecim episcoporum orientalium esse damnatam.

LX. Hæc est illius judicii postrema sententia. Synodus dixit : « Nunc quoniam satisfactum est nobis prosecutionibus præsentis Pelagii monachi, qui quidem piis doctrinis consentit, contraria vero Ecclesiæ fidei reprobat et anathematizat, communionis ecclesiasticæ eum esse et catholicæ confitemur. » Duo quædam satis perspicua de Pelagio monacho sancti episcopi judices suæ sententiæ brevitate complexi sunt : unum quidem « piis eum consentire doctrinis, » alterum autem, « Ecclesiæ fidei reprobare et anathematizare contraria. » Pelagius propter hæc duo » communionis ecclesiasticæ et catholicæ pronuntiatus est. Quibus ergo verbis ejus interim, quantum homines in præsentia de manifestis judicare potuerunt, utrumque claruerit, omnia breviter recapitulando videamus. In his

enim sibi objectis, quæ sua non esse respondit, dictus est reprobare et anathematizare contraria. Breviter ergo totam istam causam ita, si possumus, colligamus.

LXI. Quoniam necesse erat impleri quod prædixit apostolus Paulus : « Oportet et hæreses esse, ut probati » manifesti fiant in vobis [1] : » post veteres hæreses, invecta etiam modo hæresis est, non ab episcopis, seu presbyteris, vel quibuscumque clericis, sed a quibusdam veluti monachis, quæ contra Dei gratiam, quæ nobis est per Jesum Christum Dominum nostrum, tanquam defendendo liberum arbitrium, disputaret, et conaretur christianæ fidei firmamentum evertere, de quo scriptum est : « Per unum hominem mors, et per unum hominem » resurrectio mortuorum : sicut enim in Adam omnes » moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur [2] :» et in actibus nostris Dei adjutorium denegaret, dicendo, « ut non peccemus, impleamusque justitiam, posse sufficere naturam humanam, quæ condita est cum libero arbitrio ; eamque esse Dei gratiam, quia sic conditi sumus, ut hoc voluntate possimus, et quod adjutorium Legis mandatorumque suorum dedit, et quod ad se conversis peccata præterita ignoscit ; » in his solis esse Dei gratiam deputandam, non in adjutorio nostrorum actuum singulorum. « Posse enim hominem esse sine peccato, et mandata Dei facile custodire, si velit. »

LXII. Ista hæresis cum plurimos decepisset, et fratres, quos non deceperat, conturbaret, Cœlestius quidam talia sentiens, ad judicium Carthaginiensis Ecclesiæ perductus, episcoporum sententia condemnatus est (5). Deinde post aliquot annos Pelagio, qui magister ejus perhiberetur ; cum ista hæresis fuisset objecta, ad episcopale judicium etiam ipse pervenit (6) : recitatisque omnibus, quæ in

[1] I Cor. xi, 19. — [2] Id xv, 21.

libello contra eum dato Heros et Lazarus episcopi Galli posuerant ; illis quidem absentibus, et de ægritudine unius eorum excusantibus, Pelagium ad omnia respondentem, quatuordecim episcopi provinciæ Palæstinæ, secundum responsiones ejus alienum a perversitate hujus hæresis pronuntiarunt ; eam tamen hæresim sine ulla dubitatione damnantes. Approbaverunt enim secundum quod ille ad ea quæ objecta sunt, respondebat, « adjuvari hominem per Legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est : Legem in adjutorium dedit illis[1]. Non tamen ex hoc eamdem Legis scientiam illam Dei gratiam esse approbaverunt, de qua scriptum est : « Quis me liberabit » de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum » Dominum nostrum [2]. » Nec ideo dixisse Pelagium : « Omnes voluntate sua regi, » ut non eos regeret Deus : respondit enim, « hoc se dixisse propter liberum arbitrium, cui Deus adjutor est eligenti bona ; hominem vero peccantem ipsum esse in culpa, quasi liberi arbitrii. » Approbarunt etiam, « iniquis et peccatoribus in die judicii non esse parcendum, sed æternis eos ignibus puniendos. Quoniam hoc se ille secundum Evangelium dixisse, respondit, ubi scriptum est : « Isti ibunt in supplicium æternum, justi au- » tem in vitam æternam [3]. » Non autem dixerat omnes peccatores ad æternum pertinere supplicium, ut merito contra Apostolum dixisse videretur, qui quosdam ait futuros, sic tamen quasi per ignem [4]. « Regnum cœlorum ideo approbaverunt etiam in Vetere Testamento esse promissum, quoniam testimonium dedit de propheta Daniele, ubi dictum est : « Et accipient sancti regnum Altissimi [5]. » Hoc loco, Vetus Testamentum intelligentes ab illo appellatum, non illud solum quod factum est in monte Sina ;

[1] Isai. VIII, 20, juxta LXX — [2] Rom. VII, 24. — [3] Matth. XXV, 46. — [4] I Cor. III, 15. — [5] Dan. VII, 18.

sed Scripturas omnes canonicas ante adventum Domini ministratas. « Posse autem hominem esse sine peccato, si velit, non sic approbatum est, quomodo ab illo in libro suo positum videbatur, tanquam hoc in sola potestate esset hominis per liberum arbitrium ; hoc quippe arguebatur sensisse dicendo, « si velit : » sed quomodo nunc ipse respondit ; imo quomodo id brevius et apertius judices episcopi sua interlocutione commemoraverunt, hominem cum adjutorio Dei et gratia posse esse sine peccato. Nec tamen definitum est, quando istam perfectionem sancti assecuturi sunt, utrum in corpore mortis hujus, an quando absorbebitur mors in victoriam.

LXIII. Ex iis etiam, quæ Cœlestium dixisse vel scripsisse, tanquam dogmata discipuli ejus, sunt objecta Pelagio, sua quædam et ipse cognovit, sed aliter se, quam objiciebantur, sensisse respondit. Hinc est illud : « Quod ante adventum Christi vixerunt quidam sancte ac juste : » Cœlestius autem dixisse perhibebatur, « quod sine peccato fuerint. » Item objectum est, dixisse Cœlestium : « Ecclesiam esse sine macula et ruga. Pelagius autem dixit, « dictum a se quidem, sed ita, quoniam lavacro ab omni macula et ruga purgatur Ecclesia, quam velit Dominus ita permanere. » Item illud dictum a Cœlestio : « Quoniam plus faciamus, quam in Lege et Evangelio jussum est. » Pelagius autem « de virginitate se dixisse respondit, de qua Paulus dicit : Præceptum Domini non habeo [1]. » Item objectum est, affirmare Cœlestium, « Unumquemque hominem posse habere omnes virtutes et gratias ; » ac sic auferri diversitatem gratiarum, quam Apostolus docet. Pelagius autem respondit, non se auferre gratiarum diversitatem ; sed dicere, donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Paulo apostolo donavit.

[1] I Cor. VII, 25.

LXIV. Has ex nomine Cœlestii quatuor sententias non sic approbaverunt episcopi judices, sicut eas Cœlestius sensisse dicebatur : sed sicut de his respondit Pelagius. Viderunt enim, quod aliud sit sine peccato esse, aliud sancte et juste vivere ; sicut etiam ante adventum Christi quosdam vixisse Scriptura testatur. Et quamvis non sit hic Ecclesia sine macula et ruga ; tamen eam et lavacro regenerationis ab omni macula rugaque purgari, et eam ita velle Dominum permanere : nam et ita permanebit, quia sine macula et ruga utique in æterna felicitate regnabit. Et quod perpetua virginitas, quæ præcepta non est, sine dubio plus sit, quam conjugalis pudicitia, quæ præcepta est ; quamvis in multis virginitas perseveret, qui tamen non sunt sine peccato. Et quod eas omnes gratias, quas loco uno commemorat, habuit apostolus Paulus : quas tamen eum dignum fuisse accipere, aut non secundum merita, sed potius secundum prædestinationem aliquo modo intelligere potuerunt ; ipse enim dicit : « Non » sum dignus, vel non sum idoneus vocari Apostolus[1] : » aut eorum intentionem subterfugit verbum, quod Pelagius quemadmodum posuerit, ipse viderit. Hæc sunt in quibus episcopi Pelagium pronuntiaverunt piis consentire doctrinis.

LXV. Nunc similiter recapitulando illa paulo attentius videamus, quæ illum contraria reprobare et anathematizare dixerunt. In hoc[2] enim potius tota hæresis ista consistit. Exceptis ergo illis, quæ in adulatione nescio cujus viduæ in libris suis posuisse dictus est, quæ ille « neque in libris suis esse, neque talia unquam se dixisse respondit ; et eos qui talia saperent, non tanquam hæreticos, sed tanquam stultos anathematizavit : » hæc sunt quibus hæresis illius dumeta quotidie pullulare, imo jam sylvescere dole-

[1] I Cor. xv, 9. — [2] *Forte* in his.

bamus. « Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quod Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum et Evangelium. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quod neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. Quod infantes, etsi non baptizentur, habeant vitam æternam. Quod divites baptizati nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non eis reputetur, neque regnum Dei possint habere. Quod gratia Dei et adjutorium non ad singulos actus detur; sed in libero arbitrio sit, et in Lege atque doctrina. Quod Dei gratia secundum merita nostra detur; et propterea ipsa gratia in hominis sit posita voluntate, sive dignus fiat [1], sive indignus. Quod filii Dei non possint vocari, nisi omnino absque peccato fuerint effecti. Quod oblivio et ignorantia non subjaceant peccato; quoniam non eveniant secundum voluntatem, sed secundum necessitatem. Quod non sit liberum arbitrium, si indigeat auxilio Dei; quoniam propriam voluntatem habeat unusquisque aut facere aliquid, aut non facere. Quod victoria nostra ex Dei non sit adjutorio, sed ex libero arbitrio. Quod ex illo, quod ait Petrus, divinæ nos esse consortes naturæ, consequens sit, ut ita possit esse anima sine peccato, quemadmodum Deus. » Hoc enim in undecimo capitulo libri, non quidem habentis auctoris sui titulum, sed qui perhibetur esse Cœlestii, his verbis positum ipse legi: « Quomodo quispiam, inquit, illius rei consortium suscepit, a cujus statu et virtute esse extraneus definitur? Ideo fratres qui hæc objecerunt, sic eum intellexerunt, tanquam ejusdem naturæ ani-

[1] *Forte* fuerit.

mam et Deum, et partem Dei dixerit animam : sic enim acceperunt, quod ejusdem status atque virtutis eam esse cum Deo senserit. In extremo autem objectorum positum est : « Quod pœnitentibus venia non detur secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum meritum et laborem eorum, qui per pœnitentiam digni fuerint misericordia. » Hæc omnia, et si quæ argumentationes ad ea confirmanda interpositæ sunt, sua negantem, et anathematizantem Pelagium judices approbaverunt : et ideo pronuntiaverunt, eum contraria ecclesiasticæ fidei reprobando et anathematizando, damnasse. Ac per hoc quomodolibet ea Cœlestius posuerit aut non posuerit, vel Pelagius senserit aut non senserit, tanta mala tam novæ hujus hæresis illo ecclesiastico judicio damnata gaudeamus, et Deo gratias agamus, laudesque dicamus.

LXVI. De his autem, quæ post hoc judicium ibi a nescio quo cuneo perditorum, qui valde in perversum perhibentur Pelagio suffragari, incredibili audacia perpetrata dicuntur (7), ut Dei servi et ancillæ ad curam sancti Hieronymi presbyteri pertinentes, sceleratissima cæde afficerentur, Diaconus occideretur, ædificia monasteriorum incenderentur, vix ipsum ab hoc impetu atque incursu impiorum in Dei misericordia turris munitior tueretur ; tacendum nobis potius video, et expectandum quid illic fratres nostri episcopi de his tantis malis agendum existiment, a quibus eos dissimulare posse, quis credat? Impia quippe dogmata hujuscemodi hominum, a quibuslibet catholicis, etiam qui ab illis terris longe absunt, redarguenda sunt ; ne ubicumque nocere possint, quo pervenire potuerint : impia vero facta, quorum coërcitio ad episcopalem pertinet disciplinam, ubi committuntur, ibi potissimum a præsentibus vel in proximo constitutis, diligentia pastorali et pia severitate plectenda sunt. Nos itaque

tam longe positi, optare debemus his causis talem illic finem dari, de quo non sit necesse ubilibet ulterius judicare ; sed quæ nobis potius prædicare conveniat : ut animi omnium, qui illorum scelerum fama usquequaque volitante graviter vulnerati sunt, Dei misericordia consequente sanentur. Unde jam hujus libri terminus iste sit, qui, ut spero, si sensibus tuis placere meruerit, adjuvante Domino, utilis erit legentibus, tuo quam meo nomine commendatior, et tua diligentia plurimis notior.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE GRATIA CHRISTI

ET DE PECCATO ORIGINALI,

CONTRA PELAGIUM ET COELESTIUM

LIBRI II[1].

LIBER I.

DE GRATIA CHRISTI.

Pelagium gratiæ confessione fucum facere ostendit : quippe qui gratiam vel in natura et libero arbitrio ponat, vel in lege atque doctrina : qui præterea divina gratia solam voluntatis et actionis possibilitatem, ut vocat, non ipsam voluntatem et actionem adjuvari dicat; et illam insuper adjuvantem gratiam a Deo secundum merita hominum dari, atque ad id solum juvare eos putet, et præcepta facilius possint implere. Expendit Augustinus loca opusculorum ipsius, quibus ille Dei gratiam diserte

[1] Scripti anno Christi 418.

a se commendatam jactabat; et hæc de lege ac doctrina, seu de divina revelatione ac de Christi exemplo, quæ ad doctrinam æque revocantur, aut de peccatorum remissione interpretari posse demonstrat; nee apparere omnino, an vere christianam gratiam, id est, adjutorium bene agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ per inspirationem flagrantissimæ et luminosisssimæ charitatis *agnoscat Pelagius : qui postremo Ambrosium, tantopere ab ipso laudatum, præclara quædam in commendationem divinæ gratiæ dicentem audire jubetur*[1].

I. QUANTUM[2] de vestra corporali et maxime spirituali salute gaudeamus, sincerissimi fratres, dilecti a Deo Albina (8), Piniane, et Melania, quia effari non possumus, vobis cogitandum credendumque committimus, ut ea de quibus nos consuluistis, potius jam loquamur. Festinante etenim perlatore inter occupationes nostras, multo apud Carthaginem quam ubicumque alibi densiores, quantum Deus donare dignatus est ut potuimus ista dictavimus.

II. Scripsistis mihi, cum Pelagio vos egisse, ut quæcumque adversus eum dicerentur, scripto damnaret : eumque dixisse audientibus vobis : « Anathemo qui vel sentit vel dicit[3], gratiam Dei qua Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, non solum per singulas horas, aut per singula momenta, sed etiam per singulos actus nostros non esse necessariam et qui hanc conantur auferre,

[1] Vide Retract. lib. II, cap. 50. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXII, pag. 137-140. — [3] I Tim. I, 15.

pœnas sortiantur æternas. » Quisquis hæc audit, et sensum ejus ignorat, quem in libris suis satis evidenter expressit, non illis quos dicit inemendatos sibi fuisse subreptos, aut omnino suos negat, sed in illis quos litteris suis quas Romam misit commemorat, omnino eum putat hoc sentire quod veritas habet. Quisquis autem quid in eis apertius dicat advertit, debet habere etiam ista verba suspecta. Quia et si gratiam Dei, qua Christus venit in mundum peccatores salvos facere, in sola remissione peccatorum constituat, potest huic sensui verba ista coaptare dicens, ideo eam per singulas horas, per singula momenta, et per actus singulos necessariam, ut semper in memoria retinentes et reminiscentes dimissa nobis esse peccata, non peccemus ulterius, adjuti non aliqua subministratione virtutis, sed viribus propriæ voluntatis, quid sibi remissione peccatorum præstitum fuerit per actus singulos recordantis. Item quoniam solent dicere, nobis in eo Christum ad non peccandum præbuisse adjutorium, quia juste ipse vivendo justeque docendo reliquit exemplum : possunt etiam ad hoc ista verba coaptare, ut dicant, per singula momenta, singulos actus necessariam nobis esse hujusmodi gratiam, id est, ut in omni conversatione nostra intueamur dominicæ conversationis exemplum. Pervidet autem fides vestra, a confessione gratiæ, de qua quæstio est, quam sit distinguenda ista confessio : et tamen obtegi potest istorum ambiguitate verborum.

III. Sed quid mirum? Quandoquidem ipse Pelagius cum episcopalibus [1] gestis sine ulla recusatione damnaverit eos, qui dicunt gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina; ubi putabamus ejus de hac re omnes tergiversationes esse consumptas; damnaverit etiam eos, qui do-

[1] Vide lib. de Gestis Pelagii, cap. 13.

cent gratiam Dei secundum merita nostra dari : tamen in libris quos edidit pro libero arbitrio, quorum mentionem facit in epistola quam Romam misit, nihil aliud sentire monstratur, quam id quod damnasse videbatur. Nam gratiam Dei et adjutorium, quo adjuvamur ad non peccandum, aut in natura et libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina : ut videlicet, cum adjuvat Deus hominem, ut declinet a malo et faciat bonum, revelando et ostendendo quid fieri debeat, adjuvare credatur; non etiam cooperando et dilectionem inspirando, ut id quod faciendum esse cognoverit faciat.

IV. Nam cum tria constituat atque distinguat, quibus divina mandata dicit impleri, possibilitatem, voluntatem, actionem; possibilitatem scilicet, qua potest homo esse justus; voluntatem, qua vult esse justus; actionem, qua justus est, horum trium primum, id est, possibilitatem datam confitetur a creatore naturæ, nec esse in nostra potestate, sed eam nos habere etiam si nolimus : duo vero reliqua, id est, voluntatem et actionem, nostra esse asserit, atque ita nobis tribuit, ut nonnisi a nobis esse contendat. Denique gratia Dei, non ista duo, quæ nostra omnino vult esse, id est, voluntatem et actionem; sed illam quæ in potestate nostra non est, et nobis ex Deo est, id est, possibilitatem, perhibet adjuvari : tanquam illa quæ nostra sunt, hoc est, voluntas et actio, tam sint valentia ad declinandum a malo et faciendum bonum, ut divino adjutorio non indigeant; illud vero quod nobis ex Deo est, hoc sit invalidum, id est, possibilitas, ut semper gratiæ adjuvetur auxilio.

V. Sed ne quis forsitan dicat, nos vel non recte intelligere quæ loquitur, vel malevolo animo in alium sensum quæ non ita dicta sunt vertere, ipsa jam verba ejus acci-

pite. « Nos, inquit[1], sic tria ista distinguimus, et certum velut in ordinem digesta partimur. Primo loco posse statuimus, secundo velle, tertio esse. Posse in natura, velle in arbitrio, esse in effectu locamus. Primum illud, id est, posse, ad Deum proprie pertinet, qui illud creaturæ suæ contulit : duo vero reliqua, hoc est, velle et esse, ad hominem referenda sunt, quia de arbitrii fonte descendunt. Ergo in voluntate et opere bono laus hominis est : imo et hominis, et Dei, qui ipsius voluntatis et operis possibilitatem dedit, quique ipsam possibilitatem gratiæ suæ adjuvat semper auxilio. Quod vero potest homo velle bonum atque perficere, solius Dei est. Potest itaque illud unum esse, etiam si duo ista non fuerint : ista vero sine illo esse non possunt. Itaque liberum mihi est, nec voluntatem bonam habere, nec actionem : nullo autem modo possum non habere possibilitatem boni : inest mihi etiam si noluero, nec otium sui aliquando in hoc natura recipit. Quem nobis sensum exempla aliqua facient clariorem. Quod possumus videre oculis, nostrum non est : quod vero bene aut male videmus, hoc nostrum est. Et ut generaliter universa complectar, quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat : quod vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est ; qui hæc omnia vertere in malum etiam possumus. Unde quod propter calumniam vestram sæpe repetendum est, cum dicimus hominem posse esse sine peccato, et confessione possibilitatis acceptæ laudamus Deum, qui nobis hoc posse largitus est, nec est ibi ulla laudandi hominis occasio, ubi solius Dei causa tractatur : non enim de velle, nec de esse, sed tantummodo de eo quod potest esse, disseritur.

VI. Ecce est totum dogma Pelagii in libro ejus tertio

[1] Pelagius. Pro libero arbitrio, lib. III.

pro libero arbitrio, his omnino verbis diligenter expressum, quo tria ista, unum quod est posse, alterum quod est velle, tertium quod est esse, id est, possibilitatem, voluntatem, actionem, tanta curavit subtilitate distinguere, ut quandocumque legimus, vel audimus, divinæ gratiæ adjutorium confiteri, ut a malo declinemus bonumque faciamus, sive in Lege atque doctrina, sive ubilibet constituat, sciamus quid loquitur; nec erremus, aliter eum intelligendo quam sentit. Scire quippe debemus, quod nec voluntatem nostram, nec actionem divino adjuvari credit auxilio, sed solam possibilitatem voluntatis atque operis, quam solam in his tribus nos habere affirmat ex Deo, tanquam hoc sit infirmum, quod Deus ipse posuit in natura; cætera vero duo quæ nostra esse voluit, ita sint firma, et fortia, et sibi sufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio; et ideo non adjuvet ut velimus, non adjuvet ut agamus, sed tantummodo adjuvet ut velle et agere valeamus. Contra autem Apostolus: « Cum timore, inquit, et tremore vestram ipsorum opera» ramini salutem [1]. » Et ut scirent, quia non tantum in eo quod operari possint, (hoc enim in natura et in doctrina jam acceperant;) sed etiam in eo quod operantur divinitus adjuvantur, non ait: « Deus est enim qui operatur » in vobis posse, tanquam ipsi jam et velle et operari per » se ipsos habeant [2], » nec in his duobus adjutorio ejus indigeant; sed ait: « Deus enim est qui operatur in vobis et » velle et perficere; vel sicut in aliis et maxime Græcis codi» cibus legitur, et velle et operari [3]. » Videte si non Apostolus gratiæ Dei futuros adversarios sancto Spiritu tanto ante prævidit, et hæc duo, id est, et velle et operari, quæ iste ita nostra esse voluit, tanquam ipsa divinæ gratiæ non adjuventur auxilio. Deum in nobis dixit operari.

[1] Philip. II, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Τὸ ἐνεργεῖν.

VII. Neque hinc Pelagius incautos fallat et simplices, vel etiam se ipsum, quoniam cum dixisset : « Ergo in voluntate et opere bono laus hominis est : » velut correxit atque addidit, « imo et hominis, et Dei. » Non enim hoc propterea dixit, quia secundum sanam doctrinam intelligi voluit, quod et velle et operari Deus operetur in nobis : sed cur hoc dixerit, satis evidenter ostendit, continuo subjungendo, « qui ipsius voluntatis et operis possibilitatem dedit. » Hanc autem possibilitatem in natura eum ponere, de verbis ejus superioribus clarum est. Sed ne nihil de gratia dixisse videretur, adjunxit, « quique ipsam possibilitatem gratiæ suæ adjuvat semper auxilio : » non ait, ipsam voluntatem, vel ipsam operationem ; quod si diceret, non abhorrere a doctrina apostolica videretur : sed ait ; « ipsam possibilitatem, illud videlicet ex tribus quod in natura locavit, « gratiæ suæ adjuvat semper auxilio : » ut scilicet in voluntate et actione non ideo laus sit et Dei et hominis, quia sic vult homo, ut tamen Deus voluntati ejus ardorem dilectionis inspiret ; et sic operatur homo, ut tamen Deus cooperetur, sine cujus adjutorio quid est homo ? sed ideo ad hanc laudem adjunxit et Deum, quia nisi natura esset, in qua nos condidit, qua velle et agere possemus, nec vellemus, nec ageremus.

VIII. Hanc autem naturalem possibilitatem quod adjuvari Dei gratia confitetur, non est hic apertum vel quam dicat gratiam, vel quatenus ea naturam sentiat adjuvari : sed sicut aliis locis, in quibus evidentius loquitur, intelligi potest, non vult aliud accipi quam Legem atque doctrinam, qua naturalis possibilitas adjuvetur. Nam quodam loco ait : « Hic nos imperitissimi hominum putant injuriam divinæ gratiæ facere, quia dicimus eam sine voluntate nostra nequaquam in nobis perficere sanctitatem : quasi Deus gratiæ suæ aliquid imperaverit : et non illis quibus

8.

imperavit, etiam gratiæ suæ auxilium subministret, ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possent implere per gratiam. » Et tanquam explicaturus quam dicat gratiam, secutus adjunxit, dicens : « Quam nos non, ut tu putas, in Lege tantummodo, sed et in Dei esse adjutorio confitemur. » Quis non hic desideret, ut ostendat quam velit intelligi gratiam? Propter hoc enim maxime de illo expectare debemus, ut dicat hoc quod dicit, non in Lege tantummodo se gratiam confiteri. Sed nobis hac expectatione suspensis, quid addiderit intuemini : « Adjuvat enim nos Deus, inquit, per doctrinam et revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit ; dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat ; dum diaboli pandit insidias ; dum nos multiformi et ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat. » Deinde sententiam suam quadam velut absolutione concludens : « Qui hæc dicit, inquit, gratiam tibi videtur negare ? An et liberum hominis arbitrium, et Dei gratiam confitetur ? » In his omnibus non recessit a commendatione Legis atque doctrinæ, hanc esse adjuvantem gratiam diligenter inculcans, et hoc exequens quod proposuerat, cum diceret, « sed in Dei esse adjutorio confitemur. » Denique Dei adjutorium multipliciter insinuandum putavit, commemorando doctrinam et revelationem, et oculorum cordis adapertionem, et demonstrationem futurorum, et apertionem diabolicarum insidiarum, et multiformi atque ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminationem : ad hoc utique ut divina præcepta et promissa discamus. Hoc est ergo gratiam Dei ponere in Lege atque doctrina.

IX. Hinc itaque apparet, hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat et revelat Deus quid agere debeamus ; non qua donat atque adjuvat ut agamus : cum ad hoc potius valeat Legis agnitio, si gratiæ desit opitulatio, ut

fiat mandati prævaricatio. « Ubi enim non est Lex, ait » Apostolus, nec prævaricatio[1]. » Et, « Concupiscentiam » nesciebam, nisi Lex diceret : Non concupisces[2]. » Ac per hoc, usque adeo aliud est Lex, aliud est gratia, ut Lex non solum nihil prosit, verumetiam plurimum obsit, nisi adjuvet gratia ; et hæc ostendatur Legis utilitas, quoniam quos facit prævaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, et ut concupiscentias malas superent adjuvandos. Jubet enim magis quam juvat ; docet morbum esse, non sanat ; imo ab ea potius quod non sanatur augetur, ut attentius et sollicitius gratiæ medicina quæratur. « Quia littera occidit, Spiritus autem vivificat. Si enim » data esset Lex quæ posset vivificare, omnino ex Lege » esset justitia[3]. » In quantum tamen etiam Lex adjuvet, adjungit et dicit : « Sed conclusit Scriptura omnia sub » peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur cre» dentibus. Itaque Lex, inquit, Pædagogus noster fuit in » Christo Jesu[4]. » Hoc ipsum ergo superbis est utile, sub peccato arctius manifestiusque concludi, ne ad faciendam justitiam de liberi arbitrii quasi propriis viribus præsumatur ; sed « omne os obstruatur, et reus fiat omnis mundus » Deo, quia non justificabitur ex Lege omnis caro coram » illo. Per Legem enim cognitio peccati : nunc autem » sine Lege justitia Dei manifestata est, testificata per » Legem et Prophetas[5]. » Quomodo ergo sine Lege manifestata, si per Legem testificata? Non itaque sine Lege manifestata, sed sine Lege justitia, quia justitia Dei est, id est, quæ nobis non ex Lege sit, sed ex Deo : non quæ illo imperante cognoscendo timeatur, sed quæ illo donante diligendo teneatur, ut et « Qui gloriatur in Domino glorietur[6]. »

X. Quid ergo est, quod iste Legem atque doctrinam

[1] Rom. IV, 15. — [2] Id. VII, 7, et Exod. XX, 17. — [3] 2 Cor. III, 6. — [4] Gal. III, 22, 24. — [5] Rom. III, 19. — [6] 1 Cor. I, 31.

deputat gratiam, qua juvamur ad operandam justitiam, quæ ut multum adjuvet, ad hoc adjuvat ut gratia requiratur? Nemo enim potest Legem implere per Legem. « Plenitudo enim Legis charitas [1]. » « Charitas autem Dei » non per Legem diffusa est in cordibus nostris, sed per » Spiritum sanctum qui datus est nobis [2]. » Proinde per Legem gratia demonstratur, ut Lex per gratiam compleatur. Quid enim juvat Pelagium, quia diversis verbis eamdem rem dicit, ut non intelligatur in Lege atque doctrina gratiam constituere, qua possibilitatem naturæ asserit adjuvari? Quantum autem existimo, ideo veretur intelligi, quia damnavit eos, qui dicunt gratiam Dei et adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in Lege atque doctrina: et tamen latere se putat, cum aliis atque aliis locutionibus versat significationem Legis atque doctrinæ.

XI. Et alio quippe loco, cum diu asseruisset, non adjutorio Dei, sed ex nobis ipsis in nobis effici voluntatem bonam, opposuit sibi ex Apostoli Epistola quæstionem, atque ait: « Et quomodo, inquit, stabit illud Apostoli, » Deus est enim qui operatur in vobis et velle et perfi- » cere [4]? » Deinde ut hanc oppositionem veluti solveret quam videbat dogmati suo vehementer esse contrariam, secutus adjunxit: « Operatur in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, et mutorum more animalium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine et præmiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem, dum nobis (quod tu alibi negare non metuis,) suadet omne quod bonum est. » Quid manifestius, nihil aliud eum dicere gratiam, qua Deus in nobis operatur velle quod

[1] Rom. XIII, 10. — [2] Id. V, 5. — [3] Philip. II, 13.

bonum est, quam Legem atque doctrinam? In Lege namque et doctrina sanctarum Scripturarum futuræ gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam quod sapientia revelatur, ad doctrinam pertinet cum suadetur omne quod bonum est. Et si inter docere et suadere, vel potius exhortari, distare aliquid videtur; etiam hoc tamen doctrinæ generalitate concluditur, quæ quibusque sermonibus vel litteris continetur : nam et sanctæ Scripturæ et docent et exhortantur, et potest esse in docendo et exhortando etiam hominis operatio. Sed nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verumetiam creditur et speratur; nec solum revelatur sapientia, verum et amatur; nec solum suadetur omne quod bonum est, verum et persuadetur. Non enim omnium est fides, qui audiunt per Scripturas Dominum regnum cœlorum pollicentem, aut omnibus persuaderetur quibuscumque suadetur, ut veniant ad eum qui dicit : « Venite ad me » omnes qui laboratis [2]. » Quorum autem sit fides, et quibus persuadetur, ut ad eum veniant, satis ipse demonstravit, ubi ait : « Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit » me, traxerit eum [3]. » Et paulo post, cum de non credentibus loqueretur : « Dixi, inquit, vobis, quia nemo » potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo [4]. « Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solum vocari, verumetiam esse Christianus.

XII. Quid autem dicam de revelatione sapientiæ? Neque enim facile quisquam speraverit in hac vita posse pervenire ad magnitudinem revelationum apostoli Pauli : et utique in eis quid aliud credendum est ei revelari solere, nisi quod ad sapientiam pertineret? Et tamen dicit, « In » magnitudine revelationum mearum ne extollar, datus

[1] 2 Thess. III, 2. — [2] Matth. XI, 28. — [3] Joan. VI, 44. — [4] Ibid. 66.

» est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ qui me » colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut au» ferret eum a me; et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea. » Nam virtus in infirmitate perficitur[1]. » Procul dubio si jam summa, et cui nihil esset addendum[2], charitas in Apostolo tunc fuisset, quæ omnino non posset inflari, numquid necessarius esset angelus Satanæ, quo colaphizante reprimeretur elatio, quæ in magnitudine revelationum posset existere? Quid est autem aliud elatio, quam inflatio? Et utique de charitate verissime dictum est, « Charitas » non æmulatur, non inflatur[3]. » Hæc itaque charitas adhuc etiam in tanto Apostolo de die in diem profecto augebatur, quandiu homo ejus interior de die in diem renovabatur[4], perficienda sine dubio ubi jam non posset inflari. Tunc autem mens ejus adhuc erat ubi inflaretur magnitudine revelationis, donec impleretur solido ædificio charitatis : nondum enim perveniendo apprehenderat, quo proficiendo currebat.

XIII. Ideoque nolenti perpeti molestiam, qua ejus cohiberetur elatio, ante quam esset in eo charitatis ultima et summa perfectio, rectissime dicitur, « Sufficit tibi gratia » mea. Nam virtus in infirmitate perficitur[5] : » in infirmitate scilicet, non ut ille putat, « carnis tantum ; » sed et carnis et animi : quia et animus erat in comparatione summæ illius perfectionis infirmus, cui, ne extolleretur, proinde stimulus carnis angelus Satanæ intelligebatur datus : quamvis esset in carnalium vel animalium, nondum percipientium quæ sunt Spiritus Dei[6], comparatione, firmissimus. Quocirca si virtus infirmitate perficitur, quisquis se non fatetur infirmum, non perficitur. Hæc autem gratia qua virtus in infirmitate perficitur, prædestinatos et

[1] 2 Cor. XII, 7. — [2] Vide lib. III contra duas Epist. Pelagianorum cap. 7. — [3] 1 Cor. XIII, 4. — [4] 2 Cor. IV, 16. — [5] Id. XII, 9. — [6] 1 Cor. II, 14.

secundum propositum vocatos ad summam perfectionem glorificationemque perducit[1]. Qua gratia agitur, non solum ut facienda noverimus, verum etiam ut cognita faciamus; nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus.

XIV. Hæc gratia si doctrina dicenda est, certe sic dicatur, ut altius et interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant et rigant extrinsecus[2], sed etiam per se ipsum qui incrementum suum ministrat occultus, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem. Sic enim docet Deus eos qui secundum propositum vocati sunt, simul donans et quid agant scire, et quod sciunt agere. Unde ad Thessalonicenses sic Apostolus loquitur : « De charitate autem fraternitatis non opus habetis vobis » scribi; nam ipsi vos a Deo didicistis ut diligatis invi- » cem[3]. » Atque ut probaret eos a Deo didicisse, subjunxit : « Etenim facitis illud in omnes fratres, in universa » Macedonia. » Tanquam hoc sit certissimum indicium quod a Deo didiceris, si id quod didiceris feceris. Isto modo sunt omnes secundum propositum vocati, sicut scriptum est in Prophetis, docibiles Dei[4]. Qui autem novit quidem quod fieri debeat, et non facit, nondum a Deo didicit secundum gratiam, sed secundum legem; non secundum spiritum, sed secundum litteram. Quamvis multi, quod imperat lex, facere videantur timore pœnæ, non amore justitiæ: quam dicit Apostolus justitiam suam quæ ex lege est; tanquam sit imperata, non data. Si autem data est, non dicitur justitia nostra, sed Dei : quia sic fit nostra, ut sit nobis ex Deo. Dicit enim : « Ut inveniar in illo non habens meam » justitiam, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide est Jesu,

[1] Rom. VIII, 28. — [2] I Cor. III, 7. — [3] I Thess. IV, 9. — [4] Joan. VI, 45.

justitiam ex Deo[1]. Tantum igitur inter legem distat et gratiam, ut cum lex esse non dubitetur ex Deo, justitia tamen quæ ex lege est, non sit ex Deo; sed justitia quæ per gratiam consummatur, ex Deo. Quia ex lege justitia dicitur, quæ sit propter legis maledictum : justitia ex Deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficium; ut non sit terribile, sed suave mandatum, sicut oratur in Psalmo, « Suavis es, Domine, et in tua suavitate doce me justitiam » tuam[2] : » id est, ut non formidine pœnæ serviliter cogar esse sub lege, sed libera charitate delecter esse cum lege. Præceptum quippe liber facit, qui libens facit. Et hoc modo quisquis discit, agit omnino quidquid agendum didicerit.

XV. De isto docendi modo etiam Dominus ait[3] : « Omnis qui audivit a Patre meo et didicit, venit ad me[4]. » Qui ergo non venerit, non de illo recte dicitur : Audivit quidem et didicit sibi esse veniendum, sed facere non vult quod didicit. Prorsus non recte dicitur de isto docendi modo, quo per gratiam docet Deus. Si enim, sicut Veritas loquitur : Omnis qui didicit, venit : quisquis non venit, profecto nec dicicit. Quis autem non videat, et venire quemquam et non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit : non autem potest nisi adjutum esse, si venit; et sic adjutum, ut non solum quid faciendum sit sciat, sed quod scierit etiam faciat. Ac per hoc, quando Deus docet, non per legis litteram, sed per Spiritus gratiam; ita docet, ut qnod quisque didicerit, non tantum cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendoque perficiat. Et isto divino docendi modo etiam ipsa voluntas et ipsa operatio, non sola volendi et operandi naturalis possibilitas adjuva-

[1] Philip. III, 9. — [2] Psal. CXVIII, 68. — [3] Vide lib. de Prædestinatione Sanctor. cap. 8. — [4] Joan. VI, 45.

tur. Si enim solum posse nostrum hac gratia juvaretur, ita diceret Dominus : Omnis qui audivit a Patre et didicit, potest venire ad me. Non autem ita dixit : sed, « Omnis qui » audivit, inquit, a Patre et didicit, venit ad me. » Venire posse in natura ponit Pelagius, vel etiam ut modo dicere cœpit, in gratia, qualemlibet eam sentiat, « qua ipsa, ut dicit, possibilitas adjuvatur : » venire autem jam in voluntate et opere est. Non est autem consequens, ut qui potest venire, etiam veniat, nisi id voluerit atque fecerit, Sed, omnis qui didicit a Patre, non solum potest venire, sed venit : ubi jam et possibilitatis profectus, et voluntatis affectus, et actionis effectus est.

XVI. Quid sibi ergo volunt exempla, nisi quia revera nobis ejus sensum fecerunt, sicut pollicitus est, clariorem; non ut ea sentire debeamus, sed ut id quod ipse sensit, manifestius apertiusque noscamus? « Quod possumus, inquit, videre oculis, nostrum non est : quod vero bene aut male videmus, hoc nostrum est. » Respondeat illi Psalmus, ubi Deo dicitur : « Averte oculos meos, ne videant » vanitatem[1]. » Quod et si de oculis mentis dictum est, inde utique procedit in hoc oculos carnis, vel bene videre, vel male : non quemadmodum dicuntur bene videre sanis oculis intuentes, et male lippientes; sed bene videre ad subveniendum, male videre ad concupiscendum. Quamvis enim per hos exteriores oculos videatur et pauper cui subvenitur, et mulier quæ concupiscitur; tamen ex interioribus ad male vel bene videndum misericordia vel libido procedit. Cur ergo dicitur Deo : « Averte oculos meos, ne » videant vanitatem? » Cur petitur quod ad nostram pertinet potestatem, si Deus non adjuvat voluntatem?

XVII. « Quod loqui possumus, inquit, Dei est : quod vero bene vel male loquimur, nostrum est. » Non hoc do-

[1] Psal. CXVIII, 37.

cet ille, qui loquitur bene. « Non enim vos estis, inquit, » qui loquimini ; sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in » vobis[1]. » Et ut generaliter, inquit, universa complectar; quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat. » Ecce etiam hic superiorem repetit sensum, quod illorum trium, id est, possibilitatis, voluntatis, actionis, non nisi possibilitas adjuvatur. Denique adjungens, ut impleat quod intendit : « Quod vero bene, inquit, vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est. » Oblitus est quod superius quasi correxerat, ubi cum dixisset, « Ergo in voluntate et opere bono laus hominis est; » adjunxit atque ait, « imo et hominis, et Dei qui ipsius voluntatis et operis possibilitatem dedit. » Cur etiam in his exemplis hoc non recordatus est, ut saltem in eorum fine diceret, Quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat; quod vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, et nostrum est, et illius? Non hoc dixit : sed, nisi fallor, videor mihi videre quid timuit.

XVIII. Cum enim vellet ostendere quare nostrum sit : « Quia hæc, inquit, omnia vertere etiam in malum possumus. » Illud ergo timuit, ut non diceret, et nostrum est et Dei, ne sibi responderetur, Si quod bene agimus, loquimur, cogitamus, ideo est et nostrum et Dei, quia ille nobis hoc posse donavit; ergo et quod malum agimus, loquimur, cogitamus, et nostrum est et Dei, quia illud posse ad utrumque donavit; atque ita, quod absit, quemadmodum cum Deo laudamur in operibus bonis, sic cum illo culpamur in malis. Possibilitas quippe illa, quam dedit, tam nos facit bona posse quam mala.

XIX. De qua possibilitate Pelagius in libro primo pro

[1] Matth. x, 20.

libero arbitrio ita loquitur : « Habemus autem, inquit, possibilitatem utriusque partis a Deo insitam, velut quamdam, ut ita dicam, radicem fructiferam atque fœcundam, quæ ex voluntate hominis diversa gignat et pariat, et quæ possit ad proprii cultoris arbitrium, vel nitere flore virtutum, vel sentibus horrere vitiorum. » Ubi non intuens quid loquatur, unam eamdeque radicem constituit bonorum et malorum, contra evangelicam veritatem doctrinamque apostolicam. Namque et Dominus nec arborem bonam dicit posse facere fructus malos, nec malam bonos[1] : et apostolus Paulus cum dicit radicem malorum omnium esse cupiditatem[2], admonet utique intelligi radicem bonorum omnium charitatem. Unde si duæ arbores bona et mala, duo sunt homines bonus et malus, quid est bonus homo nisi voluntatis bonæ, hoc est, arbor radicis bonæ? et quid est homo malus nisi voluntatis malæ, hoc est, arbor radicis malæ? Fructus autem harum radicum atque arborum, facta sunt, dicta sunt, cogitata sunt, quæ bona de bona voluntate procedunt, et mala de mala.

XX. Facit autem homo arborem bonam, quando Dei accipit gratiam. Non enim se ex malo bonum per se ipsum facit; sed ex illo et per illum et in illo qui semper est bonus : nec tantum ut arbor sit bona, sed etiam ut faciat fructus bonos, eadem gratia necessarium est ut adjuvetur, sine qua boni aliquid facere non potest. Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui et forinsecus rigat atque excolit per quemlibet ministrum, et per se dat intrinsecus incrementum[3]. Malum vero arborem homo facit, quando se ipsum malum facit, quando a bono incommutabili deficit : ab eo quippe defectus est origo voluntatis malæ. Qui defectus non aliam naturam malam initiat, sed eam quæ bona condita est vitiat. Sanato autem

[1] Matth. VII, 18. — [2] I Tim. VI, 10. — [3] I Cor. III, 7.

vitio nullum malum remanet; quia vitium naturæ quidem inerat, sed vitium natura non erat.

XXI. Illa ergo possibilitas, non ut iste opinatur, una eademque radix est bonorum et malorum. Aliud est enim charitas radix bonorum, aliud cupiditas radix malorum; tantumque inter se differunt, quantum virtus et vitium. Sed plane illa possibilitas utriusque radicis est capax; quia non solum potest homo habere charitatem, qua sit arbor bona, sed potest etiam cupiditatem, qua sit arbor mala. Sed cupiditas hominis quæ vitium est, hominem habet auctorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipsa est enim concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est ex Patre[1], sed ex mundo est. Quis autem nesciat, mundi nomine solere appellare Scripturam, a quibus habitatur hic mundus?

XXII. Charitas autem quæ virtus est, ex Deo nobis est, non ex nobis, Scriptura teste, quæ dicit : « Charitas ex » Deo est, et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cogno- » vit Deum, quia Deus charitas est[2]. » Secundum istam charitatem, melius intelligitur dictum : « Qui natus est » ex Deo, non peccat[3] : » et, quia non potest peccare. Quia » charitas secundum quam natus ex Deo est, non agit per- » peram, nec cogitat malum[4]. » Cum ergo peccat homo, non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat, secundum quam non est natus ex Deo : quoniam illa possibilitas, ut dictum est, utriusque radicis est capax. Cum ergo dicat Scriptura : « Charitas ex Deo est : » vel quod est amplius : « Deus charitas est : » cum apertissime clamet Joannes apostolus : « Ecce qualem charitatem de- » dit nobis Pater, ut filii Dei vocemur et simus[5] : » Iste au-

[1] I Joan. II, 16. — [2] Id. IV, 7. — [3] Id. III, 9. — [4] I Cor. XIII, 4 et 5. — [5] I Joan. III, 1.

diens : « Deus charitas est, » quare adhuc usque contendit, quod ex illis tribus tantummodo possibilitatem habeamus ex Deo, bonam vero voluntatem bonamque actionem habeamus ex nobis ? Quasi vero aliud sit bona voluntas quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo, et a Patre datam, ut filii ejus essemus.

XXIII. Sed forte, ut daretur nobis, præcedentia merita nostra fecerunt : sicut iste de gratia Dei sentit in eo libro, quem ad sacram virginem scripsit [1], cujus etiam commemorationem fecit in litteris, quas Romam misit. Ibi enim interposito Jacobi apostoli testimonio, quo ait : « Subditi » estote Deo, resistite autem diabolo, et fugiet a vobis [2] : subjungit et dixit : Ostendit quomodo resistere debeamus diabolo, si utique subditi simus Deo, ejusque faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, et [3] facilius nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio resistamus. » Ecce quam veraci corde damnavit in ecclesiastico judicio Palæstino eos, qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari. An adhuc eum id sentire et apertissime prædicare dubitamus ? Quomodo ergo verax fuit in episcopali examine illa confessio? An forte jam istum scripserat librum, ubi apertissime dicit gratiam secundum merita nostra dari, quod in orientali synodo sine ulla recusatione damnavit ? Confiteretur ergo sic se aliquando tenuisse, sed jam non tenere, ut de correctione ejus apertissime gauderemus. Nunc vero cum illi inter cætera et hoc fuisset objectum respondit : « Hæc utrum Cœlestii sint, ipsi viderint, qui dicunt ea Cœlestii esse : ego vero nunquam sic tenui, sed anathematizo qui sic tenent [4]. » Quomodo nunquam sic tenuit, si hunc ante condiderat librum? Aut

[1] Epistola est ad Demedriadem, quæ extat in Appendice Benedictinorum. — [2] Jacob. IV, 7. — [3] *Forte* ut. — [4] Vide lib. de Gestis Pelagii, cap. 14.

quomodo anathematizat eos qui sic tenent, si hunc librum postea condidit?

XXIV. Sed ne forte respondeat ita se hic dixisse : « Dei faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, » sicut fidelibus et pie viventibus additur gratia, qua resistant fortiter tentatori, cum tamen gratiam etiam primitus accepissent, ut Dei facerent voluntatem : ne forte ergo ita respondeat, alia de hac re verba ejus accipite : « Qui currit, inquit, ad Dominum, et ab eo se regi cupit, id est, voluntatem suam ex ejus voluntate suspendit; qui ei adhærendo jugiter, unus, secundum Apostolum, cum eo fit spiritus, non hoc nisi de arbitrii efficit libertate [1]. » Videte quantam rem dixerit non effici nisi arbitrii libertate, ac per hoc sine adjutorio Dei nos Deo existimat adhærere : hoc est enim, « non nisi de arbitrii libertate : » ut cum adhæserimus eo non adjuvante, tunc jam quoniam adhæsimus, etiam adjuvari mereamur. Sequitur enim et dicit : « Qua qui bene utitur, id est, arbitrii libertate qui bene utitur, ita se, inquit, totum tradit Deo omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apostolo possit dicere : « Vivo autem jam non ego, vivit » autem in me Christus [2] : » ponitque cor suum in manu Dei, et illud quo voluerit, ipse declinet [3]. » Magnum profecto adjutorium divinæ gratiæ, ut cor nostrum quo voluerit Deus, ipse declinet. Sed hoc tam magnum adjutorium, sicut iste desipit, tunc meremur, cum sine ullo adjutorio non nisi de arbitrii libertate ad Dominum currimus, ab eo nos regi cupimus, voluntatem nostram ex ejus voluntate suspendimus, eique adhærendo jugiter, unus cum illo efficimur spiritus. Hæc scilicet tam ingentia bona, non nisi de arbitrii, secundum istum, efficimus libertate, ut his præcedentibus meritis sic ejus gratiam consequa-

[1] I Cor. VI, 17. — [2] Gal. II, 20. — [3] Prov. XXI, 1.

mur, ut cor nostrum quo voluerit ipse declinet. Quomodo est ergo gratia, si non gratis datur? Quomodo est gratia, si ex debito redditur? Quomodo verum dicit Apostolus : « Non ex vobis, sed Dei donum est; non ex » operibus, ne forte quis extollatur[1]? » Et iterum : « si » autem gratia, inquit, jam non ex operibus; alioquin » gratia jam non est gratia [2]. » Quomodo, inquam, hoc verum est, si opera tanta præcedunt; quæ nobis adipiscendæ gratiæ meritum faciant, quo nobis non donetur gratuito, sed reddatur ex debito? Ergo-ne ut perveniatur ad adjutorium Dei, ad Deum curritur sine adjutorio Dei; et ut Deo adhærentes adjuvemur a Deo, a Deo non adjuti adhæremus Deo? Quid homini majus, quidve tale poterit gratia ipsa præstare, si jam sine illa unus cum Domino spiritus effici potuit, non nisi de arbitrii libertate?

XXV. Sed vellem ut iste diceret, utrum rex ille Assyrius cujus Esther sancta mulier execrabatur cubile, quando considebat in throno regni sui, et omni stola illustrationis suæ indutus erat, totus auro variatus lapidibusque pretiosis, et erat formidolosus valde, et elevata facie sua inflammata in claritate intuitus est eam, tanquam taurus in impetu indignationis suæ; et timuit regina, et conversus est color ejus per dissolutionem, et inclinavit se super caput delicatæ suæ, quæ præcedebat eam : vellem ergo diceret iste nobis, utrum rex ille ad Dominum jam cucurrerat, et ab eo se regi cupiverat, suamque voluntatem ex ejus voluntate suspenderat, et ei jugiter inhærendo unus cum illo spiritus factus erat, non nisi de arbitrii libertate? utrum se totum Deo tradiderat, omnemque suam mortificaverat voluntatem, et cor suum in manu Dei posuerat? Puto non desipere, sed insanire hominem, quisquis de illo rege, qualis tunc erat, hæc senserit : et tamen convertit Deus et

[1] Ephes. II, 8. — [2] Rom. XI, 6. — [3] Esther, V, juxta LXX.

transtulit indignationem ejus in lenitatem. Quis autem non videat, multo majus esse, indignationem a contrario in lenitatem convertere atque transferre, quam cor neutra affectione præoccupatum, sed inter utramque medium in aliquid declinare? Legant ergo et intelligant, intueantur atque fateantur non lege atque doctrina insonante forinsecus, sed interna et occulta, mirabili ac ineffabili potestestate operari Deum in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed bonas etiam voluntates.

XXVI. Desinat itaque jam Pelagius, et se ipsum et alios fallere, contra Dei gratiam disputando. Non propter illorum trium unum, id est, propter possibilitatem bonæ voluntatis atque operis, sed etiam propter voluntatem et operationem bonam erga nos gratia Dei prædicanda est. Nam illam possibilitatem ad utrumque valere definit : et tamen non ideo tribuenda sunt Deo etiam nostra peccata, sicut et propter eamdem possibilitatem vult tribuere bona opera nostra. Non ideo tantum adjutorium divinæ gratiæ commendetur, quia possibilitatem adjuvat naturalem. Desinat dicere : « Quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat : quod vero bene vel agimus, vel loquimur vel cogitamus, nostrum est. » Desinat, inquam, ista dicere. Non solum enim Deus posse nostrum donavit atque adjuvat, sed etiam velle et operari operatur in nobis [1]. Non quia nos non volumus, aut nos non agimus : sed quia sine ipsius adjutorio nec volumus aliquid boni, nec agimus. Quomodo enim dicitur : « Quod possumus bene agere, Dei est; quod autem agimus, nostrum est? » cum dicat Apostolus, orare se ad Deum pro eis, ad quos scribebat, ne quid mali faciant, et ut quod bonum est faciant. Non enim ait : « Oramus ut possitis nihil mali facere; » sed, ne

[1] Philip. II, 13.

quid faciatis mali[1] : nec ut possitis bonum facere ; sed, ut bonum faciatis. Quoniam de quibus scriptum est : « Quot-» quot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei[2] : » profecto ut agant quod bonum est, ab illo aguntur qui bonus est. Quomodo dicit Pelagius : « Quod bene loqui possumus, Dei est : quod bene loquimur, nostrum est, » cum dicat Dominus : « Spiritus Patris vestri est, qui loquitur in vobis[3] ? » Neque enim ait, non vos estis qui dedistis vobis bene posse loqui : sed ait : Non vos estis qui loqui-» mini. » Nec ait, Spiritus Patris vestri est qui vobis dat, vel dedit posse bene loqui : sed ait, qui loquitur in vobis : non significans possibilitatis profectum : sed exprimens cooperationis effectum. Quomodo dicit liberi arbitrii elatus assector : « Quod possumus bene cogitare, Dei est : quod autem bene cogitamus, nostrum est ? » Cui respondet humilis gratiæ prædicator : « Non quia idonei sumus » cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobismetipsis ; sed » sufficientia nostra ex Deo est[4]. » Non enim ait, posse cogitare : sed, cogitare.

XXVII. Istam Dei gratiam in divinis eloquiis manifestam etiam Pelagius manifeste fateatur, seque tandiu contra sensisse non operiat impudentissimo pudore, sed dolore saluberrimo aperiat ; ut sancta Ecclesia non turbetur pervicaci ejus obstinatione, sed veraci correctione lætetur. Cognitionem et dilectionem, sicut sunt dicernenda dicernat. « Quia scientia inflat, charitas ædificat[5]. » Et tunc scientia non inflat, quando charitas ædificat. Et cum sit utrumque donum Dei, sed unum minus, alterum majus ; non sic justitiam nostram super laudem justificatoris nostri extollat, ut horum duorum quod minus est, divino tribuat adjutorio, quod autem majus est, humano usurpet arbi-

[1] Cor. xiii, 7. — [2] Rom. viii, 14. — [3] Matth. x, 19. — [4] 2 Cor. iii, 5. — [5] Id. i, 8.

trio. Etsi consenserit, nos gratia Dei accipere charitatem non sic sentiat, tanquam ulla merita bona nostra præcesserint. Nam quæ merita bona tunc habere poteramus, quando Deum non diligebamus? Ut enim acciperemus dilectionem qua diligeremus, dilecti sumus, cum eam nondum haberemus. Hoc Joannes apostolus apertissime dicit: « Non quod nos dilexerimus Deum, sed quia ipse dilexit » nos[1]. » Et alibi : « Nos diligamus, inquit, quia ipse » prior dilexit nos[2]. » Optime omnino atque verissime. Non enim haberemus unde illum diligeremus, nisi hoc ab illo, cum prior nos diligeret, sumeremus. Quid autem boni faceremus, nisi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Et si enim Dei mandatum videtur aliquando non a diligentibus, sed a timentibus fieri : tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur : « quia omne quod non » ex fide est, peccatum est[3]; » et fides per dilectionem operatur[4]. Ac per hoc gratiam Dei, qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis[5], sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet veramque justitiam, fieri posse non dubitet. Non quomodo iste, qui cum dicit, « propterea dari gratiam, ut quod a Deo præcipitur, facilius impleatur, » quid de illa sentiat satis ostendit, scilicet, quod etiam sine illa, etsi minus facile, fieri tamen quod divinitus præcipitur potest.

XXVIII. In libro quippe ad virginem sacram, quod et supra commemoravi[6], cum dicit: « Divinam mereamur gratiam, et facilius nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio, resistamus: » significat profecto quid sapiat. Ut quid enim hoc verbum interposuit, id est, « facilius? » An vero non

[1] I Joan. IV, 10. — [2] Ibid. 19. — [3] Rom. XIV, 23. — [4] Gal. V, 6. — [5] Rom. V, 5. — [6] Epist. ad Demetriad. cap. 25.

erat integer sensus, ut nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio, resistamus? » Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat? Volens utique credi, tantas esse naturæ vires, quas extollendo præcipitat, ut etiam sine auxilio Spiritus sancti, etsi minus facile, tamen aliquo modo nequam spiritui resistatur.

XXIX. Item in primo libro pro libero arbitrio : « Cum autem tam forte, inquit, tam firmum ad non peccandum liberum in nobis habeamus arbitrium, quod generaliter naturæ humanæ Creator inseruit, rursus pro inæstimabili ejus benignitate, quotidiano ipsius munimur auxilio. » Quid opus est hoc auxilio, si tam forte, tam firmum est ad non peccandum liberum arbitrium? Sed etiam hic vult intelligi, ad hoc esse auxilium, ut facilius fiat per gratiam, quod etsi minus facile, tamen putat fieri præter gratiam.

XXX. Item in eodem libro alio loco : « Ut quod per liberum, inquit, homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam. » Tolle « facilius, » et non solum plenus, verum etiam sanus est sensus, si ita dicatur : « Ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, possint implere per gratiam. » Cum autem faci- » lius » additur, adimpletio boni operis etiam sine Dei gratia posse fieri, tacita significatione suggeritur. Quem sensum redarguit qui dicit : « Sine me nihil potestis facere[1]. »

XXXI. Emendet hæc omnia, ne si in rerum magnarum profunditate humana erravit infirmitas, etiam diabolica huic accedat errori, vel fallacia, vel animositas, sive negando quod sensit, sive defendendo, quod perperam sensit, cum id se non debuisse sentire commemorata perspicua veritate cognoverit. Istam quippe gratiam qua justificamur, id est, qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis[2], in

[1] Joan. xv, 5. — [2] Rom. v, 5.

Pelagii et Cœlestii scriptis, quæcumque legere potui, nusquam eos inveni, quemadmodum confitenda est, confiteri. Prorsus nusquam eos adverti, sicut agnoscendi sunt, agnoscere filios promissionis, de quibus dicit Apostolus : « Non ii qui filii carnis, hi filii Dei, sed filii promissionis » deputantur in semen[1]. » Quod enim promittit Deus, non facimus nos per arbitrium seu naturam, sed facit ipse per gratiam.

XXXII. Nam ut de Cœlestii opusculis interim taceam, vel libellis ejus, quos judiciis ecclesiasticis allegavit (9), quæ vobis omnia, cum aliis quas necessarias existimavimus litteris, mittenda curavimus, quibus omnibus diligenter inspectis, possitis advertere, non eum ponere Dei gratiam, qua juvamur, vel ad declinandum a malo, vel ad faciendum bonum, præter naturale arbitrium voluntatis, nisi in lege atque doctrina; ita ut ipsas quoque orationes ad hoc asserat necessarias, ut ostendatur homini quid concupiscat et diligat : ut ergo hæc interim omittam, nempe ipse Pelagius et litteras nuper et libellum Romam fidei suæ misit, scribens ad beatæ memoriæ papam Innocentium, quem defunctum esse nesciebat. In his ergo litteris dicit, « esse de quibus eum homines infamare conantur : unum quod neget parvulis baptismi sacramentum, et absque redemptione Christi aliquibus cœlorum regna promittat : aliud, quod ita dicat posse hominem vitare peccatum, ut Dei excludat auxilium, et in tantum libero confidat arbitrio, ut gratiæ repudiet adjutorium. » Sed de baptismo parvulorum, quamvis eis dandum esse concedat, quam perverse contra fidem christianam et catholicam sentiat veritatem, non hic locus est ut diligentius disseramus : nunc enim de adjutorio gratiæ quod instituimus peragendum est. Unde ad id quod proposuit, quid etiam

[1] Rom. IX, 8.

hinc respondeat videamus. Ut enim omittamus ejus invidiosas de suis inimicis querelas, ubi ad rem ventum est, ita locutus est.

XXXIII. « Ecce, inquit, apud beatitudinem tuam epistola ista me purget, in qua pure atque simpliciter ad peccandum et ad non peccandum integrum liberum arbitrinm habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus divino adjuvatur semper auxilio. » Cernitis itaque, pro intellectu quem vobis Dominus dedit, hæc ejus verba solvendæ non sufficere quæstioni. Quærimus enim adhuc, quo auxilio liberum adjuvari dicat arbitrium, ne forte, sicut solet, velit intelligi legem atque doctrinam. Si enim quæras cur dixerit, « semper : » poterit respondere, quia dictum est : « Et in lege ejus meditabitur die ac nocte[1]. » Deinde cum de hominis conditione, et ad peccandum atque non peccandum naturali ejus possibilitate quædam interposuisset, adjunxit dicens : Quam liberi arbitrii potestatem dicimus in omnibus esse generaliter, in Christianis, Judæis, atque gentilibus. In omnibus est liberum arbitrium æqualiter per naturam, sed in solis Christianis juvatur a gratia. » Iterum quærimus qua gratia ? Et adhuc poterit respondere, lege atque doctrina christiana.

XXXIV. Deinde quamlibet sentiat gratiam; ipsis Christianis secundum merita dari dicit : cum eos qui hoc dicit : cum eos qui hoc dicunt, jam in Palæstina, sicut supra commemoravi, sua illa præclara purgatione damnaverit. Nam verba ejus ista sunt : « In illis, inquit, nudum et inerme est conditionis bonum : » in eis dicit, qui Christiani non sunt. Deinde cætera contexens : « In his vero, inquit, qui ad Christum pertinent, Christi munitur auxilio. » Videtis adhuc incertum esse quo auxilio, secundum ea quæ supra diximus. Sed adhuc sequitur de his qui

[1] Psal. 1, 2.

Christiani non sunt, et dicit : « Illi ideo judicandi atque damnandi sunt, quia cum habeant liberum arbitrium, per quod ad fidem venire possent, et Dei gratiam promereri, male utuntur libertate concessa. Hi vero remunerandi sunt, qui bene libero utentes arbitrio merentur Domini gratiam, et ejus mandata custodiunt. » Nempe manifestum est, eum dicere gratiam secundum merita dari, quamlibet eam, vel qualemlibet significet, quam tamen aperte non exprimit. Nam cum eos remunerandos dicit, qui bene utuntur libero arbitrio, et ideo mereri Domini gratiam, debitum eis reddi fatetur. Ubi est ergo illud Apostoli, « Justificati gratis per gratiam ipsius[1] ? » ubi est et illud, « Gratia salvi facti estis[2]? « Et ne putarent per opera, addidit, per fidem. Rursus ne ipsam fidem sine Dei gratia sibi putarent esse tribuendam : « Et hoc, inquit, non » ex vobis, sed Dei donum est[3]. » Nempe ergo illud unde incipit omne quod merito accipere dicimur, sine merito accipimus, id est, ipsam fidem. Aut si negatur dari; quid est quod dictum est, « Sicut unicuique Deus partitus est » mensuram fidei[4]? » Si autem sic dicitur dari, ut reddatur meritis, non donetur; quid est quod iterum dicit : « Vobis » donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, » verum etiam ut patiamini pro eo[5]? » Utrumque enim donatum esse testatus est, et quod credit in Christum, et quod patitur quisque pro Christo. Isti autem libero arbitrio sic applicant fidem, ut fidei videlicet reddi videatur, non gratuita, sed debita gratia : ac per hoc jam nec gratia, quia nisi gratuita, non est gratia.

XXXV. Sed ab his litteris Pelagius ad fidei suæ librum vult transire lectorem, cujus vobis commemorationem fecit : in quo ea de quibus non interrogabatur, multa disse-

[1] Rom. III, 24. — [2] Ephes. II, 8. — [3] Ibid. — [4] Rom. XII, 3. — [5] Philip. I, 29.

ruit. Sed nos de quibus agimus cum illis, ipsa videamus. Cum enim ab unitate Trinitatis usque ad resurrectionem carnis quod ab illo nemo quærebat, disputationem quantam voluit terminasset : « Et baptisma, inquit, unum tenemus, quod iisdem sacramentis verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus, dicimus esse celebrandum [1]. » Hoc certe vos et a præsente audisse dixistis : sed quid prodest, quod eisdem verbis in parvulis, quibus et in majoribus, celebrari dicit baptismi sacramentum, cum res a nobis, non sola verba quærantur? Plus est quod vobis ore proprio interrogantibus respondit, uti scribitis, « infantes in remissionem peccatorum percipere baptismum. » Non enim et hic dixit, in verbis remissionis peccatorum ; sed eos baptizari in ipsam remissionem confessus est : et tamen si ab eo quæreretis, quid peccati eis credatur [2] remitti, non eos aliquid habere contenderet.

XXXVI. Quis crederet, sub hac quasi manifesta confessione sensum latere contrarium, nisi eum Cœlestius aperuisset ? Qui in libello suo, quem Romæ gestis ecclesiasticis allegavit, « parvulos et baptizari in remissionem peccatorum confessus est, et negavit ullum habere originale peccatum. » Sed nunc non de baptismate parvulorum, sed de adjutorio gratiæ potius, etiam in libello fidei suæ, quem Romam misit, quid Pelagius senserit attendamus. « Liberum, inquit, sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos indigere Dei semper auxilio. » Ecce iterum quærimus, quo auxilio nos indigere fateatur : et iterum invenimus ambiguum, quoniam potest respondere, Legem se dicere doctrinamve christianam, qua naturalis illa possibilitas adjuvetur. Nos autem illam gratiam in eorum confessione requirimus, de qua dicit Apostolus : « Non enim » dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis et chari-

[1] Vide infra lib. de Peccato originali, cap. 21. — [2] *Forte* credat.

» tatis et continentiæ [1]. » Non est autem consequens, ut quid habet donum scientiæ, quo noverit quid agere debeat, habeat etiam charitatis, ut agat.

XXXVII. Illos etiam, quos in eisdem litteris, quas misit ad sanctæ memoriæ papam Innocentium, libros suos vel scripta commemorat, legi, præter unam epistolam, quam se brevem misisse ad sanctum Constantium episcopum dicit : nec alicubi potui reperire, hanc eum gratiam confiteri, qua non solum possibilitas naturalis voluntatis et actionis, quam dicit nos habere etiam si nec volumus nec agimus bonum, sed ipsa etiam voluntas et actio subministratione sancti Spiritus adjuvatur.

XXXVIII. « Legant, inquit, illam epistolam, quam ad sanctum virum Paulinum episcopum ante duodecim fere annos scripsimus, quæ trecentis forte versibus nihil aliud quam Dei gratiam et auxilium confitetur, nosque nihil omnino boni facere posse sine Deo [2]. » Hanc ergo epistolam legi, et inveni eum pene per totam non immorari, nisi in facultate et possibilitate naturæ, et pene ibi tantum Dei gratiam constituere : christianam vero gratiam tanta brevitate sola nominis commemoratione perstringit, ut nihil aliud videatur, quam eam tacere timuisse. Utrum tamen eam in remissione peccatorum velit intelligi, an etiam in doctrina Christi, ubi est et conversationis ejus exemplum, quod aliquot suorum opusculorum locis facit, an credat aliquod adjutorium bene agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ per inspirationem flagrantissimæ et luminosissimæ charitatis, non apparet omnino.

XXXIX. « Legant etiam, inquit, ad sanctum Constantium episcopum, ubi breviter quidem, sed plane libero hominis arbitrio Dei gratiam auxiliumque conjunxi [3]. »

[1] 2 Tim. I, 7. — [2] Pelagii Epist. ad Paulinum. — [3] Id. Epist. ad Constantium episcopum, cap. 34.

Hanc epistolam, ut superius dixi, non legi : sed si non est dissimilis cæteris, quæ mihi nota commemorat, non habet etiam ipsa quod quærimus.

XL. Legant etiam, inquit, quam ad sacram Christi virginem Demetriadem in Oriente conscripsimus, et invenient nos ita hominis laudare naturam, ut Dei semper gratiæ addamus auxilium [1]. » Istam sane legi, mihique pene persuaserat, hanc illum gratiam, de qua quæstio est, confiteri : quamvis in multis ejus opusculi locis sibi ipse contradicere videretur : sed cum in manus meas et alia venissent, quæ posterius latiusque conscripsit ; vidi quemadmodum potuerit etiam illic gratiam nominare, sub ambigua generalitate quid sentiret abscondens, gratiæ tamen vocabulo frangens invidiam, offensionemque declinans. Nam in ipsius principio, ubi ait : « Proposito insudemus operi, nec mediocritati diffidamus ingenii, quod credimus fide matris et merito virginis adjuvari : » gratiam qua adjuvamur ad aliquid agendum, mihi visus fuerat confiteri, nec attenderam hanc eum ponere potuisse in sola revelatione doctrinæ.

XLI. Item in eodem opere alio loco : « Quod si etiam sine Deo, inquit, homines ostendunt, quales a Deo facti sunt ; vide quid Christiani facere possint, quorum in melius per Christum instaurata natura est, et qui divinæ quoque gratiæ juvantur auxilio. » Naturam in melius instauratam, remissionem vult intelligi peccatorum : quod alio loco in hoc in ipso libro satis demonstravit, ubi ait : « Etiam illi qui longo peccandi usu quodam modo obduruere, instaurari per pœnitentiam possunt ? » Auxilium vero divinæ gratiæ potest et hic ponere in revelatione doctrinæ.

XLII. Item alibi in eadem epistola : « Nam si etiam ante

[1] Pelagii Epist. ad Demetriad. virgin.

Legem, inquit, ut diximus, ac multo ante Domini nostri et Salvatoris adventum, juste quidam et sancte vixisse referuntur : quanto magis post illustrationem adventus ejus nos id posse credendum est qui instaurati per Christi gratiam et in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati atque mundati, ipsiusque exemplo ad perfectionem incitati justitiæ, meliores illis esse debemus, qui ante[1] Legem fuere. » Videte quemadmodum et hic aliis quidem verbis, sed tamen in remissione peccatorum et in exemplo Christi adjutorium gratiæ constituerit. Deinde subjunxit et dicit : « Meliores etiam quam fuerunt sub Lege, dicente Apostolo : Peccatum vobis non dominabitur ; non enim sub Lege estis, sed sub gratia. Et quoniam hinc, inquit, sufficienter, ut puto, diximus, nunc perfectam instituamus virginem, quæ ex utroque semper accensa, et naturæ simul et gratiæ bonum morum sanctitate testetur. » Et in his verbis debetis advertere, ideo ullum quod dicebat, sic voluisse concludere, ut naturæ bonum intelligamus, quod cum creamur accepimus ; gratiæ autem, cum Christi intuemur exemplum : tanquam ideo peccatum non indultum fuerit eis qui sub Lege fuerunt vel sunt, quia exemplum Christi sive non habuerunt, sive non credunt.

XLIII. Hoc autem istum sapere, et alia ejus verba ostendunt, non in hoc libro, sed in tertio pro libero arbitrio, ubi ad eum loquens contra quem disputat, quoniam ille posuerat verba Apostoli dicentis : « Non quod volo » ago : » et, « Video aliam legem in membris meis repug- » nantem legi mentis meæ, » et cætera quæ ibi dicuntur ; iste respondit, atque ait : « Hoc enim quod tu de Apostolo intelligere cupis, omnes ecclesiastici viri in peccatoris et sub Lege adhuc positi asserunt eum dixisse persona,

[1] Rom. vi, 14. — [2] Id. vii, 15 et 23.

qui nimia vitiorum consuetudine velut quadam teneretur necessitate peccandi, et quamvis bonum appeteret voluntate, usu tamen præcipitaretur in malum. In persona autem, inquit, hominis unius, designat populum sub vetere adhuc Lege peccantem ; quem ab hoc consuetudinis malo dicit liberandum esse per Christum, qui credentibus sibi primo omnia per baptismum peccata dimittit, deinde imitatione sui ad perfectam incitat sanctitatem, et vitiorum consuetudinem virtutum vincit exemplo [1]. » Ecce quomodo vult intelligi adjuvari eos, qui sub Lege peccant, ut per gratiam Christi justificati liberentur, tanquam eis non sufficiat sola Lex, propter nimiam peccandi consuetudinem, nisi Christi accedat, non inspiratio charitatis per Spiritum sanctum, sed intuendum et imitandum in doctrina evangelica virtutis ejus exemplum. Et certe maxima hic erat causa exprimendi, quam diceret gratiam, ubi locum ipsum de quo respondet, sic conclusit Apostolus, ut diceret : « Infelix ego homo, quis me liberabit de cor» pore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum Christum Do» minum nostrum [2]. » Hanc iste cum constituat, non in virtutis ejus auxilio, sed imitationis exemplo, quid amplius de illo sperare debemus, ubicumque gratiæ nomen sub ambigua generalitate commemorat ?

XLIV. Item in eodem libro ad virginem sacram, unde jam etiam supra disseruimus, ubi ait : « Subditi simus Deo, ejusque faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, et facilius nequam spiritui, sancti Spiritus auxilio resistamus. » In quibus ejus verbis certe manifestum est, ita eum velle nos adjuvari gratia Spiritus sancti, non quia sine illo etiam per solam naturæ possibilitatem non possumus resistere

[1] Vide lib. I contra duas Epistolas Pelagii, cap. 8, contra Julian. lib. II cap. 3, 4, 5, 8, et lib. de Prædestinatione Sanctorum, cap. 4. — [2] Rom. VII, 24.

tentatori, sed ut facilius resistamus. Quod tamen qualecumque et quantulumcumque adjutorium, eum credibile est in hoc constituere, quod nobis additur scientia revelante Spiritu per doctrinam, quam vel non possumus vel difficile habere possumus per naturam. Ista sunt quæ in libro, quem scripsit ad virginem Christi, advertere potui, ubi videtur gratiam confiteri : quæ profecto qualia sint, utique cernitis.

XLV. « Legant, inquit, etiam recens meum opusculum, quod pro libero nuper arbitrio edere compulsi sumus ; et agnoscent quam inique nos negatione gratiæ infamare gestierint, qui per totum pene ipsius textum operis perfecte atque integre et liberum arbitrium confitemur et gratiam [1]. » Quatuor sunt libri operis hujus, et hos legi, et ex illis sumpsi quæ tractanda et discutienda proposui, et ut potui pertractavi, antequam ad ejus has litteras, quæ Romam missæ sunt, veniremus. Sed in his etiam quatuor libris quæcumque pro gratia videtur dicere, qua juvamur ut declinemus a malo bonumque faciamus, ita dicit, ut nullo modo a verborum ambiguitate discedat, quam discipulis sic possit exponere, ut nullum auxilium gratiæ credant, qua naturæ possibilitas adjuvetur, nisi in Lege atque doctrina : ita ut ipsas quoque orationes, ut in scriptis suis apertissime affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinetur, nisi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur, non ut adjuvetur mens hominis, ut id quod faciendum esse didicerit, etiam dilectione et actione perficiat. Ab illo enim suo manifestissimo dogmate non recedit omnino, ubi tria illa constituit, possibilitatem, voluntatem, actionem : et solam possibilitatem, dicit divino adjuvari semper auxilio ; voluntatem autem et actionem nullo Dei adjutorio existimat indigere. Ipsum vero auxilium, quo possibi-

[1] Pelagii libri IV pro libero arbitrio.

litatem naturalem perhibet adjuvari, in Lege constituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam sancto Spiritu revelari, propter quod et orandum esse concedit. Sed hoc adjutorium Legis atque doctrinæ etiam propheticis fuisse temporibus: adjutorium autem gratiæ, quæ proprie gratia nuncupatur, in Christi esse arbitratur exemplo: quod nihilominus ad doctrinam pertinere perspicitis, quæ nobis evangelica prædicatur: ut videlicet tanquam via demonstrata, qua ambulare debeamus, jam viribus liberi arbitrii, adjutorio nullo alterius indigentes, sufficiamus nobis, ne deficiamus in via: quamvis et ipsam viam contendat etiam sola inveniri posse natura, sed facilius, si adjuvet gratia.

XLVI. Hæc ergo pro meo captu intelligere potui in Pelagii scriptis, quando nominat gratiam. Videtis autem, quod qui ista sentiunt, ignorantes Dei justitiam, suam volunt constituere[1], et longe ab illa sunt, quæ nobis ex Deo est, non ex nobis[2], quam in Scripturis maxime sanctis canonicis advertere atque agnoscere debuerunt. Sed quia eas secundum suum sensum legunt, profecto in illis nec aperta contuentur. Utinam ergo saltem in catholicorum virorum scriptis, a quibus eas recte intellectas esse non dubitant, quid sit de adjutorio divinæ gratiæ sentiendum, non negligenter attenderent, nec suæ sententiæ amore nimio præterirent. Nam iste ipse Pelagius in illo ipso recenti opusculo suo, cujus se commemoratione defendit, id est, in tertio libro pro libero arbitrio, sanctum Ambrosium quemadmodum laudet, accipite.

XLVII. « Beatus, inquit, Ambrosius ipiscopus, in cujus præcipue libris Romana elucet fides, qui scriptorum inter Latinos flos quidam speciosus enituit, cujus fidem et purissimum in Scripturis sensum, ne inimicus quidem au-

[1] Rom. x, 3. — [2] Philip. III, 9.

sus est reprehendere[1]. » Ecce qualibus et quantis prædicat laudibus, quemlibet sanctum et doctum virum, nequaquam tamen auctoritati Scripturæ canonicæ comparandum. Quem propterea sic iste commendat, quia videtur sibi in quodam loco librorum ejus eo teste uti, quo probet hominem posse esse sine peccato : unde nunc non agitur, sed agitur de auxilio gratiæ, quo ad non peccandum adjuvamur justeque vivendum.

XLVIII. Audiat ergo illum venerabilem antistitem dicentem et docentem in secundo libro expositionis Evangelii secundum Lucam, cooperari Dominum etiam voluntatibus nostris[1]. « Vides itaque, inquit, quia ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis : ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quidquam incipere sine Domino[3]. Et ideo juxta Apostolum, « Sive manducatis, sive bibitis, omnia in Dei » gloriam facite[2]. » Videtis quemadmodum sanctus Ambrosius etiam illud quod solent homines dicere, Nos incipimus, et Deus perficit, his verbis abstulit, dicens, « Neminem quidquam vel incipere sine Deo. » Item in sexto libro ejusdem operis, cum de duobus illis fœneratoris unius debitoribus ageret[4] : « Secundum homines, inquit, plus fortasse offendit, qui plus debuerat : sed per misericordiam Domini causa mutatur, ut amplius diligat, qui amplius debuit, si tamen gratiam consequatur. » Ecce apertissime prædicat catholicus doctor etiam ipsam dilectionem, qua quisque amplius diligit, ad beneficium gratiæ pertinere.

XLIX. Ipsam denique pœnitentiam, quam procul dubio voluntas agit, Domini misericordia et adjutorio fieri

[1] Ambrosius magnopere laudatus a Pelagio. — [2] Ambrosius Pelagio opponitur. n. 94 ad Luc. III, 22. — [3] I Cor. X, 31. — [4] Ambros. lib. VI, n. 25 ad Luc. VII, 41.

ut agatur, in nono ejusdem operis libro beatus dicit Ambrosius, ita loquens[1] : « Bonæ lacrymæ, quæ culpam lavant. Denique quos Jesus respicit, plorant. Negavit primo Petrus, et non flevit, quia non respexerat Dominus : negavit secundo, non flevit, quia adhuc non respexerat Dominus : negavit et tertio, respexit Jesus, et ille amarissime flevit. » Legant isti Evangelium, et videant Dominum Jesum tunc intus fuisse, cum a sacerdotum principibus audiretur : apostolum vero Petrum foris et deorsum in atrio cum servis ad focum nunc sedentem, nunc stantem, sicut veracissima et concordissima Evangelistarum narratione monstratur. Unde non potest dici, quod corporalibus oculis eum Dominus visibiliter admonendo respexerit. Et ideo quod ibi scriptum est, « Respexit eum Dominus[2] : » intus actum est, in mente actum est, in voluntate actum est. Misericordia Dominus latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratia sua visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movit et produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus et actionibus nostris : ecce quemadmodum et velle et operari operatur in nobis.

L. Item in eodem libro idem sanctus Ambrosius[3], « Nam si Petrus, inquit, lapsus est, qui dixit, « Et si alii » scandalizati fuerint, ego non scandalizabor[4] : » quis alius jure de se præsumat? Denique David quia dixerat, « Ego dixi in mea abundantia : Non movebor in æternum[5] : » suam sibi jactantiam obfuisse profitetur, dicens, « Avertisti faciem tuam, et factus sum conturba-

[1] Apud Ambros. lib. x, n. 89, ad Luc. xxii, 61. — [2] Luc. xxii, 61. — [3] Apud Ambros. lib. x, n. 91, ad Luc. xxii. — [4] Matth. xx, 33. — [5] Psal. xxix, 7.

» tus[1]. » Audiat iste tantum virum docentem, imitetur credentem, cujus doctrinam fidemque laudavit. Audiat humiliter, imitetur fideliter : non de se pertinaciter præsumat, ne pereat. Quid in eo pelago vult mergi Pelagius, unde per petram liberatus est Petrus?

LI. Audiat eumdem antistitem Dei in sexto[2] itidem libro ejusdem operis dicentem, « Cur autem non receperint eum ; Evangelista ipse memoravit, dicens, Quia facies ejus erat euntis in Jerusalem. Discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. Sed Deus quos dignatur vocat, et quem vult religiosum facit. » O sensum hominis Dei, ex ipso haustum fonte gratiæ Dei? « Deus, inquit, quos dignatur vocat, et quem vult religiosum facit. » Videte si non illud est propheticum : « Miserebor cujus misertus » ero, et misericordiam præstabo cui misericors fuero[3]. » Et illud apostolicum : « Igitur non volentis neque cur- » rentis, sed miserentis Dei[5]. » Quia ut dicit etiam nostrorum temporum homo ejus, « Quem dignatur vocat, et quem vult religiosum facit. » Numquid aliquis dicere audedit, nondum esse religiosum, « qui currit ad Domi- » num[3], et ab eo se regi cupit, et voluntatem suam ex ejus » voluntate suspendit, et qui ei adhærendo jugiter, » unus, secundum Apostolum, cum eo fit spiritus[6]? » At hoc totum tam magnum religiosi hominis opus, Pelagius non dicit « effici nisi arbitrii libertate. » Contra autem beatus Ambrosius ipsius tam excellenter ore laudatus, « Dominus Deus, inquit, quem dignatur vocat, et quem vult religiosum facit. » Ergo ut currat ad Dominum, et ab eo se regi cupiat, suamque voluntatem ex ejus voluntate

[1] Psal. XXIX, 8. — [2] Apud Ambros. lib. VII, n. 27, ad Luc IX, 53. — [3] Exod. XXXIII, 19. — [4] Rom. IX, 16. — [5] Pelagii verba, supra, cap. 22. — [6] I Cor. VI, 17.

suspendat, eique adhærendo jugiter unus, secundum Apostolum, cum eo fiat spiritus, Deus quem vult religiosum facit : et hoc totum homo nisi religiosus non facit. Quapropter nisi a Deo fiat, ut hoc faciat, quis hoc facit?

LII. Sed quia ista quæstio ubi de arbitrio voluntatis et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri : potest Pelagius ita se latebris obscuritatis hujus involvere, ut etiam iis quæ a sancto Ambrosio conscripta posuimus, consentire se dicat[1]; et ea se quoque sentire proclamet, semperque sensisse; atque ita singula conetur exponere, ut etiam ejus sententiæ convenire credantur. Quapropter quantum attinet ad istam de divina gratia et adjutorio quæstionem, tria illa quæ apertissime distinxit attendite, posse, velle, esse, id est, possibilitatem, voluntatem, actionem. Si ergo consenserit nobis, non solam possibilitatem in homine, etiam si nec velit, nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem et actionem, id est, ut bene velimus et bene agamus, quæ non sunt in homine, nisi quando bene vult et bene agit : si, ut dixi, consenserit, etiam ipsam voluntatem et actionem divinitus adjuvari, et sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus et agamus, eamque esse gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum[2], in qua nos sua non nostra justitia justos facit, ut ea sit vera nostra justitia, quæ nobis ab illo est, nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controversiæ relinquetur.

LIII. Illud autem propter quod sic laudavit sanctum Ambrosium, quia scilicet in scriptis ejus invenit ex laudi-

[1] Vide lib. IV contra Julian. cap. 8 — [2] Rom. VII, 25.

bus Zachariæ et Elizabeth, posse hominem in hac vita esse sine peccato : quanquam negandum non sit, si hoc velit Deus, apud quem sunt omnia possibilia, consideret tamen diligentius, quemadmodum dictum sit[1]. Dictum enim est, quantum mihi videtur, secundum quandam inter homines conversationem probabilem atque laudabilem, quam nullus hominum juste posset in accusationis et criminationis querelam vocare. Quam propterea in Dei conspectu Zacharias et ejus uxor habuisse referuntur[2], quia in ea homines nulla dissimulatione fallebant, sed ut apparebant hominibus, ita noti erant oculis Dei. Non autem dictum est hoc secundum illam perfectionem justitiæ, in qua vere atque omni modo immaculati perfectique vivemus. Nam et apostolus Paulus dixit, secundum justitiam quæ ex lege est[3], se fuisse sine querela; in qua lege etiam Zacharias sine querela conversabatur[4] : sed hanc Apostolus justitia in stercoribus et detrimentis deputavit, in comparatione justitiæ quam speramus, et quam nunc esurire ac sitire debemus[5], ut ea quandoque saturemur in specie, quæ nunc est in fide, quandiu justus ex fide vivit[6].

LIV. Audiat denique ipsum venerabilem antistitem, cum exponeret Isaiam prophetam (10), dicentem, « neminem in hoc mundo esse posse sine peccato[7]. » Ubi nemo potest dicere, in hoc mundo eum dixisse velut in dilectione hujus mundi. De Apostolo etenim loquebatur, qui dixit : « Conversatio nostra in cœlis est[8]. » Hunc ergo sensum memoratus episcopus explicans : « Perfectos, inquit, secum multos ait Apostolus in hoc adhuc mundo sitos,

[1] Vide lib. II de Peccator. merit. cap. 13. — [2] Luc. I, 6. — [3] Philip. III, 6. — [4] Ibid. 8. — [5] Matth. v, 6. — [6] Rom. I, 17. — [7] Ambros. in Isai. — [8] Philip. III, 20.

qui si ad perfectionem veram respicias, perfecti esse non poterant. Quia ipse dixit : « Videmus nunc per speculum » in ænigmate, tunc autem facie ad faciem : nunc cognosco » ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. » » Ita et immaculati sunt in hoc mundo, et immaculati erunt in regno Dei : cum utique, si minutius excutias, immaculatus esse nemo possit, quia nemo sine peccato. » Illud ergo sancti Ambrosii testimonium, quo pro sua sententia Pelagius utitur, aut secundum quemdam modum dictum est, probabilem quidem, sed non minutius excussum aut certe si ille vir sanctus atque humilis Zachariam et Elizabeth summæ atque omni modo perfectæ justitiæ, cui nihil addi jam posset, fuisse existimavit, profecto sententiam suam minutius excutiendo correxit.

LV. Attendat sane iste in eodem ipso loco, unde hoc Ambrosianum testimonium, quod ei placebat, assumpsit[2], etiam illud eum dixisse, « quod ab initio esse immaculatum[3], humanæ impossibile sit naturæ : ubi omnino illam naturalem possibilitatem, quam Pelagius non vult fideliter respicere peccato esse vitiatam, et ideo jactanter extollit, enervem infirmamque testatur venerandus Ambrosius : procul dubio contra istius voluntatem, sed non contra apostolicam veritatem, ubi legitur : « Fuimus et nos aliquando natura filii iræ, sicut et cæteri[4]. » Ipsa est enim per peccatum primi hominis, quod ex libero ejus venit arbitrio, vitiata et damnata natura ; cui sola per Mediatorem Dei et hominum et omnipotentem medicum divina subvenit gratia. De cujus adjutorio ad justificationem nostram, quo Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum[5], quos prior dilexit, donans eis ut diligeretur ab eis[6], quia jam diu est ut disserimus : deinceps incipiamus,

[1] 1 Cor. XIII, 12. — [2] Vide lib. de Natura et Grat. cap. 63. — [3] *Forte* immaculatam. — [4] Ephes. II, 3. — [5] Rom. VIII, 28. — [6] 1 Joan. IV, 19

quantum Dominus adjuverit, etiam de peccato, quod per unum hominem cum morte intravit in mundum, atque ita in omnes homines pertransiit [1], adversus istos, qui in errorem huic contrarium veritati apertius eruperunt, quæ satis esse videbuntur exprimere.

[1] Rom. v, 12.

LIBER II.

DE PECCATO ORIGINALI.

Ostendit Augustinus, Pelagium in quæstione de originali peccato ac de parvulorum baptismate nihil re ipsa dissentire a discipulo ipsius Cœlestio, qui peccatum originale confiteri nolens, vel etiam aperte negare ausus, Carthagine prius, ac postea Romæ, episcopalibus judiciis damnatus est. Quæstionem enim istam non earum esse, ut hæretici iidem volebant, in quibus præter fidei periculum errare contingit : imo hunc eorum errorem ipsa omnino fidei christianæ petere fundamenta. Refellit eos postea, qui originalis vitii dogmate nuptiarum bonitati detrahi, Deoque ipsi, hominis qui per nuptias generatur conditori injuriam fieri contendebant.

I. Jam nunc diligenter advertite, de baptismate parvulorum quam caute debeatis audire homines ejusmodi, qui neque aperte illi ætati lavacrum regenerationis et peccatorum remissionis audent negare, ne hoc christianæ aures ferre non posint ; et tamen opinionem suam, qua putant peccato primi hominis carnalem generationem

obnoxiam non teneri, tueri et defensare persistunt, quamvis eis baptismum videantur in peccatorum remissionem concedere. Nempe ipsi a Pelagio vos præsente scripsistis audisse, recitante vobis de libello suo, quem etiam Romam se misisse asserebat, quod « iisdem sacramenti debere verbis dicant baptizari infantes, quibus et majores. » Quis post illa verba putaret, eis de hac re ullam movendam esse quæstionem? aut cum faceret, cui non calumniosissimus videretur, si non eorum manifesta verba legerentur, ubi negant parvulos trahere originale peccatum, omnesque sine ullo vitio natos esse contendunt?

II. Et Cœlestius quidem in hoc extitit errore liberior, usque adeo, ut neque in episcopali judicio apud Carthaginem damnare voluerit eos, qui dicunt : « Quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum; et quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. » Et in urbe Roma in libello suo, quem beatissimo papæ Zozimo dedit, id asseveravit expressius, « quod parvulorum neminem obstringat originale peccatum [1]. » De gestis enim ecclesiasticis Carthaginensibus hæc ejus verba descripsimus.

III. « Aurelius episcopus dixit : Sequentia recitentur. Et recitatum est, Quod peccatum Adæ ipsi soli obfuerit, et non generi humano. Et cum recitatum esset, Cœlestius dixit : Dixi de traduce peccati dubium me esse, ita tamen ut cui donavit Deus gratiam peritiæ consentiam; quia diversa ab eis audivi, qui utique in Ecclesia catholica constituti sunt presbyteri. Paulinus diaconus dixit (11) : Dic nobis nomina ipsorum. Cœlestius dixit : Sanctus presbyter Rufinus (12) Romæ qui mansit cum sancto Pammachio : ego audivi illum dicentem, quia tradux peccati non

[1] Libellus Zozimo datus a Cœlestio. — [2] Pars actorum Carthaginensis judicii contra Cœlestium.

sit. Paulinus diaconus dixit : Est aliquis alius? Cœlestius dixit : Audivi et plures dicere. Paulinus diaconus dixit : Dic nomina ipsorum. Cœlestius dixit : Non tibi sufficit unus sacerdos ? Et post aliqua alio loco. Aurelius episcopus dixit : Reliqua libelli legantur. Et recitatum est, Quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint, in quo fuit Adam ante transgressionem : usque in finem libelli minoris superius inserti. Aurelius episcopus dixit : Docuisti Cœlesti aliquando, ut dixit diaconus Paulinus, quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint, in quo fuit Adam ante transgressionem ? Cœlestius dixit, Exponat quid dixit, ante transgressionem Paulinus diaconus dixit : Tu nega hoc te docuisse. Unum est e duobus, aut neget se docuisse, aut jam damnet istud. Cœlestius dixit : Jam dixi, exponat quomodo dixit, ante transgressionem. Paulinus diaconus dixit : Nega te illa docuisse. Aurelius episcopus dixit : Rogo, quid collegerim ego ex hujus objectione, dico, Adam constitutus in paradiso, quod ante dicatur inexterminabilis factus, postea per transgressionem præcepti factus sit corruptibilis. Hoc dicis, frater Pauline? Paulinus diaconus dixit : Hoc, Domine. Aurelius episcopus dixit : Status certe infantum hodie baptizandorum, utrum talis sit, qualis fuit ante transgressionem Adæ, an certe de eadem origine peccati, de qua nascitur, transgressionis culpam trahat ; hoc vult diaconus Paulinus audire. Paulinus diaconus dixit : Utrum docuit hoc, an non neget. Cœlestius dixit : Jam de traduce peccati dixi, quia intra Catholicam constitutos plures audivi destruere, nec non et alios astruere : licet quæstionis res sit ista, non hæresis. Infantes semper dixi egere baptismo, ac debere bapzari : quid quærit aliud ? »

IV. Nempe cernitis sic Cœlestium concessisse parvulis baptismum, ut in eos transire primi hominis peccatum,

quod lavacro regenerationis abluitur, noluerit confiteri, quamvis et negare non ausus sit. Et propter hanc dubitationem suam non damnaverit eos qui dicunt: « Quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum: et quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. »

V. In libello autem quem Romæ edidit, qui gestis ibi ecclesiasticis allegatus est, ita de hac re loquitur, ut hoc se credere ostendat, unde hic dubitare se dixerat. Nam verba ejus ista sunt: « Infantes autem, inquit, debere baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ, et secundum Evangelii sententiam, confitemur[1]: quia Dominus statuit regnum cœlorum non nisi baptizatis posse conferri; quod quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ libertatem[2]. » Si nihil de hac re deinceps diceret, quis non eum crederet confiteri, etiam infantibus in baptismo originalia dimitti, dicendo eos in remissionem peccatorum baptizari oportere? Hinc ergo est illud quod scripsistis, sic vobis respondisse Pelagium, « quod eisdem quibus et majores sacramenti verbis baptizantur infantes; » vosque fuisse lætatos, id quod cupiebatis audisse, et tamen adhuc de verbis ejus nos maluisse consulere.

VI. Attendite itaque quid Cœlestius apertissime dixerit, et ibi videbitis quid vobis Pelagius occultaverit. Cœlestius quippe adjungit, et dicit: « In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes, non idcirco diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur: quod longe a catholico sensu alienum est. Quia peccatum non cum homine nascitur, quod postmodum exercetur ab homine: quia non naturæ dilectum, sed voluntatis esse monstratur. Et illud ergo confiteri congruum, ne diversa baptismatis

[1] Joan. III, 5. — [2] *Forte* liberalitatem, vel largitatem.

genera facere videamur, et hoc præmunire necessarium est, ne per mysterii occasionem, ad Creatoris injuriam malum antequam fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturam. » Hunc sensum suum vobis aperire Pelagius vel timuit, vel erubuit, quem discipulus ejus palam sine ullius obscuritatis ambagibus apud sedem apostolicam profiteri nec timuit, nec erubuit.

VII. Sed multum misericors memoratæ sedis antistes, ubi eum vidit ferri tanta præsumptione præcipitem, tanquam furentem, donec si posset fieri, resipisceret, maluit eum sensim suis interrogationibus et illius responsionibus colligare, quam districta feriendo sententia, in illud abruptum, quo jam propendere videbatur, impellere. Ideo autem non dixi, aperte ceciderat, sed propendere videbatur; quia superius in eodem libello suo de hujusmodi quæstionibus locuturus ante prædixerat: « Si forte ut hominibus quispiam ignorantiæ error obrepsit, vestra sententia corrigatur. »

VIII. Hanc ejus prælocutionem venerabilis papa Zozimus tenens, egit cum homine, quem falsæ doctrinæ ventus inflaverat, ut ea quæ illi a diacono Paulino fuerant objecta damnaret, atque ut sedis apostolicæ litteris, quæ a sanctæ memoriæ suo præcessore manaverant, præberet assensum. At ille noluit quidem diaconi objecta damnare: sed beati papæ Innocentii litteris non est ausus obsistere; imo « se omnia quæ sedes illa damnaret, damnaturum esse promisit: » atque ita velut phreneticus, ut requiesceret, tanquam leniter fotus, a vinculis tamen excommunicationis nondum est creditus esse solvendus. Sed interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, resipiscendi ei locus sub quadam medicinali sententiæ lenitate concessus est. Quoniam revera, si deposita pervicaciæ vanitate, quod promiserat vellet attendere, et

easdem litteras, quibus se consensurum esse responderat, diligenter legeret, sanaretur. Sed posteaquam ex Africano episcoporum concilio rescripta directa sunt, quid fuerit consecutum, ut justissime in eum sententia proferretur, cuncta legite, quia cuncta transmisimus.

IX. Unde etiam Pelagius, si se ipsum et sua scripta sine dolo cogitat, non recte dicit, eadem sententia se non debuisse teneri. Fefellit enim judicium Palæstinum; propterea ibi videtur esse purgatus: Romanam vero ecclesiam, ubi eum esse notissimum scitis, fallere usquequaque non potuit: quamvis et hoc fuerit utcumque conatus: sed, ut dixi, minime valuit. Recoluit enim beatissimus papa Zozimus, quid imitandus præcessor ejus de ipsis senserit gestis. Attendit etiam quid de illo sentiret prædicanda in Domino Romanorum fides, quorum adversus ejus errorem pro veritate catholica, studia consonantia concorditer flagrare cernebat[1]: inter quos ille diu vixerat, et quos ejus dogmata latere non poterant: qui Cœlestium ejus esse discipulum sic noverant, ut fidelissimum et firmissimum possent de hac re testimonium perhibere. Quid ergo de Palæstinæ synodi gestis, quibus se Pelagius absolutum esse gloriatur, sanctus papa Innocentius judicarit, quamvis et in litteris ejus, quas nobis rescripsit, legere possitis, et commemoratum cum venerabili papæ Zozimo Synodus Africana respondit, quod vestræ Charitati cum cæteris instructionibus misimus, tamen nec in hoc opere prætereundum videtur.

X. Cum enim nos in Epistola[2], quam ei quinque episcopi scripsimus, eorumdem gestorum Palæstinorum, quorum ad nos jam fama pervenerat, commemorationem fecissemus, dicentes, in Oriente, ubi degit, gesta ecclesiastica facta esse, quibus putatur esse purgatus, atque ad

[1] Rom. I, 8. — [2] Epistola CLXXVII, inter Augustinianas n. 2

hoc inter cætera ille rescriberet [1] : « Cum sint, inquit, aliqua in ipsis posita gestis, quæ objecta, partim ille vitando suppressit, partim multa in se verba retorquendo tota obscuritate confudit, aliqua magis falsa, quam vera ratione, ut ad tempus poterat videri purgavit, negando alia, alia falsa interpretatione vertendo. Sed utinam, quod optandum magis est, jam se ille ad veram catholicæ fidei viam ab illo suo errore convertat, et cupiat velitque purgari, considerans quotidianam Dei gratiam, adjutoriumque cognoscens, ut videatur vere, et approbetur ab omnibus, manifesta ratione correctus; non gestorum judicio, sed ad catholicam fidem corde converso. Unde non possumus illorum nec approbare nec culpare judicium, cum nesciamus utrum vera sint gesta, aut si vera sint, constet magis subterfugisse, quam se tota veritate purgasse. » Videtis certe in his verbis, quemadmodum papa beatissimus Innocentius non tanquam de incognito loqui videatur. Videtis qualem tulerit de illius purgatione sententiam. Videtis quid successor ejus sanctus papa Zozimus recolere debuerit, sicut recoluit, ut in eo sui præcessoris judicium remota cunctatione firmaret.

XI. Jam nunc diligenter attendite, unde monstretur, quod Palæstinos Pelagius fefellerit judices, ut alia taceam, in hac ipsa quæstione de baptismate parvulorum : ne forte cuipiam, in eo quod diximus, eum sensum, in quo liberior Cœlestius fuit, vobis occultasse Pelagium, cum et ipse non aliter sentiat, calumniari potius vel suspicari, quam certum aliquid comprehendisse videamur. Nempe jam superius satis claruit, propterea Cœlestium noluisse damnare quod dicitur : « Adæ peccatum ipsi soli obfuisse, non generi humano ; et infantes qui nascuntur, in eo statu esse, in quo Adam fuit ante prævaricationem : » quia

[1] Epistola Innocentii, inter Augustinianas CLXXXIII, n. 3 et 4.

videbat, si ista damnaret, confirmare se in infantibus peccati ex Adam transitum. Hæc autem cum fuissent objecta Pelagio, quod ea cum Cœlestio etiam ipse sentiret, sine ulla retractatione damnavit. Quod licet vos legisse sciam: tamen quia non solis vobis hoc scribitur, ne pigeat lectorem ad ipsa gesta recurrere, vel si ea non habet, etiam cum labore perquirere, ipsa inde verba transcribimus, quæ infra scripta sunt.

XII. « Synodus dixit [1] : Nunc quoniam anathematizaverit Pelagius incertum stultiloquium, recte respondens, hominem cum adjutorio Dei et gratia posse esse ἀναμάρτητον, id est, sine peccato, respondeat et ad alia capitula. Aliud capitulum in doctrina Cœlestii discipuli Pelagii, ex eis quæ Carthagine a sancto Aurelio Carthaginensi episcopo cum aliis episcopis audita sunt et commemorata : Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset. Quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit, et non genus humanum. Quoniam Lex sic mittat ad regnum, quemadmodum et Evangelium. Quoniam ante adventum Christi fuerint homines sine peccato. Quoniam infantes nuper nati in eo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. Quoniam neque per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat. Quoniam sanctus episcopus Augustinus adversus discipulos ejus in Sicilia respondit Hilario ad subjecta capitula, scribens librum in quo ista continentur [2] : Posse hominem sine peccato esse, si velit : Infantes, etsi non baptizentur, habere vitam æternam : Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum Dei posse eos habere.

[1] Pars Actorum judicii Palæstini in causa Pelagii. — [2] Epist. CLVII, ad Hilarium

Pelagius dixit : De posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est superius. De eo autem quod fuerint homines ante adventum Domini sine peccato, dicimus et nos quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sancte ac juste, secundum Scripturarum sanctarum traditionem : reliqua vero et secundum ipsorum testimonium, quia ista non sunt pro quibus ego satisfacere debeam, sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi, anathematizo eos, qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt. »

XIII. Ecce, ut alia omittam, videtis anathematizasse Pelagium eos, qui tenent, « quod Adæ peccatum ipsum solum læserit, et non genus humanum, et quod infantes qui nascuntur, in eo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem. » Quid ergo hic aliud episcopi judices intelligere potuerunt, nisi eum confiteri, quod peccatum ex Adam in parvulos transeat? Quod ne confiteretur Cœlestius, hæc damnare noluit, quæ iste damnavit. Proinde si ostendero, etiam ipsum nihil aliud sentire de parvulis, nisi quod sine ulla cujusquam vitii contagione nascuntur; quid inter istum et Cœlestium in hac quæstione distabit, nisi quod ille apertior, iste occultior fuit ; ille pertinacior, iste mendacior ; vel certe ille liberior, hic astutior ? Ille enim nec in Ecclesia Carthaginensi damnare voluit, quod in Romana postea se tenere confessus est, et « corrigi paratum se esse professus est, si ei tanquam homini error obrepsit. » Iste autem et illud dogma damnavit tanquam contrarium veritati, ne ipse a catholicis judicibus damnaretur ; et id sibi defendendum postea reservavit, aut mendaciter damnans, aut callide interpretans.

XIV. Sed video de me jam justissime postulari, ut quod promisi, utrum et ipse hoc sentiat quod Cœlestius, demonstrare non differam. In primo libro recentioris operis sui. quod scripsit pro libero arbitrio, cujus operis in litte-

ris quas Romam misit, commemorationem fecit : « Omne, inquit, bonum ac malum, quo vel laudabiles vel vituperabiles sumus, non nobiscum oritur, sed agitur a nobis : capaces enim utriusque rei, non pleni nascimur, et ut sine virtute, ita et sine vitio procreamur : atque ante actionem propriæ voluntatis, id solum in homine est, quod Deus condidit. » Nempe cernitis in his Pelagii verbis, quod dogma contineatur amborum, de parvulis sine ullius vitii ex Adam contagione nascentibus. Non itaque mirum est, quod eos qui dicunt : « Adæ peccatum ipsi soli obfuisse, et non generi humano ; et infantes qui nascuntur, in eo statu esse, in quo fuit Adam ante prævaricationem, » Cœlestius damnare noluit : sed multum mirum est, qua fronte Pelagius ista damnaverit. Si enim, sicut dicit, « malum non nobiscum oritur, et sine vitio procreamur, atque ante actionem propriæ voluntatis id solum in homine est, quod Deus condidit : » profecto peccatum Adæ ipsi soli obfuit, quia nullum in prolem transitum fecit. Non enim peccatum non est malum, aut peccatum non est vitium, aut peccatum Deus condidit. Dicit autem iste : « Malum non nobiscum oritur, et sine vitio procreamur, et hoc solum est in nascentibus quod Deus condidit. » Ac per hoc cum « peccatum Adæ ipsi soli obfuisse, non generi humano, secundum istam suam sententiam, verissimum putet, cur hoc damnavit Pelagius, nisi ut judices catholici fallerentur ? Similiter etiam illud dici potest : « Si malum non nobiscum oritur, et sine vitio procreamur, idque solum est in homine nascente, quod Deus condidit : » procul dubio, « qui nascuntur infantes, in eo statu sunt, in quo Adam fuit ante prævaricationem, » cui nullum malum vitiumque inerat, atque id solum in illo erat, quod Deus condiderat. Et tamen anathematizavit Pelagius, « qui tenent aut aliquando tenuerunt, in eo statu esse recentes ab ortu parvulos, in quo Adam fuit

ante prævaricationem, » id est, sine ullo malo, sine ullo vitio, id solum habentes, quod Deus condidit. Ut quid ergo et hoc damnavit Pelagius, nisi ut catholica Synodus falleretur, ne novus hæreticus damnaretur.

XV. Quod autem scitis, et quod in eo etiam libro posui, quem de gestis Palæstinis ad venerabilem senem nostrum Aurelium scripsi, illa ego responsione Pelagii, totam istam quæstionem consumptam esse gaudebam, confessusque mihi apertissime videbatur, esse in parvulis originale peccatum, anathema dicendo eis, qui peccato Adæ ipsum solum, non etiam genus humanum crederent læsum, et in eo statu opinarentur esse parvulos, in quo ille homo primus ante prævaricationem fuit. Sed postea cum legissem quatuor ejus libros, de quorum primo libro paulo ante commemorata verba descripsi, et invenissem hominem adhuc contra catholicam fidem de parvulis sentientem ; plus mirari cœpi, tam impudens in ecclesiastico judicio et de tanta quæstione mendacium. Si enim eosdem libros ante jam scripserat, quomodo se dixit eos anathematizare, qui sic aliquando tenuerunt. ? Si autem postea illud opus pollicitus est [1], quomodo anathematizavit qui sic tenent ? Nisi ridicule forte dicturus est, eos se damnasse qui sic aliquando tenuerunt, et qui sic tenent ; de tempore autem futuro, id est, eis qui sic fuerant retenturi, nec sibi, nec aliis præjudicare potuisse ; et ideo non fuisse mentitum, quia postea deprehensus est sic tenere. Sed non hoc dicit, non solum quia ridiculum est, sed quia verum esse non potest. In eisdem quippe libris, et contra peccati ex Adam in parvulos transitum loquitur, et de gestis Palæstinæ Synodi gloriatur, ubi eos qui sic tenent, veraciter damnasse putatus est, et absolutionem suam fallendo furatus est.

XVI. Quid enim ad rem, de qua nunc agimus, pertinet,

[1] *Forte* molitus.

quod discipulis suis respondet, « ideo se illa objecta damnasse, quia et ipse dicit, non tantum primo homini, sed etiam humano generi primum illud obfuisse peccatum, non propagine, sed exemplo : » id est, non quod ex illo traxerint aliquod vitium, qui ex illo propagati sunt, sed quod eum primum peccantem imitati sunt omnes, qui postea peccaverunt ? « Aut quia dicit, ideo infantes non in eo statu esse, in quo fuit Adam ante prævaricationem, quia isti præceptum capere nondum possunt, ille autem potuit ; nondumque utuntur rationalis voluntatis arbitrio, quo ille nisi uteretur, non ei præceptum daretur?» Quid hoc ad rem pertinet, quia verba sibi objecta sic exponendo, recte se putat damnasse quod dicitur, « peccatum Adæ ipsi soli obfuisse, et non generi humano ; et infantes qui nascuntur, in eo statu esse, in quo Adam fuit ante peccatum : « et tamen his damnatis non mendaciter tenere, quod in ejus postea conscriptis opusculis invenitur, « sine ullo malo, sine ullo vitio parvulos nasci, et hoc solum in eis esse, quod Deus condidit, » non vulnus quod inimicus inflixit ?

XVII. Numquid hæc dicendo, verba propter aliud objecta aliter exponendo, id agit, ut se judices non fefellisse demonstret ? Prorsus non id efficit : tanto enim fefellit occultius, quanto exponit ista versutius. Episcopi quippe catholici quando audiebant hominem anathematizantem eos qui dicunt, « Adæ peccatum ipsi soli obfuisse, non generi humano, » nihil aliud eum sapere existimabant, quam id quod catholica Ecclesia prædicare consuevit : unde veraciter parvulos in peccatorum remissionem baptizat, non quæ imitando fecerunt, propter primi peccatoris exemplum ; sed quæ nascendo traxerunt, propter originis vitium. Et quando audiebant anathematizantem eos qui dicunt : « Infantes qui nascuntur, in eo statu esse,

in quo Adam fuit ante prævaricationem, » nihil eum aliud dicere credebant, nisi eos qui parvulos putant nullum ex Adam traxisse peccatum, et secundum hoc in eo statu esse, in quo fuit ille ante peccatum. Etenim hoc illi objiceretur, non aliud, unde quæstio versabatur. Proinde cum hoc iste sic exponit, ut dicat, infantes ideo non in eo statu esse, in quo Adam fuit ante peccatum, quia nondum sunt in eadem firmitate mentis aut corporis, non quod in eos transierit ulla culpa propaginis, respondeatur ei : Quando tibi illa damnanda objiciebantur, non ea catholici episcopi sic intelligebant : ideo cum illa damnares catholicum te esse credebant. Propterea ergo, quod te illi sapere existimabant, absolvendum fuit : quod vero tu sapiebas, damnandum fuit. Non ergo tu absolutus es, qui damnanda tenuisti : sed illud absolutum est, quod tenere debuisti. Ut autem tu absolutus putareris, creditus es sentire laudanda, cum te judices non intelligerent occultare damnanda. Recte Cœlestii socius judicatus es, cujus manifestas te esse participem. Et si in judicio tuos cooperuisti libros, tamen post judicium eos edidisti.

XVIII. Quæ cum ita sint, profecto sentitis, in tam nefandi erroris auctores, episcopalia concilia, et apostolicam sedem, universamque Romanam Ecclesiam, Romanumque imperium (13), quod Deo propitio christianum est, rectissime fuisse commotum, donec resipiscant de diaboli laqueis. Quis enim scit, ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam, et confitendam, et prædicandam etiam veritatem, damnandamque veraciter damnabilem falsitatem ? Quoquo modo autem se habere isti velint, multis tamen misericordia Domini esse consultum, qui eos propterea sectabantur, quia catholicæ communioni videbant esse sociatos, dubitare non possumus.

XIX. Quomodo autem Pelagius obrepere tentaverit ad

fallendum etiam apostolicæ sedis episcopale judicium in hac ipsa quæstione de baptismate parvulorum, diligenter attendite. In litteris enim, quas Romam misit ad beatæ memoriæ papam Innocentium, quoniam in corpore eum non invenerunt, et sancto papæ Zozimo datæ sunt, atque ad nos inde directæ, « dicit se ab hominibus infamari, quod neget parvulis baptismi sacramentum, et absque redemptione Christi aliquibus cœlorum regna promittat. » Sed non sic illis hæc objiciuntur, ut posuit. Nam neque parvulis negant baptismi sacramentum, nec absque redemptione Christi aliquibus cœlorum regna promittunt. Itaque unde se queritur infamari, eo modo proposuit, ut facile posset crimini objecto, salvo suo dogmate, respondere. Objicitur autem illis, quod non baptizatos parvulos nolunt damnationi primi hominis obnoxios confiteri, et in eos transisse originale peccatum regeneratione purgandum; quoniam propter accipiendum regnum cœlorum tantummodo eos baptizandos esse contendunt : quasi præter regnum cœlorum habere nisi æternam mortem possint, qui sine participatione corporis et sanguinis Domini æternam vitam habere non possunt. Ecce quod eis objicitur de baptismo parvulorum : non quod ipse ita proposuit, ut possit suæ propositioni, quasi adversantis objectioni, secundum sua dogmata respondere.

XX. Denique quomodo respondeat advertite, et videte latebras ambiguitatis falsitati præparare refugia, offundendo caliginem veritati; ita ut etiam nos cum primum ea legimus, recta vel correcta propemodum gauderemus. Sed latiores disputationes ejus in libris, ubi se quantumlibet operiat, plerumque aperire compellitur, fecerunt nobis et ista suspecta, ut attentius intuentes inveniremus ambigua. Cum enim dixisset, « nunquam se vel impium aliquem hæreticum audisse : qui hoc quod proposuit de

parvulis diceret : » deinde subjecit atque ait, « Quis enim ita evangelicæ lectionis ignarus est, qui hoc non modo affirmare conetur, sed qui vel leviter dicere, aut etiam sentire possit ? Deinde quis tam impius, qui parvulos exortes regni cœlorum esse velit, dum eos baptizari et in Christo renasci vetat. »

XXI. Frustra ista dicit : non inde se purgat. In regnum cœlorum sine baptismo parvulos intrare non posse, nec ipsi aliquando negaverunt. Sed non inde quæstio est : de purgatione originali speccati in parvulis quæstio est. Inde se purget, qui non vult fateri, lavacrum regenerationis in parvulis habere quod purget. Et ideo cætera quæ dicturus est attendamus. Post interpositum enim ex Evangelio testimonium, quod nisi renatus ex aqua et Spiritu [1], regnum cœlorum nullus possit intrare, unde illis, ut diximus, nulla fit quæstio ; secutus adjunxit dicens, «Quis ille tam impius est, qui cujuslibet ætatis parvulo interdicat communem humani generis redemptionem ? » Et hoc ambiguum est, qualem dicat redemptionem : utrum ex malo ad bonum, an ex bono ad melius. Nam et Cœlestius apud Carthaginem in libello suo confessus est redemptionem parvulorum, et tamen noluit confiteri ex Adam in eos transisse peccatum.

XXII. Sed quid deinde iste subjungat, advertite : « Et in perpetuam, inquit, certamque vitam renasci vetet eum, qui natus sit ad incertam ? id est, Quis tam impius est, ut vetet renasci ad perpetuam certamque vitam eum, qui natus sit ad incertam ? » Hæc verba quando primitus legimus, credidimus eum incertam vitam istam voluisse dicere temporalem : quamvis nobis videretur magis eam mortalem dicere debuisse, quam incertam, eo quod certa morte finiatur. Tamen quandiu ducitur, quoniam mo-

[1] Joan. III, 5

mentis omnibus esse non dubitatur incerta; nihil aliud eum putavimus, quam istam mortalem vitam maluisse dicere incertam. Ac per hoc quamvis æternam mortem parvulorum sine baptismatis sacramento ex hac vita migrantium aperte noluerit confiteri : tamen de illo sollicitudinem nostram quasi certa ratiocinatio solabatur. Dicebamus enim : Si perpetua vita, sicut confiteri videtur, nisi eorum qui baptizati sunt non potest esse; profecto eos qui non baptizati moriuntur, mors perpetua consequetur. Quod nulla justitia potest accidere his, a quibus in hac vita nulla peccata commissa sunt, nisi[1] originale peccatum.

XXIII. Sed postea non defuerunt fratres qui nos admonerent, hoc ideo dicere Pelagium potuisse, quia de ista quæstione ita perhibetur solitus respondere quærentibus, ut diceret, « Sine baptismo parvuli morientes, quo non eant, scio; quo eant, nescio : » id est, non ire in regnum cœlorum scio; quo vero eant, ideo se nescire dicebat, aut dicit, quia dicere non audebat in mortem illos ire perpetuam, quos et hic nihil mali commisisse sentiebat, et originale traxisse peccatum non consentiebat. Itaque et ista ejus verba Romam pro magna ejus purgatione transmissa, tam sunt ambigua, ut possint eorum dogmati præbere latibula, unde ad insidiandum prosiliat hæreticus sensus, quando nullo existente qui valeat respondere, tanquam in solitudine aliquis invenitur infirmus.

XXIV. Jam vero in libro fidei suæ, quem Romam cum ipsis litteris misit ad eumdem papam Innocentium, ad quem etiam epistolam scripserat, multo evidentius se ipsum tegendo nudavit, dicens, « Baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus, dicimus esse celebrandum. » Non

[1] *Forte* nisi ob.

saltem dixit, eodem sacramento; quod quidem si dixisset, adhuc esset ambiguum : sed « iisdem, inquit, sacramenti verbis; » tanquam infantibus remissio peccatorum verborum sonitu diceretur non rerum ageretur effectu. Visus est tamen ad tempus, aliquid dicere quod fidei catholicæ conveniret : sed illam sedem usque in finem fallere non prævaluit. Post rescripta quippe Africani concilii, in quam provinciam quidem doctrina illa pestifera serpendo pervenerat, sed eam non tam late occupaverat alteque pervaserat, alia quoque ipsius in urbe Roma, ubi diutissime vixerat, atque in his fuerat prius sermonibus contentionibusque versatus, cura fidelium fratrum prolata patuerunt, quæ litteris suis, quas conscripsit per orbem catholicum perferendas, papa Zozimus, execranda, sicut legere potestis, attexuit. Ubi Pelagius epistolam Pauli apostoli ad Romanos velut exponens, argumentatur et dicit : « Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, » ergo et Christi justitia etiam non credentibus prodest. » Et cætera hujusmodi, quæ omnia Domino adjuvante in libris, quos scripsimus, de baptismo parvulorum, refutata et dissoluta sunt. Et ea quidem in ipsis quasi expositionibus non ex sua persona est ausus objicere; sed ibi hoc dicebat, ubi multis notissimus erat, et quid sentiret ac diceret, latere non poterat : quod in libris illis, de quorum primo quiddam supra commemoravi, non dissimulanter, sed apertissime quantis potest disputandi viribus agit, ut natura humana in parvulis nullo modo ex propagine vitiata credatur; cui arrogando salutem, invidet salvatorem.

XXV. Hæc cum ita sint, cumque jam constet dogma extitisse pestiferum et hæreticum errorem, quem Domino adjuvante apertius jam devitat Ecclesia, duobus istis, Pelagio scilicet et Cœlestio, aut in locum pœnitentiæ redactis, aut si id recusaverint omnino damnatis, qui

hujus perversitatis auctores vel perhibentur, vel etiam probantur; vel certe si auctores non sunt, sed hoc ab aliis didicerunt, assertores tamen atque doctores, per quos id latius reptaret et cresceret, et verbis et litteris suis, et competentibus indiciis, et fama ex his omnibus surgente et crebrescente jactantur : quid restat, nisi ut quisque catholicus pro viribus, quas sumit a Domino, redarguat istam pestem, eique vigilanter obsistat; ut cum respondendi necessitate, sine studio contentionis, pro veritate certatur, instruantur indocti, atque ita in Ecclesiæ convertatur utilitatem, quod est inimicus in perniciem machinatus, juxta illud Apostoli, « Oportet et hæreses esse, » ut probati manifesti fiant inter vos[1]? »

XXVI. Quaproter post multa, quæ adversus istum errorem inimicum gratiæ Dei, quam per Jesum Christum Dominum nostrum pusillis magnisque largitur, scribendo disputare potuimus : nunc illud oportet excutere, quod, volentes hæreseos astute invidiam declinare, asserunt, « istam præter fidei periculum esse quæstionem : » ut videlicet si in ea fuerint exorbitasse convicti, non criminaliter sed quasi civiliter errasse videantur. Sic enim Cœlestius apud Carthaginem gestis ecclesiasticis est locutus : « Jam, inquit, de traduce peccati dixi, quia intra Catholicam constitutos plures audivi destruere, nec non et alios astruere; licet quæstionis res sit ista, non hæresis. Infantes semper dixi egere baptismo, ac debere baptizari : quid quærit aliud? Ita hoc dixit, tanquam significare voluerit, tunc fuisse hæresim judicandam, si baptizari debere negaret infantes : nunc vero quoniam baptizandos fatetur, etiam si causam baptismatis eorum non eam dicat, quam veritas habet, sed quæ ad fidem non pertinet; non se arbitratur errare[2], et ideo non esse hæreticum judicandum.

[1] I Cor. XI, 19. — [2] *Forte* non se criminaliter errare, *deleto* non.

Item in libello quem Romæ dedit cum fidem suam a Trinitate unius deitatis usque ad resurrectionem qualis futura est mortuorum, de quibus eum nullus interrogaverat, et unde illi nulla quæstio movebatur, quantum dicere libuit, explicasset; ubi ad id quod agebatur ejus sermo pervenit: « Si quæ vero, inquit, præter fidem quæstiones natæ sunt, de quibus esset inter plerosque contentio: non ego quasi auctor alicujus dogmatis definita hoc auctoritate statui, sed ea quæ de Prophetarum et Apostolorum fonte suscepi, vestri Apostolatus offerimus probanda esse judicio; ut si forte ut hominibus quispiam ignorantiæ error obrepsit, vestra sententia corrigatur. » Nempe perspicitis, id eum egisse hac prælocutione præmissa, ut si quid in illo apparuisset erroris, non in fide, sed in quæstionibus quæ sunt præter fidem, videretur errasse; ubi et si corrigendus est error, non tamen tanquam hæresis corrigatur, et qui correctus fuerit, ita dicatur errare, ut non tamen hæreticus judicetur.

XXVII. Sed multum eum ista fallit opinio. Longe aliter se habent quæstiones istæ, quas esse præter fidem arbitratur, quam sunt illæ in quibus salva fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit, et sententia definitiva suspenditur, aut aliter quam est, humana, et infirma suspicione conjicitur. Veluti cum quæritur, qualis vel ubi sit paradisus, ubi constituit Deus hominem quem formavit ex pulvere; cum tamen esse illum paradisum fides christiana non dubitet: vel cum quæritur, ubi sit nunc Elias vel Enoch, an ibi, an alicubi alibi; quos tamen non dubitamus, in quibus nati sunt corporibus vivere: vel cum quæritur, utrum in corpore an extra corpus in tertium cœlum sit raptus Apostolus[1]; quamquam sit ista impudens inquisitio id scire volentium, quod se ille cui hoc

[1] 2 Cor. XII, 2.

præstitum est, salva utique fide, nescire testatur : vel quot sint cœli, in quorum tertium se raptum esse commemorat : vel utrum elementa mundi hujus conspicabilis quatuor an plura sint : quid faciat solem lunamve deficere, his defectibus quos prædicere Astrologi certa temporum dinumeratione consuerunt : cur antiqui homines tam diu vixerint, quam sancta Scriptura testatur; et utrum proportione longioris ætatis filios sera pubertate gignere cœperint : ubi potuerit Mathusalem vivere, qui in arca non fuit, qui, sicut in plerisque codicibus et Græcis et Latinis numerantur anni, reperitur supervixisse diluvio; vel utrum paucioribus, qui rarissimi inveniuntur, potius credendum sit, in quibus ita est numerus conscriptus annorum, ut ante diluvium defunctus fuisse monstretur. Quis enim non sentiat in his atque hujus modi variis et innumerabilibus quæstionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad Scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile est, et multa ignorari salva christiana fide, et alicubi errari sine aliquo hæretici dogmatis crimine.

XXVIII. Sed in causa duorum hominum, quorum per unum venumdati sumus sub peccato, per alterum redimimur a peccatis; per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in se perdidit, faciendo voluntatem suam, non ejus a quo factus est; iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus a quo missus est [1] : in horum ergo duorum hominum causa proprie fides christiana consistit. Unus est enim Deus, et unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus [2]. Quoniam non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri [3] : et in illo definivit Deus fidem omnibus, suscitans illum a

[1] Joan. IV, 20. — [2] I Tim. II, 5. — [3] Act. IV, 12.

mortuis[1]. Itaque sine ista fide, hoc est, sine fide unius mediatoris Dei et hominum hominis Christi Jesu, sine fide, inquam, resurrectionis ejus, quam Deus omnibus definivit, quæ utique sine incarnatione ejus ac morte non potest veraciter credi; sine fide ergo incarnationis et mortis et resurrectionis Christi, nec antiquos justos, ut justi essent, a peccatis potuisse mundari, et Dei gratia justificari, veritas christiana non dubitat : sive in eis justis quos sancta Scriptura commemorat, sive in eis justis quos quidem illa non commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt, vel ante diluvium, vel inde usque ad legem datam, vel ipsius legis tempore, non solum in filiîs Israël, sicut fuerunt Prophetæ, sed etiam extra eumdem populum, sicut fuit Job. Et ipsorum enim corda eadem mundabantur mediatoris fide, et diffundebatur in eis charitas per Spiritum sanctum[2], qui ubi vult spirat[3], non merita sequens, sed etiam ipsa merita faciens. Non enim Dei gratia erit ullo modo, nisi gratuita fuerit omni modo.

XXIX. Quamvis ergo mors regnaverit ab Adam usque ad Moysen, quia non eam potuit vincere nec lex data per Moysen[4]; non enim data est quæ posset vivificare, sed quæ mortuos[5], quibus vivificandis esset gratia necessaria, non solum peccati propagatione et dominatione prostratos, verum etiam ipsius legis addita prævaricatione convictos, deberet ostendere; non ut periret quisquis hoc in Dei misericordia etiam tunc intelligeret, sed ut per regnum mortis ad supplicium destinatus, etiam sibi ipsi per prævaricationem legis manifestatus, Dei quæreret adjutorium, ut ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia[6], quæ sola liberat a corpore mortis hujus[7] : quamvis ergo nec lex per Moysen data potuerit a quoquam homine

[1] Act. XVII, 31. — [2] Rom. V, 5. — [3] Joan. V, 8. — [4] Rom. V, 14. — [5] Gal. III, 21. — [6] Rom. V, 20. — [7] Id. VII, 25.

regnum mortis auferre : erant tamen et legis tempore homines Dei, non sub lege terrente, convincente, puniente, sed sub gratia delectante, sanante, liberante. Erant qui dicerent, « Ego in iniquitatibus conceptus sum, » et in peccatis mater mea me in utero aluit[1] : » et, « Non est pax in ossibus meis a facie peccatorum meo» rum[2] : » et, « Cor mundum crea in me Deus, et spi» ritum rectum innova in visceribus meis[3] : et, « Spiritu » principali confirma me : » et, « Spiritum sanctum tuum » ne auferas a me. » Erant qui dicerent, « Credidi, propter » quod locutus sum[4]. » Eadem quippe et ipsi mundabantur fide, qua et nos. Unde et Apostolus dicit, « Habentes » autem eumdem spiritum fidei, secundum quod scrip» tum est : Credidi, propter quod locutus sum, et nos » credimus, propter quod et loquimur[5]. » Ex ipsa fide dicebatur, « Ecce virgo in utero accipiet, et pariet filium, » et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpre» tatum, Nobiscum Deus[6]. » Ex ipsa fide de ipso dicebabatur, « Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo » suo, exultavit ut gigas ad currendam viam, a summo » cœli egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum » cœli, et non est qui se abscondat a calore ejus[7]. » Ex fide ipsa ipsi dicebatur, « Thronus tuus, Deus, in sæcu» lum sæculi, virga directionis, virga regni tui : dilexisti » justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te » Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis[8]. » Eodem spiritu fidei ab illis hæc futura videbantur, quo a nobis facta creduntur. Neque enim qui nobis ista fideli dilectione prophetare potuerunt, eorum ipsi participes non fuerunt. Et unde est quod dicit apostolus Petrus, « Quid » tentatis Deum, imponere jugum supra collum discipulo-

[1] Psal. L, 7. — [2] Id. XXXVII, 4. — [3] Id. L, 22, etc. — [4] Id. CXV, 1. — [5] 2 Cor. IV, 13. — [6] Isai. VII, 14. — [7] Psal. XVIII, 6. — [8] Id. XLIV, 7.

» rum, quod neque patres nostri, neque nos potuimus » portare, sed per gratiam Domini Jesu credimus salvi » fieri, quemadmodum et illi : nisi quia et illi per gratiam » Domini Jesu Christi salvi facti sunt, non per legem » Moysi, per quam non sanatio, sed cognitio est facta » peccati[1]? Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata » est, testificata per legem et prophetas[2]. » Si ergo nunc manifestata est, etiam tunc erat, sed occulta. Cujus occultationem significabat templi velum, quod est ad ejus significandam revelationem Christo moriente conscissum[3]. Et tunc ergo ista gratia unius mediatoris Dei et hominum hominis Christi Jesu erat, in populo Dei : sed tanquam in vellere pluvia[4], quam non debitam, sed voluntariam segregat Deus hæreditati suæ, inerat latens; nunc autem velut siccato illo vellere, hoc est, Judaïco populo reprobato, in omnibus gentibus tanquam in area cernitur patens.

XXX. Non igitur, sicut Pelagius et ejus discipuli, tempora dividamus, dicentes, « primum vixisse justos homines ex natura, deinde sub lege, tertio sub gratia. » Ex natura, scilicet ab Adam tam longa ætate, qua lex nondum erat data. « Tunc enim, aiunt, duce ratione cognoscebatur Creator, et quemadmodum esset vivendum, scriptum gerebatur in cordibus, non lege litteræ, sed naturæ. Verum vitiatis moribus, inquiunt, ubi cœpit non sufficere natura jam decolor, lex ei addita est, qua, velut luna, fulgori pristino detrita rubigine redderetur. Sed posteaquam nimia, sicut disputant, peccandi consuetudo prævaluit, cui sanandæ lex parum valeret, Christus advenit, et tanquam morbo desperatissimo, non per discipulos, sed per se ipsum medicus ipse subvenit. »

[1] Act. xv, 10. — [2] Rom. iii, 20. — [3] Matth. xxvii, 51. — [4] Judic. vi, 38. — [5] Psal. lxvii, 10.

XXXI. Hæc disputantes, a gratia mediatoris justos excludere conantur antiquos, tanquam Dei et illorum hominum non fuerit mediator homo Christus Jesus; quia nondum ex utero virginis carne suscepta, homo nondum fuit, quando illi justi fuerunt: Quod si ita esset, nequaquam Apostolus diceret : « Per hominem mors, et per » hominem resurrectio mortuorum; sicut enim in Adam » omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabun» tur[1]. » Quandoquidem illi antiqui justi, secundum istorum vaniloquia, sibi sufficiente natura, nec mediatore homine Christo indiguerunt, per quem reconciliarentur Deo : nec in eo vivificabuntur, ad cujus corpus et membra, secundum id quod propter homines homo factus est, non pertinere monstrantur. Si autem, quemadmodum per Apostolos suos Veritas loquitur, sicut in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur[2]; quia per illum hominem mors, et per istum hominem resurrectio mortuorum : quis audeat dubitare Christianus, etiam illos justos, qui recentioribus[4] generis humani temporibus Deo placuerunt, ideo in resurrectionem vitæ æternæ, non mortis æternæ esse venturos, quia in Christo vivificabuntur; ideo autem vivificari in Christo, quoniam ad corpus pertinent Christi; et ideo pertinere ad corpus Christi, quia et ipsis caput est Christus[3]; ideo et ipsis caput esse Christum, quia unus mediator est Dei et hominum homo Christus Jesus? Quod eis non fuisset, nisi in ejus resurrectionem per ejus gratiam credidissent. Et hoc quomodo fieret, si eum in carne venturum esse nescissent, neque ex hac fide juste pieque vixissent? Nam si propterea illis non profuit incarnatio Christi, quia nondum facta erat : nec nobis prodest judicium Christi de vivis et mortuis,

[1] Cor. xv, 21. — [2] Ibid. 21 et 22. — [3] *Forte* demotioribus. — [4] I Cor. xi, 3.

quia nondum factum est. Si autem nos per hujus nondum facti, sed futuri judicii fidem stabimus ad dexteram Christi : profecto illi per incarnationis ejus tunc nondum factæ, sed futuræ fidem membra sunt Christi.

XXXII. Neque enim putandum est, quod antiquis justis sola quæ semper erat, divinitas Christi, non etiam quæ nondum erat, ejus humanitas revelata profuerit. Illud enim quod ait Dominus Jesus, Abraham concupivit diem meum videre, et vidit, et gavisus est : si diem suum voluit suum tempus intelligi, testimonium profecto perhibuit Abrahæ, quod fide fuerit incarnationis ejus imbutus[1]. Secundum hanc enim habet tempus : divinitas vero ejus omne tempus excedit, quia per illam universa facta sunt tempora. Quod et si quisquam de die sempiterno accipiendum putaverit, qui nullo finitur crastino, nullo prævenitur hesterno, hoc est, de ipsa æternitate, in qua coæternus est Patri : quomodo id vere concupisceret Abraham, nisi ejus nosset futuram mortalitatem, cujus quæsivit æternitatem? Aut si ad hoc aliquis horum verborum sensum coarctat, ut dicat, nihil intelligendum in eo quod ait Dominus, Quæsivit diem meum, nisi, Quæsivit me, qui sum dies permanens, hoc est, lumen indeficiens : velut cum dicimus vitam Filii, de qua loquitur Evangelium dicens, « Sic » dedit et Filio vitam habere in semetipso[2] : » non aliud ipsum, aliud ejus vitam ; sed eumdem ipsum Filium intelligimus vitam, qui dixit, « Ego sum via, veritas et vita[3] : » et de quo dictum est, « Ipse est verus Deus et vita » æterna[4] : » ut hanc ejus æqualem Patri divinitatem videre cupierit Abraham, nequaquam incarnatione ejus præcognita, sicut eum nonnulli etiam philosophi quæsiverunt, qui nihil de ejus carne didicerunt : numquid et illud, quod jubet Abraham, ponere manum servum suum

[1] Joan. VIII, 56. — [2] Id. V, 26. — [3] Id. XIV, 6 — [4] I Joan. V, 20.

sub femore suo, et jurare per Deum cœli, aliter quisquam recte intellecturus est, nisi Abraham scisse, in qua venturus esset Deus cæli, carnem de illo femore propagari[1] ? »

XXXIII. Cujus carnis et sanguinis, quando ipsum Abraham benedixit, Melchisedech etiam testimonium Christianis fidelibus notissimum protulit, ut tanto post Christo diceretur in Psalmis, quod nondum factum, sed adhuc futurum, eadem tamen ipsa et patrum quæ nostra est, fides una cantabat : « Tu es sacerdos in æternum, se» cundum ordinem Melchisedech[3]. » In Adam quippe invenientibus mortem, per hoc prodest Christus quod est mediator ad vitam. Non autem per hoc mediator est, quod æqualis est Patri : per hoc enim, quantum Pater, tantum et ipse distat a nobis : et quomodo erit medietas, ubi eadem ipsa distantia est ? Ideo Apostolus non ait : « Unus » mediator Dei et hominum Christus Jesus : sed homo Christus Jesus[4]. » Per hoc ergo mediator, per quod homo : inferior Patre per quod nobis propinquior ; superior nobis per quod Patri propinquior : quod apertius ita dicitur, inferior Patre, quia in forma servi[5], superior nobis, quia sine labe peccati.

XXXIV. Quapropter quisquis humanam contendit in qualibet ætate naturam non indigere medico secundo Adam, quia non est vitiata in primo Adam, non in aliqua quæstione, in qua dubitari vel errari salva fide potest, sed in ipsa regula fidei qua Christiani sumus, gratiæ convincitur inimicus. Quale est autem, quod ab istis illa quæ ante fuit, velut adhuc minus malis moribus vitiata, hominum laudatur natura ; neque respiciunt tantis tanquam intolerabilibus peccatis homines tunc fuisse submersos, ut ex-

[1] Gen. XXIV, 2. — [2] Id. XIV, 19. — [3] Psal. CIX, 4. — [4] I Tim. II, 5. — [5] Philip. II, 7.

cepto uno homine Dei et ejus conjuge [1], tribusque filiis et totidem nuribus, justo judicio Dei, sicut igne postea terra exigua Sodomorum [2], ita totus mundus diluvio deleretur? Ex quo tempore igitur per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit [3], in quo omnes peccaverunt, profecto universa massa perditionis facta est possessio perditoris. Nemo itaque, nemo prorsus inde liberatus est, aut liberatur, aut liberabitur nisi gratia Redemptoris.

XXXV. Et ante Abraham quidem utrum aliquo corporali et visibili sacramento justi, vel eorum parvuli signarentur, Scriptura non exprimit. Ipse tamen Abraham signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei [4]. Et sic accepit, ut deinceps etiam omnes parvulos domus suæ circumcidere juberetur [5], recentissimos a visceribus matrum, octavo die nativitatis eorum, ut etiam hi, qui corde ad justitiam credere nondum possent, justitiæ tamen fidei signaculum sumerent [6]. Quod sub terrore tanto est imperatum, ut diceret Deus, animam illam de suo populo perituram, cujus octavo die præputii circumcisio facta non fuisset. Hujus tam horribilis pœnæ justitia si quæratur, nonne istorum omnis de libero arbitrio et laudabili sanitate et puritate naturæ, quantumlibet arguta sit argumentatio, repercussa et confracta dissiliet? Quid enim mali, quæso, parvulus propria voluntate commisit, ut alio negligente et eum non circumcidente, ipse damnetur, damnatione tam severa, ut pereat anima illa de populo suo? Neque enim temporalis mortis terror incussus est; cum de justis, quando moriebantur, tunc potius diceretur : « Et appositus est ad populum suum [7], » vel.

[1] Gen. vii, 7 et 23. — [2] Id. xix, 24. — [3] Rom. v, 12. — [4] Id. iv, 11. — [5] Gen. xvii, 10 et seqq. — [6] Rom. x, 10 et Gen. xvii, 41. — [7] Id. xxv, 17.

« Appositus est ad patres suos[1] : » quoniam deinceps homini nulla tentatio formidatur, quæ illum separet a populo suo, si populus ejus ipse est populus Dei.

XXXVI. Quid sibi ergo vult, pro nullo propriæ voluntatis admisso, tanta damnatio? Neque enim sicut nonnulli secundum Platonicos opinantur, hoc uniuscujusque infantis animæ redditur, quod ante istam vitam sua voluntate commisit, cum haberet ante hoc corpus vel bene vel male liberum vivendi arbitrium : cum Paulus apostolus apertissime dicat, nondum natos nihil egisse boni vel mali[2]. Unde ergo recte infans illa perditione punitur; nisi quia pertinet ad massam perditionis, et juste intelligitur ex Adam natus, antiqui debiti obligatione damnatus, nisi inde fuerit, non secundum debitum, sed secundum gratiam liberatus? Quam gratiam, nisi gratiam Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum? Quem profecto inter cætera veterum sacramenta etiam ipsa præputii circumcisio prophetavit. Dies enim octavus est in hebdomadarum recursibus dies Dominicus, quo resurrexit Dominus : et petra erat Christus[3]; unde circumcisionis cultellus petrinus; et caro præputii[4]; corpus peccati.

XXXVII. Mutatis proinde sacramentis, posteaquam venit qui eis significabatur esse venturus, non tamen mutato mediatoris auxilio, qui etiam priusquam venisset in carne antiqua sua membra liberabat suæ incarnationis fide, et nos cum essemus mortui delictis et præputio carnis nostræ, convivificati sumus Christo[5], in quo circumcisi sumus circumcisione non manu facta, quam figurabat circumcisio manu facta[6], ut evacuaretur corpus peccati, cum quo sumus ex Adam nati[7]. Damnatæ originis propagatio nos damnat, nisi mundemur similitudine carnis

[1] I Mach. II, 69. — [2] Rom. IX, 11. — [3] I Cor. X, 4. — [4] Rom. VI, 6.— [5] Coloss. II, 11 et 13. — [6] Rom. VI, 6. — [7] Id. VIII, 3.

peccati, in qua missus est sine peccato, qui tamen de peccato damnavit peccatum, factus pro nobis peccatum[1]. Unde dicit Apostolus : « Obsecramus pro Christo reconci-» liamini Deo : eum qui non noverat peccatum, pro nobis » peccatum fecit, ut nos simus justitia Dei in ipso[2]. » Deus ergo, cui reconciliamur, fecit eum pro nobis peccatum, id est, sacrificium per quod dimitterentur nostra peccata : quoniam peccata vocantur sacrificia pro peccatis. Et utique ipse pro peccatis nostris immolatus est, nullum habens vitium, solus in hominibus quale quærebatur etiam tunc in pecoribus, quo significabatur unus sine vitio ad vitia sananda venturus. Quocumque igitur die suæ nativitatis infans baptizetur in Christo, tanquam octavo circumciditur die : quoniam in illo circumciditur, qui tertio quidem ex quo crucifixus est, sed octavo in hebdomadibus resurrexit die. « Circumciditur autem in » expolationem corporis carnis, id est, ut debitum, quod » contagio carnalis generationis attraxit; gratia spiritalis » regenerationis absolvat[4]. » « Nullus enim est mundus a » sorde[5] (qua obsecro sorde, nisi peccati)? nec infans, » cujus est unius diei vita super terram. »

XXXVIII. Sic autem argumentantur, dicentes : Ergo malum sunt nuptiæ, et non est opus Dei homo quem generant nuptiæ? Quasi nuptiarum bonum sit morbus concupiscentiæ, in quo uxores diligunt, qui ignorant Deum, quod Apostolus prohibet[6], ac non potius pudicitia conjugalis, qua in bonos usus ordinate filios procreandi redigitur libido carnalis : aut vero possit esse homo nisi opus Dei, non solum qui de conjugio, verumetiam qui de fornicatione, vel de adulterio procreatur. Sed in hac quæstione, ubi quæritur, non cui rei creator, sed cui salvator sit

[1] Gal. III, 13. — [2] 2 Cor. V, 20. — [3] Coloss. II, 21. — [4] Job, XIV, juxta LXX. — [5] 1 Thess. IV, 5.

necessarius, non intuendum est quid boni sit in procreatione naturæ, sed quid in peccato mali, quo certum est vitiatam esse naturam. Simul autem utrumque propagatur, et natura, et naturæ vitium; quorum est unum bonum, alterum malum. Illud de conditoris largitate sumitur, hoc de originis damnatione attrahitur : illi est causa bona voluntas Dei summi, huic mala voluntas hominis primi : illud indicat Deum creaturæ institutorem, hoc indicat Deum inobedientiæ punitorem : denique idem ipse Christus propter illud creandum factor est hominis, propter hoc sanandum factus est homo.

XXXIX. Bonum ergo sunt nuptiæ in omnibus quæ sunt propria nuptiarum. Hæc autem sunt tria, generandi ordinatio, fides pudicitiæ, connubii sacramentum. Propter ordinationem generandi scriptum est : « Volo juniores nu» bere, filios procreare, matresfamilias esse[1]. » Propter fidem pudicitiæ : « Uxor non habet potestatem sui cor» poris, sed vir : similiter et vir non habet potestatem » sui corporis, sed mulier[2]. » Propter connubii sacramentum : « Quod Deus conjunxit homo non separet[3]. » De quibus in aliis opusculis nostris, quæ vobis non sunt incognita, qnantum Domino adjuvante potuimus, satis nos disseruisse meminimus. Propter hæc omnia, honorabiles nuptiæ in omnibus, et thorus immaculatus[4]. In quantum enim nuptiæ bonæ sunt, in tantum faciunt plurimum boni etiam de libidinis malo quoniam libidine non bene utitur libido, sed ratio. Libido est autem in illa, quam notat Apostolus, repugnante legi mentis, inobedientium lege membrorum : ratio vero bene utens libidine, ipsa est in lege nuptiarum[5]. Nam si nullum de malo bonum fieri posset, nec Deus ex adulterino concu-

[1] I Tim. v, 14. — [2] 2 Cor. VII, 4. — [3] Matth. XIX, 6. — [4] Hebr. XIII, 4. — [5] Rom. VII, 23.

bitu hominem conderet. Sicut ergo adulterii damnabile malum, quando et inde homo nascitur, non imputatur Deo, qui certe in opere hominum malo facit ipse opus bonum : ita quidquid est pudendum in membrorum illa inobedientia, de qua erubuerunt, qui post peccatum foliis ficulneis eadem membra texerunt, non nuptiis imputatur, propter quas concubitus conjugalis non solum est licitus[1], verumetiam utilis et honestus; sed imputatur peccato inobedientiæ, cujus hæc pœna est consecuta, ut homo inobediens Deo, sua quoque sibi inobedientia membra sentiret : de quibus erubescens, quod non ad arbitrium voluntatis ejus, sed ad libidinis incentivum velut arbitrio proprio moverentur, quæ pudenda judicavit, operienda curavit. Non enim confundi debuit homo de opere Dei, aut ullo modo fuerant creato erubescenda, quæ instituenda visa sunt Creatori. Itaque nec Deo nec homini illa simplex nuditas displicebat, quando nihil erat pudendum, quia nihil præcesserat puniendum.

XL. Essent autem procul dubio nuptiæ etiam non præcedente peccato, quia neque ob aliam causam viro adjutorium, non alius vir, sed fœmina facta est. Et illa Dei verba : « Crescite et multiplicamini[2] : » non est damnandorum prædictio peccatorum, sed fœcundatarum benedictio nuptiarum. His enim Deus ineffabilibus suis verbis, id est, divinis rationibus in suæ sapientiæ, per quam facta sunt omnia, veritate viventibus vim seminis indidit primis hominibus. Si autem peccato non fuisset dehonestata natura, absit ut opinemur tales futuras fuisse nuptias in paradiso, ut in eis ad prolem seminandam non nutu voluntatis, sicut pes ad ambulandum, manus ad operandum, lingua ad loquendum; sed æstu libidinis membra genitalia moverentur. Nec sicut nunc fit, virginitatis inte-

[1] Gen. III, 7. — [2] Id. I, 28.

gritas ad concipiendos fœtus vi turbidi vitiaretur ardoris, sed obsequeretur imperio tranquillissimæ charitatis : et eo modo non esset dolor et cruor virginis concumbentis, quomodo non esset etiam matris gemitus parientis. Hæc ideo non creduntur, quia in ista mortalitatis conditione inexperta sunt. In deterius quippe vitio mutata natura, non invenit primæ illius puritatis exemplum. Sed fidelibus loquimur, qui noverunt credere divinis eloquiis, etiam nullis adhibitis expertæ veritatis exemplis. Quomodo enim nunc ostendam sine ullis parentibus de pulvere hominem factum, eique de suo latere conjugem [1]? Et tamen quod oculus jam non invenit, fides credit.

XLI. Sic ergo et primarum nuptiarum sine libidinis passione tranquillitas, et motus genitalium sicut aliorum membrorum, non ad effrenati caloris incitamentum, sed ad voluntatis arbitrium, (quales nuptiæ perseverassent, si peccati non intervenisset opprobrium,) nunc ostendi non potest : sed ex iis quæ divina auctoritate conscripta sunt, non immerito credi potest. Sic enim modo non invenio sine pruriente libidine concumbentem, sicut non invenio sine dolore et gemitu parturientem, sine futura morte nascentem : et tamen secundum Scripturarum sanctarum veritatem, gemitus parturientis et mors hominis non fuissent, si peccatum non præcessisset. Sic nec illud unde erubuerunt, qui membra illa texerunt [2] : quia et hoc in eisdem sanctis Litteris præcedente peccato scriptum est consecutum. Membra quippe illa nisi indecens motus oculis eorum, non utique clausis, sed in hoc non apertis, hoc est, non attentis, animadvertenda nuntiasset ; nihil in suo corpore, quod utique totum Deus laudabile fecerat, pudendum velandumque sensissent : quia nisi præisset facinus, quod inobedientia est ausa committere,

[1] Gen. II, 7 et 22. — [2] Id. III, 7.

non sequeretur dedecus, quod verecundia vellet abscondere.

XLII. Clarum est igitur, hoc non esse nuptiis imputandum, quod etsi non esset, nuptiæ tamen essent : quarum bonum non aufertur isto malo, sed ab eis et hoc malum in usum vertitur bonum. Verum quia jam ista conditione mortalium, nunc simul aguntur concubitus et libido; eo fit, ut cum libido reprehenditur, etiam nuptialis concubitus licitus et honestus reprehendi putetur ab eis, qui nolunt discernere ista vel nesciunt. Nec attendunt illud esse nuptiarum bonum, unde gloriantur nuptiæ, id est, proles, pudicitia, sacramentum; illud autem non esse nuptiarum, sed carnalis malum, de quo erubescunt et nuptiæ. Sed quia sine illo malo fieri non potest nuptiarum bonum, hoc est, propagatio filiorum; ubi ad hujusmodi opus venitur, secreta quæruntur, arbitri removentur, filiorum quoque ipsorum, si jam inde aliqui nati sunt, cum per ætatem sentire ista jam cœperint, præsentia devitatur : atque ita nuptiæ sinuntur exercere quod licet, ut non negligant occultare quod dedecet. Hinc est quod infantes etiam qui peccare non possunt, non tamen sine peccati contagione nascuntur, non ex hoc quod licet, sed ex quod dedecet. Nam ex quod licet, natura nascitur; ex illo quod dedecet vitium. Naturæ nascentis est auctor Deus, qui hominem condidit, et qui virum ac fœminam nuptiali jure conjunxit : vitii vero auctor est diaboli decipientis calliditas, et hominis consentientis voluntas.

XLIII. Ubi nihil Deus fecit, nisi quod hominem voluntate peccantem, justo judicio cum stirpe damnavit : et ideo ibi quidquid etiam nondum erat natum, merito est in prævaricatrice radice damnatum : in qua stirpe damnata tenet hominem generatio carnalis, unde sola liberat regeneratio spiritalis. Ideo regeneratis parentibus, si tamen in

eadem gratia perseveraverint, procul dubio ista propter remissionem peccatorum, quæ in eis facta est, non nocebit, nisi cum ea male utuntur, non solum in omnibus illicitis corruptelis, verum etiam in ipsis conjugibus quando non propagandi voluntate operam creandis filiis impendunt, sed lasciviendi voluptate exsaturandæ cupidini inserviunt. Quod propter vitandas fornicationes maritis et uxoribus ne fraudent invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut orationibus vacent, secundum veniam, non secundum imperium, concedit Apostolus. Evidenter quippe dum tribuit veniam, denotat culpam. Nuptialis autem concubitus, quem matrimoniales quoque indicant tabulæ, causa procreandorum fieri filiorum, per se ipsum prorsus, non in comparatione fornicationis, est bonus : qui tametsi propter corpus mortis, quod nondum est resurrectione renovatum, sine quodam bestiali motu, de quo natura erubescit humana, non potest fieri ; tamen ipse concubitus non est peccatum, ubi ratio libine utitur ad bonum, non superatur ad malum.

XLIV. Obesset ista carnis concupiscentia, etiam tantummodo quod inesset, nisi peccatorum remissio sic prodesset, ut quæ in eis est, et nato, et renato, nato quidem et inesse et obesse, renato autem inesse quidem, sed non obesse possit. In tantum enim obest natis, ut nisi renascantur, nihil possit prodesse, si nati sunt de renatis. Manet quippe in prole, ita ut ream faciat, originis vitium ; etiam si in parente reatus ejusdem vitii remissione ablutus est peccatorum, donec omne vitium cui consentiendo peccatur, regeneratione novissima consumatur : id est, ipsius etiam renovatione carnis, quæ in ejus resurrectione futura promittitur, ubi non solum nulla peccata faciamus, sed nec habeamus ulla desideria vitiosa, quibus consentiendo

[1] *Forte* inest.

peccemus : ad quam beatam perfectionem hujus, quod nunc datur, sancti lavacri gratia pervenitur. Qua enim regeneratione spiritus modo fit ut peccata omnia præterita remittantur, ejus merito fiet etiam regeneratio carnis in æternam vitam, qua in ipsa carne incorruptibiliter resurgente peccatorum omnium incitamenta sanentur. Sed ea salus adhuc in spe facta est, non tenetur in re; neque possidetur per præsentiam, sed expectatur per patientiam. Ac per hoc non solum peccata omnia quorum nunc remissio fit in baptismo, quæ reos faciunt, dum desideriis vitiosis consentitur atque peccatur; verumetiam ipsa desideria vitiosa, quibus si non consentitur, nullus peccati reatus contrahitur, quæ non in ista, sed in alia vita nulla erunt, eodem lavacro baptismatis universa purgantur.

XLV. Reatus itaque vitii ejus de quo loquimur, in regeneratorum prole carnali tandiu manebit, donec et illic lavacro regenerationis abluatur. Regeneratus quippe non regenerat filios carnis, sed generat; ac per hoc in eos non quod regeneratus, sed quod generatus est, trajicit. Sic igitur, sive reus infidelis, sive absolutus fidelis, non generat absolutos uterque, sed reos : quomodo non solum oleastri, sed etiam oleæ semina non oleas generant, sed oleastros. Sic itaque in damnatione hominem prima nativitas tenet, unde nisi secunda non liberat. Tenet ergo diabolus, liberat Christus : tenet deceptor Evæ, liberat filius Mariæ : tenet qui per conjugem venit ad virum, liberat qui de conjuge natus est, quæ non pertulit virum : tenet qui causam libidinis intulit fœminæ, liberat qui sine libidine est conceptus in fœmina. Omnes ille prorsus per unum tenere potuit, nec ab ejus dominatione liberat nisi unus, quem tenere non potuit. Denique ipsa Ecclesia sacramenta, quæ tam priscæ traditionis auctoritate concelebrat, ut ea isti, quamvis in parvulis existiment simulato-

rie potius quam veraciter fieri, non tamen audeant aperta improbatione respuere : ipsa, inquam, sanctæ Ecclesiæ sacramenta satis indicant, parvulos a partu etiam recentissimos per gratiam Christi de diaboli servitio liberari. Excepto enim quod in peccatorum remissionem, non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis et exsufflatur potestas contraria ; cui etiam verbis eorum a quibus portantur, se renuntiare respondent. Quibus omnibus rerum occultarum sacratis et evidentibus signis, a captivatore pessimo ad optimum redemptorem transire monstrantur ; qui pro nobis infirmitate suscepta, alligavit fortem, ut vasa ejus eriperet [1] : quia infirmum Dei non solum est hominibus, verum et angelis fortius [2]. Liberans itaque Deus pusillos cum magnis, in utrisque ostendit quod locuta est per Apostolum Veritas. Non enim solos ætate majores, sed etiam pusillos eruit a potestate tenebrarum, ut transferat in regnum Filii charitatis suæ.

LXVI. Nec quisquam miretur, et dicat : « Cur hoc creat bonitas Dei, quod possideat malignitas diaboli ? » Hoc enim suæ creaturæ seminibus ex illa bonitate largitur, qua etiam facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos [4]. Hac quippe bonitate etiam ipsa semina benedixit, vel benedicendo constituit : quam benedictionem naturæ laudabili culpa damnabilis non ademit. Quæ licet per Dei punientis justitiam valuerit, ut homines cum peccati originalis vitio nascerentur : non tamen valuit, ut homines non nascerentur. Sicut in ipsis ætate majoribus quælibet vitia peccatorum non ex homine hominem tollunt ; sed permanet Dei opus bonum, in quantiscumque malis operibus impiorum. Nam

[1] Matth. XII, 29. — [2] I Cor. I, 25. — [3] Coloss. I, 13. — [4] Matth. V, 45.

etsi homo in honore positus, et non intelligens[1], comparatur pecoribus, eisque similis sit : non tamen usque adeo similis fit, ut pecus sit. Comparatur namque per vitium, non per naturam ; non pecoris vitio, sed naturæ. Tantæ namque excellentiæ est in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis natura sit peccoris : nec tamen ideo natura hominis in naturam vertitur pecoris. Ac per hoc Deus hominem damnat propter vitium, quo natura dehonestatur; non propter naturam, quæ vitio non aufertur. Bestias vero absit ut opinemur pœnæ damnationis obnoxias, quas justum est ut miseriæ sint expertes, quæ nec beatitudinis possunt esse participes. Quid ergo mirum est vel iniquum, ut immundo spiritui subdatur homo, non propter naturam, sed propter immunditiam suam, quam non ex opere divino, sed ex humana voluntate venientem in originis labe contraxit : cum et ipse spiritus immundus, bonum sit, quod spiritus; malum, quod immundus? Illud quippe est ex Dei opere, hoc ex propria voluntate. Natura itaque fortior, id est, angelica, inferiorem naturam, id est, humanam, vitii societate subditam tenet. Ideo mediator angelis fortior[2], infirmus propter homines factus est : sic superbia captivatoris, redemptoris humilitate destruitur; ut qui super filios hominis angelica fortitudine gloriatur, a Filio Dei suscepta humana infirmitate vincatur.

LXVII. Sed jam etiam istum conclusuri librum, oportere arbitramur, ut Ambrosium antistitem Dei, cujus inter Latinæ linguæ scriptores ecclesiasticos præcipue[3] Pelagius integerrimam fidem prædicat, sicut de gratia fecimus, ita et de pecccato originali, in quo delendo ipsa gratia evidentius commendatur, calumniosæ istorum loquacitati respondere faciamus. In eo opere quod scripsit de Resurrectione sanctus Ambrosius : « Lapsus sum,

[1] Psal. XLVIII, 13.—[2] I Cor. VIII, 9.—[3] Vide lib. de Gratia Christi, cap. 43.

inquit[1], in Adam, de paradiso ejectus in Adam, mortuus in Adam : quem non revocat nisi me in Adam invenerit, ut in illo culpæ obnoxium, morti debitum, ita in Christo justificatum[2]. » Item scribens contra Novatianos ait[3], Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum dicente David : « Ecce » in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit » me mater mea[4]. » Ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait : « Quis me liberabit de corpore mortis hu- » jus[5]? » Christi autem caro damnavit peccatum, quod nascendo non sensit, quod moriendo crucifixit ; ut in carne nostra esset justificatio per gratiam, ubi erat ante colluvio per culpam. » Item idem ipse cum exponeret Isaïam prophetam loquens de Christo[6] : « Ideo, inquit, et quasi homo per universa tentatus est, et in similitudine hominum cuncta sustinuit : sed quasi de Spiritu natus abstinuit a peccato : « Omnis enim homo mendax[7] ; » et nemo sine peccato, nisi unus Deus. Servatum est igitur, ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti. Qui autem expers est delicti, expers est etiam hujusmodi conceptionis. » Item cum exponeret Evangelium secundum Lucam[8] : « Non enim virilis coïtus, inquit, vulvæ virginalis secreta reseravit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina sanctus Dominus Jesus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus novitate non senserit, et cœlesti majestate depulerit. »

LXVIII. His tamen verbis hominis Dei, quem tanto præconio ipse laudavit Pelagius, contradicit, et dicit,

[1] Apud Ambros. lib. de Fide Resurrectionis. — [2] Id. lib. de Pœnitentia, cap. 2 vel 3. — [3] Psal. L, 7. — [4] Rom. VII, 24. — [5] Hebr. IV, 15. — [6] Psal. CXV, 2. — [7] Apud Ambros. lib. II, n. 56 ad Luc. cap. 2.

« sicut sine virtute, ita nos sine vitio procreari. » Quid igitur restat, nisi aut istum Pelagius suum damnet errorem, aut eum sic Ambrosium laudasse pœniteat? Sed quia ista secundum catholicam fidem beatus Ambrosius, ut episcopus catholicus, est locutus; sequitur ut ab hac via fidei devius merito Pelagius cum Cœlestio discipulo suo catholicæ Ecclesiæ sit auctoritate damnatus, nisi eum non Ambrosium laudasse, sed contra Ambrosium sensisse pœniteat. Scio vos ea quæ ad ædificationem vel confirmationem fidei conscribuntur, insatiabiliter legere : verumtamen hic liber, quantumlibet sit ad hoc utilis, jam tandem aliquando finiendus est.

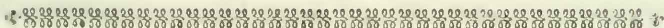
S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE NUPTIIS ET CONCUPISCENTIA,

AD VALERIUM COMITEM

LIBRI II[1].

LIBER I.

Nuptiarum propria et naturalia bona exponit. In illis bonis non computandam carnis concupiscentiam probat : hanc enim omnino esse malum, quod non de nuptiarum natura venit, sed ex antiquo peccato nuptiis accidit : quo tamen malo nuptiæ bene utuntur ad liberorum procreationem. Propter hanc vero concupiscentiam fieri, ut etiam de legitimis nuptiis filiorum Dei, non filii Dei, sed filii sæculi nascantur, qui peccati vinculo, licet ab eo per gratiam liberatis parentibus, obstricti sunt, atque sub diaboli potestate captivi, nisi eadem similiter Christi gratia liberentur. Explicat quomodo concupiscen-

[1] Scripti circiter initium anni 417. — [2] Vide Retract lib. II, cap. 53.

tia in baptizatis maneat actu, non reatu. Baptismi sanctitate non hunc tantummodo originalem reatum, sed peccata alia et omnia prorsus hominum mala auferenda esse docet. Tandem concupiscentiæ malum a nuptiarum bonitate distinguendum esse, Ambrosii auctoritate confirmat.

I. Hæretici[1] novi, dilectissime fili Valeri, qui medicinam Christi, qua peccata sanantur, carnaliter natis parvulis necessariam non esse contendunt, damnatores nos esse nuptiarum, operisque divini quo ex maribus et fœminis Deus homines creat, invidiosissime clamitant : quoniam dicimus eos, qui de tali commixtione nascuntur, trahere originale peccatum, de quo Apostolus ait : « Per unum » hominem peccatum intravit in mundum, et per pec» catum mors, et ita in omnes homines pertransiit, » in quo omnes peccaverunt[2] : » eosque de parentibus qualibuscumque nascantur, non negamus adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo; et per ejus gratiam de potestate eruti tenebrarum, in regnum illius, qui ex eadem sexus utriusque commixtione nasci noluit, transferantur[3]. Hoc ergo quia dicimus, quod antiquissima atque firmissima catholicæ fidei regula continetur, isti novelli et perversi dogmatis assertores, qui nihil peccati esse in parvulis dicunt, quod lavacro regenerationis abluatur, tanquam damnemus nuptias, et tanquam opus Dei, hoc est, hominem qui ex illis nascitur, opus diaboli esse dicamus, infideliter vel imperite calumniantur. Nec advertunt, quod ita nuptiarum bonum

[1] Vide D. Guillon, tom. xxii, pag. 228-231. — [2] Rom. v, 12. — [3] Coloss. i, 13.

malo originali, quod inde trahitur, non potest accusari; sicut adulteriorum et fornicationum malum bono naturali, quod inde nascitur, non potest excusari. Nam sicut peccatum, sive hinc, sive inde a parvulis trahatur, opus est diaboli : sic homo, sive hinc, inde nascatur, opus est Dei. Intentio igitur hujus libri hæc est, ut quantum nos Dominus adjuvare dignatur, carnalis concupiscentiæ malum, propter quod homo, qui per illam nascitur, trahit originale peccatum, discernamus a bonitate nuptiarum. Hæc enim, quæ ab impudentibus impudenter laudatur, pudenda concupiscentia nulla esset, nisi homo ante peccasset : nuptiæ vero essent, etiam si nemo peccasset : fieret quippe sine isto morbo seminatio filiorum in corpore vitæ illius, sine quo nunc fieri non potest in corpore mortis hujus[1].

II. Cur autem ad te potissimum de hac re scribere voluerim, tres maximæ causæ sunt, quas breviter intimabo. Una est, quia donante Christo, magna tibi est observantia pudicitiæ conjugalis, Altera, quia profanis istis novitatibus, quibus hic disputando resistimus, tu potestate curando et instando efficaciter restitisti. Tertia, quoniam quiddam litterarum ab eis conscriptum in tuas manus venisse cognovi : quod licet fide robustissima irriseris; bonum est tamen, ut etiam noverimus defendo adjuvare quod credimus. Apostolus enim Petrus, « Paratos nos esse præcipit » ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de fide et » spe nostra[2]. » Et apostolus Paulus : « Sermo, inquit, » vester in gratia conditus sit sale, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere[3]. » Ista sunt quæ me præcipue compulerunt, ut in hoc volumine tecum haberem, qualem Dominus dignaretur donare, sermonem. Nam mihi nunquam placuit cuiquam illustri viro, et tanta quanta es

[1] Rom. VII, 27. — [2] I Petr. III, 15. — [3] Coloss. IV, 6.

ipse sublimitate conspicuo, præsertim non otiosa dignitate jam fruenti, sed adhuc actibus publicis eisdemque militaribus occupato, aliquid meorum opusculorum legendum non a me petenti, non tam diligenter, quam impudenter impingere. Si quid ergo tale nunc feci propter eas quas commemoravi causas, dignanter ignosce, et benevolum animum ad ea quæ sequuntur intende.

III. Donum Dei esse etiam pudicitiam conjugalem, beatissimus Paulus ostendit, ubi de hac re loquens ait : « Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum; sed » unusquisque proprium donum habet a Deo, alius qui» dem sic, alius vero sic [1]. » Ecce et hoc donum esse dixit a Deo; etsi inferius quam illa continentia, in qua omnes volebat esse sicut se ipsum, tamen donum a Deo. Unde intelligimus, cum hæc præcipiuntur, ut fiant, nihil aliud ostendi, quam inesse nobis oportere ad hæc accipienda et habenda etiam propriam voluntatem. Cum vero Dei dona esse monstrantur, a quo petenda sint, discitur, si non habentur; et cui sint agendæ gratiæ, si habentur nostrasque voluntates ad hæc expetenda, sumenda, retinenda parum valere, nisi divinitus adjuventur.

IV. Quid ergo dicimus, quando et in quibusdam impiis invenitur pudicitia conjugalis? utrum eo peccare dicendi sunt, quod dono Dei male utantur, non id referentes ad cultum ejus a quo acceperunt [2]? an forte nec dona Dei putanda sunt ista, quando hæc infideles agunt, secundum Apostoli sententiam dicentis : « Omne quod non » est ex fide, peccatum est [3]? » Quis autem audeat dicere donum Dei esse peccatum? Anima enim, et corpus, et quæcumque bona animæ et corporis naturaliter insita, etiam in peccatoribus dona Dei sunt; quoniam Deus, non ipsi ista fecerunt. De his autem quæ faciunt dictum est :

[1] I Cor. VII, 7. — [2] Vide lib. IV contra Julian. — [3] Rom. XIV, 23.

« Omne quod non est ex fide, peccatum est. » Cum igitur faciunt hæc homines sine fide, quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, sive hominibus placere quærentes, vel sibi vel aliis, sive in his rebus quas vitiose concupiscunt, humanas molestias devitantes, sive dæmonibus servientes; non peccata coërcentur, sed aliis peccatis alia peccata vincuntur. Absit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter Deum verum fidem connubii servat uxori.

V. Copulatio itaque maris et fœminæ generandi causa, bonum est naturale nuptiarum : sed isto bono male utitur, qui bestialiter utitur, ut sit ejus intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis. Quanquam in nonnullis animalibus rationis expertibus, sicut in plerisque alitibus, et conjugiorum quædam quasi confœderatio custoditur, et socialis nidificandi solertia, vicissimque ovorum dispertita tempora fovendorum : et nutriendorum opera alterna pullorum, magis ea videri faciunt agere, cum coeunt, negotium substituendi generis, quam explendæ libidinis. Quorum duorum illud est in pecore simile hominis, hoc in homine simile pecoris. Verum quod dixi ad naturam pertinere nuptiarum, ut mas et fœmina generandi societate jungantur, et ita invicem non fraudent, sicut omnis societas fraudulentum socium naturaliter non vult; hoc tam evidens bonum cum infideles habent, quia infideliter utuntur, in malum peccatumque convertunt. Eo modo ergo et illam concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit adversus spiritum, in usum justitiæ convertunt fidelium nuptiæ [1]. Habent quippe intentionem generandi regenerandos, ut qui ex eis sæculi filii nascuntur : in Dei filios renascantur. Quapropter qui non hac intentione, hac voluntate, hoc fine generant filios, ut eos

[1] Gal. v, 17.

ex membris hominis primi in membra transferant Christi, sed infideles parentes de infideli prole glorientur; etiamsi tanta sit observantia, ut secundum matrimoniales tabulas non nisi liberorum procreandorum causa concumbant, non est in eis vera pudicitia conjugalis. Cum enim virtus sit pudicitia, cui vitium contrarium est impudicitia, omnesque virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitent; quomodo vera ratione pudicum corpus asseritur, quando a vero Deo ipse animus fornicatur? Quam fornicationem sanctus ille Psalmus accusat, ubi dicit : « Ecce enim qui longe se faciunt a te, peribunt, » perdidisti omnem qui fornicatur abs te [1]. » Vera igitur pudicitia, sive conjugalis, sive vidualis, sive virginalis dicenda non est, nisi quæ veræ fidei mancipatur. Cum enim recto judicio præferatur nuptiis sacrata virginitas; quis non sobria mente Christianus etiam non univiras Christianas catholicas nuptas, non solum vestalibus, sed etiam hæreticis virginibus anteponat? Tantum valet fides, de qua dicit Apostolus : « Omne quod non est ex fide, » peccatum est [2]: » et de qua item scriptum est ad Hæbræos : « Sine fide impossibile est placere Deo [3]. »

VI. Quæ cum ita sint, profecto errant, qui cum vituperatur libido carnalis, damnari nuptias opinantur, quasi morbus iste de connubio sit, non de peccato. Nonne illi conjuges primi, quorum nuptias benedixit Deus dicens : « Crescite, et multiplicamini, nudi erant, et non confun- » debantur [4]? » Cur ergo ex illis membris confusio post peccatum, nisi quia extitit illic indecens motus, quem, nisi homines peccassent, procul dubio nuptiæ non haberent? An forte, sicut quidam existimant, quia id quod legunt parum diligenter advertunt, cæci creati erant prius homi-

[1] Psal. LXXII, 27. — [2] Rom. XIV, 23. — [3] Hebr. XI, 6. — [4] 2 Gen. I, 28. — [5] Id. II, 25.

nes, sicut canes; et quod est absurdius, non sicut canes crescendo, sed peccando adepti sunt visum? Absit hoc credere. Sed unde moventur qui hoc putant, illud est quod legitur: « Sumens de fructu ejus, edit, et dedit » viro suo secum, et ederunt; et aperti sunt oculi ambo» rum, et agnoverunt quia nudi erant [1]. » Hinc est quod parum intelligentes, opinantur antea fuisse illis oculos clausos, quod eos tunc apertos divina Scriptura testatur. Sed numquid et Agar ancilla Saræ, quando sitiente et plorante filio aperuit oculos suos, et vidit puteum, clausos prius oculos habuit [2]? Aut illi duo discipuli post resurrectionem Domini in via cum illo clausis oculis ambulabant, de quibus Evangelium loquitur, quod « in fractione pa» nis aperti sunt oculi eorum, et agnoverunt eum [3]? » Quod ergo scriptum est de hominibus primis: « Aperti » sunt oculi amborum: » intelligere debemus, attentos factos ad intuendum et agnoscendum, quod novum in eorum corpore acciderat: quod utique corpus patentibus eorum oculis et nudum quotidie subjacebat, et notum. Alioquin quomodo ad se adductis animalibus terrestribus et volatibus omnibus, Adam clausis oculis nomina posset imponere, quod nisi discernendo non faceret, discernere autem nisi videndo non posset? Quomodo denique ipsa mulier ei demonstrata est, quando ait: « Hoc nunc » os ex ossibus meis, et caro de carne mea [4]? » Postremo si usque adeo quisquam fuerit contentiosus, ut hæc eum dicat non cernendo, sed palpando potuisse: quid dicturus est, quod ibi legitur mulier lignum [5], de quo fuerat cibum sumptura prohibitum, vidisse quam esset speciosum oculis ad videndum: « Erant itaque nudi, et non » confundebantur [6]; non quia non videbant, sed quia

[1] Gen. III, 6 et 7. — [2] Id. XXI, 19 — [3] Luc. XXIV, 31 et 35. — [4] Gen. II, 23. — [5] Id. III, 6. — [6] Id II, 25.

nihil unde confunderentur in membris senserant, quæ videbant. Non enim dictum est, Erant ambo nudi, et ignorabant; sed, « non confundebantur. » Quia enim nihil præcesserat quod non liceret, nihil secutum fuerat quod puderet.

VII. Ibi homo primitus Dei lege transgressa, aliam legem repugnantem suæ menti habere cœpit in membris, et inobedientiæ suæ malum sensit, quando sibi dignissime retributam inobedientiam suæ carnis invenit. Talem quippe etiam serpens oculorum apertionem seducendo promiserat, ad aliquid videlicet sciendum, quod melius nesciretur. Tunc in se quippe sensit homo quid fecit: tunc a bono malum, non carendo, sed perpetiendo discrevit. Injustum enim erat, ut obtemperaretur a servo suo, id est, a corpore suo ei, qui non obtemperarat Domino suo. Nam quid est, quod oculi, labia, lingua, manus, pedes, inflexiones dorsi, cervicis et laterum, ut ad opera sibi congrua moveantur, positum in potestate est, quando ab impedimentis corpus liberum habemus et sanum; ubi autem ventum fuerit ut filii seminentur, ad voluntatis nutum membra in hoc opus creata non serviunt, sed expectatur ut ea velut sui juris libido commoveat, et aliquando non facit animo volente, cum aliquando faciat et nolente? Hincne erubesceret humani libertas arbitrii, quod contemnendo imperantem Deum etiam in membra propria proprium perdidisset imperium? Ubi autem convenientius monstraretur inobedientiæ merito depravatam esse humanam naturam [1], quam in his inobedientibus locis, unde per successionem subsistit ipsa natura? Nam ideo proprie istæ corporis partes naturæ nomine nuncupantur. Hunc itaque motum ideo indecentem quia inobedientem, cum illi primi homines in sua carne sensissent, et in sua nu-

[1] Gen. III, 7.

ditate erubuissent, foliis ficulneis eadem membra texerunt : ut saltem arbitrio verecundantium velaretur, quod non arbitrio volentium movebatur; et quoniam pudebat quod indecenter libebat, operiendo fieret quod decebat.

VIII. Quia ergo nec isto adjuncto malo perire potuit nuptiarum bonum, putant imprudentes hoc non esse malum, sed pertinere ad illud bonum. Discernitur autem non solum ratione subtili, verum etiam vulgatissimo judicio naturali, quod et in illis apparuit hominibus primis, hodieque tenetur ab hominibus conjugatis. Quod enim illi postea propagatione fecerunt, hoc est connubii bonum : quod vero prius confusione texerunt, hoc est concupiscentiæ malum, quod vitat ubique conspectum, et quærit pudendo secretum. Proinde nuptæ quia etiam de illo malo aliquid boni faciunt, gloriantur : quia sine illo fieri non potest, erubescunt. Tanquam si quispiam pede vitiato, ad aliquod bonum etiam claudicando perveniat, nec propter claudicationis malum mala est illa perventio, nec propter illius perventionis bonum bona est claudicatio : ita nec propter libidinis malum nuptias condemnare, nec propter nuptiarum bonum libidinem laudare debemus.

IX. Iste quippe est morbus, de quo Apostolus etiam conjugatis fidelibus loquens ait : « Hæc est enim voluntas » Dei, sanctificatio vestra, abstinere vos a fornicatione, ut » sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanc- » tificatione et honore, non in morbo desiderii, sicut et » gentes quæ ignorant Deum[1]. » Non solum igitur conjugatus fidelis vase non utatur alieno, quod faciunt a quibus uxores alienæ appetuntur : sed nec ipsum proprium in concupiscentiæ carnalis morbo possidendum sciat. Quod non sic accipiendum est, tanquam prohibuerit Apostolus

[1] 1 Thess. IV, 3.

conjugalem, hoc est, licitum honestumque concubitum : sed ut iste concubitus, qui nihil morbidæ libidinis haberet adjunctum, si non præcedente peccato in eo perisset libertatis arbitrium, quod nunc id habet adjunctum, non sit voluntatis, sed necessitatis, sine qua tamen in procreandis filiis ad fructum perveniri non potest ipsius voluntatis. Quæ voluntas in connubiis fidelium non eo fine determinatur, ut transituri filii nascantur in sæculo isto, sed ut permansuri renascantur in Christo. Quod si provenerit, merces erit de conjugio plenæ felicitatis : si autem non provenerit, pax erit conjugibus bonæ voluntatis. Hac intentione cordis qui suum vas possidet, id est, conjugem suam; procul dubio non possidet in morbo desiderii, sicut gentes quæ ignorant Deum; sed in sanctificatione et honore, sicut fideles qui sperant in Deum. Illo quippe concupiscentiæ malo utitur homo, non vincitur, quando eam inordinatis atque indecoris motibus æstuantem frenat et cohibet, neque nisi propagini consulens relaxat atque adhibet, ut spiritaliter regenerandos carnaliter gignat, non ut spiritum carni sordida servitute subjiciat. Sic patres sanctos ex Abraham et ante Abraham, quibus Deus quod ei placuerint perhibet testimonium, usos fuisse conjugibus neminem oportet dubitare christianum; quando quibusdam etiam singulis plures habere concessum est, ubi ratio fuit prolis multiplicandæ, non variandæ appetitio voluptatis.

X. Nam si Deo patrum nostrorum, qui etiam noster est, illa numerositas conjugum propterea non displicuisset, ut copiosius se libido jactaret, ita etiam sanctæ fœminæ servissent pluribus singulæ : quod si aliqua faceret, quid eam nisi concupiscentiæ turpitudo compelleret, ut plures viros haberet, quando ista licentia plures filios non haberet? Verumtamen magis pertinere ad nuptiarum bonum, non

unum et multas, sed unum et unam, satis indicat ipsa prima divinitus facta conjugum copula, ut inde connubia sumerent initium, ubi honestius attenderetur exemplum. Progrediente autem genere humano, junctæ sunt quibusdam bonis viris bonæ fœminæ, singulis plures. Unde apparet et illud dignitatis magis appetisse modestiam, et hoc fœcunditatis permisisse naturam. Nam et principatus magis naturaliter unius in multos, quam in unum potest esse multorum. Nec dubitari potest naturali ordine viros potius fœminis, quam viris fœminas principari. Quod servans Apostolus ait : « Caput mulieris vir[1] : et, Mulieres, » subditæ estote viris vestris[2] : » et apostolus Petrus, » Quomodo Sara, inquit, obsequebatur Abrahæ, dominum » illum vocans[3]. » Quod licet ita sese habeat, ut natura principiorum amet singularitatem, facilius autem pluralitatem videamus in subditis : tamen plures fœminæ uni viro nunquam licite jungerentur, nisi ex hoc plures filii nascerentur. Unde si una concumbat cum pluribus, quia non est ei hinc multiplicatio prolis, sed frequentatio libidinis, conjux non potest esse, sed meretrix.

XI. Quoniam sane non tantum fœcunditas, cujus fructus in prole est ; nec tantum pudicitia, cujus vinculum est fides ; verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis, unde dicit Apostolus : « Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ec- » clesiam[4] : » hujus procul dubio sacramenti res est, ut mas et fœmina connubio copulati quandiu vivunt inseparabiliter perseverent, nec liceat, excepta causa fornicationis, a conjuge conjugem dirimi[5]. Hoc enim custoditur in Christo et Ecclesia, ut vivens cum vivente in æternum nullo divortio separetur. Cujus Sacramenti tanta observa-

[1] I Cor. XI, 3. — [2] Coloss. III, 18. — [3] I Petr. III, 6. — [4] Ephes. V, 2. — [5] Matth. V, 32.

tio est in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus[1], hoc est, in Ecclesia Christi, quibusque fidelibus conjugatis, qui sine dubio membra sunt Christi, ut, cum filiorum procreandorum causa vel nubant fœminæ vel ducantur uxores, nec sterilem conjugem fas sit relinquere, ut alia fœcunda ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege hujus sæculi, ubi interveniente repudio sine crimine conceditur cum aliis alia copulare connubia; quod etiam sanctum Moysen Dominus, propter duritiam cordis illorum, Israëlitis permisisse testatur: sed lege Evangelii reus est adulterii; sicut etiam illa si alteri nupserit[2]. Usque adeo manent inter viventes semel inita jura nuptiarum, ut potius sint inter se conjuges qui ab alterutro separati sunt, quam cum his quibus aliis adhæserunt. Cum aliis quippe adulteri non essent, nisi ad alterutrum conjuges permanerent. Denique mortuo viro cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium potest cum quo prius adulterium fuit. Ita manet inter viventes quiddam conjugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostatæ anima velut de conjugio Christi recedens etiam fide perdita sacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit. Redderetur enim procul dubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet autem qui recesserit ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii.

XII. Quibus vero placuerit ex consensu, ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit ut inter illos vinculum conjugale rumpatur: imo firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiusque servanda sunt, non voluptariis nexibus corporum, sed voluntariis affectibus animorum. Neque enim

[1] Psal. XLVII, 2. — [2] Matth. XIX, 8.

fallaciter ab Angelo dictum est ad Joseph : « Noli timere » accipere Mariam conjugem tuam[1]. » Conjux vocatur ex prima fide desponsationis, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus : nec perierat, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat carnis ulla commixtio. Erat quippe illa virgo ideo et sanctius et mirabilius jucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, [prole dispar, fide compar.] Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, et non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus, [utrumque mente, non carne. Sive tamen ille pater sola mente, sive illa mater et carne, parentes tamen ambo humilitatis ejus, non sublimitatis ; infirmitatis, non divinitatis. Neque enim mentitur Evangelium, ubi legitur : « Et erat pater ejus et mater mirantes » super his quæ dicebantur de illo[2]. » Et alio loco : « Et » ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem[3]. » Item paulo post : « Et dixit mater ejus ad illum, Fili, » quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes » quærebamus te[4]. » At ille ut ostenderet habere se præter illos patrem, qui eum genuit præter matrem, respondit eis. « Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia » in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse[5]? » Et rursum, ne hoc dicto parentes illos negasse putaretur, Evangelista secutus adjunxit : « Et ipsi non intellexerunt ver» bum quod locutus est ad illos, et descendit cum eis, et » venit Nazareth, et erat subditus illis. » Quibus subditus nisi parentibus? Quis autem subditus, nisi Jesus Christus, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[6]? Cur ergo illis subditus, qui longe infra formam Dei erant, nisi quia semetipsum exinanivit formam

[1] Matth. I, 20. — [2] Luc. II, 33. — [3] Ibid. 41. — [4] Ibid. 48. — [5] Ibid. 49 et seqq. — [6] Philip. II, 6.

servi accipiens, cujus formæ parentes erant? Sed cum illo non seminante illa peperisset, profecto nec ipsius formæ servi parentes ambo essent, nisi inter se etiam sine carnis commixtione conjuges essent. Unde et series generationum, cum parentes Christi connexione successionis commemorantur, usque ad Joseph potius sicut factum est, fuerat perducenda[1]; ne in illo conjugio, virili sexui utique potiori fieret injuria, cum veritati nihil periret, quia ex semine David, ex quo venturus prædictus est Christus, et Joseph erat et Maria.

XIII. Omne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum : fidem, quia nullum adulterium : sacramentum, quia nullum divortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa carnis pudenda concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati[2] : ut hinc etiam doceret, omnem quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati; quandoquidem sola quæ non inde nota est, non fuit caro peccati. Quamvis conjugalis concubitus qui fit intentione generandi, non sit ipse peccatum : quia bona voluntas animi, sequentem ducit, non ducentem sequitur corporis voluptatem ; nec humanum arbitrium trahitur subjugante peccato, cum juste redigitur in usum generandi plaga peccati. Hujus plagæ quidam pruritus in adulteriorum et fornicationum et quorumlibet stuprorum atque immunditiarum fœditatibus regnat ; in connubiorum vero necessitudinibus servit. Ibi de domino tali turpitudo damnatur, hic de pedissequo tali honestas verecundatur. Non est igitur hæc libido nuptiarum bonum, sed obscœnitas peccantium,

[1] Matth. I, 16, et Luc. III, 23 — [2] Rom. VIII, 3.

necessitas generantium, lasciviarum ardor, nuptiarum pudor. Cur ergo non conjuges maneant, qui ex consensu concumbere desinunt; si manserunt conjuges Joseph et Maria, qui concumbere nec cœperunt?

XIV. Hæc enim propagatio filiorum, quæ in sanctis patribus propter generandum et conservandum populum Dei, in quo prophetiam Christi præcedere oportuit, officiosissima fuit, nunc jam non habet illam necessitatem. Patet quippe jam ex omnibus gentibus spiritaliter gignendorum, undecumque carnaliter nati fuerint, copia filiorum. Et quod scriptum est : « Tempus amplectendi, et tempus » continendi ab amplexu [1]; » per illud atque hoc tempus agnoscitur distributum. Illud quippe fuit amplectendi, hoc autem continendi ab amplexu.

XV. Itaque et Apostolus cum hinc loqueretur, ait : « Hoc autem dico, fratres, tempus breve est : reliquum » est, et ut qui habent uxores tanquam non habentes sint, » et qui flent tanquam non flentes, et qui gaudent tan- » quam non gaudentes, et qui emunt tanquam non possi- » dentes, et qui utuntur hoc mundo tanquam non utan- » tur : præterit enim figura hujus mundi. Volo vos sine » sollicitudine esse [2]. » Hæc omnia, ut exponendo aliquid hinc breviter dicam, sic existimo intelligenda. « Hoc, in- » quit, dico, fratres, tempus breve est : » non adhuc populus Dei propagandus est generatione carnaliter, sed jam regeneratione spiritaliter colligendus. « Reliquum est ergo, ut et qui habent uxores, » non carnali concupiscentiæ subjugentur; « Et qui flent tristitia præsentis mali, gaudeant spe futuri boni; et qui gaudent propter temporale aliquod commodum, timeant æternum judicium; et qui emunt, sic habendo possideant, ut amando non hæreant; et qui utuntur hoc mundo, » transire se cogitent, non manere. « Præ-

[1] Eccle. III, 5. — [2] I Cor. VII, 29.

terit enim figura hujus mundi. Volo vos, inquit, sine sollicitudine esse : » hoc est, volo sursum cor in his quæ non prætereunt, vos habere. Deinde subjungit et dicit : « Qui sine » uxore est, cogitat ea quæ sunt Domini, quomodo placeat » Domino : qui autem matrimonio junctus est, cogitat quæ » sunt mundi, quomodo placeat uxori[1]. « Atque ita quodam modo exponit quod supra dixerat : « Qui habent uxores, » tanquam non habentes sint. » Qui enim sic habent uxores, ut cogitent ea quæ sunt Domini, quomodo placeant Domino, nec in his quæ sunt mundi, cogitent placere uxoribus, tanquam non habentes sunt. Quod facilius fit, quando et uxores tales sunt, ut eis mariti non ideo placeant, quia divites, quia sublimes, quia genere nobiles, quia carne amabiles : sed quia fideles, quia religiosi, quia pudici, quia viri boni sunt.

XVI. Verum in conjugatis, ut hæc optanda atque laudanda, sic alia toleranda sunt, ne in damnabilia flagitia, id est, in fornicationes vel adulteria corruatur. Propter quod vitandum malum, etiam illi concubitus conjugum, qui non fiunt causa generandi, sed victrici concupiscentiæ serviunt, in quibus jubentur non fraudare invicem, ne tentet eos Satanas propter intemperantiam suam non quidem secundum imperium præcipiuntur, tamen secundum veniam conceduntur. Sic enim scriptum est : « Uxori vir » debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier » sui corporis potestatem non habet, sed vir : similiter » autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mu- » lier. Nolite invicem fraudare, nisi ex consensu ad tem- » pus, ut vacetis orationi ; et iterum ad idipsum estote : ne » tentet vos Satanas propter intemperantiam vestram. Hoc » autem dico secundum veniam, non secundum impe- » rium[2]. » Ubi ergo venia danda est, aliquid esse culpæ

[1] I Cor. VII, 32. — [2] Ibid. 3 et seqq.

nulla ratione negabitur. Cum igitur culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui proprie nuptiis imputandus est, quid secundum veniam concedit Apostolus, nisi quod conjuges, dum se non continent, debitum ab alterutro carnis exposcunt, non voluntate propaginis, sed libidinis voluptate? Quæ tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, sed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc sunt laudabiles nuptiæ, quia et illud quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. Neque enim etiam iste concubitus quo servitur concupiscentiæ, sic agitur, ut impediatur fœtus, quem postulant nuptiæ.

XVII. Sed tamen aliud est, non concumbere nisi sola voluntate generandi, quod non habet culpam; aliud, carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter conjugem, quod venialem habet culpam. Quia etsi non causa propagandæ prolis concumbitur, non tamen hujus libidinis causa propagationi prolis obsistitur, sive voto malo, sive opere malo. Nam qui hoc faciunt quamvis vocentur conjuges, non sunt, nec ullam nuptiarum retinent veritatem, sed honestum nomen velandæ turpidini obtendunt. Produntur autem quando eo usque progrediuntur, ut exponant filios, qui nascuntur invitis. Oderunt enim nutrire vel habere, quos gignere metuebant. Itaque cum in suos sævit, quos nolens genuit tenebrosa iniquitas, clara iniquitate in lucem promitur, et occulta turpitudo manifesta crudelitate convincitur. Aliquando eo usque pervenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procuret; et si nihil valuerit, conceptos fœtus aliquo modo intra viscera extinguat ac fundat, volendo suam prolem prius interire quam vivere; aut si in utero jam vivebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo tales sunt, conjuges non sunt: et si ab initio tales

fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius convenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodam modo meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

XVIII. Quia igitur nuptiæ tales esse non possunt, quales primorum hominum, si peccatum non præcessisset, esse potuerunt; sint tales quales sanctorum patrum fuerunt, ut pudenda carnis concupiscentia, quæ in paradiso nec ante peccatum fuit, nec post peccatum esse permissa est : quia necesse est in corpore mortis hujus ut sit, non ei serviatur, sed ipsa potius non nisi ad propagandam prolem servire cogatur. Aut quia hoc tempus, quod jam esse diximus continendi ab amplexu [1], non habet hujus officii necessitatem, adjacente undique omnibus gentibus tanta sterilitate gignendorum spiritaliter filiorum ; illud potius excellentis continentiæ bonum. « Qui potest capere, » capiat [2]. » Qui vero id capere non potest, « et si acceperit uxorem, non peccat [3] : » et fœmina « si se non con» tinet, nubat. Bonum est enim homini mulierem non » tangere [4]. » Verum quia « non omnes capiunt verbum » hoc, sed quibus datum est ; restat ut propter fornica» tiones unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæ» que virum suum habeat [5] : » ac si infirmitas incontinentiæ, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipiatur honestate nuptiarum. Quod enim ait Apostolus de fœminis : « Volo » igitur juniores nubere [6] : » hoc et de maribus dici potest : Volo juniores uxores ducere : ut ad utrumque sexum pertineat, » filios procreare, patres et matres-familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia [7]. »

XIX. In nuptiis tamen bona nuptialia diligantur, proles, fides, sacramentum. Sed proles, non ut nascatur tantum,

[1] Eccle. III. — [2] Matth. XIX, 11. — [3] I Cor. VII, 28. — [4] Ibid. 1. — [5] Matth. XIX, 11. — [6] I Cor. VII, 2. — [7] I Tim. V, 14.

verumetiam ut renascatur : nascitur namque ad pœnam, nisi renascatur ad vitam. Fides autem, non qualem habent inter se etiam infideles zelantes carnem. Quis enim vir, quamlibet impius, vult adulteram uxorem ? Aut quæ mulier, quamlibet impia, vult adulterum virum ? Hoc in connubio bonum naturale est quidem, carnale tamen. Sed membrum Christi conjugis adulterium conjugi debet timere, non sibi ; et a Christo sperare fidei præmium, quam exhibet conjugi. Sacramentum vero, quod nec separati nec adulterati amittunt, conjuges concorditer casteque custodiant. Solum est enim quod etiam sterile conjugium tenet jure pietatis, jam spe fœcunditatis amissa propter quam fuerat copulatum. Hæc bona nuptialia laudet in nuptiis, qui laudare vult nuptias. Carnis autem concupiscentia non est nuptiis imputanda, sed toleranda. Non est enim ex naturali connubio veniens bonum, sed ex antiquo peccato accidens malum.

XX. Propter hanc ergo fit, ut etiam de justis et legitimis nuptiis filiorum Dei, non filii Dei, sed filii sæculi generentur : quia et ii qui generant, si jam regenerati sunt, non ex hoc generant ex quo filii Dei sunt, sed ex quo adhuc filii sæculi. Dominica quippe sententia est : « Filii hujus » sæculi generant, et generantur[1]. » Ex quo itaque sumus adhuc filii hujus sæculi, exterior homo noster corrumpitur[2], ex hoc et hujus sæculi filii generantur, nec filii Dei nisi regenerentur fiunt[3] : sed ex quo sumus filii Dei, interior de die in diem renovatur. Quamvis et ipse exterior per lavacrum regenerationis sanctificatus sit, et spem futuræ incorruptionis acceperit, propter quod et templum Dei merito dicitur : « Corpora vestra, inquit Apostolus, » templum in vobis Spiritus sancti est, quem habetis a

[1] Luc. xx, 34. — [2] 2 Cor. iv, 16. — [3] Vide lib. II de Peccator. Merit. cap. 9.

» Deo : et non estis vestri ; empti enim estis pretio magno ; » glorificate ergo et portate Deum in corpore vestro [1]. » Hoc totum non solum propter præsentem sanctificationem, sed maxime propter illam spem dictum est, de qua idem alio loco dicit : « Sed et nos ipsi primitias Spiritus haben- » tes, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem » expectantes, redemptionem corporis nostri [2]. » Si ergo redemptio corporis nostri, secundum Apostolum, expectatur ; profecto quod expectatur, adhuc speratur, nondum tenetur. Unde adjungit et dicit : « Spe enim salvi facti » sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes. Quod enim » videt quis, quid sperat ? Si autem quod non videmus, » speramus, per patientiam expectamus. » Non itaque per hoc quod expectamus, sed per hoc quod toleramus, carnales filii propagantur. Absit ergo ut fidelis homo, cum audit ab Apostolo : « Diligite uxores vestras [3], » concupiscentiam carnis diligat in uxore, quam nec in se ipso debet diligere, audiens alterum Apostolum : « Nolite diligere » mundum, nec ea quæ in mundo sunt : quisquis dilexerit » mundum, non est charitas Patris in illo : quia omnia » quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, et con- » cupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est » a Patre, sed ex mundo est. Et mundus transibit, et » concupiscentia ejus. Qui autem fecerit voluntatem Dei, » manet in æternum, sicut et Deus manet in æter- » num [4]. »

XXI. Ex hac igitur concupiscentia carnis quod nascitur, utique mundo non Deo nascitur : Deo autem nascitur, cum ex aqua et spiritu renascitur. Hujus concupiscentiæ reatum regeneratio sola dimittit : ac per hoc generatio trahit. Ergo quod generatum est, regeneretur ut similiter,

[1] I Cor. VI, 19. — [2] Rom. VIII, 23. — [3] Coloss. III, 19. — [4] I Joan. II, 15.

quia non potest aliter, quod tractum est remittatur. Ut enim quod dimissum est in parente trahatur in prole, miris quidem modis fit, sed tamen fit. Hæc invisibilia et infidelibus incredibilia, sed tamen vera, ut haberent aliquod visibile exemplum, hoc in quibusdam arbustis divina providentia procuravit. Cur enim non credamus, propter hoc esse institutum, ut ex oliva nascatur oleaster? An credendum non est, in aliqua re quæ creata est ad usus hominum, Creatorem providisse et instituisse, quod ad generis humani valeret exemplum? Mirum est ergo quemadmodum a peccati vinculo per gratiam liberati, gignant tamen eodem vinculo obstrictos, quos eodem modo oporteat liberari : fatemur, mirum est. Sed quod lateret fœtus oleastrorum etiam in seminibus olearum, quando et hoc crederetur, nisi experientia probaretur? Proinde sicut gignitur ex oleastri semine oleaster, et ex oleæ semine non nisi oleaster, cum inter oleastrum et oleam plurimum distet : ita gignitur et de carne peccatoris et de carne justi, uterque peccator, quamvis inter peccatorem et justum plurimum distet. Gignitur autem peccator actu adhuc nullus, et ortu novus, sed reatu vetus : homo a creatore, captivus a deceptore, indigens redemptore. Sed quæritur quomodo trahi possit captivitas prolis, etiam de parentibus jam redemptis. Et quia non facili ratione indagatur, nec sermone explicatur, ab infidelibus non creditur : quasi et illud quod de oleastro et de olea diximus, ut generis dissimilis sit fætus similis, facile aliqua invenit ratio vel explicat sermo. Sed hoc ab eo qui experiri voluerit, cerni potest : sit ergo in exemplo, unde et illud credatur quod cerni non potest.

XXII. Non enim fides dubitat christiana, quam novi hæretici oppugnare cœperunt, et eos qui lavacro regenerationis abluuntur, redimi de diaboli potestate : et eos qui

nondum tali regeneratione redempti sunt, etiam parvulos filios redemptorum sub ejusdem diaboli esse potestate captivos, nisi et ipsi eadem Christi gratia redimantur. Ad omnes namque pertinere non dubitamus ætates, illud de quo Apostolus loquitur beneficium Dei : « Qui eruit nos » de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii » charitatis suæ[1]. » Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est, a potestate diaboli et angelorum ejus, quisquis erui cum baptizantur negaverit parvulos, ipsorum Ecclesiæ sacramentorum veritate convincitur, quæ nulla hæretica novitas in Ecclesia Christi auferre vel permittitur, regente atque adjuvante capite totum corpus suum, pusillos cum magnis. In veritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in parvulis : eique renuntiant, quia per sua non possunt, per corda et ora gestantium ; ut eruti a potestate tenebrarum in regnum sui Domini transferantur. Quid ergo in eis est, per quod in potestate diaboli teneantur, donec eruantur inde per sacramentum baptismatis Christi? quid est, nisi peccatum? Non enim aliud invenit diabolus, unde posset humanam suo juri mancipare naturam, quam bonam bonus auctor instituit. Nullum autem peccatum parvuli in sua vita proprium commiserunt. Remanet igitur originale peccatum, per quod sub diaboli potestate captivi sunt, nisi inde lavacro regenerationis et Christi sanguine redimantur, et transeant in regnum redemptoris sui, frustrata potestate captivatoris sui, et data potestate qua fiant ex filiis hujus sæculi filii Dei[2].

XXIII. Jam nunc si quodam modo interrogemus bona illa nuptialia, unde ab eis potuerit peccatum in parvulos propagari; respondebit nobis operatio propagandæ prolis, Ego in paradiso magis felix essem, si peccatum non fuis-

[1] Coloss. I, 13. — [2] Joan. I, 12.

set admissum. Ad me namque pertinet illa benedictio Dei, « Crescite et multiplicamini [1]. » Ad hoc opus bonum diversi sexus diversa membra sunt condita, quæ quidem ante peccatum jam erant, sed pudenda non erant. Respondebit pudicitiæ fides, Si peccatum non fuisset, quid me in paradiso securius esse potuisset, ubi nec stimularet mea, nec alterius me libido tentaret. Respondebit etiam connubii sacramentum, De me ante peccatum dictum est in paradiso, « Relinquet homo patrem et matrem, et » adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una [2]. » Quod magnum sacramentum dicit Apostolus in Christo et in Ecclesia [3]. Quod ergo est in Christo et in Ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque viris atque uxoribus minimum, sed tamen conjunctionis inseparabilis sacramentum. Quid horum est in nuptiis. unde peccati vinculum transiret in posteros? Nempe nihil : et certe his tribus bonis perfecte se haberet bonitas nuptiarum, quibus bonis etiam nunc bonæ sunt nuptiæ.

XXIV. Porro autem si interrogetur illa carnis concupiscentia, qua pudenda facta sunt, quæ prius pudenda non fuerant; nonne respondebit, se in membris hominis post peccatum esse cœpisse [4]? Et ideo legem peccati verbis apostolicis nuncupatam, quod hominem sibi subditum fecerit, quia Deo suo subditus esse noluit : seque esse de qua et primi conjugati tunc erubuerunt [5], quando pudenda texerunt, et nunc omnes erubescunt, quando ad concumbendum secreta conquirunt, neque hujus operis testes audent habere vel filios, quos inde genuerunt. Cui verecundiæ naturali Cynicorum error philosophorum mirabili impudentia reluctatus est : quandoquidem hoc, quoniam licitum esset honestumque, cum conjuge palam

[1] Gen. I, 28. — [2] Id. II, 24. — [3] Ephes. V, 32. — [4] Rom. VII, 23. — [5] Gen. III, 7.

faciendum essse censebant. Unde merito immunditia hujus impudentiæ caninum nomen accepit : ex hoc quippe Cynici nuncupati sunt.

XXV. Hæc omnino concupiscentia, hæc lex peccati habitans in membris, cui lex justitiæ vetat obedire, dicente Apostolo, « Non ergo regnet peccatum in vestro » mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, neque » exhibueritis membra vestra arma iniquitatis peccato[1] : » hæc, inquam, concupiscentia, quæ solo sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum regeneratione trajicit in posteros, nisi ab illo et ipsi regeneratione solvantur. Nam ipsa quidem concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atque ut ea perpetrent, a regina mente membra non dantur : ut si non fit quod scriptum est, « Non concupiscas[2]? » fiat saltem quod alibi legitur, « Post concupiscentias tuas non eas[3] : » Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod et peccato facta est, et peccatum si vicerit facit; reatus ejus valet in generato : quem reatum Christi gratia per remissionem omnium peccatorum in regenerato, si ad mala opera ei quodam modo jubenti non obediat, valere non sinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum jam in regeneratis non sit ipsa peccatum : sicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua; et manus vocatur scriptura, quam facit manus. Itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum si vincit facit : sicut vocatur frigus pigrum, non quod a pigris fiat, sed quod pigros faciat.

XXVI. Hoc generi humano inflictum vulnus a diabolo, quidquid per illud nascitur, cogit esse sub diabolo, tanquam de suo frutice fructum jure decerpat : non quod ab illo sit natura humana, quæ non est nisi ex Deo, sed vi-

[1] Rom. VI, 12. — [2] Exod. XX, 17. — [3] Eccli. XVIII, 30.

tium quod non est ex Deo. Non enim propter se ipsam, quæ laudabilis est; quia opus Dei est; sed propter damnabile vitium, quo vitiata est, natura humana damnatur. Et propter quod damnatur, propter hoc et damnabili diabolo subjugatur : quia et ipse diabolus spiritus immundus est, et utique bonum quod spiritus, malum quod immundus; quoniam spiritus, est natura, immundus est vitio : quorum duorum illud a Deo est, hoc ab ipso. Non itaque tenet homines, sive majoris, sive infantilis ætatis, propter quod homines sunt, sed propter quod immundi sunt. Qui ergo miratur quia creatura Dei subditur diabolo, non miretur : subditur enim creatura Dei creaturæ Dei, minor majori, quia homo angelo; nec tamen propter naturam, sed propter vitium, quia immundus immundo. Hic est fructus ejus ex antiqua immunditiæ stirpe, quam plantavit in homine, majores quidem pœnas ultimo judicio, quanto est immundior, ipse passurus : verumtamen et quibus in illa damnatione tolerabilius erit, huic sunt subditi velut principi auctorique peccati; quia nulla erit damnationis causa, nisi peccatum.

XXVII. Quapropter natos non ex bono quo bonæ sunt nuptiæ, sed ex malo concupiscentiæ, quo bene quidem utuntur nuptiæ, de quo tamen erubescunt et nuptiæ, reos diabolus parvulos tenet. Quia cum sint ipsæ honorabiles in omnibus ad eas proprie pertinentibus bonis, etiam si thorum habeant immaculatum, non solum a fornicationibus et adulteriis, quæ sunt flagitia damnabilia, verum etiam ab illis excessibus concumbendi,[1] qui non fiunt causa prolis voluntate dominante, sed causa voluptatis vincente libidine, quæ sunt in conjugibus peccata venialia : tamen cum venturum fuerit ad opus generandi, ipse ille licitus, honestusque concubitus, non potest esse fine

[1] Hebr. XIII, 4.

ardore libidinis, ut peragi possit quod rationis est, non libidinis. Qui certe ardor, sive sequatur, sive præveniat voluntatem, non tamen nisi ipse quodam quasi suo imperio movet membra, quæ moveri voluntate non possunt : atque ita se indicat non imperantis famulum, sed inobedientis supplicium voluntatis, nec libero arbitrio, sed illecebroso aliquo stimulo commovendum, et ideo pudendum. Ex hac carnis concupiscentia, quæ licet in regeneratis jam non deputetur in peccatum, tamen naturæ non accidit nisi de peccato : ex hac, inquam, concupiscentia carnis, tanquam filia peccati, et quando illi ad turpia consentitur, etiam peccatorum matre multorum, quæcumque nascitur proles, originali est obligata peccato, nisi in illo renascatur, quem sine ista concupiscentia virgo concepit : propterea quando nasci est in carne dignatus, sine peccato solus est natus.

XXVIII. Si autem quæritur, quomodo ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo universorum facta est remissio peccatorum; quandoquidem per ipsam seminatur, et cum ipsa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati; aut certe si in parente baptizato potest esse et peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit : ad hæc respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur. Quamvis autem reatu suo jam soluto, manet tamen, donec sanetur omnis infirmitas nostra proficiente renovatione interioris hominis de die in diem, cum exterior induerit incorruptionem[1]. Non enim substantialiter manet, sicut aliquod corpus, aut spiritus : sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor. Non ergo aliquid remanet, quod non remittatur; cum fit, sicut scriptum est, « propitius Dominus omnibus iniqui-

[1] 2 Cor. IV, 16; I Cor. XV, 53.

» tatibus nostris : » sed donec fiat et quod sequitur, « Qui » sanat omnes languores tuos, qui redimit de corruptione » vitam tuam[1]; » manet in corpore mortis hujus carnalis concupiscentia. Cujus vitiosis desideriis ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, ne regnet peccatum in nostro mortali corpore[2]. [Quæ tamen concupiscentia quotidie minuitur in proficientibus et continentibus, accedente etiam senectute multo maxime. Qui vero ei nequiter serviunt, tantas in eis vires accipit, ut plerumque jam ætate deficientibus membris, eisdemque partibus corporis ad illud opus moveri minus valentibus, turpius et procacius insanire non desinat.]

XXIX. In eis ergo qui regenerantur in Christo cum remissionem accipiunt prorsus omnium peccatorum, utique necesse est, ut reatus etiam hujus licet adhuc manentis concupiscentiæ remittatur, ut in peccatum, sicut dixi, non imputetur. Nam sicut eorum peccatorum quæ manere non possunt quoniam cum fiunt prætereunt, reatus tamen manet, et nisi remittatur, in æternum manebit : sic illius[3], quando remittitur, reatus aufertur. Hoc est enim, non habere peccatum, reum non esse peccati. Nam si quisquam, verbi gratia, fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatum; quamvis illud quod admisit jam non sit, quia cum tempore quo factum est præteriit. Nam si a peccando desistere, hoc esset non habere peccata, sufficeret, ut hoc nos moneret Scriptura : « Fili, peccasti? non adjicias iterum. » Non autem sufficit sed addidit, « et de pristinis » deprecare, ut tibi remittantur[4]. » Manent ergo, nisi remittantur. Sed quomodo manent, si præterita sunt; nisi

[1]Psal. CII, 3. — [3] Rom VI, 12. — [3] *Subaudi* concupiscentiæ. — [4] Eccle. XXI, 20.

quia præterierunt actu, manent reatu? Sic itaque fieri e contrario potest, ut etiam illud maneat actu, prætereat reatu.

XXX. Agit enim aliquid concupiscentia carnis, et quando ei non exhibetur vel cordis assensus ubi regnet, vel membra velut arma quibus impleatur quod jubet. Agit autem, quid, nisi ipsa desideria mala et turpia? Non enim si bona et licita essent, eis obedire prohiberet Apostolus, dicens, « Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obe» diendum desideriis ejus[1]. » Non enim ait, ad habenda desideria ejus; sed, « ad obediendum desideriis ejus : » ut quoniam sunt in aliis majora, in aliis minora, prout quisque in hominis interioris novitate profecerit, in hoc agonem justitiæ pudicitiæque servemus, ne illis obediamus. Ut tamen nec ipsa sint desideria, velle debemus, etiam si in corpore mortis hujus id obtinere non possumus. Hinc enim et alio loco idem Apostolus loquens velut ex suæ personæ introductione nos instruit, dicens, « Non » enim quod volo, hoc ago, sed quod odi illud facio[2] : » id est, concupisco : quia et hoc nollet facere, ut esset omni ex parte perfectus. » Si autem quod nolo, inquit, hoc » facio, consentio legi quoniam bona : » quia hoc et illa non vult, quod et ego nolo. Non vult enim ut concupiscam, quæ dicit, « Non concupisces[3] : » et ego nolo concupiscere. In hoc itaque consentiunt, voluntas legis, et mea. Verum quia concupiscere nolebat, et tamen concupiscebat, sed eidem concupiscentiæ nequaquam consentiendo serviebat, adjunxit atque ait, « Nunc autem jam » non ego operor illud, sed id quod in me habitat pecca» tum[4]. »

XXXI. Multum autem fallitur homo, qui consentiens concupiscentiæ carnis suæ, et quod illa desiderat decernens facere et statuens, putat sibi adhuc esse dicendum,

[1] Rom. VI, 12. — [2] Id. VII, 15. — [3] Exod. XX, 17. — [4] Rom. VII, 17.

« Non ego operor illud : » etiam si oderit quia consentit. Simul enim est utrumque, et ipse odit, quia malum esse novit; et ipse facit, quia facere statuit. Jam vero si et illud addat, quod Scriptura prohibet, dicens, « Neque » exhibueritis membra vestra arma iniquitatis peccato[1], » ut quod facere statuit in corde, etiam corpore compleat, et ideo dicat, « Non ego operor illud, sed quod habitat in » me peccatum[2], » quia cum id decernit et facit, displicet sibi, tantum errat, ut nec se ipsum agnoscat; quando cum ex toto ipse sit, et corde statuente et corpore implente, adhuc se ipsum esse non putat. Qui ergo dicit, « Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me pec» catum : » si tantummodo concupiscit, verum dicit; non si cordis consensione decernit, aut etiam corporis ministerio perficit.

XXXII. Deinde adjungit Apostolus, « Scio enim quia » non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum : velle » enim adjacet mihi, perficere autem bonum non inve» nio[3]. » Hoc ideo dictum est, quia tunc perficitur bonum, quando desideria mala nulla sunt : sicut tunc perficitur malum, quando malis desideriis obeditur. Quando autem sunt quidem, sed non eis obeditur; nec malum perficitur, quia non eis obeditur; nec bonum, quia sunt : sed fit ex aliqua parte bonum, quia concupiscentiæ malæ non consentitur; et ex aliqua parte remanet malum; quia vel concupiscitur. Ideo ergo Apostolus non ait facere bonum sibi non adjacere, sed perficere. Multum enim boni facit, qui facit quod scriptum est, « Post concupiscentias tuas » non eas[4] : » sed non perficit quia non implet quod scriptum est, « Non concupisces[5]. » Ad hoc ergo dixit lex, « Non concupisces, » ut nos in hoc morbo invenientes

[1] Rom. VI, 13. — [2] Id. VII. — [3] Ibid. 18 — [4] Eccli. XVIII, 30. — [5] Exod. XX, 17

jacere medicinam gratiæ quæreremus; et in eo præcepto sciremus et quo debeamus in hac mortalitate proficiendo conari, et quo possit a nobis in illa immortalitate beatissima perveniri : nisi enim quandoque perficiendum esset, nunquam jubendum esset.

XXXIII. Deinde repetens Apostolus, ut amplius commendet sententiam superiorem : « Non enim quod volo, » inquit, facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago. » Si autem quod nolo ego hoc facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. » Et sequitur : « Invenio ergo legem mihi, volenti facere, bonum; » quoniam malum mihi adjacet[1] : » hoc est, invenio legem mihi esse bonum volenti facere quod lex vult : quoniam non ipsi legi quæ dicit, « Non concupisces ; » sed mihi adjacet malum quod nolo, quia et nolens concupisco. « Condelector enim, inquit, legi Dei secundum interiorem hominem : video autem aliam legem in membris » meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me » sub lege peccati, quæ est in membris meis. » Ista condelectatio legi Dei secundum interiorem hominem, de magna nobis venit gratia Dei. In ea quippe interior homo noster renovatur de die in diem, cum in ea proficit perseveranter[2]. Non enim timor est torquens, sed amor libens. Ibi sumus veraciter liberi, ubi non delectamur inviti.

XXXVI. Verum illud quod ait, « Video autem aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ : » ipsa est ista de qua loquimur concupiscentia, lex peccati in carne peccati. Quod autem dixit, « Et captivantem me » sub lege peccati : » hoc est, sub se ipsa, « quæ est in mem» bris meis[3]. » Aut captivantem dixit, captivare conantem, id est, ad consentiendum implendumque cogentem : aut potius, quod non habet controversiam, captivantem

[1] Rom. VII, 19. — [2] 2 Cor, IV, 16. — [3] Rom. VII, 23.

secundum carnem, quam nisi teneret carnalis concupiscentia, quam legem peccati vocat, non utique in ea ullum illicitum desiderium, cui mens obedire non debeat, commoveret. Quod autem non ait, captivantem carnem meam; sed, « captivantem me : » hinc factum est, ut sensus hic alius quæreretur, et acciperemus « captivantem, » velut dixisset, captivare conantem. Sed cur non diceret, « captivantem me, » ubi vellet intelligi carnem suam? An non dictum est de Jesu, cum in monumento non fuisset caro ejus inventa, « Tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum[1]? » Num ideo non recte dictum est, quia non dictum est, carnem, vel corpus Domini mei; sed, « Dominum meum? »

XXXV. Quanquam paulo superius, et ipse Apostolus quomodo recte potuerit de carne sua dicere, « captivantem me, » satis evidenter aperuit. Cum enim dixisset: « Scio enim quia non habitat in me[2]: » idipsum exponens adjunxit, et ait, « hoc est, in carne mea bonum. » Hæc ergo captivatur sub lege peccati, in qua non habitat bonum, hoc est, caro. Carnem autem nunc appellavit, ubi est morbidus quidam carnis affectus; non ipsam corporis conformationem, cujus membra non adhibenda sunt arma peccato, id est, eidem ipsi concupiscentiæ, quæ hoc carnale nostrum captivum tenet. Nam quantum attinet ad ipsam corporalem substantiam atque naturam, in viris fidelibus, sive conjugatis, sive continentibus, jam templum Dei est. Attamen si omnino nihil carnis nostræ captivum teneretur, non quidem sub diabolo, quia et ibi facta est peccati remissio, ut peccatum non imputetur, quod proprie lex peccati vocatur; tamen sub ipsa lege peccati, hoc est, sub concupiscentia sua, nisi aliquantum teneretur caro nostra captiva, quomodo esset verum quod

[1] Joan. xx, 2. — [2] Rom. vii, 18. — [3] Id. vi, 13.

ait idem Apostolus : « Adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri[1]? » In tantum igitur adhuc expecatur redemptio corporis nostri, in quantum adhuc ex aliqua parte captivum est sub lege peccati. Unde et hic exclamans ait : « Infelix ego homo, quis me liberabit de » corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum » Dominum nostrum[2]. » Ubi quid intellecturi sumus, nisi quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam[3]? Cum ergo idipsum corpus jam incorruptibile recipietur, plena erit liberatio a corpore mortis hujus : a quo non lirantur, qui sunt ad pœnam resurrecturi. Ad corpus ergo mortis hujus intelligitur pertinere, ut alia lex in membris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupiscit adversus spiritum[4]; etsi mentem non subjuget, quia et spitus concupiscit adversus carnem : atque ita quamvis lex ipsa peccati captivum teneat aliquid carnis, unde resistat legi mentis; non tamen regnat in nostro licet mortali corpore, si non obeditur desideriis ejus. Solent enim et hostes adversus quos dimicatur, et inferiores esse in certamine, et victi aliquid tenere captivum : quod in nostra carne quamvis sub pecccati lege teneatur, tamen in spe redemptionis est; quia ipsa vitiosa concupiscentia nulla omnino remanebit, caro autem nostra ab ea peste morboque sanata, et tota immortalitate vestita, in æterna beatitudine permanebit.

XXXVI. Subjungit autem Apostolus, et dicit : « Igitur » ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi pec- » cati[5]. » Quod sic intelligendum est : « mente servio » legi Dei, » non consentiendo legi peccati; « carne au- » tem servio legi peccati[6], » habendo desideria peccati, quibus etsi non consentio, nondum tamen penitus careo.

[1] Rom. VIII, 23. — [2] Id. VII, 24. — [3] Sap. IX, 15. — [4] Gal. V, 17. — [5] Rom. VI, 12. — [6] Id. VII, 25.

Denique quid post hæc intulerit, attendamus: « Nulla » ergo, inquit, condemnatio est nunc his, qui sunt in » Christo Jesu [1]. » Etiam nunc, inquit, quando lex in membris repugnat legi mentis, et captivum aliquid tenet in corpore mortis hujus, nulla condemnatio est iis qui sunt in Christo Jesu. Audi quare: « Lex enim spiritus » vitæ, inquit, in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis. Liberavit, quomodo, nisi quia ejus reatum peccatorum omnium remissione dissolvit, ut quamvis adhuc maneat, et de die in diem magis magisque minuatur, in peccatum tamen non imputetur?

XXXVII. Hæc itaque remissio peccatorum quandiu non fit in prole, sic ibi est lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus cum illa sit, qui teneat æterni supplicii debitorem. Hoc enim trajicit parens in prolem carnalem, quod est [ipse carnaliter natus, non quod spiritaliter est renatus.] Quia idipsum quod carnaliter natus est, quamvis reatu soluto non impediat fructum ejus, tamen tanquam in semine olivæ latet, etiamsi propter remissionem peccatorum nihil oleo nocet, ei scilicet vitæ, qua secundum Christum, qui est appellatus ab oleo, id est, a chrismate, justus ex fide vivit [2]. Hoc autem quod in parente regenerato, tanquam in oleæ semine, sine ullo reatu, quia remissum est, tegitur; profecto in prole nondum regenerata, velut in oleastro, cum reatu habetur, donec etiam illic eadem gratia remittatur. Ex quo enim Adam ex olea tali, in qua nec semen erat hujusmodi, unde amaritudo nasceretur oleastri, in oleastrum peccando conversus est; quia tam magnum peccatum fuit, ubi magna fieret in deterius mutatio naturæ, totum genus humanum fecit oleastrum: ita ut, (quemadmodum nunc in ipsis videmus arboribus), si quid

[1] Rom. VIII, 1. — [2] Id. I, 17.

inde in oleam gratia divina convertit, ibi vitium primæ nativitatis, quod erat originale peccatum de carnali concupiscentia traductum et attraductum, remittatur, tegatur, non imputetur : insit tamen, unde oleaster nascatur, nisi et ipse in oleam eadem gratia renascatur.

XXXVIII. Beata itaque olea, cujus remissæ sunt iniquitates, et cujus tecta sunt peccata : beata, cui non imputavit Dominus peccatum[1]. Sed illud quod remissum tectum est et non imputatur, donec fiat in æternam immortalitatem plena mutatio, habet vim quamdam occultam, unde seminetur amarus oleaster, nisi et illic eadem Dei agricultura remittatur, tegatur, non imputetur. Non erit autem omnino aliquid vel in carnali semine vitiosum, cum eadem regeneratione, quæ nunc fit per sacrum lavacrum, usque in finem cuncta mala hominis purgante atque sanante, eadem caro per quam facta est anima carnalis, fiet spiritalis etiam ipsa, nullam legi mentis resistentem concupiscentiam carnis habitura, nihil carnalis seminis emissura. Sic enim accipiendum est quod ait idem Apostolus : « Christus dilexit Ecclesiam, et se ipsum tra» didit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lava» cro aquæ in verbo, ut exhiberet sibi ipse gloriosam Ec» clesiam, non habentem maculam aut rugam, aut ali» quid ejusmodi[2]. » Sic, inquam, hoc accipiendum est, ut eodem lavacro regenerationis et verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur atque sanentur, non solum peccata, quæ omnia nunc remittuntur in baptismo, sed etiam quæ posterius humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur : non ut baptisma quoties peccatur, toties repetatur; sed quia ipso quod semel datur, fit, ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid

[1] Psal. XXXI, 1. — [2] Ephes. V, 25.

enim prodesset vel ante baptismum pœnitentia, nisi baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet? In ipsa quoque Oratione Dominica, quæ quotidiana est nostra mundatio, quo fructu, quo effectu diceretur: « Dimitte » nobis debita nostra [1], » nisi ab eis qui baptizati sunt, diceretur? Itemque eleemosynarum largitas et beneficentia quantalibet, cui tandem ad dimittenda sua peccata prodesset, si baptizatus non esset? Postremo regni cœlorum ipsa felicitas, ubi non habebit Ecclesia maculam aut rugam aut aliquid ejusmodi, ubi nihil reprehensionis, nihil simulationis erit, ubi non solum reatus, sed nec concupiscentia erit ulla peccati, quorum erit, nisi baptizatorum?

XXXIX. Ac per hoc non solum omnia peccata, sed omnia prorsus hominum mala, christiani lavacri sanctitate tolluntur, quo mundat Ecclesiam suam Christus, ut exhibeat eam sibi, non in isto sæculo, sed in futuro, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi [2]. Nam qui modo eam talem esse dicunt, et tamen in illa sunt; quoniam et ipsi fatentur se habere peccata, si verum dicunt, profecto quoniam mundi non sunt a peccatis, habet in eis Ecclesia maculam: si autem falsum dicunt, quia corde duplici loquuntur, habet in eis Ecclesia rugam. Si autem se dicunt habere ista, non ipsam: ergo se non esse membra ejus, nec se ad corpus ejus pertinere fateantur ut etiam sua confessione damnentur.

XL. De hac autem concupiscentia carnis, quam curavimus a nuptialibus bonis tam prolixa disputatione distinguere, propter novos hæreticos, qui cum hæc reprehenditur calumniantur, quasi nuptiæ reprehendantur; ut scilicet eam tanquam bonum naturale laudando, suum

[1] Matth. VI, 12. — [2] Ephes. V, 25.

pestiferum dogma confirment, quo asserunt prolem quæ per illam nascitur, nullum trahere originale peccatum: de hac ergo carnis concupiscentia, beatus Ambrosius Mediolanensis episcopus, cujus sacerdotali ministerio lavacrum regenerationis accepi, sic breviter est locutus, cum exponens Isaïam prophetam, carnalem Christi nativitatem insinuaret: « Ideo, inquit, et quasi homo per universa » tentatus est, et in similitudine hominum cuncta susti- » nuit : sed quasi de Spiritu natus, abstinuit a peccato [1]. » Omnis enim homo mendax [2], et nemo sine peccato nisi » unus Deus. Servatum est igitur ut ex viro et muliere, » id est, per illam corporum commixtionem nemo videa- » tur expers esse delicti. Qui autem expers est delicti, » expers est etiam hujusmodi conceptionis [3]. » Numquidnam et sanctus Ambrosius nuptiarum bonitatem, ac non potius istorum hæreticorum, quamvis tunc nondum apparentium vanitatem, hujus suæ sententiæ veritate damnavit? Quod ideo commemorandum putavi, quia Pelagius sic laudat Ambrosium, ut dicat : « Beatus Ambrosius » episcopus, in cujus præcipue libris Romana elucet » fides; qui scriptorum inter Latinos flos quidam specio- » sus enituit, cujus fidem et purissimum in Scripturis » sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere [4].» Pœniteat ergo eum, quod sensit adversus Ambrosium; ne pœniteat eum quod sic laudavit Ambrosium. Habes librum et molestia longitudinis, et difficultate quæstionis quam mihi fuit ad dictandum, tam tibi ad legendum negotiosum, quibus particulis temporum te invenire potuit aut potuerit otiosum. Quem profecto, quantum me Dominus adjuvare dignatus est, elaboratum inter ecclesiasti-

[1] Hebr. IV, 15. — [2] Psal. CXV, 2. — [3] Ambrosius a Pelagio laudatus. — [4] Apud Ambros. lib. III pro libero Arbitrio.

eas curas meas, non tibi ingererem inter publicas tuas, nisi ab homine Dei qui te familiarius novit audissem, quod tam libenter legas, ut etiam nocturnas aliquas horas lectioni vigilanter impendas.

LIBER II[1].

Sententias Juliani, ex primo librorum quatuor, quos ille contra librum de Nuptiis et Concupiscentia priorem ediderat, incerti auctoris manu decerptas, et sibi Comite Valerio curante allatas, refellit Augustinus posteriore hoc libro: catholicum dogma de originali malo vindicat ab adversarii calumniis et argutiis, atque imprimis id a Manichæorum nefaria hæresi procul abesse demonstrat.

1. INTER militiæ tuæ curas et illustris personæ quam pro meritis gestas, actusque reipublicæ necessarios, fili dilectissime et honorande Valeri, tanto studio te adversus hæreticos in eloquia divina flagrare, satis dici non potest, quanta mentis jucunditate delecter. Itaque posteaquam legi litteras Sublimitatis Tuæ, quibus de libro quem ad te scripsi gratias agis; sed et admones, ut per fratrem et coepiscopum meum Alypium audiam, quid de quibusdam locis ejusdem libri hæretici disputationis assumant; ad hoc scribendum excitatus sum. Et quia non tantum relatu memorati mei fratris id didici, verumetiam prolatas ab eo chartulas legi, quas post ejus de Ravenna profectionem Romam mittere ipse curasti: ubi adversariorum po-

[1] Scriptus anno Christi 420. — [2] Vide præfat. Operis imperfecti contra Julian. et Epist. CCVII, ad Claudium.

tui vaniloquia reperire, ad ea respondere, adjuvante Domino, quanta possum veritate et Scripturarum divinarum auctoritate, proposui.

II. Chartula cui nunc respondeo, hoc titulo prænotatur: « Capitula de libro Augustini quem scripsit, contra quæ de libris pauca decerpsi. » Hic video, eum qui tuæ præstantiæ ista scripta direxit, de nescio quibus ea libris, causa, quantum existimo, celerioris responsionis, ne tuam differret instantiam, voluisse decerpere. Qui autem sint isti libri cum cogitarem, eos esse arbitratus sum, quorum mentionem Julianus fecit in Epistola [1] quam Romam misit, cujus exemplum simul ad me usque pervenit. Ibi quippe ait: « Dicunt etiam istas, quæ modo aguntur, nuptias a Deo institutas non fuisse, quod in libro Augustini legitur, contra quem ego modo quatuor libellis respondi. » Credo ex his libellis ista decerpta sunt: unde melius fortasse fuerat, ut universo ipsi operi ejus, quod quatuor voluminibus explicavit, redarguendo et refellendo nostra laboraret intentio; nisi et ego responsionem differre noluissem; sicut nec tu transmissionem scriptorum, quibus respondendum est, distulisti.

III. Verba ergo de libro meo tibi a me misso tibique notissimo ista posuit, quæ refutare conatus est. « Damnatores nos esse nuptiarum operisque divini, quo ex maribus et fœminis Deus homines creat, invidiosissime clamitant: quoniam dicimus eos, qui de tali commixtione nascuntur, trahere originale peccatum; eosque, de parentibus qualibuscumque nascantur, non negamus adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo [2]. » In his verbis meis testimonium Apostoli quod interposui prætermisit, cujus se premi magna mole sentiebat. Ego enim cum dixissem, homines natos trahere originale peccatum; mox hoc in-

[1] Vide lib. 1 Oper. imperf. cap. 18. — [2] Vide supra, lib. 1, cap. 1.

tuli quod Apostolus ait : « Per unum hominem peccatum » intravit in mundum , et per peccatum mors , et ita in » omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[1] : » quo testimonio , ut diximus , prætermisso cætera ille contexuit, quæ supra commemorata sunt. Novit enim quemadmodum soleant hæc verba apostolica, quæ prætermisit, accipere catholicorum corda fidelium : quæ verba tam recta et tanta luce fulgentia tenebrosis et tortuosis interpretationibus novi hæretici obscurare et depravare moliuntur.

IV. Deinde alia mea verba subtexuit, ubi dixit : « Nec advertunt, quod ita nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non potest accusari, sicut adulteriorum et fornicationum malum bono naturali, quod inde nascitur, non potest excusari. Nam sicut peccatum, sive hinc sive inde trahatur, opus est diaboli : sic homo, sive hinc sive inde nascatur, opus est Dei[2]. » Etiam hic ea prætermisit, in quibus aures catholicas timuit. Nam ut ad hæc verba veniretur, supra dictum erat a nobis : « Hoc ergo quia dicimus, quod antiquissima atque firmissima catholicæ fidei regula continetur, isti novelli et perversi dogmatis assertores, qui nihil peccati esse in parvulis dicunt, quod lavacro regenerationis abluatur, tanquam damnemus nuptias, et tanquam opus Dei, hoc est, hominem qui ex illis nascitur, opus diaboli esse dicamus, infideliter vel imperite calumniantur. » His ergo nostris prætermissis, sequuntur illa nostra quæ posuit, sicut supra scriptum est. In his itaque quæ prætermisit, hoc timuit, quia cuncta Ecclesiæ catholicæ pectora convenit, fidemque ipsam antiquitus traditam atque fundatam, clara quodam modo voce compellat, et adversus eos vehementissime permovet quod diximus, « quia nihil peccati esse

[1] Rom. v, 12. — [2] Vide supra, lib. I, cap. I.

in parvulis dicunt, quod lavacro regenerationis abluatur. » Omnes enim ad ecclesiam non propter aliud cum parvulis currunt, nisi ut in eis originale peccatum generatione primæ nativitatis attractum, regeneratione secundæ nativitatis expietur.

V. Deinde ad nostra superiora verba revertitur, quæ nescio cur repetat. « Eos autem qui de tali commixtione nascuntur, dicimus trahere originale peccatum ; eosque, de parentibus qualibuscumque nascantur, non negamus adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo [1]. » Hæc verba nostra et paulo ante jam dixerat. Deinde subjungit quod de Christo diximus, « qui de eadem sexus utriusque commixtione nasci noluit. » Sed etiam hic prætermisit quod ego posui, « ut per ejus gratiam de potestate eruti tenebrarum, in regnum illius, qui ex eadem sexus utriusque commixtione nasci noluit, transferantur. » Vide, obsecro te, quæ nostra verba vitavit, tanquam inimicus omnino gratiæ Dei, quæ venit per Jesum Christum Dominum nostrum. Scit enim ab illa Apostoli sententia, qua dixit de Deo Patre : « Qui eruit nos de potestate tene» brarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ, » improbissime et impiissime parvulos separari [2] : » ideo procul dubio verba ista prætermittere quam ponere maluit.

VI. Post hæc illud nostrum posuit, ubi diximus : « Hæc enim quæ ab impudentibus impudenter laudatur pudenda concupiscentia, nulla esset, nisi homo ante peccasset : nuptiæ vero essent, etiamsi nemo peccasset ; fieret quippe sine isto morbo seminatio filiorum [3]. » Huc usque ille verba mea posuit. Timuit enim quod adjunxi, « in corpore vitæ illius, sine quo nunc fieri non potest in corpore mortis hujus. » Et hic ut meam sententiam non finiret, sed eam

[1] Vide lib. 1 Oper. imperf. cap. 64. — [2] Coloss. 1, 13. — [3] Vide lib Oper. imperf. cap. 67.

quodam modo detruncaret, illud Apostoli testimonium formidavit, ubi ait : « Miser ego homo, quis me liberabit » de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum Chris- » tum Dominum nostrum [1] : » Non enim erat corpus mortis hujus in paradiso, ante peccatum, propter quod diximus, « in corpore vitæ illius quæ ibi erat, sine isto morbo seminationem fieri potuisse filiorum, sine quo nunc in corpore mortis hujus fieri non potest. » Ut autem ad istam commemorationem humanæ miseriæ et divinæ gratiæ veniret Apostolus, supra dixerat : «Video aliam legem » in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et capti- » vantem me in lege peccati, quæ est in membris meis[2]. » Post » hæc autem verba exclamavit : « Miser ego homo quis me » liberabit de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Jesum » Christum Dominum nostrum. » In corpore igitur mortis hujus, quale in paradiso ante peccatum fuit, profecto non erat alia lex in membris nostris repugnans legi mentis nostræ : quia et quando nolumus, et quando non consentimus, nec ei membra nostra ut impleat quod appetit exhibemus, habitat tamen in eis, et mentem resistentem repugnantemque sollicitat : ut ipse conflictus, etiamsi non sit damnabilis, quia non perficit iniquitatem ; sit tamen miserabilis, quia non habet pacem. Satis igitur admonuerim, sic istum verba mea velut refellenda sibi proponere voluisse, ut alicubi mediis detractis, sententias interrumperet ; alicubi extremis non additis decurtaret : et cur hoc fecerit, sufficienter ostenderim.

VII. Nunc ad ea quæ sicut voluit, nostra proposuit, quæ sua opposuerit, videamus. Sequuntur enim jam verba ejus ; et sicut iste insinuavit qui tibi chartulam misit, prius aliquid de præfatione conscripsit, procul dubio librorum illorum de quibus pauca decerpsit. Id

[1] Rom. VII, 24. — [2] Ibid. 23.

autem ita sese habet[1] : « Doctores, inquit, nostri temporis, frater beatissime, et nefariæ quæ adhuc fervet, seditionis auctores, ad hominum, quorum sanctis studiis uruntur, contumelias et exitium decreverunt per ruinam totius Ecclesiæ pervenire : non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum ostenderunt gloriam nisi cum catholica religione non potuisse convelli. Nam si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cœlestianus et Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi ; et dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt ; instar ferarum, quæ circumdantur pinnis, ut cogantur in retia ; quibus quoniam deest ratio, in verum exitium vana formidine contruduntur. »

VIII. Non est ita ut loqueris, quicumque ista dixisti ; non est ita : multum falleris, vel fallere meditaris : non liberum negamus arbitrium ; sed, « Si vos Filius liberaverit, ait Veritas, tunc vere liberi eritis[3]. » Hunc vos invidetis liberatorem, quibus captivis vanam tribuitis libertatem. « A quo enim quis devictus est, sicut dicit » Scriptura, huic servus addictus est[2] : » nec quisquam nisi per gratiam liberatoris isto solvitur vinculo servitutis, a quo est hominum nullus immunis. « Per unum quippe » hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[4]. » Sic est ergo Deus nascentium conditor, ut omnes ex uno eant in condemnationem, quorum non fuerit renascentium liberator. Ipse quippe dictus est figulus, ex eadem massa faciens aliud vas in honorem secundum misericordiam, aliud in contumeliam secundum judicium[5] : cui cantat Ecclesia : « Misericordiam et judi-

[1] Vide lib. I Oper. imperf. cap. 73. — [2] Joan. VIII, 36. — [3] 2 Petr. II, 19. — [4] Rom. V, 12. — [5] Id. IX, 21.

» cium [1]. » Non itaque sicut te atque alios fallens loqueris : « Si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum » esse nascentium conditorem dixerit, Cœlestianus et Pe- » lagianus vocatur [2] : » ista quippe catholica fides dicit. Sed si quis ad colendum recte Deum, sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium ; et quisquis ita dicit Deum nascentium conditorem , ut parvulorum neget a potestate diaboli redemptorem, ipse Pelagianus et Cœlestianus vocatur. Liberum itaque in hominibus esse arbitrium, et Deum esse nascentium conditorem, utrique dicimus ; non hinc estis Cœlestiani et Pelagiani : liberum autem esse quemquam ad agendum bonum sine adjutorio Dei, et non erui parvulos a potestate tenebrarum [2], et sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis ; hinc estis Cœlestiani et Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, ut operias proprium crimen, unde vobis inditum est nomen ; atque ut nefario vocabulo terreas imperitos, dicis : « Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi ? »

IX. Audi ergo breviter, qui in ista quæstione versetur. Catholici dicunt humanam naturam a creatore Deo bono conditam bonam, sed peccato vitiatam medico Christo indigere. Manichæi dicunt humanam naturam, non a Deo conditam bonam peccatoque vitiatam, sed ab æternarum principe tenebrarum de commixtione duarum naturarum, quæ semper fuerunt, una bona et una mala, hominem creatum. Pelagiani et Cœlestiani dicunt humanam naturam a bono Deo conditam bonam, sed ita esse in nascentibus parvulis sanam, ut Christi non habeant necessariam in illa ætate medicinam. Agnosce igitur in tuo dogmate nomen tuum, et Catholicis a quibus confutaris, desine

[1] Psal. c, 1. — [2] Vide lib. iii Oper. imperf. cap. 101. — [3] Coloss. i, 13.

objicere et dogma et nomen alienum. Nam veritas utrosque redarguit; et Manichæos, et vos. Manichæis enim dicit : « Non legistis quia qui ab initio fecit hominem, » masculum et fœminam fecit eos ? et dixit : Propter hoc » relinquet homo patrem et matrem; et adhærebit uxori » suæ, et erunt duo in carne una : itaque jam non sunt » duo, sed una caro. Quid ergo Deus conjunxit, homo » non separet [1]. » Ita quippe ostendit et hominum conditorem, et conjugum copulatorem Deum, adversus Manichæos, qui utrumque horum negant. Vobis autem dicit : « Venit filius hominis quærere et salvare quod perierat [2]. » Sed vos, egregii Christiani, respondete Christo : Si quod perierat quæreret salvare venisti, ad parvulos non venisti; isti nec perierant, et salvi nati sunt : vade ad majores, de verbis tuis tibi præscribimus : « Non est opus sanis medi» cus, sed male habentibus [3]. » Ita fit, ut Manichæus qui homini commixtam dicit esse naturam malam, velit inde saltem salvari a Christo animam bonam : tu vero in parvulis, cum salvi sint corpore, nihil a Christo salvandum esse contendis. Ac per hoc Manichæus quidem naturam humanam detestabiliter vituperat; sed tu crudeliter laudas. Quicumque enim tibi crediderint laudatori, infantes suos non offerrent salvatori. Tam scelerata sentienti, quid tibi prodest non metuere quod tibi fit ut salubriter metuas, et te hominem facit esse, non bestiam, quæ circumdatur pinnis, ut cogatur in retia ? Opus erat ut veritatem teneres, ejusque studio non timeres : nunc vero ita non times, ut si timeres, evaderes potius retia maligni, quam incurreres. Mater catholica te ideo terret, quia et tibi et aliis a te timet : et si per filios suos in aliqua potestate positos agit ut timeas, non id agit crudelitate, sed charitate. Tu autem vir fortissimus timere homines, ignavum putas.

[1] Matth. XIX, 4. — [2] Luc. XIX, 10. — [3] Matth. IX, 22.

Deum ergo time, et noli antiqua fidei catholicæ fundamenta conari tanta obstinatione subvertere. Quanquam iste tuus animus animosus, utinam saltem in hac causa homines timeret : utinam, inquam, saltem paveret ignavia, quam periret audacia.

X. Videamus et cætera quæ connectit. Sed quid faciam, utrum singula ejus proponam, quibus respondeam ; an eis prætermissis quæ catholica fides continet, ea sola pertractem atque confutem, in quibus a tramite veritatis exorbitat, et hæresim Pelagianam, tanquam venenosa virgulta, fructicibus catholicis conatur inserere? Hoc quidem certe brevius est : sed prospiciendum arbitror, ne quisquam libro meo lecto, et non lectis omnibus quæ ab illo dicta sunt, existimet ea me proponere noluisse, ex quibus ista ejus pendent, et ex quibus quasi consequenter vera esse monstrantur, quæ falsa redarguo. Non itaque pigeat utraque huic opusculo nostro indita, et ea scilicet quæ ille dixit, et ea quæ ipse respondeo, universa attendere et considerare lectorem.

XI. Quæ sequuntur ergo, ita prænotavit, qui tuæ dilectioni chartulam misit : « Contra eos, inquit, qui nuptias damnant, et fructus earum diabolo assignant. » Non igitur contra nos, qui neque nuptias damnamus, quas etiam in ordine suo debita prædicatione laudamus : nec earum fructus diabolo assignamus : fructus quippe nuptiarum homines sunt, qui ordinate inde generantur, non peccata cum quibus nascuntur : nec ideo sunt homines sub diabolo, quia homines sunt, ubi sunt fructus nuptiarum ; sed quia peccatores sunt, ubi est propago vitiorum. Diabolus enim culpæ auctor est, non naturæ.

XII. Attende et cætera, quibus se existimat adversus nos huic præmisso titulo consonare. « Deus, inquit, qui Adam ex limo fuerat fabricatus, Evam construxit e costa.

et dixit : « Hæc vocabitur Vita, quoniam mater est omnium hominum [1]. » Non quidem ita scriptum est : sed quid ad nos ? solet enim accidere, ut memoria fallat in verbis, dum tamen sententia teneatur. Nec Evæ nomen, ut appellaretur Vita, Deus imposuit, sed maritus. Sic enim legitur : « Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Vita, quoniam ipsa » mater est omnium viventium [2]. » Sed hoc fortassis ita intellexerit, ut Deus per Adam nomen illud Evæ imposuisse credatur, tanquam per Prophetam. Nam in hoc quod appellata est Vita materque viventium, magnum est Ecclesiæ sacramentum, unde nunc disserere longum est, et suscepto operi non necessarium. Nam et illud quod dicit Apostolus : « Sacramentum hoc magnum est, ego » autem dico in Christo et in Ecclesia [3], » ipse Adam dixit : « Propter hoc relinquet homo matrem et patrem, » et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una[4]. » Quod tamen Dominus Jesus in Evangelio Deum dixisse commemorat : quia Deus utique per hominem dixit, quod homo prophetando prædixit [5]. Ergo quæ sequuntur intuere : « Prima, inquit, appellatione, qui operi parata esset, ostendit, et dixit : « Crescite, et multiplicamini, » et replete terram [6]. » Quis enim nostrum negat ad opus pariendi a Domino Deo creatore omnium bonorum bono præparatam fuisse mulierem ? Adhuc vide quid adjungat : « Deus igitur, inquit, maris creator et fœminæ convenientia generationibus membra formavit, et gigni corpora de corporibus ordinavit ; quorum tamen efficientiæ potentia operationis intervenit, omne quod est ea administrans virtute qua condidit. » Etiam hoc esse catholicum confitemur. Et quod deinde subjungit : « Si igitur, inquit, non nisi per sexum fœtus, non nisi per corpus sexus, non

[1] Gen. II, 22. — [2] Id. III, 20. — [3] Ephes. v, 32. — [4] Gen. II, 24. — [5] Matth. XIX, 4. — [6] Gen. I, 28.

nisi per Deum corpus, quis ambigat fœcunditatem Deo jure reputari. »

XIII. Post hæc quæ veraciter et catholice dicta sunt, imo in divinis libris veraciter scripta, non autem ab isto catholice dicta sunt, quia non intentione catholici pectoris dicta sunt; jam propter quod ea dixit, Pelagiana et Cœlestiana hæresis incipit introduci. Namque attende quod sequitur : « Tu vero, inquit, qui dicis : Eosque de parentibus qualibuscumque nascantur, non negamus adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo : ostende ergo nunc, quid suum diabolus cognoscat in sexibus, per quod fructum eorum, ut dicis, jure possideat, diversitatem sexuum ? sed hæc in corporibus est, quæ Deus fecit. Commixtionem ? sed non minus benedictionis quam institutionis privilegio vindicatur. Vox enim Dei est : « Relinquet homo patrem et matrem et adhærebit uxori » suæ, et erunt duo in carne una [1]. » Vox Dei est : « Cres- » cite, et multiplicamini, et replete terram [2]. » An forte ipsam fœcunditatem ? Sed ipsa est instituti causa conjugii. »

XIV. Vides igitur quemadmodum nos interroget, quid suum diabolus cognoscat in sexibus, per quod sub illo sint, qui de parentibus qualibuscumque nascuntur, nisi renascantur in Christo : utrum diversitatem sexuum dicamus ad diabolum pertinere, an commixtionem, an ipsam fœcunditatem. Respondemus itaque, nihil horum : quia et diversitas sexuum pertinet ad vasa gignentium, et utriusque commixtio ad seminationem pertinet filiorum, et ipsa fœcunditas ad benedictionem pertinet nuptiarum. Hæc autem omnia ex Deo : sed iste in his omnibus noluit nominare concupiscentiam carnis, quæ non est a Patre, sed ex mundo est ; cujus mundi princeps dictus est dia-

[1] Gen. II, 24. — [2] Id. I, 28.

bolus [1] : qui eam in Domino non invenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit? unde dicit etiam ipse : « Ecce venit princeps hujus mundi, et in me nihil » invenit [2] : » nihil utique peccati, nec quod a nascente trahitur, nec quod a vivente additur. Hanc iste noluit nominare in his omnibus, quæ commemoravit, naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his bonis omnibus gloriantur. Nam quare illud opus conjugatorum subtrahitur et absconditur etiam oculis filiorum, nisi quia non possunt esse in laudanda commixtione, sine pudenda libidine? De hac erubuerunt etiam qui primi pudenda texerunt [3], quæ prius pudenda non fuerunt, sed tanquam Dei opera prædicanda atque glorianda. Tunc ergo texerunt, quando erubuerunt : tunc autem erubuerunt, quando post inobedientiam suam inobedientia membra senserunt. De hac erubuit etiam iste laudator : commemoravit enim sexuum diversitatem, commemoravit commixtionem, commemoravit fœcunditatem; illam vero commemorare verecundatus est. Nec mirum si pudet laudantes, quod videmus ipsos pudere generantes.

XV. Sed adjungit, et dicit : « Per quid igitur sub diabolo sunt, quos Deus fecit ? » Sibique veluti ex nostra voce respondet : « Per peccatum, inquit, non per naturam. » Deinde nostræ responsioni suam referens : « Sed ut non potest, inquit, sine sexibus esse fœtus, ita nec sine voluntate delictum. » Ita vero, ita est. « Sic enim per » unum hominem peccatum intravit in mundum, et per » peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, » in quo omnes peccaverunt [4]. » Per unius illius voluntatem malam omnes in eo peccaverunt, quando omnes ille unus fuerunt, de quo propterea singuli peccatum originale traxerunt. « Dicis enim, inquit, ideo illos esse sub diabolo,

[1] I Joan. II, 16. — [2] Joan. XIV, 30. — [3] Gen. III, 7. — [4] Rom. V, 12.

quia de sexus utriusque commixtione nascuntur. » Dico plane, propter delictum eos esse sub diabolo : ideo autem expertes non esse delicti, quia de illa commixtione sunt nati, quæ sine pudenda libidine non potest etiam quod honestum est operari. Dixit hoc etiam beatissimæ memoriæ Ambrosius ecclesiæ Mediolanensis episcopus, cum Christi carnalem nativitatem ideo diceret expertem esse delicti, quia conceptus ejus utriusque sexus commixtionis est expers; nullum autem hominum esse sine delicto, qui de illa commixtione conceptus sit. Nam ejus verba ista sunt [1] : « Ideo, inquit, et quasi homo per universa tentatus est, et in similitudine hominum cuncta sustinuit : sed quasi de Spiritu natus, abstinuit a peccato. « Omnis » enim homo mendax [2], et nemo sine peccato, nisi unus » Deus. » Servatum est igitur, inquit, ut ex viro et muliere, id est, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti. Qui autem expers est delicti, expers est etiam hujusmodi conceptionis. » Numquid etiam istum, o Pelagiani et Cœlestiani, audebitis dicere Manichæum ? quod eum dicebat esse Jovinianus hæreticus, contra cujus impietatem vir ille sanctus etiam post partum permanentem virginitatem sanctæ Mariæ defendebat [3]. Si ergo illum Manichæum dicere non audetis, nos cum in eadem causa, eadem sententia fidem catholicam defendamus, cur dicitis Manichæos ? Aut si et illum fidelissimum virum hoc secundum Manichæos sapuisse jactatis, jactate, jactate, ut mensuram Joviniani perfectis impleatis : nos cum illo homine Dei patienter vestra maledicta et convicia sustinemus. Et tamen hæresiarches vester Pelagius fidem et purissimum in Scripturis sensum sic laudat Ambrosii, ut dicat [4], ne inimicum quidem ausum esse reprehendere.

[1] Ambros. in Isai. — [2] Psal. cxv, 2. — [3] Vide Ambros. Epist. LXXXI ad Siricium. — 4 Vide lib. deGratia Christi, cap. 43.

Quo ergo progressi fueritis attendite, et vos ab ausibus Joviniani tandem aliquando cohibete. Quamvis ille nimis laudando nuptias, sanctæ illas virginitati adæquavit; et tamen nuptiarum fructibus ab utero etiam recentibus Christum salvatorem et de potestate diaboli redemptorem necessarium non negavit : quod vos negatis ; et quia vobis pro eorum salute, qui nondum pro se loqui possunt, et pro fidei catholicæ fundamentis resistimus, Manichæos nos esse jactatis. Sed jam sequentia videamus.

XVI. Rursus quippe interrogans dicit : « Quem igitur parvulorum confiteris auctorem? Deum verum? » Respondeo, Deum verum. Deinde subjungit : « Sed malum ille non fecit. » Ac rursus interrogat, « utrum diabolum parvulorum confiteamur auctorem.» Rursusque respondet : « Sed naturam hominis ipse non condidit. » Deinde quasi concludit atque infert : « Si mala commixtio, deformis et conditio corporum, et ideo corpora quoque malo a te deputantur auctori. » Cui respondeo : Malo auctori non deputo corpora, sed delicta, quorum causa factum est, ut cum in corporibus, hoc est, in Dei operibus, totum placeret, accideret tamen masculo et fœminæ quod puderet, ut non esset commixtio qualis esse potuit in corpore vitæ illius, sed qualem videmus erubescentes in corpore mortis hujus. « Deus vero, inquit, divisit in sexu, quod in operatione conjungeret. Ab ipso igitur commixtio corporum, a quo est origo corporum. Jam supra respondimus, hæc ex Deo esse; sed non delictum, non membrorum inobedientiam per carnis concupiscentiam, quæ non est a Patre [1]. Deinde dicit : « Tot ergo rerum bonarum, id est, corporum, sexuum, conjunctionum malos fructus esse non posse, nec homines ob hoc a Deo fieri, ut a diabolo, sicut dicis, inquit, legitimo jure teneantur. » Jam dictum est, non

[1] I Joan II, 16.

eos ideo teneri, quia homines sunt, quod naturæ nomen est, cujus auctor diabolus non est; sed quia peccatores sunt, quod culpæ nomen est, cujus diabolus auctor est.

XVII. Sed inter tot nomina bonarum rerum, id est, corporum, sexuum, conjunctionum, libidinem vel concupiscentiam carnis iste non nominat. Tacet, quia pudet : et mira (si dici potest) pudoris impudentia, quod nominare pudet, laudare non pudet. Denique vide, quemadmodum magis eam circum loquendo maluerit significare, quam dicere. « Postquam autem vir, inquit, naturali appetitu cognovit uxorem. » Ecce iterum dicere noluit, carnis concupiscentia cognovit uxorem : sed « naturali, inquit, appetitu : » ubi adhuc possumus intelligere ipsam voluntatem justam et honestam, qua voluit filios procreare; non illam libidinem, de qua iste sic erubescit, ut ambigue nobis loqui malit, quam perspicue quod sentit exprimere. Quid est « naturali appetitu? » An non et velle esse salvum, et velle ipsos suscipere, nutrire, erudire filios, naturalis est appetitus, idemque rationis est, non libidinis? Sed quia hujus novimus intentionem, ideo non eum putamus his verbis, nisi libidinem membrorum genitalium significare voluisse. Nonne tibi videntur hæc verba folia esse ficulnea, sub quibus latet, quid aliud, quam id quod pudet? Ita quippe iste sibi circumlocutionis hujus obstacula, sicut illi succinctoria consuerunt. Contexat et dicat : « Postquam autem vir naturali appetitu cognovit uxorem, dicit Scriptura divina, « Concepit Eva et peperit filium, » et vocavit nomen ejus Caïn[1]. » Sed quid, inquit, dicit Adam audiamus : « Acquisivi hominem per Deum[2]. » Unde constat opus Dei esse, quem per Deum acquisitum Scriptura divina testatur. » Quis hinc dubitet? quis hoc neget, maxime catholicus Christianus? Opus Dei est homo : sed

[1] Gen. III, 7. — [2] Id. IV, 1.

carnis concupiscentia, sine qua, si peccatum non præcessisset, tranquillæ voluntati obedientibus sicuti cætera membra genitalibus, seminaretur homo, non est a Patre, sed ex mundo est [1].

XVIII. Verum nunc, obsecro te paulo attentius intuere, quod nomen invenerit, quo rursus operiret, quod erubescit aperire. « Genuerat enim eum, inquit, Adam potentia membrorum, non diversitate meritorum. » Quid dixerit, « diversitate meritorum, » fateor non intelligo : sed « potentia membrorum, » credo, illud voluit dicere, quod pudet evidenter dicere. Maluit enim dicere « membrorum potentia, » quam carnis concupiscentia. Plane, etiam si non cogitavit, significavit aliquid, quod ad rem pertinere videatur. Quid enim potentius membris hominis, quando non serviunt voluntati hominis? Quæ tamen etsi frenentur temperantia vel continentia, usus eorum aliquantum, motus tamen eorum non est in hominis potestate. Genuit ergo Adam filios hac, ut iste dicit « membrorum suorum potentia, » de qua prius quam illos gigneret, erubuit post peccaum. Si autem non peccasset, non eos genuisset membrorum potentia, sed membrorum obedientia. Ipse quippe esset potens, ut eis subjectis voluntate imperaret, si potentiori et ipse subjectus eadem voluntate serviret.

XIX. « Post aliquanta iterum dicit Scriptura divina, inquit, « Cognovit Adam Evam uxorem suam, et concepit, » et peperit filium, et vocavit nomen ejus Seth, dicens: » Suscitavit mihi Dominus semen aliud pro Abel, quem » occidit Caïn [1]. » Deinde addit, et dicit, « Ad documentum instituti coitus, ipsum semen divinas dicitur excitasse. » Non intellexit homo iste quod scriptum est : putavit enim ad hoc esse dictum, Suscitavit mihi Dominus semen aliud pro Abel, ut crederetur Deus illi excitasse libidinem coëundi,

[1] Joan II, 16 — [2] Rom. IV, 25.

cujus motu exciteretur semen, ut gremio fœminæ posset infundi. Nescit non esse dictum, excitavit mihi semen : nisi, dedit mihi filium. Denique hoc Adam non dixit post coïtum suum, quo semen emisit, sed post conjugis partum, quo filium Deo donante suscepit. Nam quæ gratulatio est, nisi forte libidinosorum et suum vas in morbo concupiscentiæ, quod vetat Apostolus, possidentium [1], si semen extrema coëndi voluptate fundatur, nec sequatur conceptus aut partus, ubi nuptiarum verus est fructus?

XX. Neque hoc ideo dixerim, quod alius putandus sit præter summum et verum Deum, vel humani seminis, vel ipsius hominis creator ex semine : sed hoc tranquilla de homine obedientia membrorum ad nutum voluntatis exisset, si peccatum non præcessisset. Neque nunc agitur de natura seminis, sed de vitio. Illa quippe habet auctorem Deum, ex isto autem trahitur originale peccatum. Nam si semen ipsum nullum habet vitium, quid est quod scriptum est in libro Sapientiæ : « Non ignorans quoniam nequam est natio illorum, et naturalis malitia ipsorum, et » quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpe» tuum; semen enim erat maledictum ab initio [2]? » Nempe de quibuscumque dicat ista, de hominibus dicit. Quomodo est ergo cujuslibet hominis malitia naturalis et semen maledictum ab initio, nisi ad illud respiciatur, quod per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt [3]? Cujus autem hominis mala cogitatio non potest in perpetuum mutari, nisi quia per se ipsam non potest, sed si gratia divina subveniat; qua non subveniente quid sunt homines, nisi quod ait apostolus Petrus, velut muta animalia procreata naturaliter in captivitatem et interitum [4]? Unde uno loco Paulus apostolus utrumque

[1] 1 Thess. IV, 5. — [2] Sap. XII, 10. — [3] Rom. V, 12. — [4] 2 Petr. II, 12.

commemorans, et iram Dei cum qua nascimur, et gratiam qua liberamur : « Et nos omnes, inquit, aliquando con- » versati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes vo- » luntatem carnis et affectionum, et eramus natura filii » iræ, sicut et cæteri. Deus autem qui dives est in mise- » ricordia propter multam dilectionem qua dilexit nos, » et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos » Christo, cujus gratia sumus salvi facti[1]. » Quid est ergo malitia naturalis hominis, et semen maledictum ab initio, et procreati naturaliter in captivitatem et interitum, et natura filii iræ? Numquid in Adam natura ista sic condita est? Absit : sed quia in illo vitiata, sic per omnes jam naturaliter cucurrit et currit, ut ab hac perditione non liberet, nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.

XXI. Quid est ergo quod iste adjungit et dicit de Noë et filiis ejus, quod « Similiter benedicti sint ut Adam et Eva, dicente Deo : « Crescite, et multiplicamini, et re- » plete terram, et dominamini ejus[2]? » Quibus Dei verbis addit sua, dicens : « Voluptas ergo ista, quam tu diabolicam vis videri, jam in supradictis conjugibus habebatur, quæ ut institutione bona, ita etiam benedictione permansit. Non enim dubitatur, de hac ad Noë et ad filios ejus corporum commixtione dictum, cujus jam usus inoleverat : « Crescite et multiplicamini, et replete terram. » Non opus est eadem multis verbis repetere. De vitio hic agitur, quo est depravata natura bona, cujus vitii auctor est diabolus; non de naturæ ipsius bonitate, cujus auctor est Deus : qui neque ab ipsa vitiata depravataque natura suam abstinuit bonitatem, ut auferret ab homine fœcunditatem, vivacitatem, sanitatem, ipsamque substantiam animi et corporis, sensus atque rationem, alimenta, nutrimenta, incrementa; « Qui etiam facit oriri solem suum super bo-

[1] Ephes. II, 3. — [2] Gen. IX, 1.

» nos et malos, et pluit super justos et injustos[1], » et quidquid boni est naturæ humanæ a Deo bono, etiam in illis hominibus qui non liberabuntur a malo.

XXII. Voluptatem tamen iste et hic dixit, quia potest voluptas et honesta esse; non dixit carnis concupiscentiam, vel libidinem, quæ pudenda est : sed in consequentibus aperuit verecundiam suam, nec dissimulare potuit ab eo, quod violenter ipsa natura præscripsit. « Et illud, inquit, » Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et ad- » hærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una[2]. » Et post hæc Dei verba, sua ipse subjungens, « Ut exprimeret, inquit, fidem operum, Propheta prope periculum pudoris accessit. » O aperta prorsus et vi veritatis extorta confessio! Propheta ergo, ut exprimeret fidem operum, prope periculum pudoris accessit, quia dixit, Erunt duo in carne una, ubi commixtionem maris et fœminæ intelligi voluit. Dicatur causa, cur in exprimendis operibus Dei, Propheta prope periculum pudoris accesserit. Ita-ne vero humana opera pudenda esse non debent, sed plane glorianda, et divina pudenda sunt? Ita-ne vero in eloquendis et exprimendis operibus Dei, non honoratur Prophetæ vel amor vel labor, sed periclitatur pudor? Quid enim potuit Deus facere, quod ejus prædicatorem pudeat dicere? Et quod est gravius, pudeat hominem alicujus operis, quod non homo, sed Deus fecit in homine : cum omnes opifices quanto possunt labore et industria id agant, ne de suis operibus erubescant? Sed profecto illud nos pudet, quod puduit primos illos homines, quando pudenda texerunt. Illa est pœna peccati, illa plaga vestigiumque peccati; illa illecebra famesque peccati, illa lex in membris repugnans legi mentis, illa ex nobis ipsis adversus nos ipsos inobedienta, justissimo reciprocatu inobedienti-

[1] Matth. v, 45. — [2] Gen. ii, 24.

bus reddita. Hujus nos pudet, et merito pudet. Nam si hoc non esset, quid nobis esset ingratius, quid irreligiosius, si in membris nostris, non de vitio vel de pœna nostra, sed de Dei confunderemur operibus?

XXIII. Dicit etiam iste multa frustra de Abraham et Sara, quomodo ex repromissione acceperint filium; et [tandem concupiscentiam nominat : non tamen addit carnis, quia ipsa pudenda est. In concupiscentiæ autem nomine aliquando gloriandum est : quia est et concupiscentia spiritus adversus carnem [1], est et concupiscentia sapientiæ [2].] Ait ergo : « Certe hanc concupiscentiam sine qua nulla fœcunditas est, malam naturaliter definisti : unde ergo per donum cœleste in senibus excitatur? Astrue jam hoc, si potes, ad opus diaboli pertinere, quod Deum vides conferre pro munere. » Ita hoc dicit, quasi concupiscentia carnis illis ante defuerit, et hanc eis donaverit Deus : quæ procul dubio inerat in corpore mortis hujus; sed fœcunditas defuit, cujus auctor est Deus, et ipsa donata est quando voluit Deus. Absit autem ut dicamus, quod nos putavit esse dicturos, Isaac sine concubitus calore generatum.

XXIV. Sed ipse jam dicat, quare interiret anima ejus de genere suo, si circumcisus die non esset octavo : quid ipse peccasset, quid offendisset Deum, ut de aliena in se negligentia tam severa sententia puniretur, si nullum esset originale peccatum? De circumcidendis enim Deus sic mandavit infantibus : « Masculus qui non circumcidetur » carnem præputii sui octavo die, disperiet anima ejus de » genere suo, quia testamentum meum dissipavit [3]. » Dicat iste, si potest, quomodo puer ille testamentum Dei dissipavit, octo dierum, quantum ad ipsum proprie attinet, innocens infans : et tamen nullo modo Deus vel sancta

[1] Gal. v, 17. — [2] Sap. vi, 21. — [3] Gen. xvii, 14.

Scriptura id mendaciter diceret. Tunc ergo dissipavit testamentum Dei, non hoc de imperata circumcisione, sed illud de ligni prohibitione, quando per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt [1]. Et hoc in illo significabatur expiari circumcisione octavi diei, hoc est, sacramento Mediatoris in carne venturi : quia per eamdem fidem venturi in carne Christi, et morituri pro nobis, et tertio die, qui post septimum sabbati fuerat futurus octavus, resurrecturi, etiam justi salvabantur antiqui : « Traditus est enim propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram [2]. » Ex quo enim instituta est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum justitiæ fidei [3], ita ad significationem purgationis valebat et in parvulis originalis veterisque peccati, sicut et baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus. Non quod ante circumcisionem justitia fidei nulla erat ; nam cum adhuc esset in præputio, ex fide justificatus est ipse Abraham, pater gentium quæ fidem ipsius fuerant sectaturæ [4] : sed superioribus temporibus omni modo latuit sacramentum justificationis ex fide. Eadem tamen fides mediatoris salvos justos faciebat antiquos, pusillos cum magnis ; non vetus testamentum quod in servitutem generat [5], non lex quæ non sic est data, quæ posset vivificare [6], sed gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum [7]. Quia sicut credimus nos Christum in carne venisse, sic illi venturum : sicut nos mortuum, ita illi moriturum : sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum : et nos vero et illi, ad judicium mortuorum vivorumque venturum. Non ergo iste humanam male defendendo impediat a salute natu-

[1] Rom. v, 12. — [2] Id. iv, 25. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 10. — [5] Gal. iv, 24. — [6] Id. iii, 21. — [7] Rom. ii, 25.

ram : quia omnes sub peccato nascimur, et per unum solum, qui sine peccato natus est, liberamur.

XXV. « Ista, inquit, corporum commixtio, cum calore, cum voluptate, cum semine, a Deo facta, et pro suo modo laudabilis approbatur, quæ aliquando etiam amplum efficitur munus piorum. » Dixit, « cum calore; » dixit, « cum voluptate; » dixit, « cum semine : » non tamen dicere ausus est, cum libidine : quare, nisi quia nominare erubescit, quam laudare non erubescit? Munus autem piorum propagatio est secunda filiorum, non commotio pudenda membrorum : quam non haberet in generandis filiis natura sana, nunc autem habet eam natura vitiata. Ac per hoc et qui inde nascitur indiget renasci, ut sit membrum Christi; et de quo nascitur, si jam renatus est, indiget liberari ab ea, quæ in corpore mortis hujus est lege peccati. Quæ cum ita sint, quomodo adjungit et dicit : « Confitearis ergo necesse est, originale quod finxeras, interiisse peccatum? » Non ego finxi originale peccatum, quod catholica fides credit antiquitus : sed tu, qui hoc negas, sine dubio es novus hæreticus. Sub diabolo autem sunt, judicio Dei, omnes cum peccato generati, si non fuerint in Christo regenerati.

XXVI. Sed quia de Abraham loquebatur et Sara, subjunxit atque ait : « Quod si dixeris, usus in eis vigebat, et fœtus non erat. Respondebo, quem conditor promisit, conditor dedit, non concubitus, sed Dei opus est qui nascitur : « Qui enim primum hominem fecit ex pulvere omnes fabricatur ex semine. » Sicut ergo tunc limus, qui assumptus est materia, non auctor hominis fuit : ita nunc vis illa voluptatis confectrix commixtrixque seminum, non explet operationis vicem; sed de thesauris naturæ offert Deo, unde ille hominem dignetur operari. » Hæc omnia

[1] Gen. II, 7.

quæ dixit, excepto quod ait, a voluptate semina confici atque misceri, recte diceret, si in eis catholicum sensum defendere niteretur. Quia vero scimus, quid ex his moliatu efficere, profecto dicit etiam recta perverse. Illud itaque, quo excepto cætera vera esse non abnuo, ideo non est verum, quia voluptas illa concupiscentiæ carnalis non conficit semina, sed ea quæ jam sunt in corporibus a vero Deo condita, a quo et ipsa conduntur corpora, non fiunt a voluptate, sed excitantur et emittuntur cum voluptate. Utrum autem utriusque sexus semina in muliebri utero cum voluptate misceantur, viderint fœminæ quid in secretis visceribus sentiant : nos non decet inaniter usque ad ista esse curiosos. Libido tamen illa erubescenda, unde pudenda ipsa appellata sunt membra, non fuit in corpore vitæ illius, quæ in paradiso fuit ante peccatum, sed cœpit esse in corpore mortis hujus retributa inobedientia inobedientiæ post peccatum. Sine qua libidine poterat opus fieri conjugum in generatione filiorum, sicut multa opera fiunt obedientia cæterorum sine illo ardore membrorum, quæ voluntatis nutu moventur, non æstu libidinis concitantur.

XXVII. Attende cætera : « Hoc etiam, inquit, Apostoli confirmat auctoritas. Cum enim beatus Paulus de mortuorum resurrectione loqueretur, ait : « Insipiens tu, » quod seminas non vivificatur. » Et infra : « Deus autem » dat illi corpus prout vult, et unicuique seminum pro- » prium corpus. » Si ergo Deus, inquit, humano semini, quod nemo negat vel prudentium vel piorum, proprium sicut omnibus rebus corpus attribuit, unde quemquam reum natum probabis? Tandem oro respicias, quibus laqueis peccati naturalis suffocetur assertio. Verum age, inquit, tecum, precor, mitius. Mihi crede, etiam te

[1] 1 Cor. xv, 36 et 38.

Deus fecit : sed quod fatendum est, gravis error infecit. Quid enim potest profanius dici, quam quod Deus hominem aut non fecerit, aut ut dicis diabolo fecerit, aut certe diabolus Dei sit imaginem, hoc est, hominem fabricatus; quod non minus stultum dignoscitur esse, quam impium? Ergo tam inops, inquit, tam inverecundus Deus est, ut non habuerit, quod in præmium sanctis hominibus daret, nisi quod deceptis diabolus infudit in vitio? Vis autem scire, quod etiam in his qui sancti non sunt, hanc generationum potentiam Deus tribuisse probetur? Eo igitur tempore cum Abraham metu perculsus gentis barbaræ [1], Saram quæ uxor erat, sororem suam dixit, refertur Abimelech rex illius provinciæ abduxisse eam in noctis usum. Sed Deus cui curæ erat honor sanctæ mulieris, in somnis Abimelech veniens regiam frenavit audaciam, comminatus interitum, si pergeret violare conjugium. Tunc Abimelech ait : Numquid, Domine, gentem ignorantem et justam perdes? Nonne ipsi dixerunt se germanitate conjunctos? Surrexit ergo mane Abimelech, et accepit mille didrachmas argenti, et oves, et vitulos, et pueros, et ancillas, et dedit Abrahæ, atque a se mulierem remisit intactam. Oravit vero Deum Abraham pro Abimelech : et sanavit Deus Abimelech, et uxorem, et ancillas ejus. » Cur autem hæc tanta prolixitate narraverit, accipe breviter in his quæ secutus adjunxit : « Deus, inquit, orante Abraham curavit potentia dispensationis secreta, quæ amota est verendis vilium fœminarum; quia clauserat Deus a foris omnem vulvam in domum Abimelech. Vide ergo, inquit, utrum naturaliter malum dici debet, quod interdum aufert exasperatus Deus, redditque placatus. Ipse, inquit, facit et piorum filios et impiorum : quoniam quod fiunt parentes, ad naturam pertinet, quæ

[1] Gen. xx, 2 et seqq.

Deo gaudet auctore; quod autem impii sunt, ad studiorum pravitatem, quæ unicuique de libera voluntate contingit. »

XXVIII. His omnibus, quæ tam multa dixit, respondeamus : nihil divinis testimoniis, quæ interposuit, esse dictum de pudenda libidine, quam dicimus non fuisse in corpore beatorum, quando nudi erant, et non confundebantur[1]. Nam primum illud Apostoli de seminibus dictum est frumentorum, quæ prius moriuntur ut vivificentur[2]. Quam sententiam scilicet apostolicam, quo consilio nescio, noluit iste complere; nam eam huc usque commemoravit : « Insipiens tu, quod seminas non vivificatur. » Apostolus autem addit : « nisi moriatur. » Sed iste quantum existimo, quod de frumentis dictum est, de humano semine accipi voluit ab eis qui hæc legunt, et Scripturas sanctas vel nesciunt, vel non recordantur. Denique non solum istam sententiam decurtavit, ut non adderet, nisi moriatur : verum etiam sequentia prætermisit, ubi aperuit Apostolus de quibus seminibus loqueretur. Ait enim Apostolus : Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum fere tritici, aut alicujus cæterorum. His prætermissis, iste contexuit quod deinde dicit Apostolus : Deus autem illi dat corpus prout vult, et unicuique seminum proprium corpus : tanquam de concumbente homine dixerit Apostolus, Insipiens tu, quod seminas non vivificatur : ut intelligeremus non ab homine concubitu filios seminante, sed a Deo vivificari semen humanum. Sic enim fuerat prælocutus : « quia voluptas illa non explet operationis vicem, sed de thesauris naturæ offert Deo, unde ille hominem dignetur operari. » Et subjunxit testimonium, quasi hoc dixerit Apostolus : Insipiens tu, quod seminas non vivificatur, hoc est, non a te vivificatur, sed hominem de tuo semine Deus operatur : tan-

[1] Gen. II, 25. — [2] I Cor. XV, 36.

quam ab Apostolo media illa quæ prætermisit iste, non dicta sint : atque ita se habeat ejus sententia, velut de humano semine loqueretur : « Insipiens tu, quod seminas non » vivificatur, Deus autem illi dat corpus prout vult, et uni- » cuique seminum proprium corpus. » Denique post hæc Apostoli verba sic infert sua : « Si ergo Deus, inquit, humano semini, quod nemo negat vel prudentium vel piorum, proprium sicut omnibus rebus corpus attribuit : » quasi Apostolus de humano semine in illo testimonio sit locutus.

XXIX. De qua fraude quid adjuvaretur ejus intentio, cum aliquanto attentius cogitarem, nihil potui reperire, nisi quia testem voluit adhibere Apostolum, quo probaret Deum, quod et nos dicimus, de humanis seminibus hominem operari. Et cum ei testimonium nullum occurreret, isto abusus est fraudulenter, timens utique, ne forte si appareret Apostolum non de humanis seminibus, sed de frumentis illa dixisse, hinc admoneremur, unde refutaretur, non religiosæ voluntatis, sed libidinosæ voluptatis pudens nominator, et impudens prædicator. De ipsis quippe seminibus, quæ in agris agricolæ seminant, potest ipse redargui. Cur enim non credamus, Deum potuisse in paradiso concedere homini beato de suo semine, quod concessum videmus agricolis de tritici semine ; ut eo modo illud sereretur sine ulla pudenda libidine, ad voluntatis nutum membris obsequentibus genitalibus ; sicut hoc seritur sine ulla pudenda libidine, ad voluntatis nutum agricolarum obsequentibus manibus ; honestiore in parentibus gignendorum desiderio filiorum, quam est implendorum in arantibus horreorum : ac deinde Creator omnipotens incontaminabili ubique præsentia et creatrice potentia de seminibus hominum prout vellet, quod et nunc facit, operaretur in fœmina sicut de seminibus frumentorum prout vult operatur in terra, beatis matribus sine li-

bidinosa voluptate concipientibus, sine ærumnoso gemitu parientibus : quandoquidem in illa felicitate et in corpore nondum mortis hujus, sed vitæ illius, non esset fœminis in excipiendis seminibus quod puderet, sicut non esset in edendis fœtibus quod doleret? Quisquis non credit, vel credi non vult, hominibus ante omne peccatum in illa paradisi felicitate versantibus hoc potuisse Dei voluntate et benignitate concedi, non optandæ fœcunditatis laudator, sed pudendæ voluptatis amator est.

XXX. Item aliud ex libro divino testimonium quod posuit de Abimelech[1], et Deo volente clausa omni vulva in domo ejus ne mulieres ejus parerent, atque aperta rursus ut parerent, quid ad rem pertinet? quid habet de illa pudenda libidine, de qua nunc quæstio est? Numquid ipsam Deus detraxit illis fœminis, reddiditque cum voluit? Sed pœna fuit ut parere non possent, beneficium vero ut parere possent more hujus corruptibilis carnis. Non enim tale beneficium Deus conferret corpori mortis hujus, quale non haberet nisi corpus vitæ illius in paradiso ante peccatum, ut et conceptus proveniret sine libidine pruriente, et partus sine dolore cruciante. Cur autem non intelligamus, quandoquidem dicit Scriptura, a foris omnem valvam fuisse conclusam, aliquo dolore factum esse, ut non possent fœminæ concubitum perpeti, qui dolor Deo succensente fuisset inflictus, miserante detractus? Nam si ad impedimentum serendæ prolis esset libido detrahenda, viris esset detrahenda non fœminis. Fœmina enim posset voluntate concumbere, etiam desistente libidine qua stimularetur, si viro non deesset, qua excitaretur. Nisi forte, quia scriptum est, et ipsum Abimelech fuisse sanatum, virilem dicturus est ei libidinem redditam. Quam profecto si amiserat, quid opus fuit eum divinitus

[1] Gen. xx, 18 et 17.

admoneri, ut Abrahæ non misereretur uxori? Sed sanatum dicit, quia domus ejus ab illa peste sanata est.

XXXI. Jam nunc illa tria videamus, quorum trium quodlibet dixerimus, nihil ait dici posse profanius : « quod hominem Deus aut non fecerit, aut diabolo fecerit, aut certe diabolus Dei sit imaginem, hoc est, hominem fabricatus. » Horum trium primum et novissimum non dici a nobis, etiam ipse, si non sit excors aut nimium pervicax, confitetur. De illo quæstio est, quod secundo medioque loco posuit, ubi sic fallitur, ut a nobis hoc existimet dici, quod diabolo Deus hominem fecerit, tanquam in hominibus quos Deus ex hominibus parentibus creat, hoc intendat, hoc curet, hoc sui operis ratione provideat, ut habeat diabolus servos, quos ipse sibi facere non potest. Absit ut hoc qualiscumque vel puerilis pietas suspicetur. Bonitate sua Deus facit homines, et primos sine peccato, et cæteros sub peccato, in usus profundarum cogitationum suarum. Sicut enim de ipsius diaboli malitia novit ille quid agat, et quod agit justum est et bonum, quamvis sit de quo agit injustus et malus, nec eum propterea creare noluit, quia malum futurum esse præscivit : ita de universo genere humano, quamvis nullus hominum sine peccati sorde nascatur, bonum ille qui summe bonus est operatur; alios faciens tanquam vasa misericordiæ; quos gratia discernat ab eis qui vasa sunt iræ; alios tanquam vasa iræ, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ [1]. Eat iste nunc, et adversus Apostolum, cujus ista sententia est, argumentetur; imo adversus ipsum figulum, cui respondere prohibet Apostolus, dicens : « O homo, tu quis es » qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se » finxit : Quare sic me fecisti? An non habet potestatem » figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem,

[1] Rom. IX, 23.

» aliud in contumeliam [1]? » Numquid ergo vasa iræ negat iste esse sub diabolo? aut quia sub diabolo sunt, alius ea quam ipse facit, qui vasa misericordiæ facit? aut aliunde et non ex eadem massa facit? Hic itaque dicat, Ergo Deus vasa diabolo facit : quasi nesciat Deus sic eis uti ad opera sua justa et bona, sicut ipso utitur diabolo.

XXXII. An vero filios perditionis hœdos sinistræ partis diabolo pascit, et diabolo nutrit, et vestit, quia facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos [2]? Sic itaque creat malos, quomodo pascit et nutrit malos : quia quod eis creando tribuit, ad naturæ pertinet bonitatem [3]; et quod eis pascendo et nutriendo dat incrementum, non utique malitiæ eorum, sed eidem bonæ naturæ quam creavit bonus, bonum tribuit adjumentum. In quantum enim homines sunt, bonum est naturæ, cujus auctor est Deus : in quantum autem cum peccato nascuntur, perituri si non renascuntur, ad semen pertinent maledictum ab initio [4], illius antiquæ inobedientiæ vitio. Quo tamen bene utitur factor etiam vasorum iræ, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ [5], ne meritis suis tribuat, si ad eamdem massam quisque pertinens gratia liberetur, « Sed qui gloriatur, in Domino glorietur [6]. »

XXXIII. Ab hac fide apostolica atque catholica veracissima et fundatissima, cum Pelagianis iste discedens, non vult nascentes esse sub diabolo, ne parvuli portentur ad Christum, ut eruantur a potestate tenebrarum, et in regnum ipsius transferantur [7]. Ac sic accusat Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua ubique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exsufflantur, nisi ut ab eis princeps mundi mittatur foras [8] : a quo necesse est vasa iræ possi-

[1] Rom. IX, 20. — [2] Matth. XXV, 33, et V, 45. — [3] Vide lib. III Oper. imperfect. cap. 142. — [4] Sap. XII, 11. — [5] Rom. IX, 23. — [6] 2 Cor. X, 17. — [7] Coloss. I, 13. — [8] Joan. XII, 31.

deantur, cum ex Adam nascuntur, si in Christo non renascantur, et in ejus regnum per gratiam facta vasa misericordiæ transferantur. Contra istam fundatissimam veniens veritatem, ne universam Christi Ecclesiam oppugnare videatur, quasi me unum alloquitur, et velut corripiens atque admonens dicit : « Etiam te Deus fecit, sed quod est fatendum, gravis error infecit. » Sane quod me Deus fecerit agnosco, et gratias ago : qui tamen cum iræ vasis perissem, si tantum ex Adam me fecisset, et in Christo non refecisset. Quod cum possessus Pelagiana impietate non credit, si in tanto malo in finem usque perdurat, non ipse, sed catholici videant, qualis et quantus eum error, non infecerit, sed plane interfecerit.

XXXIV. Attende sequentia : « Quod autem, inquit, filii ex conjugio suscepti naturaliter boni sunt, Apostolo dicente discamus, qui ait de improbis : « Relicto na» turali usu fœminæ exarserunt in desideria sua, invi» cem masculi in masculos turpitudinem operantes[1] » Ostendit ergo, inquit, usum fœminæ et naturalem esse, et pro suo modo laudabilem : flagitium autem ex voluntate propria exerceri contra institutionis pudorem. Merito itaque, inquit, et in bene utentibus genus concupiscentiæ modusque laudatur, et in turpibus excessus ejus punitur. Denique eodem tempore Deus Abrahæ et Saræ marcentia ævo membra vegetavit[2], quo in Sodomis ipsa igneo imbre punivit[3]. Si igitur putas, inquit, accusandum membrorum vigorem, quoniam per ipsum Sodomitæ flagitiis obliti sunt; accusabis etiam creaturam panis et vini, quoniam hinc quoque eos peccasse Scriptura divina significavit. Dicit enim Dominus per Ezechielem prophetam[4], « Verumtamen » hæ iniquitate Sodomæ sororis tuæ. Superbia in saturi» tate panum et abundantia vini fluebant, ipsa et filii ejus,

[1] Rom. I, 27. — [2] Gen. XXI, 1. — [3] Id. IX, 24.

» et manum pauperis et egentis non adjuvabant [1].» Elige jam, inquit, utrum mavis, aut reputa divino operi commixtionem corporum, aut creaturam panis et vini similiter malam esse defini. Quod si feceris, aperte Manichæus esse convinceris. Concupiscentiæ autem naturalis qui modum tenet, bono bene utitur; qui modum non tenet, bono male utitur. Quid dicis ergo, inquit [2]; Ita nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non potest accusari; sicut adulteriorum malum bono naturali, quod inde nascitur, non potest excusari? His sermonibus, inquit, quod negaveras concessisti, quod concesseras sustulisti : et nihil magis laboras, quam ut parum intelligaris. Ostende sine commixtione nuptias corporales : aut unum aliquod huic operi nomen imponito, et vel bonum, vel malum conjugium nuncupato. Spopondisti utique bona te definire conjugia : si conjugium bonum, si homo fructus conjugii bonus, si hic fructus opus Dei malus esse non potest, qui per bonum ex bono nascitur; ubi igitur originale malum, quod tot præjudiciis interemptum est? »

XXXV. Ad hæc respondeo, non solum filios ex conjugio, verum ex adulterio bonum aliquod esse, secundum opus Dei quo creati sunt : secundum autem originale peccatum, in damnatione nasci est Adam primo, non solum si de adulterio, verum etiam si de conjugio generentur, nisi in Adam secundo, qui ex Christus, regenerentur. Quod autem ait Apostolus de improbis, « Relicto naturali » usu fœminæ exarserunt in desideria sua in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes [3] : » non dixit usum conjugalem, sed naturalem, eum volens intelligi [4], qui fit membris ad hoc creatis, ut per ea possit ad generandum sexus uterque misceri. Ac per hoc, cum eisdem

[1] Ezech. XVI, 49. — [2] Vide supra, lib. I, cap. 1. — [3] Rom. I, 27. — [4] Vide lib. V Oper. imperf. cap. 17.

membris etiam meretrici quisque miscetur, naturalis est usus, nec tamen laudabilis, sed culpabilis. Ab ea vero parte corporis, quæ non ad generandum est instituta, si et conjuge quisque utatur, contra naturam est et flagitiosum. Denique prius idem Apostolus de fœminis dixit[1] : nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam : deinde de masculis in masculos turpitudinem operantibus, relicto usu fœmineo naturali. Non ergo isto nomine, id est, usu naturali, conjugalis est laudata commixtio, sed immundiora et sceleratiora flagitia denotata sunt, quam si illicite et fœminis, sed tamen naturaliter uterentur.

XXXVI. Panem vero et vinum sic non reprehendimus propter luxuriosos et ebriosos, quomodo nec aurum propter cupidos et avaros[2] Quocirca commixtionem quoque honestam conjugum non reprehendimus propter pudendam corporum libidinem. Illa enim posset esse nulla præcedente perpetratione peccati, de qua non erubescerent conjugati[3], hæc autem exorta est post peccatum, quam coacti sunt velare confusi. Unde remansit posterioribus conjugatis, quamvis hoc malo bene et licite utentibus, in ejusmodi opere humanum vitare conspectum, atque ita confiteri quod pudendum est, cum debeat neminem pudere quod bonum est. Sic insinuantur hæc duo, et bonum laudandæ conjunctionis, unde filii generentur, et malum pudendæ libidinis, unde qui generantur, regenerandi sunt ne damnentur. Proinde pudenda libidine qui licite concumbit, malo bene utitur : qui autem illicite, malo male utitur. Rectius enim accipit nomen mali quam boni, unde erubescunt et mali et boni : meliusque credimus ei qui dicit : « Scio quia non habitat in mê, hoc est, in

[1] Rom. I, 27. — [2] Vide lib. III Oper. imperf. cap. 142, 169 et 170. — — [3] Gen. III, 7.

» carne mea bonum[1]; » quam huic qui dicit hoc bonum, unde si confunditur, confitetur malum; si autem non confunditur, addit impudentiam, pejus malum[2]. Recte igitur diximus : « Ita nuptiarum bonum malo originali quod inde trahitur non potest accusari, sicut adulteriorum malum bono naturali quod inde nascitur non potest excusari : » quoniam natura humana quæ nascitur vel de conjugio, vel de adulterio, Dei opus est[3]. Quæ si malum esset, non esset generanda; si malum non haberet, non esset regeneranda : atque ut ad unum verbum utrumque concludam, natura humana si malum esset, salvanda non esset; si ei mali nihil inesset, salvanda non esset. Qui ergo dicit eam bonum non esse, bonum negat conditæ creatorem : qui vero negat ei malum inesse, misericordem vitiatæ invidet salvatorem. Quapropter in hominibus nascentibus neque excusanda sunt adulteria per bonum quod inde a conditore bono creatum est, nec accusanda conjugia per malum quod ibi a misericorde salvatore sanandum est.

XXXVII. « Ostende, inquit, sine commixtione nuptias corporales. » Non ostendo ego nuptias corporales sine commixtione : sed nec ipse ostendit eamdem commixtionem sine confusione. In paradisso autem si peccatum non præcessisset, non esset quidem sine utriusque sexus commixtione generatio, sed esset sine confusione commixtio. Esset quippe in coëundo tranquilla membrorum obedientia, non pudenda carnis concupiscentia. Proinde conjugium bonum est, unde ordinate seminatus nascitur homo; et fructus conjugii bonus, quod est ipse qui ita nascitur homo : sed peccatum malum est, cum quo nascitur omnis homo. Deus quippe fecit et facit hominem : sed per unum hominem peccatum intravit in mundum,

[1] Rom. VII, 18. — [2] Vide lib. III Oper. imperf. cap. 143. — [3] Ibid. cap. 144 et 188.

et per peccatum mors[1]; et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

XXXVIII. « Novo, inquit, genere disserendi, et catholicum profiteris, et Manichæo patrocinaris, dicendo nuptias et magnum bonum, et magnum malum. » Prorsus quid loquatur, ignorat, sive ignorare se simulat. Aut enim non intelligit, aut non vult intelligi quid dicamus. Sed si non intelligit, præoccupatione impeditur erroris : si autem non vult quid dicamus intelligi, pervicaciæ vitium est, quo suum defendit errorem. Et Jovinianus, qui paucos ante annos novellam conatus est hæresim condere, Manichæis patrocinari dicebat catholicos, quod adversus eum sanctam virginitatem nuptiis præferebant. Sed responsurus est, iste non se quod Jovinianus de indifferentia nuptiarum virginumque sentire. Nec ergo dico, quod isti hoc sentiant : verumtamen nec Jovinianum catholicis Manichæos objicientem, non esse hoc novum, novi hæretici recognoscant. Nos itaque nuptias bonum dicimus esse, non malum. Sed sicuti Ariani Sabellianos nos esse criminantur, quamvis non dicamus unum eumdemque esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quod Sabelliani dicunt; sed dicamus unam eamdemque esse naturam Patris et Filii et Spiritus sancti, quod catholici dicunt : ita Pelagiani nobis Manichæos objiciunt, quamvis non dicamus esse malum nuptias, quod dicunt Manichæi; sed dicamus malum primis hominibus, id est, primis conjugibus accidisse, et inde in omnes homines pertransisse, quod dicunt catholici. Sed sicut Ariani dum Sabellianos fugiunt[2], in pejus aliquid inciderunt; quia Trinitatis ausi sunt non personas discernere, sed naturas : ita Pelagiani dum Manichæorum pestem in perversum vitare conantur, de nuptiarum

[1] Rom. v, 12. — [2] Vide lib. v Oper. imperf. cap. 25.

fructu ipsis Manichæis convincuntur perniciosiora sentire, credendo parvulos Christo medico non egere.

XXXIX. « Definis, inquit, hominem, si de fornicatione nascatur, reum non esse, si de conjugio, innocentem non esse. Huc enim pervenit quod dixisti, bonum naturale de adulteriis posse subsistere, malum originale etiam de conjugio trahi. » Frustra omnino conatur apud intelligentem lectorem, quæ sunt recta pervertere. Absit enim ut dicamus, hominem, si de fornicatione nascatur, reum non esse. Sed dicimus, hominem, sive de conjugio, sive de fornicatione nascatur, bonum aliquid esse, propter auctorem naturæ Deum; malum aliquid trahere, propter originale peccatum. Quod ergo dicimus, « bonum naturale etiam de adulteriis posse subsistere, malum autem originale etiam de conjugio trahi, » non huc pervenit, quo ille conatur adducere, non nasci reum de adulteriis, nec innocentem de nuptiis : sed ex utroque reum generatione factum, propter originale delictum; et utrumque regeneratione absolvendum, propter naturæ bonum.

XL. « Unum ex his, inquit, verum est, alterum falsum. » Huic eadem brevitate respondeo : Imo utrumque verum est, neutrum falsum. « Verum est, inquit, quod adulteriorum culpam homo qui inde nascitur, non potest excusare : quia quod adulteri fecerunt, ad vitium pertinet voluntatis; quod autem genuerunt, ad laudem spectat fœcunditatis : quia si quis furtivum triticum serat, non nascitur messis obnoxia. Vitupero itaque, inquit, furem, sed laudo segetem. Innocentem pronuntio qui nascitur ex generositate seminum, dicente Apostolo : « Deus illi dat » corpus prout vult[1], et unicuique seminum proprium cor- » pus[1] : » condemno vero flagitiosum, qui ex propositi perversitate peccavit. »

[1] I Cor. xv, 38.

XLI. Ad hæc adjungit et dicit : « Prorsus autem si malum de nuptiis trahitur, accusari possunt, excusari non possunt; et in diaboli jure opus earum fructumque constituis : quia omnis causa mali, expers boni est. Homo autem, inquit, qui de nuptiis nascitur, non criminibus, sed seminibus imputatur. Seminum vero causa in conditione corporum est : quibus corporibus qui male utitur, boni meritum, non genus sauciat. Liquido igitur, inquit, claret, bonum non esse causam mali. Si ergo, inquit, trahitur et de nuptiis originale malum, causa mali est conventio nuptiarum : et necesse est malum esse, per quod et ex quo malus fructus apparuit, dicente Domino in Evangelio : « Ex fructibus suis arbor agnoscitur[1]. » Quomodo, inquit, tu audiendus putaris, qui dicis bonum esse conjugium, de quo nihil aliud quam malum prodire definis? Constat igitur rea esse conjugia, si peccatum inde originale deducitur; nec posse defendi, nisi fructus eorum innocens approbetur. Defenduntur autem, et bona pronuntiantur : fructus ergo approbatur innocuus. »

XLII. Ad hæc responsurus, prius volo esse intentum lectorum, nihil agere istos, nisi ut salvator non sit parvulis necessarius, quos peccata prorsus a quibus salventur negant habere. Hæc tanta perversitas et tantæ inimica gratiæ Dei, quæ data est per Jesum Christum Dominum nostrum, qui venit quærere et salvare quod perierat[2], insinuare se nititur cordibus parum intelligentium laude operum divinorum, hoc est, laude naturæ humanæ, laude seminis, laude nuptiarum, laude utriusque sexus commixtionis, laude fæcunditatis : quæ omnia bona sunt. Nolo enim dicere, laude libidinis : quia eam et ipse nominare confunditur, ut aliud aliquid, non ipsam, laudare videatur. Ac per hoc mala quæ acciderunt naturæ, non dis-

[1] Matth. VII, 16. — [2] Luc. XIX, 10.

cernendo ab ipsius bonitate naturæ, non eam, (quia falsum est,) ostendit sanam, sed sanari non permittit ægrotam. Et ideo illud quod diximus, « quod adulteriorum culpam, bonum quod inde nascitur, id est, homo non potest excusare, » verum esse concedit : et hoc, unde nulla inter nos quæstio est, etiam similitudine furis furtivum triticum seminantis, de quo bona utique messis nascitur, astruit et confirmat ut potest. Illud autem alterum quod diximus, « Nuptiarum bonum malo originali quod inde trahitur, non potest accusari, » non vult consentire quod verum sit : quia si consenserit, non Pelagianus hæreticus, sed Christianus catholicus erit. « Prorsus, inquit, si malum de nuptiis trahitur, accusari possunt, excusari non possunt; et in diaboli jure opus earum fructumque constituis : quia omnis causa mali, expers boni est. » Et ad hoc cætera attexit, ut probet causam mali bonum esse non posse; et ideo nuptias, quia bonum sunt, causam mali non esse; ac per hoc de illis peccatorem, qui necessarium habeat salvatorem, nasci omnino non posse : quasi nos nuptias causam dicamus esse peccati; quamvis homo qui ex illis nascitur, non nascatur sine peccato. Nuptiæ institutæ sunt causa generandi, non peccandi : propter quod illa est a Domino benedictio nuptiarum. « Crescite, » et multiplicamini, et replete terram[2]. » Peccatum autem quod inde a nascentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, sed ad malum quod accidit hominibus, quorum conjunctione sunt nuptiæ. Nam malum pudendæ libidinis et potest esse sine nuptiis, et potuerunt esse nuptiæ sine illo : ad conditionem autem pertinet corporis, non vitæ illius, sed mortis hujus, ut nunc non possint esse nuptiæ sine illo, quamvis ipsum possit esse sine illis. Nam utique sine nuptiis est pudenda carnis concupiscentia, quando adulte-

[1] Gen. 1, 28.

ria et quæque stupra atque immunda committit, longe contraria pudicitiæ nuptiarum ; aut quando nulla ista committit, quia homo nulla consensione permittit, et tamen surgit et movetur et movet, et plerumque in somnis ad ipsius operis similitudinem et suæ motionis pervenit finem. Hoc ergo malum nec in ipsis nuptiis malum est nuptiarum : sed habent illud in corpore mortis hujus paratum, etiam si nolunt, sine quo non possunt implere quod volunt. Non igitur, ab earum institutione, quæ benedicta est, ad eas venit : sed ab eo quod ex uno homine peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[1].

XLIII. Quid est ergo quod ait : « Ex fructibus suis arbor agnoscitur, » quia hoc in Evangelio dixisse Dominum legimus ? Numquid inde Dominus loquebatur[2], et non potius de duabus voluntatibus hominum, bona scilicet et mala, istam bonam, illam malam arborem dicens ; quia de bona voluntate opera bona nascuntur, et mala de mala, nec possunt bona de mala, et mala de bona ? Quod si nuptias tanquam arborem bonam, secundum istam quam commemoravit evangelicam similitudinem posuerimus : profecto e contrario fornicationem posituri sumus arborem malam. Quamobrem si homo ita dicitur fructus nuptiarum, tanquam bonus ex arbore bona, procul dubio nasci homo de fornicatione non debuit : « Mala quippe » arbor bonos fructus non facit[3]. » Porro si dixerit, non illic arboris loco ponendum esse adulterium, sed naturam potius humanam, de qua nascitur homo : ita etiam hic non erit arbor connubium, sed natura humana, de qua nascitur homo. Nihil proinde valet ad istam quæstionem similitudo illa evangelica : quia non sunt nuptiæ causa peccati, quod trahitur a nascente, et expiatur in renas-

[1] Rom. v, 12. — [2] Vide lib. v Oper. imperf. cap 21. — [3] Matth. vii, 18.

cente; sed voluntarium peccatum hominis primi, originalis est causa peccati : « Dicis iterum, inquit : « Nam sicut peccatum, sive hinc, sive inde a parvulis trahatur, opus est diaboli; sic homo, sive hinc, sive inde nascatur opus est Dei. » Et dixi hoc, et verissime dixi : et si non Pelagianus, sed catholicus esset, nihil aliud et ipse in Catholica diceret.

XLIV. Quid est ergo quod quærit a nobis : « Per quid peccatum inveniatur in parvulo, utrum per voluntatem, an per nuptias, an per parentes? » Sic enim loquitur, et tanquam ad omnia ista respondet, et a peccato quasi cuncta ista purgando, nihil vult remanere unde peccatum inveniatur in parvulo. Verba denique jam ipsa ejus attende : « Per quid igitur, inquit, peccatum invenitur in parvulo? Per voluntatem? Nulla in eo fuit. Per nuptias? Sed hæ pertinent ad opus parentum, quos in hoc actu non peccasse præmiseras; sed quantum ex consequentibus apparet, non hoc vere concesseras. Ipsæ sunt igitur execrandæ, inquit, quæ causam fecerunt mali : sed illæ solæ opus indicant personarum. Parentes igitur qui conventu suo causam fecere peccato, jure damnabiles sunt. Ambigi ergo, inquit, jam non potest, si tuam sequamur sententiam, conjuges æterno supplicio mancipari quorum labore actum est, ut ad dominatum exercendum in homines diabolus perveniret. Et ubi est quod paulo ante hominem opus Dei dixeras? Quia si per originalem malum in hominibus, per malum jus diaboli in homines, diabolum esse dicis auctorem hominum, a quo est origo nascentium. Si autem credis a Deo hominem fieri, et esse conjuges innocentes; vide quam stare non possit trahi ex his originale peccatum. »

XLV. Ad omnia ista huic respondet Apostolus[1], qui

[1] Vide lib. I Oper. imperf. cap. 35.

neque voluntatem arguit parvuli, quæ propria in illo nondum est ad peccandum; neque nuptias in quantum nuptiæ sunt, [quæ habent a Deo non solum institutionem, verum etiam benedictionem]; neque parentes, in quantum parentes sunt, invicem licite atque legitime ad procreandos filios conjugati : sed : « Per unum, inquit, hominem » peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum » mors; et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt[1]. » Quod isti si [catholicis auribus mentibusque] perciperent, adversus fidem gratiamque Christi rebelles animos non haberent, neque conarentur inaniter, [ad suum proprium et hæreticum sensum] hæc apostolica verba tam dilucida et tam manifesta convertere, asserentes hoc ideo dictum esse, quod Adam peccaverit primum, in quo de cætero quisquis peccare voluit, peccandi invenit exemplum : ut peccatum scilicet non generatione ab illo uno in omnes homines, sed illius unius imitatione transiret. Cum profecto, si Apostolus imitationem hic intelligi voluisset, non per unum hominem, sed per diabolum potius in hunc mundum peccatum intrasse, et per omnes homines pertransisse dixisset. De diabolo quippe scriptum est : « Imitantur autem eum, qui sunt ex » parte ipsius[2]. » Sed ideo per unum hominem dixit, a quo generatio utique hominum cœpit, ut per generationem doceret isse per omnes originale peccatum[3].

XLVI. Quid autem aliud indicant etiam sequentia verba apostolica? Cum enim hoc dixisset, adjunxit : « Usque enim ad legem peccatum in mundo fuit : id est, » quia hæc lex potuit auferre peccatum[4]. » Peccatum autem, inquit, non deputabatur, cum lex non esset. Erat ergo, sed non deputabatur; quia non ostendebatur, quod

[1] Rom. v, 12. — [2] Sap. II, 25. — [3] Vide lib. II Oper. imperf. cab. 57 — [4] Rom. v, 13.

deputaretur. Sicut enim alibi dicit : « Per legem cognitio » peccati.[1] » Sed regnavit, inquit, mors ab Adam usque ad Moysen[2] : hoc est, quod supra dixerat, usque ad legem; non ut a Moyse deinceps non esset peccatum, sed quia nec per Moïsen lex data regnum potuit mortis auferre, quæ non regnat utique nisi per peccatum. Regnum porro ejus est, ut hominem mortalem in secundam etiam, quæ sempiterna est, præcipitet mortem. Regnavit autem : in quibus? « Et in his, inquit, qui non peccaverunt in similitu- » dinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri[3]. » Cujus futuri, nisi Christi? Et qualis forma, nisi a contrario? Quod alibi etiam breviter dicit : « Sicut in Adam » omnès moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabun- » tur[4]. » Sicut in illo illud, ita in isto istud : ipsa est forma. Sed hæc forma non omni ex parte conformis est : unde hinc Apostolus secutus adjunxit : Sed non « sicut de- » lictum, ita et donatio. » Si enim ob unius delictum multi » mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia » unius hominis Jesu Christi in multos abundavit[5]. » Quid est, multo magis abundavit, nisi quia omnes qui per Christum liberantur, temporaliter propter Adam moriuntur, propter ipsum autem Christum fine sine victuri sunt? « Et » non, inquit, sicut per unum peccantem, ita est et donum. » Nam judicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem. Ex uno ergo, quid, nisi delicto? quia sequitur, gratia autem ex multis delictis. Dicant isti, quomodo ex uno delicto in condemnationem, nisi quia sufficit ad condemnationem etiam unum originale peccatum, quod in omnes homines pertransiit? Gratia vero ideo ex multis delictis in justificationem, quia non solum illud unum solvit, quod originaliter trahitur, sed

[1] Rom. III, 20. — [2] Id. v, 14. — [3] Ibid. 14 et 15. — [4] 1 Cor. xv, 22. — [5] Rom. v, 15.

etiam cætera, quæ in unoquoque homine motu propriæ voluntatis adduntur : « Si enim ob unius delictum mors » regnavit per unum, multo magis qui abundantiam gra- » tiæ et justitiæ accipiunt, in vita regnabunt per unum Je- » sum Christum. Itaque sicut per unius delictum in om- » nes homines ad condemnationem, ita et per unius justi- » ficationem in omnes homines ad justificationem vitæ[1]. » Adhuc permaneant in vanitate mentis suæ, et dicant unum hominem non propaginem trajecisse, sed exemplum præbuisse peccati. Quomodo ergo per unius delictum in omnes homines ad condemnationem, et non potius per multa sua cujusque delicta : nisi quia etiam si illud unum sit tantum, idoneum est perducere ad condemnationem, etiam nullis additis cæteris; sicut perducit parvulos morientes qui ex Adam nascuntur, si in Christo non renascantur? Quid ergo a nobis quærit iste, quod non vult ab Apostolo audire, « per quid peccatum inveniatur in parvulo, utrum per voluntatem, an per nuptias, an per parentes? Ecce audiat per quid, audiat et taceat, per quid peccatum inveniatur in parvulo : « Per unius delictum, inquit » Apostolus, in omnes homines ad condemnationem. » Omnes autem dixit ad condemnationem per Adam, et omnes ad justificationem per Christum[2] : cum utique non omnes eos qui moriuntur in Adam, transferat Christus ad vitam : sed omnes dixit atque omnes, quia sicut sine Adam nullus ad mortem, ita sine Christo nullus ad vitam. Sicut dicimus de litterarum magistro, si in civitate solus est, Omnes iste hic litteras docet : non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab ipso. Denique quos ante omnes dixerat, multos postea dixit, eosdem ipsos tamen omnes multosque significans. « Sicut enim, inquit, per inobe- » dientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi,

[1] Rom. v, 17. — [2] Vide lib. I de peccator. Merit. cap. 28.

» ita et per unius obedientiam justi constituentur multi[1]. »

XLVII. Adhuc quærat, « per quid peccatum inveniatur in parvulo. » Respondeant ei paginæ sanctæ : « Per » unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, » et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertran- » sit, in quo omnes peccaverunt[2]. Ob unius delictum » multi mortui sunt : Judicium ex uno in condem- » nationem : Ob unius delictum mors regnavit per unum : » Per unius delictum in omnes homines ad condemnatio- » nem : Per unius inobedientiam peccatores constituti » sunt multi[3]. » Ecce per quid delictum invenitur in parvulo. Jam credat originale peccatum : sinat venire parvulos, ut salventur, ad Christum[4]. Quid est quod dicit, « Non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat iste qui condidit : per quas rimas inter tot præsidia innocentiæ, peccatum fingis ingressum ? » Quid quærit latentem rimam, cum habeat apertissimam januam? « Per unum hominem, ait Apostolus ; per unius » delictum, ait Apostolus ; per inobedientiam unius ho- » minis, ait Apostolus[5]. » Quid quærit amplius? quid quærit apertius? quid quærit inculcatius?

XLVIII. « Si peccatum, inquit, ex voluntate est, mala voluntas quæ peccatum facit : si ex natura, mala natura. » Cito respondeo, Ex voluntate peccatum est. Quærit forte, utrum et originale peccatum? Respondeo, prorsus et originale peccatum : quia et hoc ex voluntate primi hominis seminatum est, ut et in illo esset, et in omnes transiret. Sed quod secutus adjunxit, « Si ex natura, mala natura : » quæro ab illo, ut, si potest, respondeat, Sicut manifestum est, ex voluntate mala tanquam ex arbore mala, fructus ejus fieri omnia opera mala ; sic ipsam voluntatem malam,

[1] Rom. v, 19 — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 15-19. — [4] Marc x, 14. — [5] Rom. v, 12, etc.

id est, ipsam fructuum malorum arborem malam unde dicat exortam. Si ex angelo, quid erat ipse angelus, nisi bonum opus Dei? Si ex homine, quid erat ipse homo, nisi bonum opus Dei? Imo quia voluntas mala angelo ex angelo, ex homine homini orta est, quid erant hæc duo antequam in eis ista mala orirentur, nisi bonum opus Dei, et bona atque laudanda natura? Ecce ergo ex bono oritur malum, nec fuit omnino unde oriri posset, nisi ex bono : ipsam dico voluntatem malam, quam nullum præcessit malum ; non opera mala, quæ non sunt nisi ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala. Nec ideo tamen ex bono potuit oriri voluntas mala quia bonum factum est a bono Deo ; sed quia de nihilo factum est, non de Deo[1]. Quid ergo est quod dicit : « Si natura opus est Dei, per opus Dei opus diaboli transire non sinitur? » Nonne opus diaboli, quando primum in angelo, qui diabolus factus est, ortum est, in opere Dei ortum est? Quapropter si malum quod omnino nusquam erat, in Dei opere oriri potuit, cur malum quod alicubi jam erat, per opus Dei transire non potuit, præsertim cum ipso verbo utatur Apostolus, dicens, « Et ita in omnes homines pertransiit[2]? » Numquid homines non sunt opus Dei? Pertransiit ergo peccatum per homines, hoc est, opus diaboli per opus Dei : atque ut alio modo idipsum dicam, opus operis Dei per opus Dei. Et ideo Deus est solus immutabilis et potentissimæ bonitatis : qui et antequam esset ullum malum, bona opera fecit omnia, et de malis quæ in bonis ab eo factis orta sunt, bene operatur per omnia.

XLIX. « In uno, inquit, homine jure vituperatur intentio, et origo laudatur, quia duo sunt quæ contrariis applicentur : in parvulo autem unum est, natura tantum, quia voluntas non est. Illud ergo unum, inquit, aut Deo

[1] Vide lib. v Oper. imperf. cap. 31, 33, 38, etc. — [2] Rom. v, 12.

ascribetur, aut dæmoni. Si natura, inquit, per Deum est, non potest in ea esse originale malum. Si a diabolo, nihil erit per quod homo divino operi vindicetur. Perfecte itaque Manichæus est, qui malum originale defendit. » Audiet potius adversum ista quod verum est. In uno homine jure vituperatur intentio, et natura laudatur, quia duo sunt quæ contrariis applicentur : sed etiam in parvulo, non unum est tantum, id est, natura, in qua creatus est homo a Deo bono; habet enim et vitium, quod per unum in omnes homines pertransiit, sicut ait Apostolus, non sicut desipit Pelagius, vel Cœlestius, vel eorum quicumque discipulus[1]. Horum itaque duorum, quæ in parvulo esse diximus, unum ascribitur Deo, alterum diabolo. Et quod utrumque propter unum horum, id est, propter vitium, subjicitur potestati diaboli, ideo non est incongruum, quia non fit ipsius diaboli potestate, sed Dei. Subjicitur autem vitium vitio, natura naturæ; quia et in diabolo utrumque est : ut cum dilecti et electi de potestate tenebrarum eruuntur, cui jure subduntur, appareat quid donetur justificatis bonis a Deo bono[2], bene operante et de malis.

L. Quod autem iste sibi quasi religiose dicere visus est, « Si natura per Deum est, non potest in ea esse originale malum : » nonne religiosius sibi alius videtur dicere, Si natura per Deum est, non potest in ea oriri ullum malum? Et tamen falsum est : hoc enim Manichæi asserere voluerunt; et non creaturam Dei factam de nihilo, sed ipsam naturam Dei malis omnibus implere conati sunt. Non enim ortum est malum nisi in bono, nec tamen summo et immutabili quod est natura Dei, sed facto de nihilo per sapientiam Dei. Est itaque per quod homo divino operi vindicetur; quia non esset homo, nisi divino opere crearetur :

[1] Rom. v, 12. — [2] Coloss. I, 13.

malum autem non esset in parvulis, nisi voluntate primi hominis peccaretur, et origine vitiata peccatum originale traheretur. Non ergo sicut iste ait, « Perfecte Manichæus est, qui malum originale defendit : sed perfecte Pelagianus est, qui malum originale non credit. » Neque enim ex quo esse cœpit Manichæi pestilentiosa doctrina, ex illo cœperunt in Ecclesia Dei parvuli baptizandi exorcizari et exsufflari, ut ipsis mysteriis ostenderetur non eos in regnum Christi nisi erutos a tenebrarum potestate transferri[1] : aut in libris Manichæi legitur, quod venerit filius hominis quærere et salvare quod perierat[2] : aut quod per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit[3] ; et cætera ad eamdem sententiam pertinentia, quæ supra commemoravimus : aut quod reddit Deus peccata patrum in filios[4] : aut quod in Psalmo scriptum est : « Ego in iniquitatibus » conceptus sum, et in peccatis mater mea in utero me » aluit[5] : » aut, « Homo vanitati similis factus est, dies » ejus velut umbra prætereunt[6] : » aut, Ecce veteres po- » suisti dies meos, et substantia mea quasi nihilum ante te ; » verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens[7] : » aut quod Apostolus dicit[8], « Omnis creatura vanitati sub- » jecta est : » Aut in libro Ecclesiastæ, « Vanitas vanita- » tum, et omnia vanitas. Quæ abundantia est homini in » omni labore suo quem ipse laborat sub sole[9] ? » aut in libro Ecclesiastico, « Jugum grave super filios Adam a » die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepul- » turæ in matrem omnium[10] : » aut quod dicit Apostolus, « In Adam omnes moriuntur[11] : » aut quod dicit sanctus Job, ubi de peccatis suis loquitur, « Homo enim natus ex » muliere, brevis vitæ et plenus iracundiæ, sicut flos fœni

[1] Coloss. I, 13. — [2] Luc. XIX, 10. — [3] Rom. V, 12. — [4] Exod XX. — [5] Psal. L, 7. — [6] Id. CXLIII, 4. — [7] Id. XXXVIII, 6. — [8] Rom. VIII, 20. — [9] Eccle. I, 2. — [10] Eccli. XL, 1. — [11] I Cor. XV, 22.

» decidit, fugit autem sicut umbra et non stabit; nonne et » hujus curam fecisti, et hunc fecisti intrare in conspectu » tuo in judicium? Quis enim erit mundus a sordibus? ne » unus quidem, etiam si unius diei fuerit vita ejus super ter- » ram [1]? » Quas enim dixerit sordes, quia peccata intelligi voluit, ipsa lectio indicat, ubi prorsus unde loquatur apparet : unde est et illud apud prophetam Zachariam, ubi aufertur a sacerdote vestis sordida, et dicitur ei : « Ecce abstuli peccata [2] tua : » Puto quod ista omnia, et cætera hujusmodi, quæ indicant omnem hominem sub peccato et maledicto nasci, non leguntur in tenebris Manichæorum, sed in luce catholicorum.

LI. Quid autem dicam de ipsis divinarum Scripturarum tractatoribus, qui in catholica Ecclesia floruerunt, quomodo hæc non in alios sensus conati sunt vertere, quoniam stabiles erant in antiquissima et robustissima fide, non autem novitio movebantur errore. Quos si colligere et eorum testimoniis uti velim, et nimis longum erit, et de canonicis auctoritatibus, a quibus non debemus averti, minus fortasse videbor præsumpsisse quam debui. Verumtamen ut omittam beatissimum Ambrosium, cui Pelagius, sicut jam commemoravi [3], tam magnum integritatis in fide perhibuit testimonium; qui tamen Ambrosius nihil aliud defendit in parvulis, ut haberent necessarium medicum Christum, nisi originale peccatum [4] : numquid et gloriosissimæ coronæ Cyprianus dicetur ab aliquo, non solum fuisse, sed vel esse potuisse Manichæus, cum prius iste sit passus, quam illa in orbe Romano pestis apparuit [5]? Et tamen in libro de Baptismate parvulorum, ita defendit originale peccatum, ut propterea dicat, et ante octavum

[1] Job, XIV, 1 juxta LXX. — [2] Zachar. III, 4. — [3] Vide supra, lib. I, cap. ultimo. — [4] Ambros. in Isai. supra citatus, lib. I, cap. 35. — [5] Cyprian. Epist. olim 59. nunc 64 ad Fidum.

diem, si necesse sit, parvulum baptizari oportere, ne pereat anima ejus. Quem tanto vult intelligi ad indulgentiam baptismi facilius pervenire, quanto magis ei dimittuntur non propria, sed aliena peccata. Hos iste audeat dicere Manichæos, et antiquissimam Ecclesiæ traditionem isto nefario crimine aspergat, qua exorcizantur, ut dixi, et exsufflantur parvuli, ut in regnum Christi a potestate tenebrarum, hoc est, diaboli et angelorum ejus eruti, transferantur[1]. Nos autem paratiores sumus cum istis viris, et cum Ecclesia Christi in hujus fidei antiquitate firmata, quælibet maledicta et contumelias perpeti, quam cum Pelagianis cujuslibet eloquii prædicatione laudari.

LII. Ais iterum, inquit, et dicis : Nulla esset concupiscentia, nisi homo ante peccasset ; nuptiæ vero essent, etiamsi nemo peccasset. « Non dixi : « Nulla esset concupiscentia ; » quia est et glorianda concupiscentia spiritualis, qua concupiscitur sapientia[2] : sed dixi : « Nulla esset pudenda concupiscentia. » Relegantur verba mea, quæ etiam ipse posuit, ut quanta ab illo fraude commemorentur appareat. Sed quo voluerit eam nomine appellet. Illa dixi quod non esset, nisi homo ante peccasset, de qua erubuerunt in paradiso, qui pudenda texerunt, quam nemo negat, quoniam peccatum inobedientiæ præcesserat, ideo subsecutam[3]. Qui autem vult intelligere quid senserint, debet considerare quid texerint. Succinctoria quippe sibi de foliis ficulneis[4], non vestimenta fecerunt ; quæ succinctoria Græce περιζώματα nuncupantur. Quid autem cooperiant perizomata, omnibus notum est : quæ nonnulli Latini campestria sunt interpretati. Quis autem ignorat qui campestrantur, quas partes corporis contegant ? Has enim tege-

[1] Coloss. I, 13. — [2] Sap. XI, 21. — [3] Gen. III, 7. — [4] Vide lib. I contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 16, et contra Julian. cap. 6, et lib. V, cap. 2.

bant Romani juvenes, quando nudi exercebantur in campo, unde hoc genus tegminis tale nomen accepit.

LIII. «Illæ ergo nuptiæ, inquit, quæ sine concupiscentia, sine motu corporum, sine necessitate sexuum, ut dicis, esse potuerunt, a te pronuntiantur laudabiles : ista vero conjugia quæ nunc aguntur, a diabolo inventa definis. Illa itaque, inquit, quæ institui potuisse somnias, bona deliberas : ista vero de quibus dicit Scriptura divina : « Relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori » suæ, et erunt duo in carne una[1] ; » profiteris mala diabolica, morbum postremo debere, non conjugium nuncupari. » Non est mirum, si Pelagiani dicta nostra in sensus quos volunt detorquere conantur ; quando et de Scripturis sanctis, non ubi obscure aliquid dictum est, sed ubi clara et aperta sunt testimonia, id facere consueverunt, more quidem hæreticorum etiam cæterorum. Quis enim diceret, « sine motu corporum, sine necessitate sexuum nuptias esse potuisse ? Deus enim fecit sexus, quia masculum et fœminam fecit eos, sicut scriptum est [2]. Unde autem fieri posset, ut qui fuerant conjungendi, et ipsa conjunctione generaturi, sua corpora non moverent ; quandoquidem nullus fit hominis ad hominem corporalis accessus, si desit corporis motus ? Non ergo hic quæstio est de motu corporum, sine quo non possent omnino misceri ; sed de pudendo motu genitalium, qui profecto non esset, et tamen seminatrix commixtio non deesset, si genitalia non libidini, sed voluntati sicut cætera membra servirent. Annon etiam nunc in corpore mortis hujus imperatur pedi, brachio, digito, labro, linguæ, et ad nutum nostrum continuo porriguntur ? Humori denique, quod est mirabilius, in vesica intus posito, cum libet, et quando ejus copia non urgemur, imperatur ut profluat, et obtem-

[1] Gen. II, 24. — [2] Ibid. 27.

perat : imo ipsis abditis visceribus et nervis, quibus idem humor continetur, imperatur ut eum propellant, exprimant, ejiciant, et si sanitas adest, sine difficultate serviunt voluntati. Quanto ergo facilius atque tranquillius obedientibus genitalibus corporis partibus et ipsum membrum porrigeretur, et homo seminaretur, nisi hominibus illis inobedientibus membrorum istorum inobedientia justo supplicio redderetur ? Quod supplicium casti sentiunt, qui procul dubio mallent, si possent, jubente voluntate quam pruriente voluptate filios seminare. Immundi autem qui propter istum morbum, non solum meretrices, verumetiam conjuges amant, de hoc supplicio carnis graviore supplicio mentis exultant.

LIV. Absit ergo ut dicamus, quod nos dicere iste confingit, « ista conjugia quæ nunc aguntur, a diabolo inventa. » Prorsus ipsæ sunt nuptiæ, quas ab initio Deus instituit. Hoc enim bonum suum ad hominum generationem institutum etiam damnatis hominibus non detraxit, quibus non detraxit etiam sensus carnis et membra, procul dubio munera sua, quamvis jam debita damnatione moritura. Istæ, inquam, sunt nuptiæ, de quibus dictum est, (excepto quod hic figuratum est magno illo Christi et Ecclesiæ sacramento) : « Propterea relinquet homo » patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo » in carne una [1]. » Hoc enim ante peccatum dictum est : et si nemo peccasset, sine pudenda libidine posset fieri. Et nunc quamvis sine illa non fiat in corpore mortis hujus, ipsum est tamen quod non cessat fieri, ut adhæreat homo uxori suæ, et sint duo in carne sua. Quamobrem etsi dicitur, nunc alias esse nuptias, alias vero si nemo peccasset esse potuisse, non secundum earum naturam, sed secundum quamdam in deterius mutatam dicitur qualitatem.

[1] Gen. II, 24.

Sicut alius dicitur, quamvis idem ipse sit homo, qui mutaverit vitam sive in melius, sive in deterius : aliud est enim justus, aliud peccator; quamvis idem ipse sit homo. Sic aliæ nuptiæ sine pudenda libidine, aliæ cum pudenda libidine : cum tamen secundum constitutionem suam, qua legitime conjungitur mulier viro, et fides carnalis debiti ab adulteriorum peccato servatur immunis, et hoc more legitimo filii seminantur, eædem ipsæ sunt nuptiæ, quas Deus instituit; quamvis diabolus non ipsas, sed homines ex quibus nuptiæ fiunt, antiqua peccati persuasione sauciaverit, inobedientiæ persuadendo peccatum, cui per divinum judicium inobedientia membrorum reciproca redderetur ; in qua conjugati, quamvis erubuerint nuditatem suam, nuptiarum tamen a Deo institutam non omni modo potuerunt amittere bonitatem.

LV. Hinc iste pergit ab eis qui conjunguntur, ad eos qui gignuntur, propter quos in hac quæstione tantis adversus novos hæreticos disputationibus laboramus : et occulto Dei compulsus instinctu dicit aliquid, ubi totum istum nodum sua confessione dissolvit. Volens enim nobis majorem invidiam commovere, quia dicimus etiam de legitimis nuptiis sub peccato parvulos nasci : « Illos ergo, inquit, qui nunquam nati sunt, bonos potuisse esse dicis : istos vero qui mundum impleverunt, pro quibus Christus mortuus est, diaboli opus et de morbo natos, et ab exordio reos definis. Probavi itaque, inquit, nihil te aliud agere, quam ut Deum neges horum, qui sunt, hominum conditorem. » Ego quidem conditorem hominum omnium, quamvis omnes sub peccato nascantur, et pereant nisi renascantur, non dico nisi Deum. Vitium quippe inseminatum est persuasione diaboli, per quod sub peccato nati sunt, non natura condita qua homines sunt. Libido autem pudenda non moveat membra, nisi quando volumus, et

non est morbus. Non de illa erubescat etiam licitus et honestus conjugatorum concubitus, vitando conspectum et appetendo secretum, et non est morbus. Non prohibeat Apostolus in hoc morbo possideri uxores, et non est morbus. Quod enim Græcus habet, ἐν πάθει ἐπιθυμίας, alii Latine interpretati sunt, in morbo desiderii vel concupiscentiæ [1], alii vero in passione concupiscentiæ, vel si quo alio modo in aliis atque aliis codicibus invenitur : sed passio in lingua Latina, maxime usu loquendi ecclesiastico, non nisi ad vituperationem consuevit intelligi.

LVI. Quodlidet autem de pudenda concupiscentia carnis iste sentiat, de parvulis, pro quibus laboramus, ut salvatore indigere credantur, ne sine salute moriantur, attende quid dixerit : verba ejus repeto. « Illos ergo, inquit, qui nunquam nati sunt, bonos potuisse esse dicis : istos vero qui mundum impleverunt, pro quibus Christus mortuus est, diaboli opus, et de morbo natos, et ab exordio reos definis. » O si nodum solvat etiam contentionis, quomodo nodum solvit istius quæstionis ! Numquid enim se modo de majoribus ista locutum esse dicturus est ? De parvulis agitur, de nascentibus agitur, de his nobis, quia rei ab exordio definiuntur a nobis, ab illo invidia commovetur, quia eos dicimus reos, pro quibus Christus mortuus est. Cur ergo pro illis Christus mortuus est, si non sunt rei ? Inde prorsus, inde obtinebimus causam, unde excitandam putavit invidiam. Ipse dicit : « Quomodo rei sunt parvuli, pro quibus Christus mortuus est ? » Nos respondemus : Imo parvuli quomodo rei non sunt, pro quibus Christus mortuus est ? Ista controversia judicem quærit. Judicet ergo Christus, et cui rei mors ejus profecerit, ipse dicat. « Hic est, inquit, sanguis meus, qui pro multis effundetur » in remissionem peccatorum [2]. » Judicet cum illo et

[1] 1 Thess. IV, 5. — [2] Matth. XXVI, 28.

Apostolus, quia et in Apostolo ipse loquitur Christus. Clamat et dicit de Deo Patre : « Qui proprio filio non » pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum [1]. Puto quod ita dicat Christum traditum pro omnibus nobis, ut in hac causa parvuli non separentur a nobis. Sed quid opus est hinc satagere, unde jam nec iste contendit : quandoquidem non solum confitetur mortuum fuisse etiam pro parvulis Christum ; verumetiam inde nos arguit, quod eosdem parvulos reos dicimus, pro quibus mortuus est Christus ? Jam itaque Apostolus qui dixit, pro nobis omnibus traditum Christum, dicat etiam quare sit pro nobis traditus Christus. « Traditus est, inquit, propter » delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nos- » tram [2]. » Si igitur, sicut iste et confitetur, et profitetur, et dicit, et objicit, in eis sunt et parvuli pro quibus traditus est Christus, et propter delicta nostra traditus est Chrisus ; habent profecto et parvuli delicta originalia, pro quibus traditus est Christus : habet quod in eis sanet, qui, sicut ipse ait, non est opus sanis medicus, sed male habentibus [3] : habet cur eos salvos faciat, qui venit in mundum, sicut dicit apostolus Paulus, peccatores salvos facere [4] : habet quod in eis remittat, qui sanguinem se fudisse testatur in remissionem peccatorum : habet propter quod eos quærat, qui venit, ut dicit, quærere et salvum facere quod perierat [5] : habet quod in eis solvat Filius Dei, qui propterea venit, sicut dicit apostolus Joannes, ut solvat opera diaboli [6]. Huic ergo parvulorum saluti inimicus est, qui eorum sic asserit innocentiam, ut sauciatis et vulneratis neget necessariam medicinam.

LVII. Jam quod sequitur et adjungit, attende. « Si ante peccatum, inquit, per Deum creatum est unde ho-

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Id. IV, 25. — [3] Matth. IX, 12. — [4] I Tim. I, 15. — [5] Luc. XIX, 10. — [6] I Joan. III, 8.

mines nascerentur, per diabolum autem unde parentes commoverentur, ascribetur sine dubio sanctitas nascentibus et culpa generantibus. Quod quia manifestissime nuptias damnat, amoveto hunc sensum precor de Ecclesiarum medio, et vere credito quia per Jesum Christum facta sunt omnia, et sine ipso factum est nihil [1]. » Ita hoc dicit, quasi nos dicamus, per diabolum aliquid substantiæ creatum in hominibus. Persuasit malum diabolus tanquam peccatum, non creavit tanquam naturam. Sed plane naturæ persuasit, quia homo natura est, et ideo eam persuadendo vitiavit. Qui enim vulnerat, non creat membra, sed vexat. Sed vulnera quæ corporibus infliguntur, membra faciunt claudicare, vel ægre moveri, non eam virtutem qua justus est homo : vulnus autem, quod peccatum vocatur, ipsam vitam vulnerat, qua recte vivebatur. Hoc autem valde tunc majus atque altius diabolus inflixit, quam sunt ista hominibus nota peccata. Unde illo magno primi hominis peccato, natura ibi nostra in deterius commutata, non solum facta est peccatrix, verumetiam generat peccatores : et tamen ipse languor quo bene vivendi virtus periit, non est utique natura, sed vitium : sicut certe mala in corpore valetudo, non est ulla substantia vel natura, sed vitium : et licet non semper, tamen plerumque malæ valetudines parentum ingenerantur quodam modo, et apparent in corporibus filiorum.

LVIII. Hoc autem peccatum, quod ipsum hominem in paradiso in pejus mutavit, quia multo est grandius quam judicare nos possumus, ab omni nascente trahitur, nec nisi in renascente remittitur ; ita ut etiam de parentibus jam renatis, in quibus remissum atque tectum est, trahatur in reatum nascentium filiorum, nisi et ipsos, quos prima carnalis nativitas obligavit, secunda spiritalis absol-

[1] I Joan. I, 3.

vat[1]. Cujus rei mirabilis mirabile Creator in oliva et oleastro produxit exemplum, ubi non solum ex oleastri, verumetiam ex olivæ semine non nisi oleaster exoritur. Quamvis et in hominibus natura generatis, gratia regeneratis, sit ista carnalis concupiscentia repugnans legi mentis : tamen quia remissa est in remissione peccatorum, non jam illis in peccatum reputatur, nec nocet aliquid, nisi ejus motibus ad illicita consentiatur. Proles vero eorum, quia non per spiritalem, sed per carnalem concupiscentiam seminatur, velut ex illa oliva quidem nostri generis oleaster, sic inde reatum nascendo trahit, ut nisi renascendo liberari ab illa peste non possit. Quomodo ergo affirmat iste nos ascribere sanctitatem nascentibus, et culpam generantibus? cum potius veritas monstret, etsi fuerit sanctitas in generantibus, originalem culpam inesse nascentibus, quæ non aboleatur nisi in renascentibus.

LIX. Quæ cum ita sint, de ista carnis concupisentia et de libidine imperiosa impudicis, domanda pudicis, pudenda tamen et pudicis et impudicis, sentiat iste quod libet; quia ei sicut video multum placet : non eam laudare cunctetur, quam nominare confunditur; appellet eam, sicut appellavit, membrorum vigorem, nec castarum aurium revereatur horrorem : appellet membrorum potentiam, nec caveat impudentiam. Dicat, si non erubescit, in paradiso si nemo peccasset, hunc ibi vigorem velut florem virere potuisse; nec opus fuisse ut tegeretur, quod ita moveretur, ut inde nemo confunderetur; sed parata conjuge semper exerceretur, nunquam reprimeretur, ne aliquando voluptas tanta tantæ felicitati negaretur. Absit enim ut illa beatitudo posset aut in loco illo non habere quod vellet, aut in suo corpore vel animo sentire quod nollet : ac per hoc si motus libidinis voluntatem hominum

[1] Vide lib. VI Oper. imperf.

præveniret, voluntas continuo sequeretur; uxor, quæ propter hoc nunquam absens esse debebat, sive conceptura, sive jam gravida, illico admoveretur; et aut proles seminaretur, aut voluptas naturalis et laudabilis expleretur; et periret semen hominis, ne appetitus tam bonæ concupiscentiæ fraudaretur: tantum non se converterent conjuges in eum usum, qui est contra naturam, sed quoties delectaret, membris ad hoc creatis et genitalibus uterentur. Verumtamen quid si et ille usus contra naturam forsitan delectaret, quid si et in hanc voluptatem laudabilis illa libido adhinnires, utrum sequerentur eam, quoniam suavis esset; an repugnarent, quoniam turpis esset? Si sequerentur, ubi est cogitatio qualiscumque honesatis? Si repugnarent, ubi est pax tantæ felicitatis? Hic si forte erubuerit, et dixerit tantam pacem felicitatis illius, tantumque ordinem in his rebus esse potuisse, ut nunquam carnis concupiscentia voluntatem illorum hominum præveniret; sed cum ipsi vellent, tunc illa consurgeret: tunc autem vellent, quando ad seminandos filios opus esset; ita ut nullus seminis esset irritus jactus, nullus fieret concubitus, quem non sequeretur conceptus et partus, ad nutum serviente carne, ad nutum serviente libidine. Hoc si dicit, saltem consideret nunc in hominibus non esse quod dicit. Et si non vult concedere vitium esse libidinem: dicat saltem per illorum hominum inobedientiam etiam ipsam vitiatam esse carnis concupiscentiam; ut illa quæ obedienter et ordinate moveretur, nunc inobedienter inordinateque moveatur: ita ut ipsis quoque pudicis ad nutum non obtemperet conjugatis, sed et quando non est necessaria moveatur, et quando necessaria est, aliquando citius, aliquando tardius, non eorum sequatur nutus, sed suos exèrat motus. Hanc ergo ejus inobedientiam inobedientes illi tunc homines receperunt, et in nos propagine

transfuderunt. Neque enim ad eorum nutum, sed utique inordinate movebatur, quando [membra prius glorianda, tunc jam pudenda texerunt.]

LX. Sed ut dixi, sentiat de ista libidine iste quod libet, prædicet ut libet, laudet quantum libet, (sicut enim multis locis significat, multum libet,) ut ejus si non usibus, saltem laudibus Pelagiani oblectentur, quicumque eorum proposito continentiæ carnali conjugio non fruuntur : tantum parvulis parcat, ut non eos laudet inutiliter, defendatque crudeliter ; salvos esse non dicat ; non ad laudatorem Pelagium, sed ad salvatorem Christum venire permittat. Nam ut jam liber iste claudatur, quoniam ita sermo illius terminatus est, qui in chartula quam misisti, scriptus est, ut diceret : « Vere credito, quia per Jesum facta sunt omnia, et sine ipso factum est nihil[1] : » concedat Jesum etiam parvulis esse Jesum : et ut per eum facta omnia fatetur per id quod est Verbum Deus ; ita etiam parvulos ab eo salvos fieri fateatur per id quod est Jesus, si vult catholicus esse Christianus. Sic enim scriptum est in Evangelio : « Et vocabunt nomen ejus Jesum [2] ; ipse » enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. » Ideo ergo Jesum, quoniam Jesus latine Salvator est. Ipse enim salvum faciet populum suum, in quo populo sunt utique et parvuli. Salvum autem faciet a peccatis eorum : sunt ergo et in parvulis peccata originalia, propter quæ Jesus, id est, Salvator possit esse et ipsorum.

[1] Joan. I, 3. — [2] Matth. I, 21.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE ANIMA

ET EJUS ORIGINE

LIBRI IV[1].

LIBER I.

AD RENATUM MONACHUM.

Acceptis a Renato duobus libris Vincentii Victoris, qui Augustini sententiam de animæ natura, et ejusdem de ipsius origine cunctationem improbabat, ostendit Augustinus, juvenem arroganter de se ipso sentientem, ut de re tam abdita decideret, in errores intolerandos incurrisse. Tum deinde Scripturarum testimonia, quibus probare se Victor existimabat, animas a Deo, non ex propagine fieri, sed novas singulis nascentibus insufflari, demonstrat ambigua esse, atque ad hanc ipsius opinionem confirmandam minime idonea[2].

[1] Scripti sub finem anni 419. — [2] Vide Retract. lib. II, cap. 56.

I. Sinceritatem tuam erga nos[1], Renate frater charissime, et fraternam benevolentiam, ac mutuæ dilectionis affectum probatum quidem et antea tenebamus : verum nunc probatiorem nobis amica diligentia demonstrasti, quod mihi duos libros, ejus quidem hominis quem penitus ignorabam, nec tamen ideo contemnendi, Vincentii Victoris, (sic enim prænotatum ibi nomen ejus inveni,) proxime præterita æstate misisti : quamvis mihi, eo quod absens fuissem, in autumni fine sint redditi. Quomodo enim tu charissimus meus posses vel deberes in meam non perferre notitiam, cum in manus tuas venissent cujuslibet hominis qualescumque litteræ, licet ad alium scribentis, ubi tamen nomen commemoraretur et legeretur meum, ita ut contradiceretur verbis meis, quæ in quibusdam opusculis edidissem? Hoc itaque fecisti, quod sincerissimus et dilectissimus amicus meus facere debuisti.

II. Sed hinc angor paululum, quod adhuc tuæ sanctitati minus quam vellem cognitus sum : quandoquidem putasti me sic accepturum, quasi tu mihi injuriam feceris, notum faciendo quod alius fecit. Quantum autem hoc absit ab animo meo, vide, ut ne ab illo quidem me passum injuriam conquerar. Cum enim aliter quædam quam ego saperet, numquidnam debuit reticere? Unde mihi gratum esse debet, quod ita non tacuit, ut id etiam legere possimus. Deberet quidem tantum scribere potius ad me, quam ad alterum de me : sed quod mihi esset ignotus, non est ausus se mihi ingerere in meorum refutatione dictorum. Nec consulendum me putavit, ubi sibi videtur minime dubitandum, sed plane cognitam et certam tenere sententiam. Obtemperavit autem amico suo, a quo se, ut scriberet, dicit esse compulsum. Et si quid inter disputandum, quod in meam contumeliam redundaret, expressit; non eum

[1] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 44-55.

conviciantis voluntate crediderim, sed diversa sentientis necessitate fecisse. Ubi enim mihi animus erga me hominis ignotus est et incertus, melius arbitror meliora sentire, quam inexplorata culpare. Fortassis enim amore mei fecit, sciens ad me pervenire posse quod scripsit; dum in eis rebus errare me non vult, in quibus se potius errare non putat. Et ideo debeo etiam ejus habere gratam benevolentiam, cujus me necesse est improbare sententiam : ac per hoc in eis quæ non recte sapit, adhuc leniter corrigendus mihi videtur, non aspere detestandus; præsertim quia, sicut audio, nuper catholicus factus est, quod ei gratulandum est. Caruit enim Donatistarum vel potius Rogatistarum divisione et errore, quo antea tenebatur : si tamen catholicam veritatem sicut oportet intelligat, ut vere de illius conversione gaudeamus.

III. Habet enim eloquium, quo possit explicare quæ sentit. Unde cum illo agendum est, eique optandum ut recta sentiat, ne faciat esse delectabilia quæ sunt inutilia, et quæ diserta dixerit, vera dixisse videatur. Quamvis et in ipso eloquio habeat multa emendanda, et a nimia exundantia reprimenda. Quod in illo tibi quoque, ut viro gravi, sicut tua indicant scripta, displicuit. Sed hoc vel facile corrigitur, vel sine detrimento fidei a levibus mentibus amatur, toleratur a gravibus. Habemus enim jam quosdam spumeos in sermone, sed in fide sanos. Non itaque desperandum est, etiam hoc in isto, (quamvis sit tolerabile, si permanserit,) posse tamen expurgari et temperari, atque ad integrum et solidum vel perduci, vel revocari modum : præsertim quia juvenis esse perhibetur, ut quod minus habet peritia, suppleat diligentia; et quod cruditas loquacitatis eructat, ætatis maturitas decoquat. Illud est molestum et periculosum vel perniciosum, si cum laudatur eloquentia, persuadeatur insipientia, et in pretioso poculo bibatur pestifera potio.

IV. Ut enim jam incipiam demonstrare, quæ præcipue sint in ejus disputatione vitanda : « Animam dicit a Deo quidem factam, nec Dei esse partem sive naturam ; quod omnino verum est : sed cum eam non vult ex nihilo factam fateri, et aliam nullam creaturam unde sit facta commemorat, atque ita illi dat auctorem Deum, ut neque ex nullis extantibus, » id est, ex nihilo, neque ex aliqua re, quæ non est quod Deus est, sed « de se ipso eam fecisse credatur ; » nescit eo se revolvi, quod declinasse se putat, ut scilicet nihil aliud anima quam Dei natura sit ; ac sic consequenter et de Dei natura fiat aliquid ab eodem Deo, cui faciendo materia de qua facit, sit ipse qui facit : ac per hoc et Dei sit natura mutabilis, et mutata in deterius ejusdem ipsius Dei ab eodem ipso Deo natura damnetur. Quod pro tua fideli intelligentia, quam non sit opinandum, et quam sit a corde catholico secludendum, longeque fugiendum, vides. Ita quippe anima vel de flatu facta, vel Dei flatus factus est ipsa, ut non de ipso sit, sed ab ipso de nihilo creata sit. Neque enim sicut homo quando sufflat, non potest de nihilo flatum facere, sed quem de isto aëre ducit, hunc reddit ; ita Deo putandum est auras aliquas circumfusas jam fuisse, quarum exiguam quamdam particulam spirando traheret, et respirando refunderet, quando in hominis faciem sufflavit, eique illo modo animam fecit. Quod et si ita esset, nec sic de ipso, sed de subjacenti re aliqua flabili posset esse quod flavit. Sed absit ut negemus omnipotentem de nihilo flatum vitæ facere potuisse, quo fieret homo in animam vivam : atque in eas contrudamur angustias, ut vel jam fuisse aliquid quod ipse non esset, unde flatum faceret, opinemur ; vel quod mutabile factum videmus, de se ipso fecisse credamus. Quod enim de ipso est, necesse est ut ejusdem naturæ sit cujus ipse est, ac per hoc etiam immutabile sit. Anima vero, quod omnes

fatentur, mutabilis est. Non ergo de ipso quia non est immutabilis sicut ipse. Si autem de nulla re alia facta est, de nihilo facta est procul dubio, sed ab ipso.

V. « Quod vero eam non spiritum, sed corpus esse contendit : » quid aliud vult efficere, quam nos non ex anima et corpore, sed ex duobus vel etiam tribus constare corporibus? Cum enim spiritu, anima, et corpore constare nos dicit, et omnia hæc tria corpora esse asserit; profecto ex tribus corporibus nos putat esse compactos. In qua opinione quanta eum sequatur absurditas, illi potius quam tibi demonstrandum puto. Verum iste tolerabilis error est hominis, qui nondum cognovit esse aliquid, quod cum corpus non sit, corporis tamen quamdam similitudinem gerere possit.

VI. Illud plane quis ferat, quod in secundo libro, cum quæstionem difficillimam solvere conaretur de originali peccato, quatenus ad corpus animamque pertineat, si anima non de parentibus trahitur, sed a Deo nova insufflatur; hanc ergo tam molestam et tam profundam nitens enodare quæstionem : « Merito, inquit, per carnem, priscam reparat habitudinem, quam visa fuerat paulisper amisisse per carnem, ut per eam incipiat renasci, per quam meruerat inquinari. » Cernis nempe hominem ausum suscipere quod vires ejus excedit, in tam immane præcipitium decidisse, ut diceret inquinari animam meruisse per carnem; cum dicere nullo modo possit, unde hoc meritum traxerit ante carnem. Si enim a carne incipit meritum habere peccati, dicat si potest, unde ante peccatum suum carne meruerit inquinari. Nam hoc meritum quo in carnem peccatricem missa est, ut inquinaretur ex illa, profecto aut ex semetipsa habuit, aut, quod vero multo amplius abhorret, ex Deo. Ex carne quippe meritum non potuit habere ante carnem, quo merito inquinanda mitteretur in

carnem. Si ergo a semetipsa hoc meritum habuit; quomodo habuit, quæ ante carnem nihil mali fecit? Si autem hoc meritum ex Deo dicitur habuisse; quis hoc audiat, quis ferat, quis dici impune permittat? Non enim hoc loco quæritur, quid meruerit, ut judicaretur damnanda post carnem : sed quid meruerit ante carnem ita damnari, ut inquinanda mitteretur in carnem. Explicet hoc si potest, qui est ausus dicere, inquinari animam meruisse per carnem.

VII. Item alio loco, cum eamdem, qua se ipse implicuerat, velut explicandam proponeret quæstionem, tanquam ex persona adversariorum ait : « Cur, inquiunt, Deus animam tam injusta animadversione mulctavit, ut in corpus eam peccati relegare voluerit, cum consortio carnis peccatrix esse incipit, quæ peccatrix esse non potuit? » In hujus quæstionis tanquam scopuloso gurgite, debuit utique cavere naufragium, nec eo se committere, unde se non erueret transeundo, sed forte redeundo, id est, pœnitendo. Nam de præscientia Dei se nititur liberare, sed frustra. Præscientia quippe Dei eos quos sanaturus est, peccatores prænoscit, non facit. Nam si eas animas liberat a peccato, quas innocentes et mundas implicuit ipse peccato; vulnus sanat quod intulit nobis, non quod invenit in nobis. Avertat autem Deus, et omnino absit, ut dicamus, quando lavacro regenerationis Deus mundat animas parvulorum, tunc eum mala sua corrigere, quæ illis ipse fecit, cum eas nullum habentes peccatum peccatrici carni, cujus originali peccato contaminarentur, admiscuit. Quas tamen iste accusans dicit inquinari meruisse per carnem, nec potest dicere unde tantum mali meruerint ante carnem.

VIII. Hanc ergo quæstionem frustra se putans de præscientia Dei posse dissolvere, adhuc se involvit, et dicit : « Anima si peccatrix esse meruit, quæ peccatrix esse non

potuit, tamen neque in peccato remansit, quia in Christo præfigurata in peccato esse non debuit, sicut esse non potuit. » Quid est quod dicit, « peccatrix esse non potuit, vel in peccato esse non potuit, » nisi, credo, si non veniret in carnem? Neque enim potuit originali peccato esse peccatrix, aut quoquo modo in originali peccato esse, nisi per carnem, si de parente non trahitur. Videmus ergo eam per gratiam liberari a peccato : sed non videmus unde meruerit hærere peccato. Quid est ergo quod dicit, « Si peccatrix esse meruit, non tamen in peccato remansit? » Si enim ab illo quæram, cur non in peccato remanserit, rectissime respondebit, quod eam Christi gratia liberaverit. Sicut ergo dicit, unde anima parvuli fuerit liberata peccatrix, sic etiam dicat unde meruerit esse peccatrix.

IX. Sed quid dicit, qui hoc quod prælocutus est, contigit? Namque ut istam quæstionem sibi proponeret, ait : « Alia substruuntur opprobria querulis murmurationibus oblatrantium, et excussi quasi quodam turbine identidem inter immania saxa collidimur. » Hoc si ego de illo dicerem, forsitan succenseret. Verba sunt ejus : quibus præmissis proposuit quæstionem, in qua ipsa saxa quibus collisus naufragavit, ostenderet. Ad hoc enim perductus est, et tam horrendis cautibus illatus, impulsus, infixus, ut eruere se nisi émendando quod dixit, omnino non possit; non valens ostendere quo merito anima sit facta peccatrix, quam dicere non timuit ante omne suum peccatum meruisse fieri peccatricem. Quis tam immane supplicium meretur sine peccato, ut in aliena iniquitate conceptus, ante quam exeat de visceribus matris, jam non sit sine peccato? De hac autem pœna parvulorum animas, qui regenerantur in Christo, nullis eorum præcedentibus meritis gratuita liberat gratia : alioquin gratia jam non est gratia [1].

[1] Rom. XI, 6.

Proinde iste homo valde intelligens, cui displicet in tanta profunditate, et si non docta, tamen cauta nostra cunctatio, dicat si potest, in hanc pœnam quo pervenerit anima merito, de qua pœna liberat gratia sine merito. Dicat, ut quod dixit, aliqua, si valuerit, ratione defendat. Non enim hoc exigerem, nisi ipse dixisset, quod anima meruerit esse peccatrix. Dicat meritum ejus, utrum bonum fuerit, anne malum? Si bonum, quo merito bono venit in malum? Si malum, unde aliquod malum meritum ante omne peccatum? Item dico, Si bonum, non ergo eam gratis, sed secundum debitum liberat gratia, cujus præcessit meritum bonum : ac sic gratia jam non erit gratia. Si autem malum, quæro quod sit : an quod venit in carnem, quo non venisset, nisi apud quem non est iniquitas ipse misisset? Nunquam igitur nisi se in pejora præcipitans, hanc suam sententiam molietur astruere, qua dixit quod anima meruit esse peccatrix. Et de his quidem parvulis, quorum in baptismo diluitur originale peccatum, invenit qualitercumque quod diceret, quoniam præscientia Dei prædestinatis in vitam æternam nihil obesse potuisset, paulisper alieno inhærere peccato. Quod tolerabiliter diceretur, si non iste verbis suis implicaretur, dicens quod meruerit anima esse peccatrix; unde se omnino non liberat, nisi hoc eum dixisse pœniteat.

X. De illis autem parvulis qui morte præveniuntur prius quam baptizentur in Christo, cum respondere voluisset, ausus est eis promittere, non solum paradisum, verum etiam regnum cœlorum : non inveniens qua exiret, ne Deum animas innocentes dicere cogeretur æterna morte damnare, quas nullo merito præcedente peccati, carni inserit peccatrici. Sed utcumque sentiens quid mali dixerit, sine ulla Christi gratia animas redimi parvulorum in æternam vitam regnumque cœlorum, et in eis posse solvi ori-

ginale peccatum sine baptismo Christi, in quo fit remissio peccatorum : videns ergo, in quam se profunditatem naufragosi gurgitis jecerit, « Sane, inquit, pro eis oblationes assiduas, et offerenda jugiter sanctorum censeo sacrificia sacerdotum. » Ecce aliud unde nunquam exiturus est, nisi eum dixisse pœniteat. Quis enim offerat corpus Christi, nisi pro eis qui membra sunt Christi? Ex quo autem ab illo dictum est, « Nisi quis renatus fuerit ex aqua » et Spiritu, non potest intrare in regnum Dei[1] : » et alio loco, « Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet » eam[2] : » nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo.

XI. Unde et latro ille, non ante crucem Domini sectator, sed in cruce confessor[3], de quo nonnunquam præjudicium captatur, sive tentatur, contra baptismatis sacramentum, a Cypriano sancto inter Martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur, quod plerisque non baptizatis fervente persecutione provenit[4]. Tanto namque pondere appensum est, tantumque valuit apud eum qui hæc novit appendere, quod confessus est Dominum crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus. Tunc enim fides ejus de ligno floruit, quando Discipulorum marcuit; nisi cujus mortis terrore marcuerat, ejus resurrectione reviresceret. Illi enim desperaverunt de moriente, ille speravit in commoriente : refugerunt illi auctorem vitæ, rogavit ille consortem pœnæ; doluerunt illi tanquam hominis mortem, credidit ille regnaturum esse post mortem : deseruerunt illi sponsorem salutis, honoravit ille socium crucis. Inventa est in eo mensura Martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt qui

[1] Joan. III, 5. — [2] Matth. x, 39. — [3] Luc. XXIII, 43. — [4] Cyprian. Epist. ad Jubaianum. Vide lib. IV contra Donat. cap. XXII, et in Levit. cap XLVIII, et lib. II Retract. cap. 18 et 55.

futuri erant martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tanquam martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit. Sed etiam nostrum quis non consideret, quanta fide, quanta spe, quanta charitate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit? Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, latronem qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum, aqua illa quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tanquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum. Ut omittam quod eum, antequam damnaretur baptizatum non fuisse, quoniam nemo nostrum novit, nemo convincit. Verum hæc ut volet quisque accipiat, dum tamen de baptismo non præscribatur Salvatoris præcepto, hujus latronis exemplo et non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem regnumque cœlorum, quietis vel felicitatis cujuslibet atque ubilibet quasi medium locum. Hoc enim eis etiam hæresis Pelagiana promisit : quia nec damnationem metuit parvulis; quos nullum putat habere originale peccatum; nec sperat eis regnum cœlorum, si non perveniunt ad baptismatis sacramentum. Iste autem cum confiteatur parvulos originali obstrictos esse peccato, eis etiam regnum cœlorum non baptizatis ausus est polliceri : quod nec illi ausi sunt, qui eos asserunt sine ullo prorsus esse peccato. Ecce qualibus se laqueis præsumptionis innectat, nisi eum talia scripsisse pœniteat.

XII. De fratre autem sanctæ Perpetuæ Dinocrate, nec Scriptura ipsa canonica est, nec illa sic scripsit, vel quicumque illud scripsit, ut illum puerum qui septennis mortuus fuerat, sine baptismo diceret fuisse defunctum : pro quo illa imminente martyrio creditur exaudita, ut a pœnis transferretur ad requiem. Nam illius ætatis pueri, et mentiri, et verum loqui, et confiteri, et negare jam

possunt. Et ideo cum baptizantur, jam et Symbolum reddunt, et ipsi pro se ad interrogata respondent. Quis igitur scit, utrum puer ille post baptismum persecutionis tempore a patre impio per idololatriam fuerit alienatus a Christo, propter quod in damnationem mortis ierit, nec inde nisi pro Christo morituræ sororis precibus donatus exierit?

XIII. Sed etiam si hoc isti concedatur, quod salva fide catholica et ecclesiastica regula, nulla ratione conceditur, ut pro non baptizatis cujuslibet ætatis hominibus offeratur sacrificium corporis et sanguinis Christi, tanquam per hujusmodi pietatem suorum ad regnum cœlorum quo perveniant adjuventur : quid responsurus est de tot millibus infantum, qui nascuntur ex impiis, nec in manus piorum aliqua vel divina vel humana miseratione perveniunt, et de ista vita in illa tenerrima ætate, sine lavacro regenerationis abscedunt? Dicat, si potest, unde istæ animæ sic peccatrices fieri meruerunt, ut a peccato saltem nec postea liberentur. Si enim quæram, quare damnari mereantur, si non baptizantur; recte mihi respondetur, propter originale peccatum. Item si quæram, unde traxerint originale peccatum; iste respondebit, ex carne utique peccatrice. Si ergo quæram, unde damnari meruerint in peccatricem carnem, quæ nihil mali fecerant ante carnem ; hic inveniat quid respondeat; et sic damnari ad alienorum peccatorum subeunda contagia, ut nec baptisma regeneret male generatos, nec sacrificia expient inquinatos. Ibi enim et de talibus hi parvuli nati sunt, sive adhuc usque nascuntur, ut eis nullo tali possit adjutorio subveniri. Hic certe omnis argumentatio deficit. Non enim quærimus, unde animæ damnari meruerint post carnis consortium peccatricis : sed quærimus, unde animæ damnari meruerint ad subeundum carnis consortium

peccatricis, nullum peccatum habentes ante carnis consortium peccatricis. Non est ut dicatur, « Nihil eis obfuit alieni peccati paulisper communicata contagio, quibus in Dei præscientia fuerat parata redemptio. » De his enim nunc loquimur, quibus ante baptismum de corpore exeuntibus redemptio nulla succurrit. Non est ut dicatur, « Eas quas baptisma non abluit, sacrificia pro eis crebra mundabunt, quod præsciens Deus, paululum illas voluit alienis hærere peccatis, sine ullo exitio damnationis æternæ, et cum spe felicitatis æternæ. » De his enim nunc loquimur, quarum nativitas apud impios et ex impiis nulla talia potuerit invenire præsidia. Quæ quidem si adhiberi possent, procul dubio non baptizatis prodesse non possent : sicut nec illa quæ de libro Machabæorum commemoravit sacrificia pro peccatoribus mortuis[1], eis aliquid profuissent, si circumcisi non fuissent.

XIV. Inveniat ergo, si potest, iste quid dicat, cum ab illo quæritur, quid meruerit anima, sine ullo peccato, vel originali, vel proprio, sic ad subeundum alienum peccatum originale damnari, ut non ab illo valeat liberari : et videat quid eligat e duobus, utrum dicat etiam eas animas morientium parvulorum, quæ hinc sine lavacro regenerationis abscedunt, et pro quibus nullum sacrificium corporis Dominici offertur, a nexu peccati originalis absolvi; cum Apostolus doceat, ex uno ire omnes in condemnationem[2], quibus utique non subvenit gratia, ut per unum eruantur in redemptionem : an dicat animas non habentes ullum vel proprium, vel originale peccatum, et omni modo innocentes, simplices, puras, a justo Deo, cum eas ipse non liberandas carni inserit peccatrici, æterna damnatione puniri.

[1] 2 Mach. xii, 43. — [2] Rom. v, 16.

XV. Ego nihil istorum duorum dicendum esse confirmo; nec illud tertium, alibi peccasse animas ante carnem, ut damnari mererentur in carnem. Apostolus quippe apertissime definivit, nondum in carne natos nihil egisse boni seu mali[1]. Unde constat parvulos, ut remissione indigeant peccatorum, non nisi originale contraxisse peccatum. Nec illud quartum, eas animas parvulorum sine baptismate moriturorum a justo Deo in carnem peccatricem relegari atque damnari, quas præscivit, si ad ætatem pervenissent, in qua libero uterentur arbitrio, male fuisse victuras. Hoc namque nec iste ausus est dicere, in tantis angustiis constitutus : imo etiam contra istam vanitatem jam satis manifeste ac breviter est locutus, ubi ait, « Injustum Deum futurum fuisse, si non perfectis propriæ voluntatis operibus, vellet hominem judicare non natum. » Hoc enim respondit, cum tractaret quæstionem adversus eos qui dicunt : Cur Deus hominem faciebat, quem, ut pote præscius, sciebat futurum non bonum? Non natum enim judicaret, si propterea creare noluisset, quia non bonum futurum esse præscisset. Et utique sicut et huic visum est, de perfectis ejus operibus debuisset hominem judicare, non de præcognitis, nec fieri aliquando permissis. Nam si peccata, quæ si homo viverat commissurus esset, etiam non commissa damnantur in mortuo, nullum beneficium collatum est illi, qui raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus : quandoquidem judicabitur secundum eam, quæ in illo fuerat futura, malitiam ; non secundum eam, quæ in illo inventa est, innocentiam : et de nullo mortuo baptizato poterit esse securitas; quia et post baptismum, non qualitercumque peccare, verum etiam apostatare homines possunt. Quid si ergo qui baptizatus hinc raptus est, apostata erat futurus, si viveret[2];

[1] Rom. IX, 11. — [2] Sap. IV, 11.

nullum-ne illi beneficium putabimus esse collatum, quod raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus; et propter Dei præscientiam, non sicut fidele membrum Christi, sed sicut apostatam judicandum esse censebimus? Quanto enim melius, si peccata nondum facta, nondum cogitata, sed præcognita et futura puniuntur, projicerentur illi duo de paradiso ante peccatum, ne in loco tam sancto et beatifico peccaretur? Quid quod ipsa exinanitur omnino præscientia, si quod præscitur non erit? Quomodo enim recte dicitur præsciri futurum, quod non est futurum? Quomodo ergo puniuntur peccata quæ nulla sunt, id est, quæ nec vita ista nondum incipiente commissa sunt ante carnem, nec morte præveniente post carnem?

XVI. Hoc itaque medium, ex quo anima missa est in carnem, quo usque solveretur a carne, quoniam parvuli anima est, nec liberi arbitrii gessit ætatem, non invenit unde damnaretur non percepto baptismo, nisi originale peccatum. Ex hoc peccato juste damnari animam non negamus : quia peccato supplicium lex justa constituit. Sed ad hoc peccatum subeundum cur damnata sit, quærimus, si non ex illa una trahitur, quæ in generi humanis primo patre peccavit. Quamobrem si Deus non damnat innocentes, nec facit nocentes quos perspicit innocentes; et si animas non liberat sive ab originalibus, sive a propriis peccatis, nisi in Ecclesia Christi baptismus Christi; et si animæ ante carnem nullum habuerunt omnino peccatum; et si peccata antequam committantur, et multo magis quæ nunquam commissa sunt, damnari justa lege non possunt; nihil horum quatuor iste dicat : et, si potest, explicet, parvulorum animæ, quæ sine baptismo exeuntes in damnationem mittuntur, quo merito in carnem peccatricem quæ nihil peccaverunt, missæ sunt, ut illic invenirent peccatum, propter quod merito damnarentur.

Porro si quatuor ista devitans, quæ sana doctrina condemnat, id est, si non audens dicere, vel sine ullo peccato existentes, a Deo fieri animas peccatrices, aut sine Christi sacramento in eis solvi originale peccatum, aut eas alicubi peccasse, antequam mitterentur in carnem, aut ea quæ nunquam habuerunt in eis peccata damnari : si hæc nobis non audens dicere, quoniam non sunt utique dicenda, dixerit parvulos non trahere originale peccatum, nec habere unde damnentur, si non accepto sacramento regenerationis hinc exeant; in hæresim Pelagianam sine dubitatione damnabilem damnandus incurret. Quod ei ne contingat, quanto melius tenet de animæ origine cunctationem meam, ne audeat affirmare, quod nec humana ratione comprehendit, nec divina auctoritate defendit, ne cogatur insipientiam profiteri, dum veretur ignorantiam confiteri.

XVII. Hic forte dicat, sententiam suam divina auctoritate defendi : quoniam sanctarum Scripturarum testimoniis probare se existimat, animas a Deo, non ex propagine fieri, sed novas singulis insufflari. Probet, si potest, et fatebor me didicisse ab illo, quod magna intentione quærebam. Sed quærat alia, ne fortassis inveniat : nam hoc istis testimoniis, quæ jam posuit, non probavit. Omnia quippe quæ hic adhibuit, ad aliquid certa sunt; ad hoc vero, quod de animæ origine quæritur, demonstrantur ambigua. Certum est enim Deum dedisse hominibus flatum et spiritum, dicente Propheta : « Sic dicit Dominus » qui fecit cœlum, et fundavit terram, et quæ sunt in ea, » qui dat flatum populo super eam, et spiritum calcanti- » bus eam[1]. » Hoc testimonium iste in eam sententiam vult accipi, quam defendit, ut quod ait, « dat flatum populo, » non ex propagine facere animas populo, sed novas

[1] Isai. XLII, 5.

insufflare credatur. Audeat ergo dicere non ipsum nobis dedisse carnem, quia de parentibus origo carnis attracta est. Et ubi ait Apostolus de frumenti grano, Deus illi dat corpus quomodo voluerit[1] : neget, si audet, de tritico triticum nasci, et herbam ejus ex semine secundum genus. Quod si negare non audet; unde igitur scit, quomodo dictum sit, « Dat flatum populo : » utrum eum trahens de parentibus, an insufflans novum?

XVIII. Unde etiam scit, utrum repetitio sententiæ sit, » Qui dat flatum populo super eam, et spiritum calcanti» bus eam : » ut de una re utrumque dictum intelligatur, et non animam vel spiritum quo natura vivit humana, sed Spiritum sanctum significare voluerit. Si enim flatu non posset significari Spiritus sanctus, non Dominus post resurrectionem insufflasset Discipulis, et dixisset : « Accipite » Spiritum sanctum[2]. » Neque scriptum esset in Actibus Apostolorum, « Factus est subito de cœlo sonus, quasi » ferretur flatus vehemens, et visæ sunt illis linguæ divisæ » sicut ignis, qui et insedit super unumquemque eorum, et » impleti sunt omnes Spiritu sancto[3]. » Quid si hoc Propheta prænuntiavit, dicens, « Qui dat flatum populo su» per eam? » et tanquam exponens quid dixerit flatum, repetivit atque ait, « Et spiritum calcantibus eam? » Tunc enim evidentissime factum est, quando impleti sunt omnes Spiritu sancto. Aut si nondum dicendus est populus, centum viginti homines, qui tunc in loco uno aderant; certe quando simul quatuor vel quinque millia crediderunt, et baptizati acceperunt Spiritum sanctum[4], quis dubitaverit simul populum accepisse Spiritum sanctum, et multitudinem quæ ambulabat in terra, id est, homines calcantes terram? Nam ille qui datur ad naturam hominis pertinens, sive ex propagine detur, sive novus insuffletur,

[1] I Cor. XV, 38. — [2] Joan. XX, 22. — [3] Act. II, 2. — [4] Id. IV, 31.

(quorum nihil affirmandum esse dico, donec alterutrum sine ulla dubitatione clarescat,) non datur calcantibus terram, sed adhuc materno utero inclusis. Dedit ergo flatum populo super terram, et spiritum calcantibus eam, quando multi simul credentes, simul repleti sunt Spiritu sancto. Et ipse dat eum populo suo, etsi non simul omnibus, sed suo cuique tempore, donec discedendo de hac vita, et succedendo in hanc vitam, universus ejusdem populi numerus compleatur : ut hoc sanctæ Scripturæ loco non aliud sit flatus, aliud spiritus; sed ejusdem sententiæ repetitio. Sicut non est alius qui habitat in cœlis, et alius Dominus; nec aliud est irridere, et aliud subsannare : sed eadem sententia repetita est, ubi legitur, « Qui habitat in cœlis, » irridebit eos, et Dominus subsannabit eos[1]. » Vel cum dictum est : « Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et pos» sessionem tuam fines terræ[2]. » Non utique aliud dixit hæreditatem, aliud possessionem; nec aliud gentes, aliud fines terræ : sed ejusdem sententiæ repetitio est. Et innumerabiles inveniet hujusmodi locutiones divinorum Eloquiorum, si advertat quod legit.

XIX. Quod autem Græcus dicit πνοήν, hoc Latini varie interpretati sunt, aliquando flatum, aliquando spiritum, aliquando inspirationem. Nam hoc verbum habent codices Græci in isto prophetico testimonio, de quo nunc agimus, ubi dictum est, « Qui dat flatum populo super » eam : » hoc est, πνοήν. Ipsum verbum est et ubi homo animatus est. « Et insufflavit Deus in faciem ejus flatum » vitæ[3]. » Sed ipsum verbum est et in Psalmo ubi canitur : « Omnis spiritus laudet Dominum[4]. » Ipsum est et in libro Job, ubi scriptum est : « Aspiratio autem Omnipo» tentis est quæ docet[5]. » Noluit dicere flatus, sed aspi-

[1] Psal. II 4. — [2] Ibid. 8. — [3] Gen. II, 7. — [4] Psal. CL, 6. — [5] Job, XXXII, 8, juxta LXX.

ratio, cum in Græco sit πνοή: quod etiam in illis verbis Prophetæ de quibus nunc disputamus. Et certe hoc loco, nescio utrum debeat dubitari Spiritum sanctum esse significatum. Agebatur enim de sapientia, unde sit in hominibus : Quia non ex numero annorum, sed Spiritus, inquit, est in hominibus; aspiratio autem omnipotentis est quæ docet; ut intelligeretur ista repetitione, non se de spiritu hominis dixisse, quod ait, Spiritus est in hominibus. Volebat enim ostendere unde habeant sapientiam, quia non a se ipsis; et repetendo id exposuit dicens : « Aspiratio Omnipotentis est quæ docet. » Item alio loco in eodem libro, intellectus, inquit, labiorum meorum pura intelligit : Spiritus divinus qui fecit me, aspiratio autem Omnipotentis, quæ docet me. Et hic quod ait, aspiratio, vel inspiratio, in Græco est πνοή, qui in illis Prophetæ verbis interpretatus est flatus [1]. Quamobrem cum temere negetur de anima hominis vel de spiritu hominis esse dictum, « Qui dat flatum populo super eam, et spiritum calcantibus eam [2] : » quamvis ibi et Spiritus sanctus multo credibilius possit intelligi : qua tandem ratione audebit aliquis definire, animam vel spiritum, quo natura nostra vivit [3], loco illo voluisse significare Prophetam? Cum profecto si apertissime diceret, « Qui dat animam populo super terram, » adhuc quærendum esset, utrum eam Deus ex origine præcendentis generis, ipse det, sicut ex origine præcedentis generis, et ipse tamen dat corpus, non solum homini aut pecori, sed etiam semini tritici, aut alicujus cæterorum quomodo voluerit : an vero novam, sicut homo primus accepit, insufflet.

XX. Sunt etiam qui hæc verba prophetica sic intelligant, ut quod ait : « Dedit flatum populo super eam, » id

[1] Job, xxxiii, 3 juxta LXX. — [2] Isai. xlii, 5. — [3] *Forte deest*, a Deo, non ex propagine dari.

est, super terram, non nisi animam velint accipi flatum : quod vero adjunxit, « Et spiritum calcantibus eam, » Spiritum sanctum significatum arbitrentur : illo scilicet ordine, quo et Apostolus dicit : « Non primum quod spiritale » est, sed quod animale, postea spiritale[1]. » Nam ex hac prophetica sententia etiam elegans ille sensus exculpitur, quod ita dixerit, « Calcantibus eam, » ut vellet intelligi, contemnentibus eam. Qui enim accipiunt Spiritum sanctum, amore cœlestium terrena contemnunt. Hæ omnes sententiæ non sunt contra fidem, sive utrumque, id est, et flatum et spiritum qui pertinet ad humanam naturam, quisque intelligat, sive utrumque dictum accipiat de Spiritu sancto, sive flatum ad animam, spiritum vero ad Spiritum sanctum referat. Sed si anima et spiritus hominis et hic intelligendus est, sicut non dubitandum est quod eum Deus det ; ita quærendum est adhuc unde det, utrum ex propagine, sicut ipse quidem dat, sed tamen ex propagine dat corporis membra ; an vero novum, neque propagatum singulis insufflando distribuat : quod non ambigua, sicut iste facit, sed aliqua certissima volumus divinorum Eloquiorum auctoritate defendi.

XXI. Eadem ratione etiam quod dicit Deus, « Spiritus » enim a me exiet, et omnem flatum ego feci : » de Spiritu quidem sancto accipiendum est quod ait[2], « Spiritus a me » exiet ; » de quo et Salvator ait, A Patre procedit[3] : sed quod dictum est, « Omnem flatum ego feci, » de omni anima dictum negari non potest. Sed omne etiam corpus ipse facit : quod autem ex propagine corpus humanum faciat, nullus ambigit. Ac per hoc de anima, cum eam constet ab illo fieri, unde eam faciat, utrum ex propagine sicut corpus, an insufflando sicut primam fecit, adhuc utique requirendum est.

[1] I Cor. xv, 46. — [2] Isai. LVII, 16. — [3] Joan. xv, 26.

XXII. Adjecit etiam tertium testimonium, quia scriptum est, « Qui fingit spiritum hominis in ipso[1]. » Quasi hoc negetur; sed unde eum fingat[2], hoc quæritur. Nam et corporalem hominis oculum quis nisi Deus fingit? Et puto quod non extra[3], sed in ipso; et tamen, ut certum est, ex propagine. Cum ergo et spiritum hominis in ipso fingat, quærendum est utrum nova insufflatione, an tractum ex propagine.

XXIII. Novimus etiam Machabæorum juvenum matrem, fœcundiorem virtutibus quando filii passi sunt, quam fœtibus quando nati sunt, eos sic fuisse adhortatam, ut diceret : « Filii, nescio quomodo paruistis in ventrem » meum. Neque enim ego spiritum et animam donavi vo» bis, nec singulis vobis vultus et membra formavi : sed » Deus qui fecit mundum et omnia quæ in eo sunt, fecitque » hominum genus, et omnium inquirit actum, et ipse vobis » spiritum et animam reddet cum magna misericordia [3].» Novimus hæc quidem, sed huic quomodo suffragentur ad id quod asserit non videmus. Quis enim Christianorum neget Deum donare hominibus animam et spiritum ? Sed eodem modo existimo istum negare non posse, Deum donare hominibus linguam, aurem, manum, pedem, omnesque corporis sensus et omnium formam naturamque membrorum. Quomodo enim hæc Dei dona esse negaturus est, nisi se obliviscatur esse Christianum? Sed sicut constat ex propagine ab illo hæc fieri atque donari : ita quærendum est etiam, spiritus et anima hominis unde ab illo efficiatur, a quo efficiente donatur, utrum ex parentibus, an ex nihilo; an quod iste affirmat, sed omni modo cavendum est, ex aliqua flatus ejus existente natura, non de nihilo creata, sed de ipso?

XXIV. Cum igitur Scripturarum testimonia quæ com-

[1] Zach. XII, 1. — [2] *Subaudi* fingat. — [3] 2 Mach. VII, 32.

memorat, nequaquam doceant id quod persuadere conatur, (quod enim ad hanc quæstionem attinet, omnino non exprimunt:) quid est quod dicit: « Animam ex flatu Dei constanter asserimus, non ex traduce, quia ex Deo datur? » Quasi corpus ex alio detur, quam ex illo a quo creatur, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia [1]: quamvis non ejus natura, sed ex ejus opificio. « Neque ex nihilo, inquit, quia ex Deo proficiscitur. » Hoc plane non adhuc quærendum monemus, utrum ita sit: sed prorsus verum non esse quod dicit, id est, quod anima nec ex traduce sit, nec ex nihilo; hoc, inquam, verum non esse sine dubitatione firmamus. Unum est enim e duobus, si ex traduce non est, ex nihilo est; ne ita sit ex Deo, ut naturæ sit Dei, quod omnino sacrilegum est credere. Sed adhuc utrum non sit ex traduce, certa testimonia flagitamus aut quærimus: non qualia iste posuit, hoc quod quærimus quibus non ostenditur.

XXV. Qui utinam in tanta profunditate quæstionis, quandiu quid dicat ignorat, imitaretur Machabæorum matrem: quæ cum sciret de viro se filios concepisse, et a Creatore omnium, sive secundum corpus, sive secundum animam et spiritum sibi creatos esse, ait tamen: « Nescio quomodo paruistis in ventrem meum [2]. « Vellem iste diceret, quid ista nesciebat. Hæc enim quæ dixi, utique sciebat, quomodo secundum corpus in ejus uterum venerint; quia de viro eos se concepisse dubitare non poterat. Confitebatur etiam, quia et hoc utique sciebat, quod Deus illis animam et spiritum dederit, quod ipse illis vultus et membra formaverit. Quid ergo nesciebat? An forte quod nescimus et nos, utrum animam et spiritum quem Deus illis sine dubio dedit, de parentibus traxerit, an novum sicut homini primo insufflaverit? Sed sive hoc,

[1] Rom. XI, 36. — [2] 2 Mach. VII, 22.

sive aliquid de naturæ humanæ institutione nesciebat, nescire se dicebat ; non quod nesciebat, temere defendebat. Nec tamen iste huic diceret, quod nobis dicere non erubuit : « Homo in honore positus non intellexit ; compa-» ratus est pecoribus insensatis, et similis factus est illis[1] : » Ecce ista mulier dixit de filiis suis : « Nescio quomodo pa-» ruistis in ventrem meum : « nec tamen comparatur pecoribus insensatis. « Nescio, » dixit : et quasi quærerent ab ea, cur nesciret, adjunxit : « Neque enim ego spiritum et » animam donavi vobis. » Ille ego qui donavit, scit unde fecerit quod donavit, utrum ex propagine attraxerit, an novum insufflaverit : quod ego, inquit, nescio. « Nec singulis vobis vultus et membra formavi : » ille scit qui formavit, utrum simul cum anima formaverit, an vero jam formatis animam dederit. Quo ergo modo, utrum illo an isto in ejus ventrem venerint filii, nesciebat ; et illud tamen sciebat, totum quod dedit redditurum esse qui dedit. Sed eligat iste in naturæ humanæ tam profundo abditoque secreto, quid mulier ista nescierit : tantum non judicet mentientem, nec pecoribus insensatis comparet nescientem. Quidquid erat quod illa nesciebat, profecto ad naturam hominis pertinebat : quod tamen sine culpa homo nesciebat. Quapropter dico etiam ego de anima mea, nescio quomodo venerit in corpus meum, neque enim ego illam mihi donavi : scit ille qui donavit, utrum illam de patre meo traxerit, an sicut primo homini novam creaverit. Sciam etiam ego si ipse docuerit, quandocumque voluerit. Nunc autem nescio, nec me pudet, ut istum, fateri nescire quod nescio.

XXVI. « Disce, inquit, ecce Apostolus docet. Discam plane ; Apostolus docet, si non enim nisi Deus per Apostolum docet. Sed quid est tandem, quod docet Apostolus? « Ecce,

[1] Psal. XLVIII, 13.

inquit, cum Atheniensibus loqueretur, hoc constanter exposuit, dicens : Cum ipse det omnibus vitam et spiri- » tum.» Quis enim hoc negat ? « Sed intellige, inquit, quod ait Apostolus : det, inquit, non dedit ; ad infinitum et juge tempus revocans, non de præterito et perfecto pronuntians. Et quod sine cessatione dat, semper dat : sicut semper est ipse qui dat. » Verba ejus posui, sicut in eorum quos misisti, secundo libro ejus inveni. Ubi primum vide quo progressus fuerit, dum nititur affirmare quod nescit. Ausus est enim dicere : Deum non nunc solum atque in isto tantummodo sæculo, sed per infinitum tempus sine cessatione, atque omnino semper animas nascentibus dare. « Semper, inquit, dat, sicut semper est ipse » qui dat.» Quid Apostolus dixerit, quia satis apertum est, me intelligere, absit ut negem : quod autem iste dicit, debet etiam ipse intelligere contra fidem esse christianam, atque ulterius cavere ne dicat. Cum enim mortui resurrexerint, jam nemo nascetur : atque ideo tunc non dabit nascentibus animas, sed eas quas dat in isto sæculo cum corporibus judicabit. Non ergo semper dat, quamvis ipse semper sit qui nunc dat. Nec tamen quoniam beatus Apostolus non dixit, « dedit, sed, det ; » inde conficitur quod vult iste conficere, non eum ex propagine animas dare. Ipse quippe dat, etiamsi de propagine dat. Quia et corporis membra, et corporis sensus, et corporis formam, et corporis omnino substantiam ipse hominibus dat, quamvis ex propagine det. Neque enim quia Dominus ait : « Si fœnum agri, quod hodie est, et cras in clibanum » mittitur, Deus sic vestit[2] ;» nec ait, vestivi, sicut primum quando instituit ; sed ait, vestit, quod et nunc facit ; ideo negabimus lilia de origine sui generis procreari. Quid si ergo sic etiam anima et spiritus hominis et a Deo datur,

[1] Act. XVII, 25. — [2] Matth. VI, 30.

quandiu datur; et tamen ex propagine sui generis datur? Quod ego nec defendo, nec refello. Sed si defendendum est, vel refellendum, perspicuis, non ambiguis testimoniis id agendum esse commoneo. Nec propterea pecoribus insensatis sum comparandus, quia hoc me nondum scire pronuntio; sed potius cautis hominibus, quia non audeo docere quod nescio. Istum autem non ego vicissim, quasi rependens maledictum pro maledicto, pecoribus comparo; sed tanquam filium moneo, ut quod nescit, se nescire fateatur, neque id quod nondum didicit, docere moliatur: ne comparetur, non pecoribus, sed illis hominibus quos dicit Apostolus, volentes esse legis doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant [1].

XXVII. Nam unde est, quod ita Scripturas, de quibus loquitur, non curat advertere, ut cum legerit homines esse ex Deo, non eos etiam secundum corpus, sed tantum secundum animam et spiritum ex Deo esse contendat? Quod enim ait Apostolus: « Ex ipso sumus [2]: « non vult iste ad corpus, sed tantum ad animam et spiritum esse referendum. Si ergo ex Deo non sunt corpora, falsum est quod scriptum est: « Ex quo omnia, per quem omnia, in » quo omnia [3]. » Deinde ubi dicit idem Apostolus: « Sicut » enim mulier ex viro, ita et vir per mulierem [4]: » exponat nobis iste quam propaginem significare voluerit, animæ, an corporis, an utriusque? Sed non vult esse animas ex propagine. Restat ergo, ut secundum ipsum atque omnes qui animarum propaginem destruunt, corpus tantum masculinum et fœmininum significaverit Apostolus, dicens: « Sicut enim mulier ex viro, ita et vir per mulierem: » quia mulier ex viro facta est, ut etiam vir per mulierem postea nasceretur. Si ergo hæc Apostolus dicens, non etiam ani-

[1] I Tim. I, 7. — [2] Act. XVII, 28. — [3] Rom. XI, 36. — [4] I Cor. XI, 12.

mas et spiritus, sed tantum corpora utriusque sexus volebat intelligi, cur continuo subjunxit: « Omnia autem ex Deo : » » nisi quia et corpora ex Deo? Ita quippe ait: « Sicut enim » mulier ex viro, ita et vir per mulierem; omnia autem ex » Deo. » Eligat ergo iste unde sit dictum. Si de corporibus, profecto et corpora ex Deo sunt. Quid est ergo, quod ubicumque iste in Scripturis legit, « ex Deo, » quando de hominibus agitur, non et corpora, sed tantum animas et spiritus vult intelligi? Si vero quod dictum : « Omnia autem » ex Deo, » et de corpore utriusque sexus, et de anima ac spiritu dictum est : ergo secundum omnia est mulier ex viro. Mulier enim ex viro, vir per mulierem, omnia autem ex Deo. Quæ omnia, nisi de quibus loquebatur, id est, et ille vir ex quo mulier, et illa mulier quæ ex viro, et ille vir qui per mulierem? Neque enim ille vir per mulierem, ex quo viro mulier : sed vir qui natus est postea ex viro per mulierem, quemadmodum hodieque nascuntur. Ac per hoc si cum ista diceret Apostolus, de corporibus loquebatur, procul dubio corpora utriusque sexus ex Deo. Porro si non vult esse ex Deo hominum nisi animas et spiritus; profecto etiam secundum animam et spiritum mulier ex viro, et nihil jam relinquetur eis, qui contra animarum propaginem disputant. Si autem ita dividit, ut dicat mulierem ex viro esse secundum corpus, ex Deo autem secundum animam et spiritum; quomodo erit verum quod ait Apostolus : Omnia autem ex Deo, si mulieris corpus ista est ex viro, ut non sit ex Deo? Quapropter ut Apostolus potius verum loquatur, quam iste Apostolo præferatur, mulier ex viro est[1], sive secundum solum corpus, sive secundum totum, quo constat humana natura : (nihil enim horum tanquam certum affirmamus, sed quid horum verum sit adhuc quærimus :) et

[1] I Cor. XV, 12.

vir per mulierem, sive ex patre tota hominis natura ducatur quæ per mulierem nascitur, sive sola caro, unde adhuc quæstio est : omnia tamen ex Deo, unde nulla quæstio est, id est, et corpus et anima et spiritus, et viri et mulieris. Et si enim non ex Deo nata vel tracta sunt, vel manarunt, ita ut ejus naturæ sint ; tamen ex Deo sunt. A quo enim creata, condita, facta sunt, ab illo habent ut sint.

XXVIII. « Sed dicendo, inquit, Apostolus, et ipse det omnibus vitam et spiritum ; deinde addendo [1], fecitque ex uno sanguine omne genus hominum : animam et spiritum originaliter retulit ad auctorem, corpus ad traducem. » Imo vero qui non vult temere animarum negare propaginem, antequam liquido clareat, utrum ita, et non ita sit, habet quod in istis verbis Apostoli intelligat, « ex uno eum sanguine » dixisse, ex uno homine, a parte totum significante locutionis modo. Si enim ipsi licet intelligere a parte totum quod scriptum est, « Et factus est homo in animam vivam [2] ; » ut illic intelligatur et spiritus, de quo Scriptura ibi tacuit : cur aliis non liceat sic accipere quod dictum est, « ex uno » sanguine ; » ut illic et anima et spiritus possit intelligi, quoniam homo significatus nomine sanguinis, non solum constat ex corpore, verum etiam ex anima et spiritu? Sicut enim qui propaginem defendit animarum, non hinc istum debet opprimere, quia de primo homine scriptum est, « In quo omnes peccaverunt [3] : non enim dictum est, in quo omnium caro peccavit; sed omnes dictum est, id est, omnes homines : cum homo non sola sit caro : sicut ergo hinc iste non debet opprimi, quia forte ita dictum est, omnes homines, ut secundum solam carnem intelligerentur : sic iste non hinc debet premere

[1] Act. xvii, 25. — [2] Gen. ii, 7. — [3] Rom. v, 12.

defensores propaginis animarum, quia dictum est, « omne genus hominum ex uno sanguine, tanquam propterea sola caro pertineat ad propaginem. » Si enim hoc est verum, quod isti asserunt[1], ut non sit anima ex anima, sed caro ex carne sit tantum : ita dictum est, « ex uno sanguine, » ut non totus homo significaretur a parte, sed tantum unius hominis caro : illud vero quod dictum est, in quo omnes peccaverunt, sola omnium hominum caro intelligenda est, quæ inde transfusa est, a toto partem significante Scriptura. Si autem illud est verum, quod totus homo ex toto homine propagatur, id est, corpus, anima et spiritus : ibi proprie dictum est, in quo omnes homines peccaverunt; hic autem tropice, « ex uno sanguine, » totum significatur a parte, id est, totus homo, qui ex anima constat et carne, vel potius, ut iste amat loqui, ex anima et spiritu et carne. Nam et ex parte totum, et ex toto partem divina eloquia significare consueverunt. Ex parte enim totum significatum est, ubi legitur, « Ad te » omnis caro veniet[2] : » quia ex carne intelligitur totus homo. Ex toto autem pars, cum dicitur Christus sepultus, cum sola ejus caro sepulta sit. Jam illud quod in hoc Apostoli testimonio positum est, quia « Ipse dat omnibus » vitam et spiritum, » secundum superiorem disputationem puto quod neminem moveat. Ipse enim dat : sed adhuc quærimus unde det, utrum ex nova insufflatione, an ex propagine. Ipse quippe dare etiam carnis substantiam rectissime dicitur, quam tamen dare ex propagine non negatur.

XXIX. Nunc videamus illud de Genesi testimonium, ubi facta mulier de latere viri, adducta est ad eum, et dixit, « Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne » mea. » Hoc quippe putat iste, « quod dicere debuerit

[1] *Forte* iste asserit. — [2] Psal. LXIV, 3.

Adam[1] anima ex anima mea, vel spiritus de spiritu meo, si etiam hoc de illo tractum esset. » Sed illi qui propaginem asserunt animarum, hinc se putant invictius suam munire sententiam, quia cum scriptum sit, detraxisse Deum costam de latere viri, eamque ædificasse in mulierem, non est additum, quod in ejus faciem sufflaverit flatum vitæ: ideo, inquiunt, quia jam de viro fuerat animata. Nam si non fuisset, nequaquam nos, inquiunt, sancta Scriptura hujus rei cognitione fraudasset. Ad illud vero quod ait Adam, « Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne » mea, » nec ait, spiritus vel anima, de spiritu meo vel de anima mea : sic ab eis responderi potest, quemadmodum superius demonstratum est, ut a parte totum intelligatur hoc dictum, « Os et caro mea ; » sed quæ animata fuerint detracta, non mortua. Neque enim, hoc Omnipotentem facere potuisse, ideo negandum est, quia nullus hominum potest aliquid cum anima de humana carne præcidere. Nam quod Adam secutus adjunxit, « Hæc vocabitur » mulier, quia de viro suo sumpta est[2] : » cur non ait potius, unde opinio confirmaretur istorum, quoniam de viro suo caro ejus sumpta est? Hic itaque illi qui contra sentiunt, possunt dicere, quia non scriptum est carnem mulieris, sed mulierem de viro suo sumptam, totam debere accipi cum anima et spiritu. Nam et si anima sexu caret, non tamen quando appellantur mulieres, excepta anima eas necesse est intelligi. Alioquin non ita se admo- » nerentur ornare : « Non in tortis crinibus, aut auro, » vel margaritis, aut veste pretiosa, sed quod decet, in- » quit, mulieres, promittentes pietatem per bonam con- » versationem[3]. » Utique pietas intus est in anima vel in spiritu, et tamen mulieres appellatæ sunt, etiam ut se intus ornarent, ubi nullus est sexus.

[1] Gen. II, 23. — [2] Ibid — [3] I Tim. II, 9.

XXX. Cum itaque isti sic inter se alternante sermone certaverint; ego inter eos sic judico, ut ne incognitis fidant, et temere audeant affirmare quod nesciunt, utrosque commoneam. Si enim scriptum esset : Insufflavit flatum vitæ in faciem mulieris, et facta est in animam vivam : nec sic esset jam consequens, ut non propagaretur ex parentibus anima, nisi etiam de filio eorum hoc scriptum similiter legeretur. Fieri enim potuit, ut membrum non animatum de corpore extractum indigeret animari, filii vero anima ex patre per matrem propaginis transfusione traheretur. Cum vero tacitum est, occultatum est, non negatum; sed neque affirmatum. Ac per hoc sicubi forte non tacitum est, clarioribus documentis est astruendum, ex eo quod non sufflavit Deus in animarum propaginem. Unde nec illi qui defendunt faciem mulieris, aliquid adjuvantur; nec illi qui eam negant, ideo quia non dixit Adam, « anima de anima mea, » debent sibi persuadere quod nesciunt. Sicut enim eadem non soluta, sed manente quæstione, potuit tacere Scriptura, quod mulier Deo sufflante sicut vir ejus acceperit animam : sic eadem non soluta, sed manente quæstione, potuit tacere Scriptura, ut Adam non diceret, « Anima de anima » mea. » Ac per hoc si primæ mulieris anima ex viro est, a parte totum significatum est, ubi legitur, « Hoc nunc os » ex ossibus meis, et caro de carne mea; » cum tota ex viro, non caro sola sit sumpta. Si autem non est ex viro, sed eam Deus insufflavit sicut viro; a toto pars significata est, ubi legitur, de viro suo sumpta est : cum caro ejus non tota sit sumpta.

XXXI. Quapropter cum his testimoniis, quod ad hanc rem pertinet, utique ambiguis, non solvatur hæc quæstio; illud tamen scio, sic argumentari homines, qui ex hoc putant animam mulieris non esse de anima viri, quia non

est dictum, « Anima de anima mea; sed, caro de carne » mea : » quemadmodum argumentantur Apollinaristæ, vel quicumque sunt alii, adversus animam Domini; quam propterea negant, quia scriptum legunt : « Verbum caro » factum est[1]. » Si enim et anima, inquiunt, ibi esset, debuit dici, « Verbum homo factum est. » Sed istis propterea dicitur, carnis nomine solere Scripturam totum hominem nuncupare, sicut ibi, « Et videbit omnis caro » salutare Dei [2]; » non enim caro sine anima aliquid videre potest[3] : quia plurimis aliis sanctarum Scripturarum locis, non solum carnem, verum etiam animam humanam, id est, rationalem inesse homini Christo, sine ulla ambiguitate monstratur. Unde et isti, a quibus animarum propago defenditur, possent accipere a parte totum esse dictum, « Os de ossibus meis, et caro de carne mea[4], » ut illic intelligeretur et anima, quemadmodum Verbum carnem factum non sine anima accipimus : si quemadmodum alia testimonia docent habere humanam animam Christum, ita et isti aliquibus non ambiguis testimoniis propaginem astruerent animarum. Pari vice igitur admonemus etiam hos, qui animarum propaginem destruunt, ut novas a Deo sufflari animas certis documentis asserant; et tunc illud quod dictum est, « Os ex ossibus » meis, et caro de carne mea, » non tropice a parte totum, ut simul intelligatur et anima, sed proprie de sola carne dictum esse defendant.

XXXII. Quæ cum ita sint, video librum istum jam esse claudendum. Omnia quippe, quæ mihi maxime necessaria videbantur, continet; quibus hi qui legerint, sciant se cavere debere, ne huic homini, cujus duos libros mihi misisti, in hoc consentiant, ut credant animas sic ex flatu Dei esse, ut non sint ex nihilo. Hoc enim qui credit, etsi

[1] Joan. I, 14. — [2] Isai. XL, 5. — [3] Luc. III, 6. — [4] Gen. II, 23.

verbis neget, reipsa clamat animas Dei habere substantiam, et ipsius genus esse, non munere, sed natura. Nam de quo quisque naturæ suæ originem ducit, de illo naturæ suæ genus ducere negari sobrie nullo pacto potest. Iste autem ita sibi est ipse contrarius, ut « genus Dei esse animas dicat, non natura, sed munere; et tamen non factas ex nihilo, sed ex illo dicat originem ducere : » ac sic eas, quod prius negaverat, ad Dei naturam revocare non dubitat.

XXXIII. Animarum autem novarum sine propagine insufflationem, defendi quidem minime prohibemus, sed ab eis qui potuerint aliquid invenire, vel in canonicis libris, quod non sit ambiguum dissolvendæ huic obligatissimæ quæstioni, vel in ratiocinationibus suis, quod non sit contrarium catholicæ veritati : non a talibus qualis iste apparuit, qui non inveniendo quid diceret, et deliberationem suam nolendo suspendere, vires suas omnino non metiens, ne taceret, ausus est dicere, « inquinari animam meruisse per carnem, et esse meruisse animam peccatricem; » cujus nullum meritum, seu bonum seu malum, ante carnem potuit invenire. « Et parvulis sine baptismo de corpore exeuntibus solvi posse originale peccatum, et offerendum pro eis sacrificium corporis Christi, » qui Christo non sunt incorporati per ejus sacramenta in ejus ecclesia. « Eosque sine lavacro regenerationis de hac vita emigrantes, non ad requiem tantum ire, sed ad regnum cœlorum posse etiam pervenire. » Et alia multa absurda, quæ omnia colligere, atque in isto libro digerere, longum visum est. Absit ergo ut animarum propago, si falsa est, a talibus refellatur; et animarum novarum insufflatio, si vera est, a talibus defendatur.

XXXIV. Quamobrem quicumque volunt defendere, quod dicuntur animæ novæ nascentibus insufflari, non

de parentibus trahi, aliquid illorum quatuor quæ supra commemoravi, caveant omni modo: hoc est, ne dicant, a Deo fieri animas peccatrices per alienum originale peccatum: ne dicant parvulos, qui sine baptismo exierint, pervenire posse ad vitam æternam regnumque cœlorum, originali peccato per quod libet aliud resoluto: ne dicant, animas peccasse alicubi ante carnem, et hoc merito in carnem peccatricem fuisse detrusas: ne dicant, peccata, quæ in eis inventa non sunt, quia præscita sunt, merito fuisse punita, cum ad eam vitam, ubi ea committerent, permissæ non fuerint pervenire. Nihil ergo istorum quatuor dicentes, quoniam quodlibet eorum falsum atque impium est; inveniant etiam Scripturarum de hac re certissima testimonia, et hanc sententiam suam, non solum me non vetante, verum etiam favente et gratias agente, defendant. Si autem non inveniunt certissimam de hac re auctoritatem divinorum Eloquiorum, et aliquid illorum quatuor per inopiam dicere compelluntur; cohibeant se, ne per ipsam inopiam etiam parvulorum animas non habere originale peccatum, secundum Pelagianam hæresim olim damnabilem, nuperrimeque damnatam, dicere compellantur. Melius est enim homini fateri se nescire quod nescit, quam in hæresim vel damnatam incurrere, vel novam condere, dum temere audet defensare quod nescit. Alia hujus hominis falsa et absurda, in quibus non tam periculose, verumtamen a tramite veritatis exorbitat, quoniam multa sunt, et ad ipsum etiam, si Dominus voluerit, aliquid de libris ejus volo scribere, ibi forsitan omnia, vel si omnia non potuero, plurima ostendam.

XXXV. Istum autem librum, quem ad te potius, qui curam et fidei nostræ et existimationis meæ, ut verus catholicus et bonus amicus, fideliter benigneque gessisti, quam ad alium quemquam scribendum putavi, tu legendum

dabis vel describendum quibus potueris, vel quibus dandum esse judicaveris. In quo istius juvenis præsumptionem ita reprimendam et redarguendam putavi, ut tamen eum diligam; nec damnari, sed emendari velim : atque ita proficere in domo magna, quæ est Ecclesia catholica, quo eum misericordia divina perduxit, ut sit in illa vas in honore sanctificatum [1], utile Domino, ad omne opus bonum semper paratum, et bene vivendo, et sana docendo. Porro autem si ipsum oportet ut diligam, sicut facio; quanto magis te, frater cujus erga me benevolentiam, et cujus catholicam fidem cautam et sobriam optime novi? Unde factum est, ut eos libros qui tibi displicuerunt, et in quibus nomen meum aliter quam velles positum comperisti, describendos mihique mittendos vere fraterna planeque sincera dilectione curares. Tantum ergo abest, ut hinc tuæ charitati succenseam, quia fecisti; ut potius, nisi fecisses, integro jure amicitiæ succensere deberem. Ago itaque uberes gratias. Quemadmodum autem acceperim factum tuum, hinc manifestius indicavi, quod hunc ad te librum, mox ut illos legi, sine aliqua dilatione conscripsi.

[1] I Tim. II, 20.

DE ANIMA

ET EJUS ORIGINE

LIBER II.

AD PETRUM PRESBYTERUM.

Petrum admonet Augustinus, ne committat ut libros de animæ origine a Vincentio Victore ad eum scriptos laudando approbasse, aut quæ temere ille scripsit, pro dogmatibus catholicis habere existimetur. Errores Victoris varios, eosque gravissimos notat, et verbis confutat paucis. Petro demum ipsi suadet, ut Victorem ad eos corrigendos adducat.

Domino dilectissimo fratri et compresbytero Petro, Augustinus episcopus in Domino salutem.

Pervenerunt ad me duo libri Vincentii Victoris, quos ad sanctitatem tuam scripsit, mittente mihi eos fratre nostro Renato, homine quidem laïco, sed pro sua fide et eorum quos diligit, prudenter religioseque sollicito. Qui-

bus lectis vidi hominem in sermone quidem, non solum usque ad sufficientiam, verum etiam usque ad redundantiam profluentem; sed in rebus, de quibus loqui voluit, nondum sicut oportet instructum : quod si ei fuerit Domino donante collatum, poterit esse utilis pluribus. Habet enim non minimum facultatis, qua possit explicare atque ornare quæ sentit, si prius det operam recta sentire. Valde quippe sunt noxia prava diserta; quia hominibus minus eruditis, eo quod diserta sunt, videntur et vera. Quomodo autem eosdem libros ipse acceperis, nescio : verumtamen si verum est quod audivi, diceris eis recitatis ita exiluisse lætitia, ut caput juvenis illius senex, et laïci presbyter osculatus, didicisse te quod ignorabas, gratias egeris. Ubi quidem non improbo humilitatem tuam, imo vero etiam laudo, quod honorasti doctorem tuum : nec hominem, sed ipsam quæ tibi per illum loqui dignata est veritatem : si tamen potueris demonstrare, quid per illum veritatis acceperis. Vellem itaque rescriptis tuis, quid te docuerit, me doceres. Absit enim ut erubescam a presbytero discere, si a laïco tu non erubuisti, prædicanda et imitanda humilitate, si vera didicisti.

II. Proinde, frater dilectissime, quid ab eo didiceris, nosse cupio, ut si jam id sciebam, gratuler pro te; si autem nesciebam, discam per te. Ita-ne tu ignorabas duo quædam esse, animam et spiritum, secundum id quod Scriptum est : « Absolvisti ab spiritu meo animam » meam [1]. » Et utrumque ad naturam hominis pertinere, ut totus homo sit spiritus et anima et corpus. Sed aliquando duo ista simul nomine animæ nuncupari, quale est illud : « Et factus est homo in animam vivam [2]. » Ibi quippe et spiritus intelligitur. Itemque aliquando utrumque nomine spiritus dici, sicuti est : « Et inclinato capite

[1] Job, VII, juxta LXX. — [2] Gen. II, 7.

» tradidit spiritum [1] : » ubi et anima necesse est intelligatur. Et utrumque unius esse substantiæ. Puto quod ista jam sciebas. Si autem nesciebas, non te aliquid quod magno periculo nescitur, didicisse scias. Et si quid hinc subtilius disputandum est, melius cum ipso agitur, cujus jam novimus et eloquium : utrum cum dicitur anima, ita ut simul intelligatur et spiritus, utrumque anima sit, spiritus autem aliquid animæ sit, an, sicut ei visum est a parte totum appelletur hoc nomine : sive etiam utrumque spiritus sit, pars vero ejus sit quæ proprie dicitur anima ; an et hoc a parte totum vocetur, quando ita dicitur spiritus, ut simul intelligatur et anima : sic enim huic placet. Verum ista, ut dixi, et subtiliter disseruntur, et sine ullo vel certe sine magno periculo nesciuntur.

III. Itemque alios esse corporis, alios autem animæ sensus, miror si iste te docuit; et tu homo id ætatis et honoris, antequam istum audires, unum atque idem putabas esse, quo album nigrumque discernitur, quod nobiscum vident etiam passeres; et quo justum atque injustum dijudicatur, quod videbat Tobias, etiam carnis luminibus perditis [2]. Hoc si ita est, profecto quando audiebas vel legebas, « Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in » mortem [3] : » non nisi carnis oculos cogitabas. Aut si hoc obscurum est, certe quando illud Apostoli recolebas, « Il» luminatos oculos cordis vestri [4] : » nos sub fronte et supra buccas cor habere credebas. Absit ut de te hoc sentiam. Neque hoc te igitur iste docuit.

IV. At si forte ante hujus doctrinam, quam modo te invenisse lætaris, animæ naturam Dei putabas esse portionem : hoc plane cum horrendo periculo falsum esse nesciebas. Et si ab isto didicisti, quod anima portio Dei non sit; age Deo gratias quantas potes, quod non antequam

[1] Joan xix, 30. — [2] Tobiæ, iv. — [3] Psal. xii, 4. — [4] Ephes, i, 18.

hoc didicisti, de corpore existi. Exisses enim magnus hæreticus, et blasphemator horrendus. Nullo modo tamen etiam id de te existimaverim, quod homo catholicus, neque contemptibilis presbyter, animæ naturam portionem Dei sentiebas esse. Unde fateor dilectioni tuæ, timeo ne forte hoc te iste docuerit, quod potius sit contrarium ei fidei quam tenebas.

V. Sicut enim non arbitror te unquam in Catholica animam credidisse Dei esse portionem, vel ullo modo animæ et Dei eamdem esse naturam : ita metuo ne forte consenseris huic homini, « quod animam Deus non de nihilo fecerit, sed ita ex ipso sit ut ab ipso emanaverit. » Hoc enim etiam verbum iste posuit inter cætera, quibus in hac quæstione ad immane præcipitium exorbitavit. At vero hoc si te docuit, nolo me doceas : imo etiam volo, ut quod didiceras, ipse dediscas. Parum est enim non credere neque dicere, quod pars Dei sit anima. Neque enim et Filium vel Spiritum sanctum partem Dei esse dicimus : et tamen dicimus Patrem et Filium et Spiritum sanctum unius ejusdemque esse naturæ. Parum est ergo ut non dicamus animam esse partem Dei : sed hoc etiam opus est ut dicamus, non eam et Deum unius ejusdemque esse naturæ. Unde ille recte quidem ait, « genus Dei esse animas, munere, non natura, » ac per hoc non omnium, sed fidelium : sed rursus ad id quod declinaverat devolutus est, et Deum atque animam ejusdem dixit esse naturæ; non quidem his verbis, sed aperta manifestaque sententia. Cum enim animam ita esse dicit ex Deo, ut eam nec ex alia natura, nec ex nihilo, sed ex semetipso creaverit; quid persuadere conatur, nisi id quod aliis verbis negat, animam scilicet ejusdem cujus Deus est, esse naturæ? Omnis quippe natura vel Deus est, qui nullum habet auctorem; vel ex Deo est, quia ipsum habet auctorem. Sed quæ habet auctorem Deum ex quo est,

aliqua facta non est, aliqua facta est. Porro quæ facta non est, et tamen ex ipso est, aut genita est ab illo, aut procedit ex illo : quæ genita est, Filius est unicus; quæ procedit, Spiritus sanctus : et hæc Trinitas unius est ejusdemque naturæ. Nam hæc tria unum sunt, et singulum quodque Deus, et simul omnia unus Deus, immutabilis, sempiternus, sine temporis ullo initio sive termino. At vero illa natura quæ facta est, creatura nuncupatur : Creator autem Deus, illa scilicet Trinitas. Creatura ergo ita esse dicitur ex Deo, ut non ex ejus natura facta sit. Ex illo enim propterea dicitur, quia ipsum auctorem habet ut sit : non ita, ut ab illo nata sit, vel processerit; sed ab illo creata, condita, facta sit, partim ex nulla alia, id est, omnino ex nihilo, sicut cœlum et terra, vel potius universæ mundanæ molis universa cum mundo concreata materia : partim vero ex alia jam creata atque existente natura, sicut vir ex limo, mulier ex viro, ex parentibus homo : creatura tamen omnis ex Deo, sed creante vel ex nihilo vel ex aliquo, non autem gignente vel producente de se ipso.

VI. Si hæc cum catholico loquor, magis commonens quam docens. Neque enim esse tibi arbitror nova, vel audita quidem et antea, non tamen credita : sed, ut existimo, sic legis epistolam meam, ut hic agnoscas etiam fidem tuam, quæ nobis in catholica Ecclesia, Domino donante, communis est. Si ergo hæc, ut dicere cœperam, cum catholico loquor; unde obsecro credis esse animam, non uniuscujusque nostrum dico, sed primam primo illi homini datam? Si ex nihilo, et factam tamen insufflatamque a Deo : id credis quod ego. Si autem ex aliqua alia creatura, quæ unde anima fieret, tanquam materies subjacebat artifici Deo, sicut pulvis unde fieret Adam, vel costa ejus unde Eva, vel sicut aquæ unde pisces et volucres, vel sicut terra unde animalia quæque terrestria : non est catholicum,

non est verum. Quod si neque ex nihilo, neque ex alia quacumque creatura, sed ex semetipso Deum, hoc est, ex natura sua fecisse, vel facere animas, quod absit, existimas : hoc quidem ab isto didicisti; sed non tibi gratulor, neque longe blandior, cum illo a fide catholica exorbitasti. Tolerabilius enim; quod quidem falsum est, tamen, ut dixi, tolerabilius, ex aliqua alia creatura, quam quidem jam fecerat Deus, quam ex Dei natura animam conditam crederes, ut quod est mutabilis, quod peccat, quod fit impia, quod etiam si impia perduraverit in fine, sine fine damnabitur, non ad Dei naturam cum horrenda blasphemia referretur. Abjice, frater, abjice obsecro istam, non plane fidem, sed execrandæ impietatis errorem, ne homo gravis seductus a juvene, et a laïco presbyter, cum istam catholicam fidem esse arbitraris, de numero fidelium, quod a te avertat Dominus, eximaris. Non enim sic tecum agendum est, ut cum illo; aut ea venia tuus iste tam horrendus, qua juvenis illius, licet ab illo ad te transierit, error est dignus. Ille ovili catholico sanandus nuper accessit, tu in catholicis pastoribus deputaris. Nolumus ita curetur quæ venit ab errore ad Dominicum gregem, ut prius pestifera contagione disperdat ovis ulcerosa pastorem.

VII. Quod si dicis : Hoc me ille non docuit, nec huic errori ejus ullo modo, quamlibet diserti et ornati sermonis illectus suavitate consensi : ago ingentes Deo gratias. Sed quæro, unde illi caput exosculatus, ut dicitur, gratias egeris te didicisse, quod usque ad auditam disputationem illius ignorabas : aut si falsum est, hoc te fecisse atque dixisse, hoc ipsum peto nobis intimare digneris, ut inanis rumor tuis litteris refellatur. Si autem verum est, illa humilitate homini egisse te gratias : gaudeo quidem si te illud non docuit, quod superius quam sit detestandum cavendumque monstravi : et non reprehendo quod gratus fueris

tanta humilitate doctori, si aliquid aliud disputante illo, verum atque utile didicisti : sed hoc quid sit inquiro; an forte animam non spiritum esse, sed corpus? Non quidem magnum doctrinæ Christianæ arbitror esse detrimentum ista nescire : et si de corporum generibus subtiliter disputetur, hoc majore difficultate quam utilitate perdiscitur. Si autem Dominus voluerit, ut ad illum ipsum juvenem scribam, sicut desidero, ibi sciet fortasse dilectio tua, etiam hoc quam non te docuerit : si tamen id te ab illo didicisse lætaris. Sed ne quid forte aliud sit, quod constat esse utile, et ad fidem necesariam pertinere, peto rescribere non graveris.

VIII. Nam illud quod rectissime et valde salubriter credit, judicari animas cum de corporibus exierint, antequam veniant ad illud judicium, quo eas oportet jam redditis corporibus judicari, atque in ipsa in qua hic vixerunt, carne torqueri, sive gloriari : hoc ita-ne tandem ipse nesciebas? Quis adversus Evangelium tanta obstinatione mentis obsurduit, ut in illo paupere qui post mortem ablatus est in sinum Abrahæ[1], et in illo divite ejus in inferno cruciatus exponitur, ista non audiat, vel audita non credat? Sed numquid te docuit, quomodo anima sine corpore de digito pauperis aquæ stillam desiderare potuit; cum ipse confessus sit, alimenta corporea non nisi propter fulciendas ruinas corruptibilis corporis sui animam quærere? Verba ejus ista sunt : « Numquid quia anima, inquit, aut cibum quærit aut potum, ad ipsam transire credimus pastum? » Et paulo post : « Unde intelligitur, inquit, et probatur, non ad animam pertinere ciborum sustentacula, sed ad corpus; cui etiam præter cibum procuratur simili ratione vestitus, ut illi necessarius videatur pasturæ suggestus, cui competit et ipsos habere vestitus. » Hanc ille senten-

[1] Luc. XVI, 22.

tiam suam satis evidenter expositam, nonnulla etiam similitudine illustrans, adjecit, atque ait : « Quid autem putamus inquilinum quemquam suæ habitationi prospicere? Nonne si eam senserit aut tecto tremere, aut nutare pariete, aut labare fundamine, destinas quærit, strues congerit, quibus imminentem possit ruinam sedulo diligenterque fulcire, ne sub periculo mansionis discrimen videatur pendere mansori? Ita ergo et animam recognosce, inquit, carni suæ desiderare cibum, ex qua ipsum concipit sine dubio desiderium. » Hæc nempe ille juvenis sua sensa verbis luculentissimis et sufficientissimis explicavit, asserens non animæ requiri alimenta, sed corpori ; cura quidem illius, sed tanquam habitantis in domo, et moribundæ carnis imminentes ruinas provida refectione fulcientis. Et illud ergo explicet tibi, quid anima illa divitis ruiturum destinare cupiebat, quæ mortale corpus jam utique habebat, et tamen sitiebat, et aquæ stillam de digito pauperis requirebat. Habet ubi se exerceat iste doctor senum : quærat, et inveniat, si potuerit, cui rei anima illa apud inferos humidum alimentum, vel tam exiguum mendicaret, cum ruinoso habitaculo jam careret.

IX. Incorporeum sane Deum esse quod credit, gratulor eum hinc saltem a Tertulliani deliramentis esse discretum[1]. Ille quippe sicut animam, ita etiam Deum corporeum esse contendit. A quo iste in hoc dissentiens, mirabiliora persuadere molitur, Deum incorporeum, non de nihilo facere, sed de semetipso flatum exhalare corporeum. O doctrinam cui omnis ætas aures subrigat, quæ homines annosos, quæ denique presbyteros mereatur habere discipulos ! Legat, legat in concione quod scripsit, notos atque ignotos, doctos atque indoctos recitaturus invitet. Seniores cum junioribus convenite, quod nesciebatis discite, quod nun-

[1] Tertull. lib. de Anima. Vide August. Hæres. LXXXVI, et Epist. CXC.

quam audieratis audite. Ecce isto docente, non aliunde quod aliquo modo est, nec ex eo quod omnino non est, Deus flatum creat; sed ex eo quod ipse est, cum sit incorporeus, corpus sufflat. Naturam ergo suam, antequam mutetur in peccati corpore, ipse mutat in corpus. An dicit, quod ex sua natura non mutat aliquid, cum flatum facit. Non ergo eum de se ipso facit : non enim aliud est ipse, aliud natura ejus. Quis hoc insanissimus opinetur? Quod si dicit, ita Deum de sua natura facere flatum, ut ipse integer maneat : non inde quæstio est : sed utrum quod non aliunde, nec de nihilo, sed de illo est, non hoc sit quod ille, id est, ejusdem naturæ et essentiæ. Nam et Filio genito integer manet; sed quia eum genuit de se ipso, non aliud genuit quam id quod ipse est. Excepto enim quod hominem assumpsit, et Verbum caro factum est, alius est quidem Verbum Dei Filius, sed non est aliud : hoc est, alia persona est, sed non diversa natura. Et unde hoc, nisi quia non creatus ex alio, vel ex nihilo, sed natus ex ipso est; non ut melior quam erat esset, sed omnino ut esset, et quod est ille, unde natus est, esset, hoc est, unius ejusdemque naturæ, æqualis, coæternus, omni modo similis, pariter immutabilis, pariter invisibilis, pariter incorporeus, pariter Deus; hoc omnino quod Pater, nisi quod Filius est ipse, non Pater? Si autem manet quidem ipse integer Deus, nec tamen de nullo, vel de alio, sed de se ipso diversum aliquid in deterius creat, et de incorporeo Deo corpus emanat; absit ut hoc catholicus animus bibat : non enim est fluentum fontis divini, sed figmentum cordis humani.

X. Jam vero quam inepte laboret, animam, quam putat esse corpoream, vindicare a passionibus corporis, disputans de animæ infantia, de paralyticis et oppressis animæ sensibus, de amputatis membris corporis absque animæ

sectione, non tecum, sed cum illo potius agere debeo : illi quippe insudandum est, ut rationem reddat dictorum suorum ; ne de opere juvenis velle fatigare videamur gravitatem senis. Quod autem similitudines morum qui reperiuntur in filiis, non ex animæ semine venire disputat : consequens est quidem, ut hoc sentiant quicumque animæ propaginem destruunt ; sed nec illi qui hanc astruunt, ibi constituunt pondus assertionis suæ. Vident enim et filios parentum dissimiles moribus : quod ideo fieri putant, quia et ipse unus homo plerumque suis moribus alios mores dissimiles habet, non utique anima altera accepta, sed vita in melius vel in deterius commutata. Ita dicunt, non esse impossibile, ut anima non habeat eos mores, quos habet ille a quo propagata est ; quandoquidem ipsa una nunc alios, alias alios habere mores potest. Quare si hoc te credis ab isto didicisse, quod anima non sit ex traduce : utinam id vere didicisses ; me tibi docendum libentissime traderem. Sed aliud est discere, aliud videri sibi didicisse. Si ergo te didicisse arbitraris quod adhuc nescis ; non plane didicisti, sed temere credidisti quod libenter audisti, et subrepsit tibi falsiloquium per suaviloquium. Quod non ideo dico, quia falsum esse jam certus sim, animas potius insufflari novas, quam de origine parentum trahi ; hoc enim adhuc ab eis qui docere id possunt, existimo requirendum : sed quia iste de hac re ita disseruit, ut non solum eam, quæ adhuc discutienda est, non solveret quæstionem ; verumetiam talia diceret, quæ falsitatis non habeant dubitationem. Cum enim vellet probare dubia, ausus est dicere sine dubio reprobanda.

XI. An vero tu reprobare dubitabis, quod cum de anima loqueretur : « Non vis, inquit, animam ex carne peccati contrahere valetudinem, ad quam vicissim sanctificationem videas transire per carnem, ut per ipsam re-

paret statum, per quam perdiderat meritum ? Aut numquid quia baptismo corpus abluitur, non transit ad animam vel spiritum, quod creditur conferri per baptismum? Merito ergo per carnem, priscam reparat habitudinem, quam visa fuerat paulisper amisisse per carnem, ut per eam incipiat renasci per quam meruerat inquinari. » Vide in his verbis, quantum iste tuus erravit doctor. Dixit, « animam per carnem reparare statum, per quam perdiderat meritum. » Habuit ergo anima aliquem statum et aliquod meritum bonum ante carnem, quod vult eam reparare per carnem, quando caro lavacro regenerationis abluitur. Vixerat itaque alicubi ante carnem in statu et merito bono ; quem statum et quod meritum perdidit, cum venisset in carnem. Dixit, « eam per carnem reparare habitudinem priscam, quam visa fuerat paulisper amisisse per carnem. » Habuit ergo ante carnem habitudinem antiquam ; hoc est enim « priscam : » et ista qualis esse potuit, nisi beata atque laudabilis habitudo ? Quam reparari per sacramentum baptismatis asseverat ; cum eam nolit ex illa originem trahere per propaginem, quam constat in paradiso aliquando fuisse felicem. Quomodo igitur alio loco « animam se dicit constanter asserere, non ex traduce, neque ex nihilo, neque per semetipsam, neque ante corpus ? » Ecce isto loco vult animas ante corpus alicubi vivere tam beate, ut eadem illis per baptismum beatitudo reddatur. Et tanquam sui rursus oblitus adjungit et dicit : « Ut per eam, » id est, per carnem, incipiat renasci, per quam meruerat inquinari. Superius meritum significaverat bonum perditum fuisse per carnem : nunc autem significat malum meritum, quo factum est ut veniret vel mitteretur in carnem, dicendo, « per quam meruerat inquinari. » Si enim meretur inquinari, non est utique meritum bonum. Dicat, quid peccavit

antequam per carnem inquinaretur, ut per carnem inquinari mereretur. Dicat, si potest, quod nullo modo potest; quia invenire hic quid verum dicat, omnino non potest.

XII. Item aliquanto post ait: « Anima itaque si peccatrix esse meruit, quæ peccatrix esse non potuit, tamen neque in peccato remansit, quia in Christo præfigurata, in peccato esse non debuit, sicut esse non potuit. » Rogo te, frater, putas-ne ista saltem postea legisti et considerasti, et quid in recitante laudaveris, vel unde post recitationem gratias egeris cogitasti? Quid est, obsecro te: « Anima itaque si peccatrix esse meruit, quæ peccatrix esse non potuit? Quid est meruit et non potuit; » cum mereri hoc non potuisset, nisi peccatrix fuisset; non autem fuisset, nisi esse potuisset; ut ante omne malum meritum peccans inde sibi meritum faceret, unde ad alia peccata, deserente Domino, perveniret? An ideo dixit, « quæ peccatrix esse non potuit, » quia nisi in carnem veniret, peccatrix esse non posset? Quid ergo meruit, ut eo mitteretur, ubi peccatrix esse posset, quo nisi venisset, alibi peccatrix esse non posset? Dicat, quid meruit. Si enim meruit esse peccatrix, aliquid jam peccaverat, unde mereretur iterum esse peccatrix. Sed hæc fortassis obscura esse videantur, aut obscura esse jactentur, cum sint apertissima. Neque enim dicere debuit, « quod anima meruerit peccatrix esse per carnem, » cujus nec bonum nec malum meritum reperire poterit ante carnem.

XIII. Sed ad manifestiora veniamus. Cum enim magnis coarctaretur angustiis, quomodo animæ originalis peccati vinculo teneantur obstrictæ, si non ex illa trahunt originem quæ prima peccavit, sed eas puras ab omni contagione et propagatione peccati, peccatrici carni Creator insufflat; ne dicatur illi, quod sic insufflando eas Deus efficit reas: primo de præscientia Dei hanc opinionem munire tentavit,

« quod eis præparaverit redemptionem. » In cujus redemptionis sacramento parvuli baptizantur, ut abluatur originale peccatum, quod de carne traxerunt; quasi facta sua Deus emendet, quod eas insontes fecerat inquinari. Sed posteaquam ventum est, ut de illis loqueretur, quibus tali non subvenitur auxilio, et antequam baptizentur expirant: « In hoc, inquit, loco non me quasi auctorem spondeo, sed aliquid de exemplo conjicio. Habendam dicimus de infantibus istiusmodi rationem, qui prædestinati baptismo, vitæ præsentis, antequam renascantur in Christo, præveniuntur occiduo. Legimus enim, inquit, de talibus scriptum: « Raptus est ne malitia mutaret illius in» tellectum, aut ne fictio deciperet animam ejus. Propter » hoc properavit de medio iniquitatis illum educere; pla» cita enim Deo erat anima ejus: et consummatus in brevi, » replevit tempora longa [1]. » Quis istum dedignetur habere doctorem? Ergo-ne parvuli, quos plerumque volunt homines baptizari, et dum curritur, ante moriuntur, si retardarentur in ista paululum vita, ut baptizati continuo morerentur, malitia mutaret intellectum illorum, et fictio deciperet animam eorum; et ne hoc eis contingeret, subventum illis est, ut ante raperentur quam baptizarentur? In ipso ergo baptismate mutarentur in pejus, et fictione deciperentur, si post baptisma raperentur. O admiranda atque sectanda doctrina! Sed hoc de vestra prudentia, qui adfuistis, cum recitaret, iste præsumpsit, et de tua maxime ad quem scripsit, et cui recitatos libros tradidit, ut credituros vos esse confideret, de non baptizatis infantibus esse scriptum, quod de omnium sanctorum immaturis ætatibus scriptum est, cum quibus male actum stulti arbitrantur, si de hac vita celeriter rapti fuerint, nec ad annos quos homines pro magno divino munere sibi exop-

[1] Sap. IV, 11.

tant, pervenire potuerint. Quale est autem dicere : « Infantes prædestinatos baptismo, vitæ præsentis, antequam renascantur in Christo, occiduo præveniri ; » velut aliqua vis fortunæ, sive fati, sive cujuslibet rei, non permittat Deum quod prædestinavit implere? Et quomodo ipse illos rapit, quia placuerunt illi? An eos et ipse prædestinat baptizari, et ipse quod prædestinavit, non sinit fieri?

XIV. Sed attende quid adhuc audeat, cui displicet in tanta hujus profunditate quæstionis cautior quam scientior nostra cunctatio. « Ausim dicere, inquit, istos pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, non tamen ut cœleste inducantur in regnum : sicuti latroni confesso quidem, sed non baptizato, Dominus non cœlorum regnum tribuit[1], sed paradisum; cum utique jam maneret, « Qui non renatus fuerit ex aqua et Spiritu » sancto, non intrabit in regnum cœlorum[2]. » Præcipue quia multas esse mansiones apud Patrem suum Dominus profitetur, in quibus designantur merita multa et diversa mansorum[3] : ut hic non baptizatus perducatur ad veniam, baptizatus ad palmam, quæ est parata per gratiam. » Cernis hominem, paradisum atque mansiones quæ sunt apud Patrem, a regno separare cœlorum, ut etiam non baptizatis abundent loca sempiternæ felicitatis. Nec videt, cum ista dicit, ita se nolle baptizati cujuspiam parvuli mansionem a cœlorum regno separare, ut ipsam Dei Patris domum, vel aliquas partes ejus inde separare non timeat. Neque enim Dominus Jesus in universitate creaturæ, vel in qualibet universitatis parte; sed in domo Patris mei, dixit, mansiones multæ sunt. Quomodo ergo erit in Dei Patris domo non baptizatus, cum Deum patrem habere non possit nisi renatus? Non sit ingratus Deo, qui cum dignatus est a Donatistarum vel Rogatistarum divisione

[1] Luc. xxiii, 43. — [2] Joan. iii, 5. — [3] Id. xiv, 2.

liberare, ut ipsam domum Dei Patris quærat dividere, et aliquam ejus partem extra regnum cœlorum ponere, ubi non baptizati valeant habitare. Et quo pacto ipse regnum cœlorum se intraturum esse præsumit, de quo regno in quanta vult parte domum ipsius regis excludit. Sed de latrone illo, qui juxta Dominum crucifixus speravit in Dominum etiam crucifixum, et de fratre sanctæ Perpetuæ Dinocrate argumentatur, quod etiam non baptizatis dari possit indulgentia peccatorum et sedes aliqua beatorum: quasi quisquam, cui non credere nefas esset, huic indicaverit, quod non fuerint baptizati. De quibus tamen in eo libro, quem scripsi ad fratrem nostrum Renatum, plenius quid mihi videretur exposui : quod tua dilectio poterit nosse, si non spreveris legere; nam ille petenti non poterit denegare.

XV. Æstuat tamen iste, atque horrendis suffocatur angustiis. Attentius enim fortasse quam tu quid mali dicat attendit, præter Christi scilicet baptismum solvi in parvulis originale peccatum. Denique ut aliquatenus in hac causa vel sero ad Ecclesiæ sacramenta confugiat, « Pro his sane, inquit, oblationes assiduas et offerenda jugiter sanctorum censeo sacrificia sacerdotum. » Habeto istum, si placet, etiam censorem, si parum fuerat habere doctorem, ut sacrificium corporis Christi etiam pro his offeras, qui Christo non sunt incorporati. Rem quippe tam novam, atque a disciplina ecclesiastica et a regula veritatis alienam, cum libris suis auderet inserere, non ait, puto; non ait, existimo; non ait, arbitror; non ait saltem, suggero, vel dico; sed, censeo : ut scilicet si offenderemur novitate seu perversitate sententiæ, terreremur auctoritate censuræ. Videris tu, frater, quomodo sustinere possis istum docentem : Catholici tamen qui sanum sapiunt sacerdotes, quibus et te oportet adjungi, absit ut

acquiescant istum audire censentem, quem potius optant resipiscentem ac dolentem, et quod ista senserit, imo vero etiam scripserit, correctione saluberrima pœnitentem. « Sed hoc, inquit, exemplo Machabæorum in prælio cadentium astruo faciendum[1], qui cum furtim de interdictis offerrent, atque in ipso certamine cecidissent, a sacerdotibus, ait, iuvenimus hoc initum consilium fuisse, ut quorum animas ex vetito reatus obstrinxerat, sacrificiorum oblatio repararet. » Ita istud dicit, quasi pro incircumcisis illa oblata legerit sacrificia, sicut hæc nostra pro non baptizatis censuit offerenda. Circumcisio quippe fuit illius temporis sacramentum, quod præfigurabat nostri temporis baptismum.

XVI. Verumtamen iste in sui comparatione qualis posterius apparuit, tolerabilius adhuc errat. Nam velut pœnituerit eum ; (non quod debuit pœnitere, id est, quod ausus fuerit asserere non baptizatis relaxari originale peccatum, atque indulgentiam dari omnium peccatorum, et in paradisum, hoc est, locum tantæ felicitatis mittantur, et beatas mansiones in domo Patris habere mereantur,) sed illud eum potius pœnituerit, quod eis minoris beatitudinis extra regnum cœlorum concesserit sedes ; adjunxit, atque ait ; « Aut si forte quispiam reluctetur, latronis animæ vel Dinocratis interim temporarie collatum paradisum ; nam superesse illis adhuc in resurrectione præmium regni cœlorum : quanquam sententia illi principalis obsistat, « Quia qui non renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, » non intrabit in regum cœlorum : » tamen teneat etiam meum in regnum cœlorum : tamen teneat etiam meum in hac parte non invidentis assensum, modo misericordiæ præscientiæque divinæ et effectum amplificet et affectum. » Hæc verba in secundo ejus libro lecta descripsi.

[1] 2 Mach. XII, 43.

Numquid in hac causa erroris audaciam, temeritatem, præsumptionem habere quispiam posset ampliorem? Ipse sententiam dominicam recordatur, ipse commemorat, ipse suis litteris interponit, ipse dicit, « quanquam sententia illa principalis obsistat, « Quia qui non renatus fuerit ex » aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum:» et audet tamen suæ censuræ levare cervicem contra sententiam principalem. « Teneat, inquit, etiam meum non invidentis assensum : » qui dicit animas non baptizatorum temporarie mereri paradisum: propter has enim, latronem atque Dinocratem, tamquam præscribendo, vel potius præjudicando commemorat : in resurrectione autem in meliora transferri et regni cœlorum percipere præmium : « quanquam sententia, inquit, principalis obsistat. » Jam ergo ipse considera, quæso te, frater, quisquis cuipiam præbet assensum adversus auctoritatem sententiæ principalis, quam sententiam merebitur principis?

XVII. Novellos hæreticos Pelagianos justissime conciliorum catholicorum et sedis apostolicæ damnavit auctoritas, eo quod ausi fuerint non baptizatis parvulis dare quietis et salutis locum, etiam præter regnum cœlorum[1]. Quod ausi non fuissent, nisi negarent eos habere originale peccatum, quod opus esset absolvi per baptismatis sacramentum. Iste autem sicut catholicus dicit, parvulos originali obstrictos esse peccato, et tamen eos ab hujusmodi vinculo sine lavacro regenerationis absolvit et post mortem in paradisum misericors mittit; post resurrectionem vero etiam in regnum cœlorum misericordior introducit. Talis sibi Saül misericors visus est[2], quando pepercit regi, quem Deus præcepit occidi : sed merito inobediens misericordia, vel misericors inobedientia reprobata atque damnata est : ut caveat homo, ne ab illo misericordiam me-

[1] Vide Epist. cxc, ad Optatum. — [2] 1 Reg. xv, 9.

reatur homo, contra ejus sententiam a quo factus est homo. Intonat per os proprii corporis veritas : « Si quis » non fuerit renatus ex aqua et Spiritu, non potest in- » troire in regnum Dei[1]. » Atque ut ab hac sententia exceptos martyres faciat, quibus contigerit ante pro Christi nomine occidi, quam Christi baptismate dilui, dicit alio loco, « Qui perdiderit animam suam propter me, in- » veniet eam[2]. » Et ne cuiquam qui non renatus fuerit christianæ fidei lavacro, promittatur peccati originalis abolitio, clamat Apostolus, Per unius delictum in omnes » homines ad condemnationem[3]. » Contra quam condemnationem Dominus unum esse ostendens salutis auxilium : « Qui crediderit, inquit, et baptizatus fuerit, salvus » erit; qui vero non crediderit, condemnabitur[4]. » Cujus mysterium credulitatis in parvulis per eorum responsionem a quibus gestantur, impletur; ne si factum non fuerit, eant ex uno omnes in condemnationem. Et tamen contra tam manifestas voces, quas concinit veritas procedit in medium magis vecors quam misericors vanitas, et dicit, Non solum non eunt in damnationem parvuli, et si nullum eos christianæ fidei lavacrum a vinculo originalis peccati absolvat; verum etiam felicitate paradisi post mortem interim perfruuntur, post resurrectionem vero etiam regni cœlorum felicitatem possidebunt. Hæc iste contra catholicam fundatissimam fidem numquid dicere auderet, si quæstionem solvendam de animæ origine vires suas excedentem suscipere non auderet?

XVIII. Horrendis est enim coarctatus angustiis ab eis qui dicunt, « Cur Deus animam tam injusta animadversione mulctavit, ut in corpus eam peccati relegare voluerit; cum consortio carnis peccatrix esse incipit, quæ peccatrix esse non potuit? » Utique enim dicunt, « Non

[1] Joan. III, 5. — [2] Matth. X, 39. — [3] Rom. V, 18. — [4] Marc. XVI, 16.

potuit anima esse peccatrix, nisi eam Deus miscuisset carnis consortio peccatricis. » Qua ergo justitia id fecerit Deus, cum iste invenire non posset; maxime propter æternam damnationem morientium parvulorum, quibus non baptizatis expiatum non fuerit originale peccatum : cur itaque Deus justus et bonus, parvulorum animas, quibus præscivit non subventurum Christianæ gratiæ sacramentum, ab omni noxa propaginis liberas, mittendo in corpus quod ex Adam trahitur, vinculo peccati originalis obstrinxerit, atque isto modo reas æternæ damnationis effecerit, cum invenire non posset; nec vellet dicere etiam ipsas ex illa una originem trahere peccatricem : maluit per naufragium miserabile exire, quam temerarium cursum velis depositis, et remis suæ disputationis inhibitis, provida deliberatione frenare. Viluit quippe juveni senilis nostra cunctatio, quasi huic molestissimæ ac periculosissimæ quæstioni magis fuerit impetus eloquentiæ, quam consilium prudentiæ necessarium. Et prævidit hoc etiam ipse, sed frustra. Nam hæc sibi velut ab adversariis propositurus objecta, » Ex hinc alia, inquit, substruuntur opprobria querulis murmurationibus oblatrantium, et excussi quasi quodam turbine, identidem inter immania saxa collidimur. » His prædictis quæstionem supra dictam scopulosissimam sibi proposuit, ubi a fide catholica naufragavit, nisi refecerit pœnitendo quod fregit. Illum ego turbinem atque illa saxa devitans, navem illis committere nolui : et de hac re ita scripsi, ut rationem potius cunctationis meæ, quam temeritatem præsumptionis ostenderem[1]. » Quod opusculum meum cum apud te invenisset, irrisit, seque illis cautibus animosiore impetu quam consultiore commisit. Sed quo eum præfi-

[1] In lib. III de libero arbitrio, cap. 21, lib. II de peccator. Merit. cap. ultim. et Epist. CLVI, ad Hieronym, et CXC, ad Optatum.

dentia ista perduxerit, puto quod nunc videas : uberius autem ago Deo gratias, si et antea jam videbas. Cum enim nollet cohibere præcipitem cursum, propter ancipitem excursum, miserabilem invenit incursum asserens Deum parvulis sine Christiana regeneratione defunctis, et modo paradisum, et postea regnum conferre cœlorum.

XIX. Scripturarum vero testimonia quæcumque posuit, quibus animas Deum non ex illius primæ propagine attrahere, sed sicut ipsam primam suas quibusque singulis insufflare, velut probare conatus est, ita sunt, quod ad istam quæstionem attinet, incerta et ambigua, ut etiam aliter accipi, quam ipse vult, facillime possint. Quod jam in eo libro quem scripsi ad amicum nostrum, cujus commemorationem superius feci, satis, quantum existimo, demonstravi. Testimonia quippe ipsa quæ adhibuit, ubi legitur Deus animas vel dare, vel facere, vel fingere; unde illas det, vel unde faciat sive fingat, non ostendunt; utrum ex propagine illius primæ, an insufflando sicut illam primam. Iste autem ex eo ipso quod legitur animas Deus dare, sive facere, sive fingere [1], jam putat animarum negatam esse propaginem : cum Deus, eadem Scriptura teste, etiam corpora det, sive faciat, sive fingat [2], quæ tamen ab illo ex propagine seminis dari, fieri, fingi nemo ambigit.

XX. Item quod scriptum est, « Ex uno sanguine Deum » fecisse omne genus hominum [3]; » vel quod ait Adam : « Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea [4]: » quia neque ibi dictum est, ex una anima; neque hic, anima de anima mea; putat negari animas filiorum ex parentibus, vel illius mulieris ex viro : quasi vero si non ex uno sanguine, sed ex una anima diceretur, aliud quam totus homo intelligeretur, nec corporis propagatio negare-

[1] Isai. XLII, 5, et LVII, 16. — [2] Zach. XII, 1. — [3] Act XVII, 26. — [4] Gen. II, 23.

tur. Sic etiam si dictum esset, anima de anima mea : non utique negaretur caro, quam de illo exemptam fuisse constabat. A parte enim totum, sicut etiam a toto partem plerumque Scriptura significat. Nam certe si non ex uno sanguine, sed ex uno homine, illo loco scriptum esset, institutum esse genus humanum; unde iste adhibuit testimonium; non præjudicaret istis qui negant animarum propaginem; quamvis non sola anima, nec sola caro, sed utrumque sit homo. Responderent enim a toto partem, id est, ab homine solam hominis carnem, Scripturam significare potuisse. Sic ergo et ii qui defendunt animarum propaginem, illud quod dictum est, ex uno sanguine, per sanguinem scilicet hominem, id est, a parte totum significatum esse contendunt. Sicut enim videtur illos juvare quod dictum est, ex uno sanguine, nec dictum est, ex uno homine : sic videtur et istos juvare quod dictum est : « Per » unum hominem peccatum intravit in mundum, et per » peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in » quo omnes peccaverunt[1]; » nec dictum est, in quo omnium caro peccavit. Itemque sicut illos videtur juvare quod dictum est : « Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne » mea ; » quia pars est dicta, non totum : sic iterum istos quod ibi continuo sequitur, « Hæc vocabitur mulier, quo» niam de viro suo sumpta est. » Debuit enim dici, aiunt, quoniam de viro suo caro ejus sumpta est; si non tota mulier, id est, cum anima, sed sola caro sumeretur ex viro. Porro autem utrisque auditis, qui sine studio partium judicat, videt profecto, nec contra istos qui propaginem animarum defendunt proferenda illa testimonia ubi pars nominatur, quia potuit Scriptura significare illic a parte totum, sicut Verbum caro factum est[2], cum legimus, non utique carnem solam, sed hominem totum intelligimus :

[1] Rom. v, 12. — [2] Joan. I, 14.

nec contra illos qui propaginem animarum destruunt; ista proferenda, ubi non pars hominis, sed totum commemoratur; quia potuit ibi Scriptura a toto partem significare, sicut sepultum confitemur Christum, cum ejus caro sola sepulta sit. Ac per hoc propaginem animarum nec temere astruendam, nec temere destruendam dicimus : sed admonemus, alia testimonia esse quærenda, quæ non inveniantur ambigua.

XXI. Quamobrem quid te iste docuerit, et unde gratias ageris, nondum scio. Manet quippe illa quæstio sicut erat, in qua quæritur de animarum origine, utrum illas Deus ex propagine illius unius, quam primo insufflavit homini; an ex flatu suo, sicut primo homini, det, faciat, fingat hominibus, quas eum dare, facere, fingere, fides christiana non dubitat. Quam questionem iste cùm solvere conaretur, nec vires suas intueretur, destruens animarum propaginem, et asserens eas puras ab omni contagione peccati non de nihilo, sed de se ipso insufflare Creatorem, et naturam Dei mutabilitatis opprobrio, quod necesse non fuerat, infamavit; et dum vult reddere rationem, ne Deus credatur injustus, si puras ab omni peccato animas, etiam illas quas christiana regeneratione non redimit, vinculo peccati originalis innectit, ea dixit quæ te nolo docuerit. Tantum enim salutis et felicitatis non baptizatis parvulis tribuit, quantum nec Pelagiana hæresis potuit. Et tamen de tot millibus parvulorum, qui nascuntur ex impiis, et inter impios moriuntur, non quibus homines per baptismum, cùm velint, subvenire non possunt, sed de quibus baptizandis nemo potuit vel poterit cogitare; nec quisquam pro eis obtulit vel oblaturus est sacrificium, quod iste etiam pro nobis baptizatis censuit offerendum, quid diceret non invenit. De quibus si fuerit interrogatus, eorum animæ quid meruerint, ut illas Deus

nec abluendas baptismo, nec expiandas Christi corporis et sanguinis sacrificio, et in æternum damnandas carni inserat peccatrici; aut omnino hærebit, et ei nostra cunctatio vel sero placebit, aut simul pro omnibus parvulis, qui toto orbe terrarum sine christiano baptismate moriuntur, etiam eorum nominibus tacitis, quoniam nesciuntur in Ecclesia Christi, non incorporatis corpori Christi, offerendum corpus Christi esse censebit.

XXII. Absit a te, frater, ut hæc tibi placeant, absit ut ista, vel didicisse gaudeas, vel docere præsumas : alioquin longe melior invenietur ipse quam tu. Quia in exordio primi sui libri modeste atque humiliter prælocutus est, dicens : « Cum tibi parere desidero, notam præsumptionis incurro. » Et paulo post : « Quandoquidem, inquit, nec mihi ipse sim credulus, ea quæ dixero posse probari; studeamque semper etiam propriam sententiam non tueri, si improbabilis detegatur; et sit mihi cordi, proprio judicio damnato, meliora magis et quæ sint veriora sectari. Nam ut est optimi propositi laudandique consilii, facile ad veriora transduci; ita improbi obstinatique judicii est, nolle citius ad tramitem rationis inflecti. » Hæc quippe ille si veraciter dixit, atque ut locutus est sentit, magnæ profecto spei animum gerit. Item in fine libri secundi : « Nec putes, inquit, ad invidiam tuam forsitan revocandum, quod in tua dictorum meorum constituam potestate judicium. Ac ne forte cujusquam curiosi lectoris obtutus, inter illitas fibras elementorum vestigia remanentia sollicitent et offendant, contextam paginæ seriem pollice severo discerpe : meque hujus censionis experte, puni atramenta quæ in gna eloquia signaverunt; ne hac occasione et tuum erga me judicium, quo mihi vehementer indulges, et meæ quæ latebant ineptiæ rideantur. »

XXIII. Isto igitur cum ille suos libros et initio præmuni-

verit, et termino communiverit, atque tuis humeris imposuerit onus religiosum correctionis et emendationis suæ : hoc apud te inveniat quod petivit, ut emendes eum justus in misericordia, et arguas eum[1]; oleum autem peccatoris quo impinguetur caput ejus, absit a manibus atque oculis tuis, id est, assentatio indecens adulantis, et deceptoria lenitudo blandientis. Quod si emendare negligis, cum videas emendandum, adversus charitatem facis : si autem tibi emendandus propterea non videtur, quia putas eum recte ista sensisse, adversus veritatem sapis. Et ideo ille melior, qui emendari est paratior, si non defuerit emendator, quam tu, si vel sciens irridenter contemnis errantem, vel nesciens pariter sectaris errorem. Omnia itaque in eisdem libris ad te scriptis et tibi traditis sobrie vigilanterque considera, et plura quam ego invenies fortasse culpanda. Et quæcumque ibi sunt approbanda atque laudanda, si quid in eis re vera forsitan ignorabas, atque isto disserente didicisti, evidenter profitere quid illud sit ; ut de hoc te gratias egisse, non de his quæ illic improbanda tam multa sunt, omnes noverint, qui vel recitante illo tecum simul audierunt, vel eosdem postea libros legerunt : ne in ejus ornato eloquio tanquam in pretioso poculo te invitante, etsi non bibente, venenum bibant, si tù quid inde biberis, et quid non biberis nesciunt, et propter laudem tuam omnia illic bibenda salubriter arbitrantur. Quamvis et audire, et legere, et quæ dicta sunt haurire memoria, quid est nisi bibere? Sed prædixit Dominus de fidelibus suis, quod et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit[2]. Ac per hoc qui cum judicio legunt, et secundum regulam fidei approbanda approbant, et improbant improbanda; etiam si commendant memoriæ quæ improbanda dicuntur, nulla venenata sententiarum pravi-

[1] Psal. CXL, 5. — [2] Marc. XVI, 18.

tate læduntur. Hæc me gravitatem et religionem tuam, sive mutua sive prævia charitate monuisse vel commonuisse minime pœnitebit, Domino miserante, quomodolibet accipias, quod tibi prærogandum putavi. Agam vero ei uberes gratias, de cujus misericordia saluberrimum est fidere, si ab his pravitatibus et erroribus, quos ex libris hujus hominis ostendere his litteris potui, alienam atque integram fidem tuam, vel invenerit epistola ista, vel fecerit.

DE ANIMA ET EJUS ORIGINE

LIBER III.

AD VINCENTIUM VICTOREM.

Vincentio Victori monstrat, quæ necesse est in suis de origine animæ libris emendet, si vult esse catholicus : eaque superioribus libris ad Renatum et ad Petrum jam refutata, hoc tertio ad Victorem ipsum scripto perstringit breviter Augustinus, et ad undecim errorum capita revocat.

I. Quod mihi ad te scribendum putavi, hoc prius cogites, fili dilectissime Victor, volo, si te contemnerem, nequaquam id me fuisse facturum. Nec ideo tamen humilitate nostra sic abutaris, ut propterea te existimes approbatum, quia cernis non fuisse contemptum. Non enim sequendum, sed corrigendum te diligo : et quoniam nec corrigi posse despero, nolo mireris me contemnere non posse quem diligo. Si enim te antequam nobis communicares, diligere debui, ut esses catholicus : quanto magis te jam communicantem diligere debeo, ne sis novus

hæreticus, et ut sis talis catholicus, cui resistere nullus possit hæreticus. Quantum enim apparet ex donis ingenii, quæ jam tibi largitus est Deus, profecto sapiens eris, si te non esse credideris; atque ut sis, ab illo qui facit sapientes, pie, suppliciter, instanterque poposceris; et malueris errore non decipi, quam errantium laudibus honorari.

II. Prius me in libris tuis titulus tui nominis pro te sollicitum reddidit. Cum enim quis esset Vincentius Victor, ab eis qui te noverant, et forte aderant, requisissem; audivi te fuisse Donatistam, vel potius Rogatistam, nuper autem communicasse catholicæ. Et cum gauderem tantum, quantum de his solemus, quos ab illo errore liberatos esse cognoscimus; imo vero etiam multo amplius, quod ingenium tuum, quo delectabar in litteris tuis, videbam non remansisse apud adversarios veritatis : additum est a referentibus, quod me inter illa gaudia contristaret, ideo te cognominari voluisse Vincentium, quod Rogati successorem, qui hoc nomine appellatus est, adhuc tanquam magnum et sanctum virum animo teneas; et ob hoc illius nomen, tuum volueris esse cognomen. Nec defuerunt qui dicerent, etiam hoc a te fuisse jactatum, quod ipse tibi nescio qua visione apparuerit, atque ad hos conficiendos libros, de quibus tecum agere isto nostro opusculo institui, sic adjuverit, ut ea tibi scribenda, quantum ad res ipsas rationesque attinet, ipse dictaret. Quod si verum est, jam te illa dicere potuisse non miror, quæ, si patienter auscultes admonitioni meæ, et eos libros catholica mente consideres atque pertractes, te dixisse procul dubio pœnitebit. Ille quippe qui se, sicut eum prodit Apostolus, transfigurat in angelum lucis[1], in eum tibi est transfiguratus, quem tu fuisse vel esse tanquam lucis angelum credis. Et eo qui-

[1] 2 Cor. xi, 14.

dem modo minus ad decipiendos catholicos valet, quando se non in lucis angelos, sed in hæreticos transfigurat : sed te ab eo falli jam catholicum nollem. Crucietur ergo te didicisse quæ vera sunt, quanto magis lætatus fuerat se tibi persuasisse quæ falsa sunt. Ut autem non diligas hominem mortuum, cujus dilectio tibi obesse potest, prodesse illi non potest; hoc breviter intuearis admoneo; quod utique ille non est sanctus et justus, si tu hæreticorum Donatistarum vel Rogatistarum laqueos evasisti : si autem illum sanctum et justum arbitraris, tu communicando catholicis interisti. Profecto enim te catholicum fingis, si animo illud es, quod erat ille quem diligis. Et nosti quam terribiliter scriptum sit, quod Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictum[1]. Si autem veraciter communicans, non te catholicum fingis : quid adhuc hæreticum mortuum sic diligis, ut ejus velis te jactare adhuc nomine, cujus jam non teneris errore? Nolumus te habere tale cognomentum, tanquam sis hæretici mortui monumentum. Nolumus talem titulum habere librum tuum, qualem falsum esse diceremus, si in ejus sepulcro legeremus. Non enim Vincentium Victorem scimus esse, sed victum : et utinam fructuose, sicut te vinci volumus veritate. Astute autem putaris et callide, cum libros tuos, quos credi cupis illo tibi revelante dictatos, appellas Vincentii Victoris, non tam Vincentium te quam illum vocari voluisse Victorem, velut tibi revelando quæ scriberes, vicisset errorem. Ut quid tibi ista, fili? Esto potius verus, non fictus catholicus, ne te fugiat Spiritus sanctus, et nihil tibi possit prodesse Vincentius, in quem se ad te fallendum transfiguravit malignissimus spiritus : ejus quippe sunt illa, qualibet tibi fraude persuasa. Quæ si admonitus pia humilitate et catholica pace correxeris,

[1] Sap. I, 5.

errores fuisse judicabuntur studiosissimi juvenis, emendari potius quam in eis remanere cupientis. Si autem pro eis tibi etiam contentionem, quod absit, persuaserit pervicacem; jam tanquam hæretica dogmata cum suo necesse erit auctore damnari, cura scilicet pastorali et medicinali, prius quam per incautum vulgus serpant dira contagia, cum dilectionis non veritate, sed nomine, salubris negligitur disciplina.

III. Si quæris quænam illa sint, poteris quidem legere mea scripta ad fratres nostros, Renatum Dei servum, et presbyterum Petrum, ad quem tu eadem ipsa, de quibus nunc agimus, scribenda existimasti, « ejus, ut asseris, voluntati petentis obtemperans. » Dabunt enim tibi ut legas procul dubio, si volueris, et ingerent etiam non petenti. Verumtamen etiam hic, quæ maxime in eisdem libris tuis, et in fide tua emendari cupiam, non tacebo. Primum est, quod « animam non ita visa Deo esse factam, ut eam ex nihilo fecerit, sed ex semetipso. » Ubi non putas esse consequens, ut naturæ sit Dei : quia profecto quam sit impium, et ipse cognoscis. Qua impietate ut careas, ita oportet ut dicas animæ auctorem Deum, ut ab illo facta sit, non de illo. Quod enim de illo est, sicut unigenitus Filius, ejusdem naturæ cujus et ille est. Ut autem anima ejusdem naturæ non sit cujus est ille, facta est quidem ab illo, sed non de illo. Aut ergo dic unde, aut fatere de nihilo. Quid est quod dicis, « eam particulam esse quamdam halitus naturæ Dei? » Numquidnam ipsum halitum naturæ Dei, cujus halitus est ista particula, negas ejusdem cujus Deus est esse naturæ? Si negas, ergo de nihilo et istum halitum fecit Deus, cujus halitus animam vis esse particulam. Aut si non de nihilo, dic unde illum fecerit Deus? Si de se ipso, ergo ipse est, quod absit, materies operis sui. Sed dicis, « Cum de se

ipso halitum vel flatum facit, ipse integer manet : » quasi non et ignis lucernæ integer maneat, cum de illo altera accenditur, et tamen ejusdem, non alterius sit naturæ.

IV. Sed, inquis, « cum a nobis uter inflatur, non aliqua portio nostræ naturæ, vel qualitatis infunditur; cum hic ipse spiritus, quo hausto uter impletus extenditur, sine aliqua nostri diminutione egeratur. » His verbis tuis adhuc addis et immoraris, et inculcas similitudinem quasi necessariam, qua intelligamus quomodo Deus sine suæ naturæ aliquo detrimento, et de se ipso animam faciat, et facta de ipso, non sit quod ipse. Dicis enim : « Numquid animæ nostræ est portio utris inflatio, aut homines fingimus cum utres inflamus, aut detrimentum nostri in aliquo patimur, cum flatus nostros in diversa partimur? Sed nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid transmittimus flatum, et manente in nobis plena flatus proprii qualitate et integra quantitate, nullum nos meminimus damnum ex utris inflatione sentire. Ista similitudine, quæ satis elegans et congruens tibi videtur, quantum fallaris attende. Deum quippe dicis incorporeum, non de nihilo a se factam, sed de se ipso animam sufflare corpoream : cum flatum nos, licet corporeum, subtiliorem tamen emittamus, quam nostra sunt corpora; nec eum de anima nostra, sed de hoc aëre per viscera corporis exhalemus. Pulmones quippe anima, cujus nutu moventur etiam cætera corporis membra, ad hunc aërium spiritum ducendum atque reddendum, sicut folles movet. Præter enim alimenta solida et fluxa, unde est cibus et potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumfudit aurarum, quas ita carpimus, ut sine cibo et potu diu esse possimus, sine hoc autem alimento tertio, quod aura nobis, quæ undique circumsistit, spirantibus et respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possimus vi-

vere[1]. Sicut autem cibus et potus non solum ingerendi, verum etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, ne utroque lædant, vel non intrando, vel non exeundo : ita hoc tertium flabile alimentum, quia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur; non alios, sed eosdem meatus, id est, os, aut nares, aut utrumque, et qua intraret, et qua exiret accepit.

V. In te ipso tibi proba ipse quod dico : emitte spiritum flando, et vide utrum dures, si non receperis : recipe respirando, et vide quas patiaris angustias, si non rursus emiseris. Hoc igitur facimus, quando utrem, sicut dicis, inflamus, quod facimus ut vivamus : nisi quod tunc paulo plus ducimus, ut paulo plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum et extendendum non quiete spirandi et respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. Quomodo ergo dicis, « Nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid transmittimus flatum, et manente in nobis plena flatus proprii qualitate et integra quantitate, nullum nos meminimus damnum ex utris inflatione sentire? » Apparet te, fili, si aliquando utrem inflasti, non advertisse quid egeris. Quod enim inflando amittis, statim recipiendo non sentis. Sed potes hoc facillime discere, si hoc potius velis, quam tua dicta, quia jam dicta sunt, non inflans utrem, sed inflatus ipse defendere, et auditores tuos, quos veris rebus ædificare debes, inani strepitu ventosi sermonis inflare. In hac causa non te ad magistrum mitto, nisi ad te ipsum. Emitte flatum in utrem, et os claude continuo, naresque detine, et sic saltem senti verum esse quod dico. Cum enim cœperis augustias intolerabiles perpeti, quid cupies ore aperto naribusque recipere, si quando sufflasti, nihil

[1] Virgil. Æneid. lib. I et III.

te existimas amisisse? Vide in quo malo sis, nisi hauriendo resumas quod effundendo reddideras. Vide, illa insufflatio qualia damna et detrimenta fecisset, nisi ea respiratio reparasset. Nisi enim quod impenderis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, quid tibi, non solum unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit?

VI. Hæc debuisti considerare, cum scriberes; et non ista similitudine utrium inflatorum vel inflandorum introducere nobis Deum, aut ex alia natura quæ jam erat, sicut nos ex isto circumfuso aëre flatum facimus, animas flare; aut certe, quod et abhorret ab ista similitudine, et abundat impietate, Deum sine ullo quidem sui detrimento, sed tamen de sua natura mutabile aliquid vel proferre, vel quod est pejus, tanquam sui operis materies ipse sit, facere. Ut ergo aliquam de nostro flatu ad hanc rem adhibeamus similitudinem, id potius est credendum : quod sicut nos non de natura nostra, sed quia omnipotentes non sumus, de isto aëre circumfuso quem trahimus et reddimus, cum spiramus et respiramus, flatum facimus quando sufflamus, nec viventem nec sentientem, quamvis nos vivamus atque sentiamus; ita Deum non de sua natura, sed quia sic omnipotens est, ut possit creare quod vult, etiam ex eo quod omnino non est, id est, de nihilo flatum facere posse viventem atque sentientem; sed plane cum sit immutabilis ipse mutabilem.

VII. Quid autem sibi vult, quod huic similitudini attendum putasti ad exemplum de beato Elisæo, quia flando in ejus faciem mortuum suscitaverit[1]? Itane tu flatum Elisæi factum fuisse putas animam pueri? Non usque adeo te a vero exorbitare crediderim. Si ergo anima illa quæ viventi ablata fuerat ut moreretur, eadem ipsa illi

[1] 4 Reg. IV, 34.

ut revivisceret reddita est, quid ad rem pertinet quod dixisti, « nihil Elisæo fuisse diminutum, » quasi ab illo aliquid transisse, unde viveret, credatur in puerum? Quod si propterea dictum est, quia flavit et integer mansit; quid opus erat ut hoc de Elisæo mortuum resuscitante diceres, quod de quovis flante et neminem suscitante dicere nihilominus posses? Incaute sane locutus es, (cum absit ut credas flatum Elisæi factum fuisse reviviscentis animam pueri;) quod primum Dei factum, ab istius Prophetæ facto hoc distare voluisti, quod ille semel, iste ter flaverit. Dixisti quippe « Elisæum in faciem defuncti filii illius Sunamitis, ad instar primævæ originis insufflasse. Et cum emortua membra, inquis, in vigorem pristinum redanimata, per halitum Prophetæ divina virtus accenderet, nihil Elisæo fuerit imminutum, per cujus flatum corpus emortuum redivivam animam recepit et spiritum : nisi quod semel Dominus in faciem hominis insufflavit et vixit, tertio Elisæus in faciem mortui spiravit et revixit. » Sic sonant tua verba ista, quasi flandi tantum numerus interfuerit, ut non quod fecit Deus, etiam Propheta fecisse credatur. Et hoc ergo emendandum est. Tam multum quippe interfuit inter illud opus Dei, et hoc Elisæi, ut ille flaverit flatum vitæ, quo fieret homo in animam viventem; iste autem flaverit flatum, neque sentientem neque viventem, sed aliquid significandi gratia figurantem. Denique ut puer iste reviviesceret non eum animando Propheta fecit, sed eum amando ut hoc Deus faceret impetravit. Quod autem illum ter sufflasse dicis, aut memoria, sicut fieri solet, aut mendositas codicis te fefellit. Quid plura? Non sunt tibi ad hoc astruendum aliqua exempla et argumenta quærenda, sed potius emendanda et mutanda sententia. Noli ergo credere, noli ergo dicere, noli docere, « quod non de ni-

hilo, sed de sua natura fecerit animam Deus, » si vis esse catholicus.

VIII. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Per infinitum tempus, atque ita semper Deum animas dare, sicut semper est ipse qui dat, » si vis esse catholicus. Erit enim tempus quando non dabit animas Deus, cum tamen esse ipse non desinat. Poterat quidem sic accipi, quod aisti, « semper dat, » ut intelligeretur sine cessatione dare, quandiu homines generant et generantur, sicut dictum est de quibusdam : « Semper discentes, et ad veritatis scien- » tiam nunquam pervenientes[1] : » non enim sic accipitur quod hic positum est, semper, velut nunquam desinant discere ; cum procul dubio non discant, quando in hoc corpore destiterint vivere, vel cum cœperint supplicio gehennalis ignis ardere : sed tu non permisisti sic accipi Verbum tuum, cum dixisti, « semper dat ; » quandoquidem id ad infinitum tempus revocandum putasti. Et parum hoc fuit : sed tanquam quæreretur abs te, ut apertius explicares quomodo dixeris, « semper dat ; » addidisti atque dixisti, « sicut semper est ipse qui dat, » Hoc sana et catholica fides omnino condemnat. Absit enim ut credamus, quod animas Deus semper dat, sicut semper est ipse qui dat. Sic enim semper est ipse, ut nunquam esse desistat : animas autem non semper dabit, sed eas finito generationis sæculo, non-jam nascentibus quibus dandæ sint, procul dubio dare cessabit.

IX. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Animam meritum aliquod perdidisse per carnem, tanquam boni meriti fuerit ante carnem, » si vis esse catholicus. Nondum enim natos Apostolus nihil egisse dicit boni vel mali[2]. Unde ergo anima potuit ante carnem habere meritum bonum, ubi nihil egerat boni ? An forte audebis eam

[1] 2 Tim. III, 7. — [2] Rom. XI, 11.

dicere ante carnem bene vixisse, quam non potes ostendere vel fuisse? Quomodo ergo dicis : « Non vis animam ex carne peccati contrahere valetudinem, ad quam vicissim sanctificationem videas transire per carnem, ut per ipsam reparet statum, per quam perdiderat meritum? » Hæc dogmata, quibus putatur anima ante carnem habuisse aliquem statum bonum et meritum bonum, si forte nescis exceptis antiquis hæreticis, etiam recentius in Priscillianistis jam catholica damnavit Ecclesia.

X. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Animam per carnem reparare habitudinem priscam et per illam renasci, per quam meruerat inquinari, » si vis esse catholicus. Ut enim omittam in eo quod dixisti : « Merito ergo per carnem, priscam reparat habitudinem, quam visa fuerat paulisper amisisse per carnem, ut per eam incipiat renasci, per quam meruerat inquinari, » tam in proximo te ipsum tibi ipsi extitisse contrarium; ut homo qui paulo ante dixeras, animam per carnem reparare statum per quam perdiderat meritum, ubi nullo modo potest nisi bonum meritum intelligi, quod vis utique per carnem in baptismate reparari, rursus eam diceres inquinari meruisse per carnem, ubi jam non potest bonum sed malum meritum intelligi : ut ergo id omittam; prorsus vel bonum, vel malum meritum credere habuisse animam ante carnem, catholicum non est.

XI. Noli credere, nec dicere, nec docere, « quod anima meruerit esse peccatrix ante omne peccatum, » si vis esse catholicus. Valde enim malum meritum est, meruisse fieri peccatricem. Et utique tam malum meritum nullo modo habere potuit ante omne peccatum, præsertim priusquam veniret in carnem, quando meritum nec malum potuit habere, nec bonum. Quomodo igitur dicis : « Anima itaque si peccatrix esse meruit, quæ peccatrix esse non potuit,

tamen neque in peccato remansit, quia in Christo præfigurata in peccato esse non debuit, sicut esse non potuit. » Attende quid dicas, et desiste jam dicere. Quomodo enim meruit, et quomodo non potuit esse peccatrix? Quomodo, quæso te, peccatrix esse meruit, quæ male non vixit? Quomodo, quæso te, peccatrix facta est, quæ peccatrix esse non potuit? An si, « non potuit, » ideo dicis, quia præter carnem non potuit : quomodo ergo meruit esse peccatrix, quo merito in carnem mitteretur; quandoquidem ante carnem non potuit esse peccatrix, unde mali aliquid mereretur?

XII. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Infantes antequam baptizentur morte præventos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, » si vis esse catholicus. Exempla enim quæ te fallunt, vel de latrone qui Dominum est confessus in cruce, vel de fratre sanctæ Perpetuæ Dinocrate, nihil tibi ad hujus erroris sententiam suffragantur. Latro quippe ille[1], quamvis potuerit judicio divino inter eos deputari, qui martyrii confessione purgantur, tamen etiam utrum non fuerit baptizatus, ignoras. Nam ut omittam quod creditur, aqua simul cum sanguine exilente de latere Domini, juxta confixus potuisse perfundi, atque hujusmodi sanctissino baptismate dilui : quid si in carcere fuerat baptizatus, quod et postea persecutionis tempore nonnulli clanculo impetrare potuerunt? Quid si et antequam teneretur? Neque enim propterea illi publicæ leges parcere poterant, quantum attinet ad corporis mortem, quoniam divinitus remissionem acceperat peccatorum. Quid si jam baptizatus in latrocinii facinus et crimen incurrerat, et non expers baptismatis, sed tanquam pœnitens accepit scelerum veniam quæ baptizatus admisit? quandoquidem pietas tam fidelis, et Domino in animo

[1] Luc. XXIII, 43.

ejus, et nobis in verbis ejus apparuit. Nam si eos, de quibus non scriptum est utrum fuerint baptizati, sine baptismo de hac vita recessisse contendimus; ipsis calumniamur Apostolis, qui præter apostolum Paulum quando baptizati fuerint ignoramus [1]. Sed si ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod beato Petro Dominus ait : « Qui lotus est, non indiget nisi ut » pedes lavet [2] : » quid de aliis, de quibus vel tale nihil legimus dictum, de Barnaba, de Timotheo, de Tito, de Sila, de Philemone, de ipsis evangelistis Marco et Luca, de innumerabilibus cæteris : quos absit ut baptizatos esse dubitemus, quamvis non legamus ? Dinocrates autem septennis puer, in quibus annis pueri cum baptizantur, jam Symbolum reddunt, et pro se ipsi ad interrogata respondent, cur non tibi visus fuerit baptizatus potuisse ab impio patre ad gentilium sacrilegia revocari, et ob hoc fuisse in pœnis, de quibus sorore orante liberatus est, nescio. Neque enim et ipsum vel nunquam fuisse Christianum, vel catechumenum defunctum fuisse legisti ? Quanquam ipsa lecto non sit in eo canone Scripturarum, unde in hujusmodi quæstionibus testimonia proferenda sunt.

XIII. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Quos Dominus prædestinavit ad baptismum, prædestinationi ejus eripi posse, et ante defungi quam in eis fuerit quod omnipotens prædestinavit impletum, si vis esse catholicus. Nescio enim quæ hic potestas contra potestatem Dei casibus datur, quibus irruentibus quod ille prædestinavit fieri non sinatur. Hic error quanta errantem voragine impietatis absorbeat, exaggerare non opus est; cum prudentem virum et corrigi paratum breviter admonuisse sufficiat. Tua quippe ista sunt verba : « Habendam dici-

[1] Act. IX, 18. — [2] Joan. XIII, 10.

mus, inquis, de infantibus istiusmodi rationem, qui prædestinati baptismo, vitæ præsentis, antequam renascantur in Christo, præveniuntur occiduo. » Ergo-ne prædestinati baptismo, vitæ præsentis, antequam ad eum perveniant, præveniuntur occiduo, et prædestinaret Deus quod futurum non fuisse præscivit, aut hoc futurum non fuisse nescivit, ut ejus aut prædestinatio frustraretur, aut præscientia falleretur ? Vides quanta hinc dici possent, nisi quod paulo ante dixi tenerem, ut hinc te breviter admonerem.

XIV. Noli credere, nec dicere, nec docere, « De infantibus, qui priusquam renascantur in Christo, præveniuntur occiduo, scriptum esse : « Raptus est ne malitia mutet » illius intellectum[1], » aut ne fictio decipiat animam ejus, propter hoc properavit de medio iniquitatis illum educere, placita enim erat Deo anima ejus, et consummatus in brevi explevit tempora longa, » si vis esse catholicus. Hoc enim ad illos omnino non pertinet, sed ad eos potius, qui baptizati et pie viventes, diu non permittuntur hic vivere, non annis, sed sapientiæ gratia consummati. Iste vero error, quo putatur hoc de parvulis antequam baptizentur morientibus esse dictum ; ipsi sacrosancto lavacro intolerabilem facit injuriam, si parvulus qui baptizatus rapi poterat, propterea prius rapitur, ne malitia mutet illius intellectum, aut ne fictio decipiat animam ejus ; quasi in eodem baptismo hæc esse malitia credatur, et fictio qua in pejus mutetur et decipiatur, si non ante rapiatur. Deinde quoniam placita erat Deo anima ejus, properavit de medio iniquitatis illum educere, ita ut nec paululum remoraretur, ut quod in eo prædestinarat, impleret : sed contra suam prædestinationem facere maluit, tanquam festinans, ne quod ei placuerat in non baptizato, exter-

[1] Sap. IV, 11.

minaretur in baptismo : tanquam moriturus infans ibi pereat, quo currendum est cum illo ne pereat. Quis ergo hæc verba scripta in libro Sapientiæ, de parvulis sine baptismate mortuis dicta esse crederet, diceret, scriberet, recitaret, si ea sicut oportuerat, cogitaret ?

XV. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Aliquas mansiones esse extra regnum Dei, quas esse Dominus dixit in domo Patris sui, si vis esse catholicus. Non enim ait, sicut hoc testimonium ipse posuisti : « Multæ mansiones sunt apud Patrem meum : » quod si ita dixisset, non alibi essent intelligendæ quam in domo Patris ejus : sed aperte ait : « In domo Patris mei mansiones multæ sunt [1]. Quis itaque audeat aliquas partes domus Dei separare a regno Dei ; ut cum reges terræ non tantum in domo sua, nec tantum in patria sua, sed longe lateque etiam trans mare regnare inveniantur ; rex qui fecit cœlum et terram nec in tota domo sua regnare dicatur ?

XVI. Sed forte dicas omnia quidem pertinere ad Dei regnum, quia regnat in cœlis, regnat in terris, in abyssis, in paradiso, in inferno, (ubi enim non regnat, cujus ubique summa potestas est ?) sed aliud esse regnum cœlorum, quo fas non est accedere, nisi lavacro regenerationis ablutos, propter Dominicam veram fixamque sententiam [2] ; aliud autem asse regnum terrarum, vel aliarum creaturæ partium, ubi possunt esse aliquæ mansiones domus Dei, quamvis pertinentes ad regnum Dei, non tamen ad regnum cœlorum, ubi excellentius et beatius est regnum Dei : ita fieri, ut nec aliquæ domus Dei partes atque mansiones a regno Dei nefarie separentur ; et tamen non omnes in regno cœlorum mansiones præparentur ; atque in iis quæ in regno cœlorum non sunt, possint feliciter habitare, quibus eas etiam non baptizatis Deus dare voluerit ; ut in

[1] Joan. XIV, 2. — [2] Id. III, 5.

regno Dei sint, quamvis in regno cœlorum, quia baptizati non sunt, esse non possint.

XVII. Hoc qui dicunt, videntur quidem sibi dicere aliquid, quia Scripturas negligenter attendunt, et quomodo regnum Dei dicatur, unde oramus dicentes : « Veniat reg- » num tuum[1], » non intelligunt : quia regnum Dei dicitur, ubi cum illo fidelis familia ejus beate et sempiterne tota regnabit. Nam secundum potestatem quæ illi super omnia est, etiam nunc utique regnat. Quid ergo est quod oramus ut veniat, nisi ut cum illo regnare mereamur? Sub ejus autem potestate etiam illi erunt, qui pœna æterni ignis ardebunt : numquidnam ob hoc etiam ipsos in regno Dei futuros dicturi sumus? Aliud est enim regni Dei muneribus honorari, aliud regni Dei legibus coerceri. Ut autem tibi manifestissime appareat, non esse regnum cœlorum distribuendum baptizatis, et alias partes regni Dei dandas quibus tibi visum est, non baptizatis; ipsum Dominum audi,qui non ait : Si quis non renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest intrare in regnum cœlorum; sed non potest, inquit, intrare in regnum Dei. Nam verba ejus de hac re ista sunt ad Nicodemum : « Amen, amen dico tibi, » nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum » Dei[2]. » Ecce non hic dixit regnum cœlorum, sed Dei. Et cum respondidisset Nicodemus atque dixisset, « Quo- » modo potest homo nasci, cum senex sit? numquid potest » in ventrem matris suæ iterato introire, et nasci? » Eamdem Dominus sententiam planius apertiusque repetens ait, « Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua » et Spiritu, non potest introire in regnum Dei. » Ecce nec hic dixit regnum cœlorum, sed regnum Dei. Quod enim dixerat, « Nisi quis natus fuerit denuo; » hoc quid esset exposuit dicens, « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu. »

[1] Matth. vi, 10. — [2] Joan. iii, 3.

Et quod dixerat, non potest videre : hoc exposuit dicendo, non potest introire. Illud tamen quod dixerat, regnum Dei, non alio nomine repetivit. Neque nunc opus est quærere atque disserere, utrum regnum Dei regnumque cœlorum cum aliqua differentia sit intelligendum, an res una sit duobus appellata nominibus : sufficit quod non potest introire in regnum Dei, qui non fuerit lavacro regenerationis ablutus. Mansiones autem aliquas constitutas in domo Dei separare a regno Dei, quam sit a veritate devium, puto quod jam intelligas. Et ideo quod putasti, in aliquibus mansionibus, quas Dominus multas esse dixit in domo Patris sui, mansuros quosdam etiam non renatos ex aqua et Spiritu, ut fidem catholicam teneas, admoneo, si permittis, emendare non differas.

XVIII. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Sacrificium Christianorum pro iis qui non baptizati de corpore exierint, offerendum, » si vis esse catholicus. Quia nec illud quod de Machabæorum libris commemorasti sacrificium Judæorum[1], pro eis qui non circumcisi de corpore exierant, ostendis oblatum. In qua tua sententia tam nova, et contra Ecclesiæ totius auctoritatem disciplinamque prolata, verbo etiam insolentissimo usus es, dicens : « Pro his sane oblationes assiduas et offerenda jugiter sanctorum censeo sacrificia sacerdotum : » ut te homo laïcus sacerdotibus Dei nec discendo subderes, nec saltem simul quærendo misceres, sed censendo præponeres. Aufert tibi ista, fili : non sic in via, quam Christus humilis se ipsum esse docuit, ambulatur : nullus cum hoc tumore per angustam portam ejus ingreditur.

XIX. Noli credere, nec dicere, nec docere, « Aliquos eorum qui sine baptismo Christi ex hac vita emigraverint, interim non ire in regnum cœlorum, sed in paradisum,

[1] 2 Mach. XII, 43.

postea vero in resurrectione mortuorum etiam ad regni cœlorum beatitudinem pervenire, » si vis esse catholicus. Hoc enim eis dare nec Pelagiana hæresis ausa est, quæ opinatur parvulos non trahere originale peccatum : quos tu quamvis sicut catholicus cum peccato nasci fatearis, nescio qua tamen perversioris novitate opinionis, sine baptismate salutari, et ab hoc peccato cum quo nascuntur absolvi, et in regnum cœlorum asseris introduci. Neque consideras, in hac causa quanto deterius sapias quam Pelagius. Ille quippe Dominicam sententiam pertimescens, qua non baptizati in regnum cœlorum non permittuntur intrare, licet eos quos ab omni peccato liberos credit, non illo audet parvulos mittere : tu vero sic contemnis quod dictum est : « Si quis non renatus fuerit ex aqua et Spi- » ritu, non potest introire in regnum Dei[1]; » ut excepto errore, quos audes a regno Dei paradisum separare, quibusdam quos reos nasci, sicut catholicus, credis, sine baptismate mortuis, et illius reatus absolutionem, et regnum cœlorum non dubites insuper polliceri : quasi contra Pelagium in originali peccato astruendo tunc esse possis catholicus verus, si contra Dominum fueris in destruenda ejus de baptismo sententia hæreticus novus. Nos te, dilectissime, non sic volumus hæreticorum esse victorem, ut error vincat errorem, et, quod est pejus, major minorem. Dicis enim : « Aut si forte quispiam reluctetur, latronis animæ vel Dinocratis interim temporarie collatum esse paradisum, nam superesse illis adhuc in resurrectione præmium regni cœlorum; quanquam sententia illa principalis obsistat, Quia qui non renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum; tamen teneat etiam meum in hac parte non invidentis assensum, modo misericordiæ præscientiæque divinæ et effectum amplificet, et

[1] Joan. III, 5.

affectum. » Hæc verba tua sunt, ubi te confiteris consentire dicenti, quibusdam non baptizatis sic temporarie collatum esse paradisum, ut supersit illis in resurrectione præmium regni cœlorum, contra sententiam principalem, qua constitutum est, non intraturum in illud regnum, qui non renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto. Quam sententiam principalem timens violare Pelagius, nec illos sine baptismo in regnum cœlorum credidit intraturos, quos non credidit reos : tu autem et originalis peccati reos parvulos confiteris, et tamen eos sine lavacro regenerationis absolvis, et in paradisum mittis, et postea etiam regnum cœlorum intrare permittis.

XX. Hæc atque hujusmodi, si et alia forsitan in tuis libris attentior et otiosior invenire potueris, sine ulla dilatione jam corrige, si animum catholicum geris, id est, si veraciter prælocutus es, dicens, « quod tibi ipsi credulus non sis ea probari posse quæ dixeris ; et quod semper studeas etiam propriam sententiam non tueri, si improbabilis detegatur ; et sit tibi cordi, proprio judicio damnato, meliora magis et quæ sunt veriora sectari. » Modo proba charissime, non te fallaciter ista dixisse, ut de tua indole non solum ingeniosa, verum etiam cauta, pia, modesta, gaudeat catholica Ecclesia, non de contentiosa pertinacia hæretica exardescat insania. Nunc est ut ostendas, quanta post hæc bona verba quæ tua commemoravi, sinceritate pectoris dixeris, quod continuo subjecisti : « Nam ut est, inquis, optimi propositi laudandique consilii, facile ad veriora transduci ; ita improbi obstinatique judicii est, nolle citius ad tramitem rationis inflecti. » Esto igitur optimi propositi laudandique consilii, et facile ad veriora transducere : nec sis improbi obstinatique judicii, ut nolis citius ad tramitem rationis inflecti. Si enim hæc liberaliter elocutus es, si non in labiis ista sonuisti, sed intus

et germanitus in corde sensisti; in tuæ correctionis tanto bono etiam moras odisti. Parum quippe tibi fuit dicere, « improbi obstinatique esse judicii, nolle ad tramitem rationis inflecti, » nisi adderes « citius : » ut hinc ostenderes quam sit execrandus, qui bonum hoc nunquam facit; quando quidem qui tardius facit, tanta tibi videatur severitate culpandus, ut merito improbi judicii obstinatique dicatur : Audi ergo te ipsum, tuque potissimum et maxime eloquii tui fructibus utere, ut citius te ad rationis tramitem gravitate mentis inflectas, quam te inde minus erudite parumque consulte lubrico ætatis averteras.

XXI. Nimis longum est, omnia quæ in tuis libris, vel potius in te ipso volo emendari, pertractare atque discutere, et saltem brevem tibi de singulis corrigendis reddere rationem. Nec ideo tamen te contemnas, ut arbitreris ingenium et eloquium tuum parvi esse pendendum. Nec sanctarum Scripturarum memoriam in te parvam esse cognovi : sed eruditio minor est, quam tantæ indoli laborique congruebat. Itaque te nec amplius quam oportet tibi tribuendo vanescere volo, nec rursus te abjiciendo ac desperando frigescere. Utinam tua scripta tecum legere possem, et colloquendo potius, quam scribendo, quæ sint emendanda monstrarem. Facilius hoc negotium perageretur nostra inter nos sermocinatione, quam litteris : quæ si scribenda esset, multis voluminibus indigeret. Verum tamen ista capitalia, quæ certo etiam numero comprehendere volui, instanter admoneo, ne corrigere differas, et ea prorsus a fide et prædicatione tua facias aliena : ut quanta tibi facultas est disputandi, munere Dei utaris utiliter ad ædificationem, non ad destructionem sanæ salubrisque doctrinæ.

XXII. Sunt autem ista, de quibus, ut potui, jam disserui : sed breviter ea repetendo percurram. Unum est,

« Quod animam non ex nihilo, sed se de ipso Deum fecisse dixisti. » Alterum, « Per infinitum tempus, atque ita semper Deum animas dare, sicut semper est ipse qui dat. » Tertium, « Animam meritum aliquod perdidisse per carnem, quod habuerit ante carnem. » Quartum : « Animam per carnem reparare habitudem priscam, et per eamdem carnem renasci, per quam meruerat inquinari. » Quintum, « Quod anima meruerit esse peccatrix ante omne peccacatum. » Sextum, « Infantes antequam baptizentur, morte præventos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum. » Septimum, « Quos Dominus prædestinavit ad baptismum, prædestinationi ejus eripi posse, et ante defungi, quam in eis fuerit quod omnipotens prædestinavit impletum. » Octavum, « De infantibus qui prius quam renascantur in Christo, præveniuntur occiduo, scriptum esse : « Raptus est ne malitia mutaret intellectum il» lius[1] : » et cætera quæ in eam sententiam in Sapientiæ libro leguntur. Nonum, « Aliquas mansiones esse extra regnum Dei, earum quas Dominus esse dixit in domo Patris sui. » Decimum est, « Sacrificium Christianorum pro eis qui non baptizati de corpore exierint offerendum. » Undecimum, « Aliquos eorum qui sine baptismo Christi ex hac vita emigraverint, interim non ire in regnum, sed in paradisum; postea vero in resurrectione mortuorum, etiam ad regni cœlornm beatitudinem pervenire.

XXIII. Hæc interim undecim multum aperteque perversa, et fidei catholicæ adversa, nunc jam nihil cuncteris extirpare atque abjicere ab animo, a verbo, ab stylo tuo; si vis ut te, non solum ad altaria transisse catholica, sed vere catholicum esse gaudeamus. Nam hæc si pertinaciter singula defendantur, tot hæreses facere possunt, quot opiniones esse numerantur. Quocirca considera, quam

[1] Sap. IV, 11.

sit horrendum, ut omnes sint in uno homine, quæ damnabiles essent in singulis singulæ. Sed si tu pro eis nulla contentione pugnaveris, imo vero eas fidelibus verbis et litteris expugnaveris, laudabilior eris censor in te ipsum, quam si quemlibet alium recta ratione reprehenderes; et mirabilior eorum emendator, quam si nunquam illa sensisses. Adsit Dominus tuæ menti, et tantam spiritui tuo spiritu suo facilitatem humilitatis, lucem veritatis, dulcedinem charitatis, pacem pietatis infundat, ut victor tui animi esse malis in veris, quam cujuslibet contradicentis in falsis. Absit autem ut te arbitreris, hæc opinando, a fide catholica recessisse, quamvis ea fidei sint adversa catholicæ, si coram Deo, cujus in nullius corde oculos fallitur, veraciter te dixisse respicis, « non te tibi ipsi esse credulum probari ea quæ dixeris posse; ac studere te semper etiam propriam sententiam non tueri, si improbabilis detegatur, eo quod sit tibi cordi, proprio damnato judicio, meliora magis et quæ sint veriora sectari. » Iste quippe animus etiam in dictis per ignorantiam non catholicis, ipsa est correctionis præmeditatione ac præparatione catholicus. Sed iste sit modus hujus voluminis, ubi requiescat paululum lector, ut ad ea quæ sequuntur, ejus intentio ab alio renovetur exordio.

DE ANIMA
ET EJUS ORIGINE
LIBER IV.
AD VINCENTIUM VICTOREM.

Primum cunctationem suam de animarum origine immerito reprehendi, Vincentio Victori demonstrat, et se ab eo, quia nihil hinc definire ausus est, injuria pecoribus comparari. Deinde vero quod incunctanter dixit, animam spiritum esse, non corpus, hoc temere etiam redargui a Victore, ut animam corpoream natura sua, et spiritum ab ipsa in hominibus distinctum statuere conetur. Quem refellens Augustinus, posteaquam ea diligenter excussit, quibus probare ille nitebatur corpoream esse animam; ostendit hanc ipsam spiritum etiam vocari in Scripturis, quamvis revera isto nomine proprie, id ipsius animæ, quo ratiocinamur et intelligimus, nuncupetur.

I. Accipe nunc jam etiam de me ipso quæ tibi dicere cupio, si possim, hoc est, si ille donaverit, in cujus manu sunt et nos et sermones nostri. Reprehendisti enim me

bis numero, exprimens etiam meum nomen : et cum te in principio libri tui imperitiæ tuæ admodum conscium et doctrinæ adminiculo destitutum, me vero ubi nominasti doctissimum ac peritissimum dixeris; tamen quibus in rebus tibi visus es nosse, quod ego vel nescire me fateor, vel quamvis nesciam scire præsumo, libertate qua oportebat, non tantum senem juvenis, et episcopum laïcus, verum etiam hominem tuo judicio doctissimum et peritissimum non dubitasti reprehendere. Ego autem et me doctissimum ac peritissimum nescio, imo vero me non esse certissime scio; et fieri posse non ambigo, ut aliquid imperito et indocto cuipiam scire contingat, quod aliquis doctus et peritus ignorat : et in hoc te plane laudo, quod veritatem, etsi non quam percepisti, certe quam putasti, homini prætulisti; ideo quidem temere, quia existimasti scire te quod nescis; sed ideo libere, quia personam non reveritus, elegisti aperire quod sentis. Unde te intelligere oportet, quanto esse nobis debeat cura major, Dominicas oves revocare ab erroribus; si et ovibus turpe est, vitia pastorum, si qua cognoverint, eisdem occultare pastoribus. O si illa reprehenderes mea, quæ justa reprehensione sunt digna! Neque enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint recto judicio, et nulla temeritate culpari. Ex quibus si aliqua ipse reprehenderes, illic et tibi fortassis ostenderem, qualem te esse, in quibus non perperam reprehenderis, vellem; neque tibi juniori major, et præpositus subdito, correctionis exemplum, quanto humilius, tanto salubrius exhiberem. Sed ea in me reprehendisti, quæ non corrigere humilitas, sed partim fateri, partim defendere veritas cogit.

II. Hæc autem sunt : unum, quod de origine animarum, quæ post primum hominem datæ sunt, vel dantur

hominibus, non sum ausus aliquid definire, quia fateor me nescire : alterum, quod animam scire me dixi spiritum esse, non corpus. Sed in hoc altero duo reprehendisti; unum, quod non eam crederem corpus esse; alterum, quod eam spiritum crederem. Tibi enim videtur et corpus esse animam, et non esse spiritum. Audi igitur purgationem meam contra reprehensionem tuam, et ex hac occasione qua me tibi purgo, in te ipso disce quæ purges. Recole verba libri tui, ubi me primitus nominasti. « Scio, inquis, plerosque et facile peritissimos viros, insuper et consultos tenuisse filentium, aut nihil expressius elocutos, cum definitionem disputationibus suis inchoata expositione subtraherent; sicuti nuper apud te Augustini doctissimi viri prædicatique episcopi comprehensum litteris lectitavi : modestius quidem, ut reor, ac verecundius hujusce rei arcana rimantes, intra se ipsos tractatus sui devorasse judicium, neque se posse ex hinc aliquid determinare professos. Sed mihi crede, satis superque videtur absurdum atque incongruum rationi, ut homo ipse expers sui sit, aut is qui rerum omnium creditur adeptus esse notitiam, sibi ipsi habeatur ignotus. Quid autem differt homo a pecore, si nescit de sua qualitate naturaque disquirere atque disserere, ut merito in illum conveniat quod scriptum est, « Homo cum esset in honore, non intellexit, » assimilatus est jumentis, et comparatus est eis[1]. » Nam cum Deus bonus nihil non ratione condiderit, ipsumque hominem animal rationale, intellectus capacem, rationis compotem, sensuque vivacem, qui omnia rationis expertia prudenti ordinatione distribuat, procreaverit, quid tam inconvenienter dici potest, quam ut eum sola sui notione fraudarit? Et cum sapientia mundi, quæ sese usque ad veri cognitionem supervacua quidem investigatione pro-

[1] Psal. XLVIII, 13.

tendit, quia scire nequit per quem licet quæ sunt vera cognosci, aliqua tamen vicina, imo affinia veritati tentaverit super animæ natura despicere : quam indecens atque pudendum est, religiosum quemquam de hoc ipso aut nihil sapere, aut penitus sibi interdixisse ne sapiat. »

III. Ista tua nostræ ignorantiæ disertissima et luculentissima castigatio, omnia quæ ad naturam hominis pertinent, sic te scire compellit, ut si eorum aliquid ignoraveris, non meo, sed tuo judicio pecoribus compareris. Quamvis enim nos insignitius videaris attingere, eo quod dixisti, « Homo cum esset in honore, non intellexit, » quia in quo tu non es, honore sumus Ecclesiæ : tamen etiam tu in eo es honore naturæ, ut pecoribus præferaris, quibus secundum tuum judicium comparandus es, si aliquid eorum quæ ad naturam tuam constat pertinere, nesciveris. Neque enim eos aspersisti hac reprehensione tantum modo, qui hoc nesciunt quod ego nescio, hoc est, humanæ animæ originem, (quam quidem non penitus nescio, scio enim Deum flavisse in faciem primi hominis, factumque esse hominem in animam vivam [1]; quod tamen nisi legissem, per me ipse scire non possem) : sed dixisti, « Quid autem differt homo a pecore, si nescit de sua qualitate naturaque disquirere atque disserere? » Quod sensisse ita videris, tanquam de universa sua qualitate atque natura sic homo disquirere atque disserere debeat, ut nihil eum sui lateat. Quod si ita est, jam te pecoribus comparabo, si mihi non responderis tuorum numerum capillorum. Si autem quantumcumque proficiamus in hac vita, aliqua nos ad naturam nostram pertinentia nescire concedis, quæro id quantum quatenusque concedas; ne forte et hoc ibi sit, quod animæ nostræ non omni modo scimus originem : quamvis quod ad salutem pertinet fidei,

[1] Gen. II, 7.

divinitus animam datam, eamque non ejus cujus Deus est esse naturæ, remotis ambagibus noverimus. An forte hactenus putas naturam suam cuique nesciendam, quatenus eam tu nescis; hactenusque sciendam, quatenus eam tu scire potueris; ut si paulo amplius te quis nescierit, eum pecoribus compares, quod scientior illo esse potuisti: atque ita si quis eam paulo plus te scierit, eadem justitia te ille pecoribus comparabit? Dic ergo quatenus nobis naturam nostram nescire concedas, ut a pecoribus salva sit nostra distantia : et considera tamen ne plus a pecoribus distet, qui ejus aliquid nescire se scit, quam qui se putat scire quod nescit. Natura certe tota hominis est spiritus, anima et corpus : quisquis ergo a natura humana corpus alienare vult, desipit. Medici tamen qui appellantur anatomici, per membra, per venas, per nervos, per ossa, per medullas, per interiora vitalia, etiam vivos homines quandiu inter manus rimantium vivere potuerunt dissiciendo scrutati sunt, ut naturam corporis nossent : nec tamen nos, quia ista nescimus, pecoribus compararunt. Nisi forte dicturus es, eos pecoribus comparandos, qui animæ naturam, non qui corporis nesciunt. Non ergo ita præloqui debuisti. Neque enim aisti, « Quid differt homo a pecore, si nescit de animæ suæ qualitate atque natura sed aisti, si nescit de sua qualitate naturaque disquirere atque disserere. » Qualitas utique nostra et natura nostra cum corpore computatur, quamvis de his quibus constamus singillatim singulis disseratur. Verum ego quam multa possim de hominis natura scientissime disputare, si explicare velim, plura volumina implebo : multa me tamen ignorare confiteor.

IV. Tu autem quo vis pertinere, quod in superiore libro de flatu hominis disputavimus, utrum ad animæ naturam, quia ipsa id agit in homine; an ad corporis, quod

ab ea movetur ut id agat; an ad hujus aëris, cujus reciprocatu id agere declaratur; an potius ad omnia tria, ad animam scilicet quæ corpus movet, et ad corpus quod motu flatum recipit atque reddit, et ad auram istam undique circumfusam quæ intrando alit, relevat exeundo? Et tamen hoc litteratus homo atque facundus utique nesciebas, quando credebas, et dicebas, et scribebas, et in conventu multitudinis congregatæ legebas, ex natura nostra nos utrem inflare, et in natura nostra nos minus nihil habere : cum hoc unde faciamus, facillime posses, non divinas et humanas paginas perscrutando, sed in te advertendo nosse cum velles. Quomodo igitur tibi committam ut me doceas de origine animarum, quod me nescire confiteor; qui quod tuis naribus atque ore sine intermissione facis, unde facias ignorabas? Et præstet Dominus, ut a me commonitus, cedas potius quam resistas tam in promptu positæ atque apertissimæ veritati : nec de utre inflando sic interroges pulmones tuos, ut eos adversus me habere malis inflatos, quam eis acquiescere te docentibus, et responsum tibi verum, non loquendo et altercando, sed spirando et respirando reddentibus. Proinde ignorantiam meam de origine animarum te corripientem atque objurgantem non moleste ferrem, imo insuper et gratias magnas agerem, si eam mihi, non solum duris percuteres conviciis, sed veris etiam excuteres dictis. Si enim me posses docere quod nescio, non solum et verbis, sed et pugnis cædentem deberem patientissime sustinere.

V. Nam fateor dilectioni tuæ, quantum attinet ad istam quæstionem, unum de duobus valde cupio nosse, si possim vel de animarum origine quod ignoro, vel utrum pertineat ad nos hoc nosse cum hic vivimus. Quid si enim ex illis rebus est, de quibus nobis dicitur, « Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris,

» sed quæ præcepit tibi Dominus, illa cogita semper[1]? » Verum hoc nosse cupio, aut ab ipso Deo sciente quod creat, aut etiam ab aliquo docto sciente quod dicat, non ab homine nesciente quod anhelat. Infantiam suam quisque non recolit, et putas hominem nisi Deo docente posse cognoscere, unde in matris utero vivere cœperit; præsertim si usque adeo illum adhuc lateat humana natura, ut non solum quid intus habeat, verum etiam quid ad eam forinsecus accedat, ignoret? Ita-ne, dilectissime, tu me docebis aut quemquam, unde homines nascentes animentur, qui nesciebas adhuc usque unde viventes sic alantur, ut illo alimento paululum subtracto continuo moriantur? Tu me docebis aut quemquam, unde homines animentur, qui nesciebas adhuc usque unde utres, quando inflantur, impleantur? Utinam quemadmodum nescis unde origo sit animarum, sic ego saltem scirem utrum mihi in hac vita sciendum esset. Si enim ex illis est altioribus, quæ inquirere scrutarique prohibemur; timendum est ne hoc, non ignorando, sed quærendo peccemus. Neque enim propterea non esse de illis altioribus putare debemus, quia non ad Dei naturam pertinet, sed ad nostram.

VI. Quid quod nonnulla in operibus Dei, quam Deus ipse, in quantum cognosci potest, difficilius cognoscuntur? Nam didicimus Deum esse Trinitatem, quot autem animalium genera creaverit, saltem terrestrium, quæ in arcam Noë intrare potuerunt, adhuc usque nescimus[2]. Nisi hoc tu jam forte didicisti. In libro etiam Sapientiæ scriptum est : « Si enim tantum potuerunt valere, ut possent æstimare sæculum : quomodo ejus Dominum non » facilius invenerunt[3]? » An quia hoc intra nos est, ideo non altius nobis est? Interior enim est animæ nostræ natura quam corpus. Quasi vero corpus ipsum non facilius

[1] Eccli. III, 22. — [2] Gen. VII, 8. — [3] Sap. XIII, 9.

nosse potuit anima extrinsecus per oculos ipsius corporis, quam intrinsecus per se ipsam. Quid enim est in intestinis corporis, ubi non est ipsa? Et tamen etiam quæque interna atque vitalia oculis corporis inquisivit, et quidquid ex eis discere potuit, per oculos corporis didicit. Et certe ibi erat, etiam quando illa nesciebat. Et cum viscera intrinsecus nostra non possint sine anima vivere, facilius ea potuit anima vivificare quam nosse. An forte ad ejus cognitionem altius est corpus ejus, quam ipsa; et ideo si velit inquirere atque disserere, quando semen hominis convertatur in sanguinem, quando in solidam carnem, quando ossa durari, quando incipiant medullari; quot sint genera venarum atque nervorum, quibus discursibus et anfractibus universum corpus illæ irrigent, illi alligent; utrum in nervis deputanda sit cutis, utrum in ossibus dentes; distant enim, quod medulla carent; et quid ab utrisque differant ungues, quoniam his duritia similes sunt, præcidi autem et crescere, commune illis est cum capillis, quisnam sit usus venarum, non sanguinis, sed aëris, quas arterias vocant : hæc atque hujusmodi de natura corporis sui si anima nosse desideret, tunc-ne dicendum est homini, « Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris :[1] » si autem de sua origine quod nescit inquirat, non est altius neque fortius, quam ut id possit apprehendere? Et absurdum existimas atque incongruum rationi, ut nesciat anima, utrumnam divinitus insufflata sit, an de parentibus tracta, cum hoc jam præteritum non meminerit, et inter illa deputet, quæ irrevocabiliter, sicut infantiam, et cætera recentis ab utero ætatis oblita est, si tamen cum sensu ejus aliquo factum est quando factum est : nec putas absurdum atque incongruum, ut corpus sibi subditum nesciat, et quod

[1] Eccli. III, 22.

non est de præteritis ejus, sed de præsentibus prorsus ignoret, utrum venas moveat ut vivat in corpore, nervos autem ut membris corporis operetur : et si ita est, cur nervos non moveat, nisi velit; pulsus autem venarum, etiam si nolit, sine intermissione agat : de qua parte corporis cæteris dominetur, quod ἡγημονικὸν vocant, utrum de corde, an de cerebro, an dispertitis de corde motibus, de cerebro sensibus, an de cerebro et sensibus et voluntariis motibus de corde autem non voluntariis venarum pulsibus; et si de cerebro illa duo facit, cur sentiat etsi nolit, membra vero non moveat nisi velit? Cum igitur hæc in corpore nisi ipsa non faciat; cur nescit quod facit, vel unde facit? Nec ei turpe est ista quod nescit; et turpe esse existimas, si nesciat unde vel quomodo facta sit, cum se ipsa non fecerit? Anima vero, nulli sciunt, quomodo hæc, et unde agat in corpore; ideo ad illa altiora ac fortiora id pertinere non putas?

VII. At ego hinc tibi majorem moveo quæstionem, cur paucissimi noverint unde agant, quod omnes agunt. Fortasse dicturus es, Quia illi didicerunt artem anatomicam vel empiricam, quas medicinalis continet disciplina, quam pauci assequuntur : cæteri vero ista discere noluerunt, cum potuissent si utique voluissent. Ubi omitto dicere, cur multi conentur discere ista, nec possint; quia tardo, quod multum mirum est, impediuntur ingenio, ea discere ab aliis, quæ aguntur ab eis ipsis, et in eis ipsis. Sed hæc ipsa est maxima quæstio, cur arte non mihi opus sit, ut esse in cœlo sciam solem, et lunam, et alia sidera; et arte mihi opus sit, ut sciam, quando digitum moveo, unde incipiam, a corde, an a cerebro, an ab utroque, an a neutro; et doctore non egeam, ut sciam quid sit tam longe altius super me, ab alio autem homine discere expectem, unde agatur a me quod agitur in me. Nam cum in corde cogitare dicamur, et quod cogitamus, nullo alio

homine sciente sciamus ; ipsum tamen cor ubi cogitamus, nescimus in qua parte corporis habeamus, nisi ab alio discamus qui nescit quod cogitamus. Nec ignoro, cum audimus, ut ex toto corde diligamus Deum, non hoc dici de illa particula carnis nostræ quæ sub costis latet ; sed de illa vi qua cogitationes fiunt quæ merito appellatur hoc nomine, quia sicut motus non cessat in corde, unde se pulsus diffundit usquequaque venarum , ita non quiescimus aliquid cogitando versare. Verumtamen cum omnis sensus ab anima insit et corpori, cur etiam in tenebris, et oculis clausis, sensu corporis qui vocatur tactus, membra forinsecus nostra numeremus ; ipsius autem animæ interiore præsentia, qua cunctis quæ vivificat atque animat, præsto est, nulla intrinsecus nostra viscera noverimus, non medicos empiricos, nec anatomicos, nec dogmaticos, nec methodicos, sed hominem scire arbitror neminem.

VIII. Et quisquis fuerit conatus hæc discere non frustra ei dicitur : « Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne » scrutatus fueris [1]. » Neque enim altiora sunt quam potest nostra statura contingere, sed quam potest nostra conjectura comprehendere ; et fortiora quam potest vis humani ingenii penetrare : et tamen non est cœlum cœli , non dimensio siderum , non modus maris atque terrarum , non infernus inferior : nos sumus, qui nos comprehendere non valemus ; nos modulum scientiæ nostræ altiores fortioresque superamus ; nos non possumus capere nos , et certe non sumus extra nos. Nec ideo comparandi pecoribus, quia id quod sumus non penitus invenimus : et comparandos nos pecoribus putas, si quod fuimus obliti sumus ; si tamen id aliquando noveramus. Neque enim nunc anima mea trahitur ex parentibus, aut insufflatur a Deo : utrumlibet horum fecerit , tunc fecit quando me creavit : non

[1] Eccli. III, 22.

etiam nunc de me, vel in me facit: actum illud atque transactum est, nec præsens mihi est, nec recens. Ne id quidem scio, utrum id scierim, oblitusque sim; an vero nec tunc quando factum est, id sentire ac nosse potuerim.

IX. Ecce modo, modo dum sumus, dum vivimus, dum nos vivere scimus, dum meminisse nos, et intelligere, et velle certissimi sumus, qui nos naturæ nostræ magnos cognitores esse jactamus, quid valeat memoria nostra, vel intelligentia, vel voluntas, omnino nescimus. Amicus quidam meus jam inde ab adolescentia, Simplicius nomine, homo excellentis mirabilisque memoriæ cum interrogatus esset a nobis, quos versus Virgilius in omnibus libris supra ultimos dixerit, continuo, celeriter, memoriterque respondit. Quæsivimus etiam superiores ut diceret, dixit. Et credidimus eum posse retrorsum recitare Virgilium. De quocumque loco voluimus, petivimus ut faceret, fecit. De prosa etiam de quacumque oratione Ciceronis, quam memoriæ commendaverat, id eum facere voluimus, quantum voluimus sursum versus secutus est. Cum admiraremur, testatus est Deum, nescisse se hoc posse ante illud experimentum: ita, quantum ad memoriam attinet, tunc se ejus animus didicit; et quandocumque discere, nisi tentando et experiendo non posset. Et utique antequam tentaret, idem ipse erat; cur se igitur nesciebat?

X. Sæpe nos præsumimus aliquid memoria retenturos, et cum id putamus, non scribimus; nec nobis postea cum volumus venit in mentem, nosque pœnitet credidisse venturum, vel litteris non illigasse ne fugeret; et subito rursus, cum id non quæramus, occurrit. Numquid nos non eramus, quando id cogitabamus; nec tamen hoc sumus quod fuimus, quando id cogitare non possumus. Quid ergo, quod nescio quomodo subtrahimur negamurque nobis; itemque nescio quomodo proferimur ad nos, reddimurque

nobis : quasi alii simus, et alibi simus, quando quærimus, nec invenimus quod in memoria nostra posuimus ; neque nos ipsi ad nos ipsos veluti alibi positos pervenire possimus, et tunc perveniamus quando invenimus. Ubi enim quærimus nisi apud nos? et quid quærimus nisi nos? quasi non simus in nobis, et aliquo recesserimus a nobis. Nonne attendis, et exhorrescis tantam profunditatem? Et quid est hoc aliud quam nostra natura, nec qualis fuit, sed qualis nunc est? Et ecce magis quæritur, quam comprehenditur. Sæpe mihi propositam quæstionem putavi me intellecturum, si inde cogitarem; cogitavi, nec potui : sæpe non putavi, et tamen potui. Vires itaque intelligentiæ meæ non sunt mihi utique cognitæ, et credo quia nec tibi.

XI. Sed me contemnis forsitan confitentem, et propter hoc quoque pecoribus comparabis. Ego autem monere, vel si non dignaris, certe admonere non desino, ut agnoscas potius communem infirmitatem, in qua virtus perficitur : ne pro cognitis incognita præsumendo, ad veritatem pervenire non possis. Puto enim esse aliquid, quod et tu intelligere quæris, nec potes, nec tamen quæreres, nisi te posse sperares. Ac per hoc et tu vires intelligentiæ tuæ nescis, qui naturæ tuæ scientiam profiteris, nec mecum ignorantiam confiteris. Quid dicam de voluntate, ubi certe liberum a nobis prædicatur arbitrium? Nempe beatissimus apostolus Petrus volebat pro Domino animam ponere[1] : plane volebat : neque enim Deum id pollicendo fallebat : sed quantas vires haberet, voluntas ipsa nesciebat. Proinde vir tantus, qui Filium Dei esse cognoverat, se latebat. Scimus nos itaque aliquid velle, seu nolle : sed voluntas nostra etiam cum bona est, quantum valeat, quantas vires habeat, quibus tentationibus cedat, quibusve non cedat, si nos non fallimus, fili dilecte, nescimus.

[1] Joan. XIII, 37.

XII. Vide igitur quam multa non præterita, sed præsentia de natura nostra, nec tantum quod ad corpus, verum etiam quod ad interiorem hominem pertinet ignoremus, nec tamen pecoribus comparemur. Et tu, quia præteritam originem animæ meæ non omnino nescio, sed non plene scio; nam scio mihi datam esse a Deo, nec tamen esse de Deo; tanto me convicio dignum putasti. Et quando possum de natura spiritus et animæ nostræ commemorare omnia quæ nescimus? Ubi potius exclamare debemus ad Deum, quod ille exclamavit in Psalmo : « Mirificata est scientia tua ex me; invaluit, non potero ad illam[1]. » Cur enim adjecit, ex me, nisi quia ex se ipso quam incomprehensibilis esset Dei scientia conjiciebat, quandoquidem se ipsum comprehendere non valebat? Rapiebatur Apostolus in tertium cœlum, et audiebat ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui, et utrum in corpore hoc illi accidisset, an extra corpus, nescire se dicit[2], nec a te comparari pecoribus pertimescit. Sciebat se spiritus ejus esse in tertio cœlo, esse in paradiso, et utrum esset in corpore nesciebat. Et utique tertium cœlum et paradisus non erat ipse apostolus Paulus; corpus vero ejus et anima atque spiritus ejus ipse erat. Ecce sciebat magna, alta atque divina, quæ ipse non erat; et hoc nesciebat, quod ad naturam ipsius pertinebet. Quis in tanta occultarum rerum scientia, tantam sui ipsius ignorantiam non miretur? Quis postremo crederet, nisi qui non fallit hoc diceret : Quid oremus sicut oportet nescimus? Ubi esse nostra maxime debet intentio, ut nos in ea quæ ante sunt extendamus[3] : et me, si in eis quæ retro sunt, aliquid de mea origine oblitus sum, pecoribus comparas, cum audias eumdem Apostolum dicentem : « Quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad

[1] Psal. cxxxviii, 6. — [2] 2 Cor. xii, 4.—[3] Rom. viii, 26.

» palmam supernæ vocationis Dei in Christo Jesu[1]? »

XIII. An forte etiam hoc quia dixi, Quid oremus sicut oportet nescimus : irridendum me arbitraris et irrationalibus similem animantibus judicas? Et forte tolerabilius. Cum enim recto sanoque judicio futura nostra præteritis præferamus, et oratio nobis non propter quod fuimus, sed propter quod erimus sit necessaria, multo est utique molestius nescire quid oremus, quam quemadmodum exorti fuerimus. Sed veniat tibi in mentem ubi hoc legeris, vel relegendo recole : et noli in me hujus convicii lapidem jacere ; ne ad quem non vis, perveniat. Ille ipse quippe doctor gentium Apostolus dixit, « Quid enim ore- » mus sicut oportet, nescimus[2] : » Quod non tantum verbo docuit, sed suo quoque demonstravit exemplo. Nam contra utilitatem et salutis suæ perfectionem nesciens orabat ut discederet ab eo stimulus carnis, quem sibi datum dixit, ne magnitudine revelationum suarum extolleretur[3]. Et quia illum Dominus diligebat, non fecit quod ignoranter petebat. Sed tamen ubi ait, « Quid enim ore- » mus sicut oportet, nescimus : » mox adjunxit, « Sed » ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabi- » libus. Qui autem scrutatur corda, scit quid Spiritus » sapiat, quia secundum Deum interpellat pro sanctis : id » est, interpellare sanctos facit. » Ille utique Spiritus, « quem Deus misit in corda nostra, clamantem, Abba, » Pater[4] : et in quo clamamus, Abba, Pater : » utrumque enim dictum, et accepisse nos Spiritum clamantem, Abba, Pater : et in quo clamamus, Abba, Pater, ut exponeretur quomodo dixit clamantem, hoc est, clamare facientem, ut ipso faciente clamemus. Doceat ergo et hoc me quando voluerit, si hoc mihi expedire novit, ut sciam

[1] Philip. III, 13. — [2] Rom. VIII, 26. — [3] 2 Cor. XII, 8. — [4] Gal. IV, 6, et Rom. VIII, 15.

unde secundum animam originem ducam. Sed ille hoc me doceat Spiritus, qui altitudinem Dei scrutatur; non homo qui spiritum nescit, unde uter instatur. Absit tamem ut ego hinc te pecoribus comparem. Non enim hoc, quia non poteras, sed quia non adverteras, nesciebas.

XIV. Verum tu fortasse, quamvis altiora sint, quæ de animarum origine requiruntur, quam est unde ducimus et reddimus flatum; tamen eadem altiora de Scripturis sanctis te didicisse confidis, de quibus per fidem didicimus, quæ nulla possent humana ingenia vestigare. Nam longe utique præstantius est, nosse resurrecturam carnem ac sine fine victuram, quam quidquid in ea medici scrutando discere potuerunt, quod nullo sensu anima percipit, cum præsentia sua vegetet cuncta quæ nescit : et longe est melius, nosse animam, quæ in Christo renata et renovata fuerit, in æternum beatam futuram, quam quidquid de illius memoria, intelligentia, voluntate nescimus. Hæc autem quæ dixi præstantiora, atque meliora, nullo modo nosse valeremus, nisi divinis crederemus eloquiis. His ergo eloquiis fidere te fortassis existimas, ne de origine animarum sententiam definitam proferre cuncteris. Primum si ita esset, non ipsi humanæ naturæ tribuere debuisti, quod scit homo de sua qualitate atque natura disquirere atque disserere, sed Dei muneri. Dixisti enim, « Quid differt homo a pecore, si hoc nescit? » Quid igitur opus est aliquid legere, ut hoc sciamus, si eo ipso quo a pecore distamus, jam hoc scire debemus? Sicut enim nihil mihi legis ut me vivere sciam, habet enim natura mea ut hoc nescire non possim : ita si et illud scire naturæ est, cur mihi de hac re profers quibus credam testimonia Scripturarum? Numquid soli distant a pecore qui eas legunt? Nonne ita creati sumus, ut distemus a pecoribus, et antequam ad aliquas litteras pervenire possimus? Quid est

quæso quod tantum naturæ nostræ arrogas, ut eo ipso quo distat a pecore, jam norit de origine animarum disquirere atque disserere; et rursus eam sic facis hujus cognitionis expertem, ut hoc scire humanitus nequeat, nisi divinis testibus credat?

XV. Deinde et in hoc falleris. Nam divina testimonia, quæ ad istam quæstionem solvendam referre voluisti, non id aperiunt. Aliud est quod illa demonstrant, sine quo vere non possumus pie vivere, quod scilicet animarum nostrarum Deum habeamus datorem, creatorem, formatorem. Sed quomodo id faciat, utrum novas eas flando, an de parentibus trahendo, non exprimunt, nisi de illa una quam primo homini dedit. Lege diligenter quod scripsi ad fratrem nostrum Dei servum Renatum: ibi enim quia id ostendi, non fuit necesse et hic scribere. Velles autem me definire quod ipse definisti, ut in tales angustias contruderer, in quales ipse contrusus adversus catholicam fidem tot et tanta locutus es, ut ea si fideliter atque humiliter recolas atque consideres, videas profecto quantum tibi profuisset, si scisses nescire quod nescis; et quantum tibi prosit, si vel nunc scias. Nam si intelligentia tibi placet in natura hominis, quoniam revera si eam non haberet, nihil, quantum ad animas pertinet, a pecoribus distaremus; intellige quid non intelligas, ne totum non intelligas; et noli despicere hominem, qui ut veraciter intelligat quod non intelligit, hoc se non intelligere intelligit. Unde autem dictum sit in sacro Psalmo, « Homo » in honore cum esset, non intellexit, comparatus est » pecoribus insensatis, et similis factus est illis[1] : » lege et intellige, ut hoc opprobrium humiliter potius ipse caveas, quam super alteri objicias. De his enim dictum est, qui istam vitam solam deputant vitam, secundum carnem

[1] Psal. XLVIII, 13.

viventes, et post mortem nihil sperantes veluti pecora: non de his, qui neque negant se scire quod sciunt, et confitentur se nescire quod nesciunt, et potius intelligunt infirmitatem suam, quam de sua virtute confidunt.

XVI. Non itaque displiceat præsumptioni tuæ juvenili meus senilis timor, fili. Ego enim, si hoc quod de animarum origine quærimus, nec Deo, nec aliquo spiritali homine docente, scire potuero, paratior sum defendere, quam recte etiam hoc Deus, sicut alia multa, nos scire noluerit, quam temere dicere, quod aut ita sit obscurum, ut hoc non solum ad aliorum intelligentiam perducere nequem, sed nec ipse intelligam; aut certe etiam hæreticos adjuvet, qui propterea persuadere conantur ab omni noxa puras esse animas parvulorum, ne scilicet eadem noxa in auctorem Deum recurrat et redeat, quod insontes animas, quibus nec lavacrum regenerationis subventurum esse præscivit, dando carni peccatrici, esse compulerit peccatrices, nulla baptismatis gratia subventura, qua liberentur a damnatione perpetua. Quandoquidem innumerabiles animæ infantum antequam baptizentur, de corporibus exeunt. Absit enim, ut hoc volens diluere, dicam quæ ipse dixisti: « Quod anima per carnem meruerit inquinari, et esse peccatrix, nullum habens ante peccatum, quo recte id meruisse dicatur. Et quod etiam sine baptismo originalia peccata solvantur. Et quod regnum quoque cœlorum non baptizatis in fine tribuatur. » Hæc atque hujusmodi venena fidei nisi dicere timerem, fortasse de hac re definire aliquid non timerem. Quanto melius igitur non separatim de anima disputo et affirmo quod nescio; sed quod apertissime Apostolum video docuisse, simpliciter teneo[1]. Ex uno homine omnes homines ire in condemnationem qui nascuntur ex Adam, nisi ita renascantur in

[1] Rom. v, 18.

Christo, sicuti instituit ut renascantur, antequam corpore moriantur, quos prædestinavit ad æternam vitam misericordissimus gratia largitor : qui est et illis quos prædestinavit ad æternam mortem, justissimus supplicii retributor; non solum propter illa, quæ volentes adjiciunt, verum etiam si infantes nihil adjiciant, propter originale peccatum. Hæc est in illa quæstione definitio mea, ut occulta opera Dei habeant suum secretum, salva fide mea.

XVII. Nunc jam, quantum Dominus donare dignatur, etiam ad illiud debeo respondere, ubi de anima loquens, meum nomen iterasti, atque dixisti : Non enim, sicut Augustinus peritissimus episcopus profitetur, incorpoream et eamdem spiritum esse permittimus. » Prius itaque utrum anima incorporea, sicut ego dixi, an corporea, sicut tu existimanda sit, disputemus. Deinde utrum etiam ipsa secundum Scripturas nostras dicatur spiritus; quamvis etiam proprie spiritus nuncupetur, non universa, sed aliquid ejus. Ac primum scire vellem, corpus quid esse, definias. Si enim non est corpus, nisi quod membris carnalibus constat; nec terra erit corpus, nec cælum, nec lapis, nec aqua, nec sidera, nec si quid hujusmodi est. Si autem corpus est quidquid majoribus et minoribus suis partibus majora et minora spatia locorum obtinentibus constat; corpora sunt etiam ista quæ commemoravi : corpus est aër, corpus est lux ista visibilis, et omnia, sicut dicit Apostolus, corpora cœlestia, et corpora terrestria [1].

XVIII. Sed utrum aliquid tale sit anima, scrupulosissime ac subtilissime quæritur. Verumtamen tu, unde tibi maxime gratulor, Deum corpus non esse confirmas. Sed me rursus sollicitum facis, ubi dicis : « Si anima caret corpore, ut sit, sicut quibusdam placet, cassæ inanitatis,

[1] 1 Cor. xv, 40.

aëriæ futilisque substantiæ. » His enim tuis verbis videris credere, omne quod caret corpore, inanis esse substantiæ. Quod si ita est, quomodo Deum audesdicere carere corpore, nec times ne sequatur inanis eum esse substantiæ? Porro si et corpore caret Deus, quod jam confessus es; et eum inanis esse substantiæ absit ut dicas : Non ergo inanis substantiæ est, quidquid corpore caret. Et ideo qui incorpoream dicit esse animam, non est consequens ut eam velit videri inanis futilisque subtantiæ : quia et Deum, qui non est inane aliquid, simul incorporeum confitetur. Vide autem quantum inter sit inter id quod dico, et quod tu me existimas dicere. Ego enim nec aëriæ substantiæ animam dico; alioquin corpus esse confiteor. Aër quippe corpus est, secundum omnes qui de corporibus cum loquuntur, quid loquantur sciunt. Tu autem propter id quod incorpoream dixi animam, non solum « cassæ inanitatis, sed ob hoc aëriam me putasti eam dixisse substantiam : cum et corpus eam non esse dixerim, quod est aër; et quod aëre impletur, inane esse non possit. Quod nec utres tui te admonere potuerunt. Quid enim aliquid in eos, nisi aër, quando inflantur, arctatur? Qui usque adeo inanes non sunt, ut eadem plenitudine etiam pondera sufferant. Quod si forte aliud tibi videtur esse flatus, aliud aër; cum aër motus ipse sit flatus, quod et flabello agitato doceri potest : certe vasa quælibet concava quæ putas inania, ut plena esse cognoscas, ab ea parte qua implentur, deprime in aquam, et vide quod nihil humoris possit intrare repellente aëre, quo plena sunt. Cum autem ore sursum versus collocantur, sive ex latere, tunc recipiunt liquorem, si quis infunditur vel ingreditur, exeunte atque evadente aëre, qua exitus patet. Hoc præsenti facilius posset demonstrari facto quam scripto. Sed non est hic diutius immorandum, cum sive intelligas aëris naturam esse corpo-

ream, sive non intelligas, me tamen putare non debes vel aëriam dixisse animam, sed omnino incorpoream : quod et tu esse confiteris Deum, quem dicere non audes inane esse aliquid; sed negare non potes omnipotentis et immutabilis esse substantiæ. Cur ergo metuimus, ne sit cassæ inanitatis anima, si sit incorporea, cum Deum incorporeum esse fateamur, nec eum cassæ inanitatis esse dicamus? Sic itaque potuit incorporeus incorpoream creare animam, quemadmodum vivens viventem, quamvis immutabilis mutabilem, et omnipotens longe imparem.

XIX. Cur autem animam nolis esse spiritum, sed corpus eam velis esse, non video. Si enim propterea spiritus non est, quia distincte Apostolus nominavit spiritum dicens : « Et integer spiritus vester, et anima, et corpus[1] : » eadem causa est, cur ea non sit corpus, quia distincte nominavit et corpus. Si autem affirmas quod et anima corpus sit, quamvis distincte corpore nominato ; permitte ut etiam spiritus sit, quamvis distincte spiritu nominato. Multo enim magis tibi debet videri anima spiritus esse quam corpus ; quia spiritum et animam unius fateris esse substantiæ, unius autem substantiæ animam corpusque esse non dicis. Quo igitur pacto corpus est anima, cum ejus et corporis sit diversa natura ; et spiritus non est anima, cum ejus et spiritus sit una eademque natura? Quid quod ista tua ratione etiam spiritum corpus esse cogeris dicere? Alioquin si spiritus corpus non est, et anima corpus est ; non sunt spiritus et anima unius ejusdemque substantiæ. Tu autem utrumque, quamvis duo quædam sentias, unam fateris habere substantiam. Ergo et spiritus corpus est, si anima corpus est : neque enim aliter possunt unius ejusdemque esse naturæ. Proinde secundum te, illud quod ait Apostolus: Spiritus vester, et anima, et corpus :

[1] I Thess. v, 23.

tria sunt corpora; sed ex his duo, anima et spiritus unius naturæ sunt corpora; corpus autem illud, quod etiam caro dicitur, diversæ naturæ est. Et ex his tribus, ut opinaris, corporibus, quorum unum diversæ, duo vero sunt unius ejusdemque substantiæ, constat totus homo, una quædam res atque una substantia. Ista cum asseras, non vis tamen ut duæ res unius ejusdemque substantiæ, id est, anima et spiritus habeant unum spiritus nomen : cum duæ res non unius ejusdemque, sed imparis diversæque substantiæ, id est, anima et corpus habeant unum, sicut putas, corporis nomen.

XX. Sed hoc omitto, ne de nominibus inter nos sit potius controversia, quam de rebus. Quisnam sit homo interior videamus, utrum anima, an spiritus, an utrumque. Sed sicut te scripsisse video, interiorem hominem animam dicis. De hac enim loquebaris, cum diceres : « Et gelante substantia quæ comprehendi non poterat, efficeret corpus aliud intra corpus naturæ suæ vi et spiramine conglobatum, exindeque inciperet homo interior apparere, quem veluti in forma vaginæ corporalis inclusum, ad similitudinem sui delineavit exterioris hominis habitudo. » Deinde infers: « Flatus ergo Dei animam fecit, imo flatus ex Deo anima factus est, effigiata substantialis, et secundum naturam suam corporea, et sui corporis similis, imaginique conformis. » Post hæc incipiens loqui de spiritu : « Hæc, inquis, anima quæ ex flatu Dei haberet originem, sine sensu proprio atque intellectu intimo esse non potuit, quod est spiritus. » Sicut ergo video, interiorem hominem vis esse animam ; intimum, spiritum : tanquam et iste interior sit animæ, sicut illa corpori. Ita fit, ut quemadmodum corpus per interiora cava sua recipit aliud corpus, quod est anima, sicut putas ; sic et anima credenda sit habere interiora inania, qua corpus tertium receperit

spiritum : atque ita totus homo constet ex tribus, exteriore, interiore, intimo. Ita-ne nondum respicis, quanta te absurdissima consequantur, cum animam conaris asseverare corpoream ? Deinde dic mihi : Quis eorum renovabitur in agnitionem Dei, secundum imaginem ejus qui creavit illum [1] ? Interior, an intimus ? Apostolus quidem, præter interiorem et exteriorem, non video quod sciat alium interioris interiorem, id est, totius hominis intimum. Sed elige quem volueris, qui renovetur secundum imaginem Dei; quomodo hanc recipiet, qui jam sumpsit exterioris imaginem ? Si enim per membra exterioris cucurrit interior et gelavit : (hoc enim etiam verbo usus es, tanquam figmentum fusile fieret ex forma lutea, quæ de pulvere facta est :) quomodo eadem manente forma, quæ impressa illi est vel expressa de corpore, potest reformari ad imaginem Dei ? An duas habebit imagines, a summo quidem Dei, ab imo autem corporis ; sicut in nummo dicitur : Caput et navia (14)? An forte dicis, quod anima cœperit imaginem corporis, et spiritus capiat imaginem Dei, tanquam illa contigua corpori, et ille sit Deo ; ac sic ad imaginem Dei homo ille intimus, non iste interior reformetur ? Sed frustra hoc dicis. Nam si et ille intimus ita est per animæ omnia membra diffusus, ut illa per corporis ; jam etiam ipse per animam cœpit imaginem corporis, sicut illa eum forma formavit ; ac per hoc non habet ubi capiat imaginem Dei, manente in se ista imagine corporis ; nisi quemadmodum nummus, ut dixi, aliter ex inferiore, aliter ex parte superiore formetur. Ad ista te absurda quando de anima cogitas, carnalis cogitatio corporum, velis nolisve, compellit. Sed Deus, ut etiam ipse rectissime confiteris, non est corpus : quomodo igitur capiat ejus imaginem corpus ? Obsecro te, frater, ut non conformeris huic

[1] Coloss. III, 10.

sæculo, sed reformeris in novitate mentis tuæ, nec sapias secundum carnem, quoniam mors est [1].

XXI. Sed inquis: « Si anima caret corpore, quid est quod apud inferos dives ille cognoscit? Certe, inquis, noverat jam Lazarum, non noverat Abraham : unde illi tanto ante tempore defuncti Abrahæ provenit agnitio? » Hæc dicens, si agnitionem hominis provenire non putas sine corporis forma; ut noveris te ipsum, credo quod assidue speculum attendis, ne si fueris oblitus faciem tuam, non te possis agnoscere. Rogo te, quem magis hominum novit homo quam se ipsum, et cujus minus potest faciem videre quam suam? Quis autem potest cognoscere Deum, quem tu quoque incorporeum esse non dubitas; si præter corporis formam, sicut putas, non potest cognitio provenire, id est, si corpora possunt sola cognosci? Quis autem Christianus de tam magnis difficillimisque rebus disputans, animum in verba divina tam negligenter intendat, ut dicat : « Si incorporea est anima, necesse est careat forma? » Oblitus es, te formam legisse doctrinæ? Ergo corporea est forma doctrinæ [2]. Oblitus es, scriptum esse de Christo Jesu, antequam hominem fuisset indutus, quod in forma Dei erat [3]? Quomodo ergo dicis : « Si incorporea est anima, necesse est careat forma; cum audias formam Dei, quem non esse corporeum confiteris; et ita loqueris tanquam forma nisi in corporibus esse non possit?

XXII. Dicis etiam : « Cessare illic nomina, ubi non distinguitur forma; et nihil illic agere appellationem nominum, ubi nulla est designatio personarum. » Hinc volens probare Abrahæ animam fuisse corpoream, quia dici potuit : Pater Abraham. Jam diximus, etiam ubi corpus nullum est, esse formam. Si autem appellationem nominum nihil putas agere, ubi non sunt corpora; nu-

[1] Rom. XII, 2, et VIII, 6. — [2] Id. VI, 17. — [3] Philip. II, 6.

mera ista nomina, quæso te : Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia [1] : et dic mihi utrum res ipsas non agnoscas, quarum ista sunt nomina, vel sic agnoscas, ut aliqua lineamenta corporum videas. Ecce, ut alia taceam, dic mihi quam figuram, quæ membra, quem colorem charitas habeat ; quæ certe, si ipse inanis non es, inane aliquid tibi videri non potest. « Cujus auxilium imploratum est, inquis, corporeus utique visus est atque formatus. » Audiant te homines, et Dei nemo imploret auxilium, quia nemo eum potest videre corporeum.

XXXIII. « Denique, inquis, membra illic animæ describuntur, ut vere sit corpus : » et vis, « per oculum totum caput intelligi, » quia dictus est levasse oculos suos ; « per linguam fauces, per digitum manum, » quia dictum est : « Mitte Lazarum, ut intinguat extremum digiti sui » in aquam, et refrigeret linguam meam [2]. » Tamen ne per membrorum nomina de Deo tibi corporeo præscribatur, dicis « per hæc incorporeas intelligendas esse virtutes : » quia Deum rectissime defendis non esse corporeum. Quid igitur causæ est, cur nomina ista membrorum in Deo tibi corpus non faciant, in anima faciant? An vero quando de creatura hæc dicuntur, proprie accipienda sunt; quando autem de Creatore, tropice atque translate? Pennas itaque corporeas daturus es nobis ; quoniam non Creator, sed creatura, id est, homo dicit : « Si assumpsero » pennas meas sicut columba [3]. » Porro autem, si propterea linguam habebat dives ille corpoream, quoniam dixit: Refrigeret linguam meam : in nobis quoque adhuc in carne viventibus, manus habet ipsa lingua corporeas, quia scriptum est : « Mors et vita in manibus linguæ [4]. » Puto etiam non tibi videri, vel esse creaturam, vel corpus

[1] Gal. v, 22. — [2] Luc. xvi, 24. — [3] Psal. cxxxiii, 21. — [4] Prov. xxxvii, 4.

esse peccatum : cur ego habet faciem? An non audis in Psalmo : « Non est pax ossibus meis, a facie peccatorum » meorum[1]. »

XXIV. Quod vero « illum Abrahæ sinum existimas esse corporeum, et per ipsum asseris totum corpus ejus agnosci : » vereor ne in re tanta localiter atque irridenter, non serio graviterque agere credaris. Neque enim usque adeo desiperes, ut arbitrareris corporeum unius hominis sinum ferre tot animas, imo, ut secundum te loquar, « ferre tot corpora bene meritorum, quot illuc angeli sicut Lazarum perferunt. » Nisi opinaris fortasse illam unam animam solam, ad eumdem sinum pervenire meruisse. Si non jocaris, et errare pueriliter non vis, sinum Abrahæ intellige, remotam sedem quietis atque secretam, ubi est Abraham. Et ideo Abrahæ dictum, non quod ipsius tantum sit, sed quod ipse pater multarum gentium sit positus [2], quique est ad imitandum fidei principatu propositus : sicut Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Jacob, se Deus vocari voluit, cum sit innumerabilium Deus [3].

XXV. Neque me hæc ita disserere existimes, tanquam negem fieri posse, ut anima mortui sicut dormientis, in similitudine corporis sui sentiat, seu bona, seu mala. Nam et in somnis quando aliqua dura et molesta perpetimur, nos utique sumus ; et nisi evigilantibus nobis illa præte-reant, pœnas gravissimas pendimus. Sed corpora esse credere, quibus hac atque illac quasi ferimur et volitamus in somnis, hominis est qui parum vigilanter de rebus talibus cogitavit : de his quippe visorum imaginibus, maxime anima probatur non esse corporea : nisi velis et illa corpora dicere, quæ præter nos ipsos tam multa videmus in somnis, cœlum, terram, mare, solem, lunam, stellas,

[1] Psal. XXXVII, 4. — [2] Gen. XVII, 3. — [3] Exod. III, 6.

fluvios, montes, arbores, animalia. Hæc qui corpora esse credit, incredibiliter desipit : sunt tamen corporibus omnino simillima. Ex hoc genere sunt etiam, quæ alia significantia divinitus demonstrantur, sive in somnis, sive in extasi : quæ unde fiant, id est, quænam sit velut materies eorum, quis indagare potest aut dicere ? Procul dubio tamen spiritalis est, non corporalis. Namque hujusmodi species velut corporum non tamen corpora, et vigilantium cogitatione formantur, et profunditate memoriæ continentur, et ex ejus abditissimis sinibus, nescio quo mirabili et ineffabili modo, cum recordamur prodeunt, et quasi ante oculos prolata versantur. Tam multas igitur et tam magnas corporum imagines, si anima corpus esset, capere cogitando vel memoria continendo non posset. Secundum tuam quippe definitionem, « corporea substantia sua corpus hoc exterius non excedit. Qua igitur magnitudine, quæ nulla illi est, imagines tam magnorum corporum et spatiorum atque regionum capit ? Quid ergo mirum, si et ipsa sibi in sui corporis similitudine apparet, et quando sine corpore apparet ? Neque enim cum suo corpore sibi apparet in somnis, et tamen in ea ipsa similitudine corporis sui, quasi per loca ignota et nota discurrit, et læta sentit multa vel tristia. Sed puto quod nec tu audeas dicere, figuram illam corporis atque membrorum, quam sibi habere videtur in somnis, verum corpus esse. Nam isto modo erit verus mons, quem sibi videtur ascendere ; et corporea domus, quam sibi videtur intrare ; et arbor vera lignumque verum corpus habens, sub qua sibi videtur jacere ; et aqua vera, quam sibi videtur haurire ; et omnia in quibus quasi corporibus versatur, corpora erunt si et ipsa corpus est, quæ simili imagine inter cuncta illa versatur.

XXVI. De conscriptis visionibus Martyrum dicendum

tibi est aliquid : quoniam tu etiam inde testimonium adhibendum putasti. Nempe sancta Perpetua visa sibi est in somnis, cum quodam Ægyptio in virum conversa luctari. Quis autem dubitet, in illa similitudine corporis animam ejus fuisse, non corpus, quod utique in suo fœmineo sexu manens, sopitis sensibus jacebat in stratis, quando anima ejus in illa virilis corporis similitudine luctabatur ? Quid hic dicis ? Verum-ne erat corpus illa viri similitudo, annon erat corpus, quamvis haberet similitudinem corporis? Elige quid velis. Si corpus erat, cur non servabat vaginæ suæ formam ? Neque enim in illius fœminæ carne virilia repererat genitalia, unde ita posset sese coarctando, et, ut tu loqueris, « gelando formari. » Deinde obsecro te, cum corpus dormientis adhuc viveret, quando ejus anima luctabatur, in sua vagina erat, utique omnibus membris viventis inclusa, et in ejus corpore suam formam, de quo fuerat formata, servabat : nondum quippe artus illos, sicut fit in morte, reliquerat ; nondum membra ex membris formata ex formantibus cogente vi mortis extraxerat ; unde igitur erat virile animæ corpus, in quo sibi luctari cum adversario videbatur ? Si autem non erat corpus, et tamen erat aliquid simile corporis, in quo sane verus labor aut vera lætitia sentiretur, jam ne tandem vides, quemadmodum fieri possit, ut sic in anima similitudo quædam corporis, nec ipsa sit corpus ?

XXVII. Quid si tale aliquid apud inferos geritur, et in eis se non corporibus, sed corporum similitudinibus animæ agnoscunt ? Cum enim tristia patimur, quamvis in somnis, etsi membrorum corporeorum sit illa similitudo, non membra corporea ; non est tamen pœnæ similitudo, sed pœna : sic etiam ubi læta sentiuntur. Sed quoniam sancta Perpetua nondum erat mortua, non vis hinc tibi fortasse præscribi : cum valde ad rem pertineat, cujus esse naturæ

existimes illas similitudines corporum quas habemus in somnis ; et tota ista causa finita sit, si eas et similes corporibus , et non esse corpora confiteris. Verumtamen Dinocrates frater ejus mortuus erat : hunc vidit cum illo vulnere , quod vivus habuit , et unde est perductus ad mortem. Ubi est quod tantis conatibus laborasti, cum ageres de præcisione membrorum, ne simul concidi anima putaretur ? Ecce vulnus erat in anima Dinocratis , quod eam vi sua , quando erat in ejus corpore , exclusit e corpore. Quomodo ergo secundum tuam opinionem : « quando membra corporis præciduntur, ab ictu se subtrahit , et in alias partes densando se colligit , ne aliqua pars ejus vulnere corporis amputetur, » etiamsi dormienti atque nescienti membrorum aliquid præcidatur ? Tantam quippe illi tribuisti vigilantiam , ut etiam visis occupata somniorum, si plaga irruerit ignoranti , qua caro feriatur, se illa providenter perniciterque subducat, ne possit feriri atque vexari, sive concidi : nec attendis homo prudens, quod si se anima inde subduceret , nec illa percussio sentiretur. Sed inveni quod potueris, quid inde respondeas, quomodo anima partes suas abripiat, et recondat introrsus, ne ubi præciditur seu percutitur corporis membrum, amputetur et ipsa atque vexetur. Dinocratem aspice , et dic cur ejus anima non se subtraxerit ab eo corporis loco, qui mortifero vulnere vastabatur, ne in illa fieret quod in ejus facie etiam post mortem ipsius corporis appareret ? An forte etiam tibi placet , ut istas potius similitudines corporum quam corpora esse credamus ; ut quomodo apparet quasi vulnus, quod non est vulnus , ita quod non est corpus, quasi corpus appareat ? Nam si anima vulnerari potest ab eis qui vulnerant corpus, nihil-ne metuendum est , ne possit occidi ab eis qui occidunt corpus ? Quod Dominus apertissime fieri non posse testatur [1]. Et

[1] Matth. x, 28.

tamen anima Dinocratis mori non potuit, unde corpus ejus est mortuum : et quasi vulnerata visa est, sicut corpus fuerat vulneratum, quoniam corpus non erat, sed habebat in similitudine corporis etiam similitudinem vulneris : porro autem in non vero corpore vera miseria fuit animæ, quæ significabatur adumbrato corporis vulnere, de qua sororis sanctæ orationibus meruit liberari.

XXVIII. Jam illud quale est, dicere quod « anima formam de corpore accipiat, et cum incremento corporis protendatur et crescat; » et non attendere quam monstruosa evadat anima juvenis sive senis, si ejus brachium præcidatur infantis ? « Contrahit enim se, ut dicis, animæ manus, ne ipsa etiam cum manu corporis amputetur, et in alias se partes corporis densando concludit. » Ac per hoc illud animæ brachium, quam breve corporis fuit unde cœperat formam, tam breve servabitur ubicumque servetur; quia perdidit formam, cujus incremento posset pariter crescere. Exit ergo anima juvenis aut senis, qui manum, cum esset parvus, amisit, habens quidem duas manus, quia una refugiens non est amputata cum corpore, sed alteram juvenilem vel senilem, alteram vero sicut primum fuerat, infantilem. Tales animas, crede mihi, non forma corporis facit, sed erroris deformitas fingit. Non mihi videris ab isto errore posse erui, nisi Deo adjuvante diligenter consideraveris visa somniantium, et inde cognoveris esse quasdam quæ non sint corpora, sed similitudines corporum. Quamvis enim et ea quæ similia corporibus cogitamus, ex eo genere sint : tamen quod ad mortuos attinet, aptior conjectura de dormientibus ducitur. Neque enim frustra eos, qui mortui sunt, appellat sancta Scriptura dormientes[1], nisi quia est quodam modo consanguineus lethi sopor[2].

[1] I Thess. IV, 12. — [2] Virgil. Æneid. vers. VI, 278.

XXIX. Proinde si anima corpus esset, et corporea esset figura in qua se videt in somnis, eo quod de corpore ejus fuisset expressa ; nullus hominum membro corporis amputato, sicut eo caret, ita sine illo se videret in somnis, sed potius semper integrum, eo quod animæ ipsius nihil fuerit amputatum. Cum vero aliquando se integros videant, aliquando autem sicut sunt, ex quacumque parte truncatos ; quid aliud ista res docet, nisi animam, sicut aliarum rerum quas sentit in somnis, ita et corporis, modo sic, modo sic, non veritatem, sed similitudinem gerere ? Gaudium vero ejus sive tristitia, delectatio vel offensio, sive sit in corporibus, sive in corporum similitudinibus, vera est. Tu ipse nonne dixisti, vereque dixisti : « Alimenta et vestimenta non esse animæ, sed corpori necessaria ? » Cur ergo aquæ stillam desideravit apud inferos dives[1] ? Cur Samuel sanctus post mortem[2], ut ipse quoque commemorasti, solito indumento vestitus apparuit ? Numquid ille ruinas animæ, sicut carnis, per humoris alimentum reficere cupiebat ? Numquid iste de corpore vestitus exierat ? Sed in illo vera erat molestia, qua cruciabatur anima ; non tamen verum corpus, cui quæreret alimenta. Et iste sic potuit apparere vestitus, ut non corpus esset, sed similitudinem corporis haberet et anima et habitus. Neque enim se anima sicut in membra corporis, ita et in vestimenta porrigit, et coarctat, ut etiam inde formetur.

XXX. Post mortem vero quam vim cognitionis corruptibilibus exoneratæ corporibus animæ accipiant etiam non bonæ, ut vel pariter malas, vel etiam bonas valeant interioribus sensibus intueri et agnoscere, sive in ipsis non corporibus, sed similitudinibus corporum, sive in bonis aut malis affectionibus mentis, in quibus nulla sunt quasi lineamenta membrorum, quis valeat indagare? Unde est

[1] Luc. xvi, 24. — [2] I Reg. xviii, 14.

et illud, quod patrem Abraham dives ille, cum in tormentis esset, agnovit cui figura corporis ejus non erat nota, cujus corporis similitudinem quamvis[1] incorporea potuit anima retinere. Quis autem recte dicat, se aliquem hominem cognovisse, nisi in quantum potuit ejus vitam voluntatemque cognoscere, quæ utique moles non habet vel colores? Sic enim et nos ipsos certius quam cæteros novimus, quia nobis conscientia nostra nota est et voluntas: quam plane videmus, et in ea tamen aliquam corporis similitudinem non videmus. Hanc in alio quamvis præsente non cernimus, etiam cujus absentis faciem novimus, recolimus, cogitamus. Nostram vero faciem eo modo nosse, recolere, cogitare non possumus, et tamen nos ipsos nobis magis quam illum cognitum verissime dicimus: ita clarum est, ubi sit potior hominis veriorque notitia.

XXXI. Cum ergo aliud sit in anima, quo corpora vera sentimus, quod facimus quinque sensibus corporis; aliud quo præter ipsos similia corporibus non corpora cernimus, ubi et nos ipsos non aliter quam similes corporibus contuemur; aliud quo nec corpora nec similitudines corporum, sicut fidem, spem, charitatem, sine ullis coloribus et tumoribus eorumque similitudinibus, certius sane firmiusque conspicimus; ubi magis esse et quodam modo familiarius habitare debemus, ubi renovari in agnitionem Dei secundum imaginem ejus qui creavit nos, nonne in hoc quod tertio loco posui? Ibi enim certe neque ullum sexum, neque ullam sexus similitudinem gerimus.

XXXII. Nam illa masculinæ vel fœmininæ animæ forma, membris virilibus mulieribusque distincta, si non corporis similitudo, sed corpus est, velis nolis, est masculus; velis nolis, est fœmina, quæcumque aut masculus ap-

[1] Luc. xvi, 23.

paret aut fœmina. Sed tamen si secundum tuam opinionem et corpus est anima, et vivum corpus est, et habet mammas protumidas et propendulas, et non habet barbam, et habet vulvam et genitalia quæ habent fœminæ corporis membra, et non est fœmina : ego-ne non dicam vera constantius, et habet oculum, et habet linguam, et habet digitum, et habet cætera similia corporis membra, et hæc tota est corporis similitudo, non corpus : cum hoc quod ego dico probet apud se quisque, cum corpora imaginatur absentium; probet certe, cum figuras et suam et alias suorum recolit somniorum : a te autem hujus monstri, ubi et verum est, et vivum est, et fœmineum est corpus, et fœmineus non est sexus, nullum in natura rerum proferatur exemplum?

XXXIII. Quod enim de phœnice loqueris, ad rem de qua agitur omnino non pertinet. Resurrectionem quippe illa significat corporum, non sexum destruit animarum : si tamen, ut creditur, de sua morte renascitur. Sed arbitror quod tuum sermonem parum putaveris fore plausibilem, si non multa de phœnice more adolescentium declamares. Numquid enim sunt in ejus corpore genitalia masculina et non est masculus, vel fœmininæ et non est fœmina? Tu autem attende quid dicas, quid astruere, quid persuadere coneris. Animam dicis per cuncta membra diffusam gelando riguisse, et a vertice usque ad ima vestigia, a medullis intimis usque ad superficiem cutis, totam totius accepisse corporis formam : ac per hoc accepit in fœmineo corpore quidquid habent fœmineorum viscerum fœminæ, et verum est hoc corpus, et hæc vera sunt membra, et tamen non est fœmina. Cur obsecro te, in vero et vivo corpore omnia sunt membra fœminea, et non est fœmina? In vero et vivo corpore membra sunt omnia masculina, et non est masculus? Quis ista credere,

dicere, docere præsumat? An quia non generant animæ? Ergo nec muli et mulæ sunt masculi et fœminæ. An quia nec concumbere poterunt sine carneis corporibus animæ? Sed hoc aufertur et his qui castrantur : et tamen cum eis adimatur et opus et motus, non adimitur sexus, figura quantulaecumque masculinorum manente membrorum. Nemo unquam masculum negavit eunuchum. Quid quod apud te animæ etiam eunuchorum testes integros habent, et si cuiquam genitalia prorsus tota tollantur, tota in ejus anima, secundum opinionem tuam, et omnino integra permanebunt? Novit enim se subtrahere, sicut dicis, cum ea pars carnis cœperit exsecari; ut ea forma quæ inde sumpta est, quando illud unde sumpta est amputatur, non pereat; sed quamvis infusa gelaverit, motu tamen celerrimo rapiatur, et interius recondatur, ut salva servetur : et tamen non sit masculus apud inferos, masculinorum genitalium secum afferens totum, qui cum illa in corpore non haberet, masculus fuit propter eorum solum locum. Falsa sunt hæc, fili : si non vis ut sit in anima sexus; non sit et corpus.

XXXIV. Non omnis similitudo corporis corpus est. Dormi, et videbis : sed cum evigilaveris, vigilanter discerne quod videris. In somnis enim tibi velut corporeus apparebis : neque id corpus tuum, sed anima tua, nec verum corpus, sed similitudo corporis erit. Jacebit enim corpus tuum, ambulabit ipsa : silebit lingua corporis tui, loquetur illa : clausi erunt oculi tui, videbit illa : et utique viventia jacebunt tui corporis membra, non mortua. Ac per hoc nondum extracta est velut de vagina sua, gelata illa forma, sicut putas, animæ tuæ, et in ea tamen tota atque integra cernitur similitudo carnis tuæ. Ex hoc genere similitudinum corporalium, quæ non corpora sicut corpora apparent, sunt omnia quæ sanctos libros legens

in propheticis etiam visionibus non intelligis : quibus significantur ea quæ geruntur in temporibus, vel præsenti, vel præterito, vel futuro. Falleris autem in eis, non quia sunt ipsa fallacia, sed quia non ea sicut accipienda sunt accipis. Ubi enim visæ sunt animæ martyrum, in eadem revelatione visus est et agnus quasi occi sus, habens cornua septem[1] : ibi equi, aliaque animalia, sicut oportuit figurata : ibi postremo et stellæ ceciderunt, et cœlum plicitum est ut liber; nec tamen tunc concidit mundus. Ista itaque omnia si sapienter accipimus, quamvis dicamus visa veracia, non tamen vera dicimus corpora.

XXXV. Prolixioris autem sermonis est, de isto genere similitudinum corporalium diligentissima disputatio, utrum et angeli, seu boni, seu mali sic appareant, quando specie hominum, vel quorumlibet corporum apparent; an habeant aliqua vera corpora, et in ipsorum potius veritate videantur; an vero in somnis vel in extasi, in istis cernantur, non corporibus, sed similitudinibus corporum; vigilantibus autem vera cernenda, et si opus est, etiam tangenda ingerant corpora. Sed ista in hoc libro requirenda et pertractanda esse non arbitror. Nunc de anima incorporea satis dictum sit : quam si corpoream mavis credere, prius tibi definiendum est quid sit corpus, ne forte cum de re ipsa inter nos constet, incassum de nomine laboremus. Quanta te tamen absurda secuta sint tale corpus in anima cogitantem, qualia sunt quæ ab omnibus eruditis corpora nuncupantur, id est, quæ per distantiam longitudinis, latitudinis, altitudinis, locorum occupant spatia, minora minoribus suis partibus, et majora majoribus, puto quod jam prudenter advertas.

XXXVI. Restat ostendere quemadmodum, quamvis et

[1] Apoc. vi, 9, et v, 6.

proprie dicatur spiritus, non universa anima, sed aliquid ipsius, sicut Apostolus dicit, « Et integer spiritus » vester, et anima, et corpus[1] : » vel illud multo expressius in libro Job, « Absolvisti animam meam ab spiritu » meo[2] » tamen et universa anima appelletur hoc nomine; quamvis multo magis hæc quæstio nominum videatur esse, non rerum. Cum enim constet esse aliquid in anima, quod proprie spiritus nominetur, quo excepto proprie nominatur et anima, jam de rebus ipsis nulla contentio est; præsertim quia illud etiam ego dico proprie vocari spiritum, quod et tu dicis, id est, quo ratiocinamur et intelligimus, quando ita distincte ista dicuntur, quemadmodum Apostolus ait, Et integer spiritus vester, et anima, et corpus. Hunc autem spiritum etiam mentem videtur appellare, cum dicit, « Mente servio legi » Dei, carne autem legi peccati[3]. » Nam ipsa sententia est. « Et caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus » adversus carnem[4] : » ut quod ibi dicit mentem, hoc intelligatur hic spiritum dicere : non sicut tu existimas, « universam mentem vocari, quæ constat ex anima et spiritu; » quod ubi legeris, nescio. Mentem quippe nostram, nisi rationale et intellectuale nostrum dicere non solemus : ac per hoc quod ait idem Apostolus, « Renovamini » autem spiritu mentis vestræ[5]; » quid aliud dicit, nisi, renovamini mente vestra? Sic enim spiritus mentis nihil est aliud quam mens, quomodo corpus carnis nihil aliud potest esse quam caro : nam et hoc scriptum est, « In expo» liatione corporis carnis; ubi carnem corpus carnis ap» pellat[6]. » Dicit sane et alio modo spiritum hominis, quem prorsus a mente discernit : « Si enim oravero lingua, » inquit, spiritus meus orat, mens autem mea infructuosa

[1] I Thess. v, 23. — [2] Job, VII, juxta LXX. — [3] Rom. VII, 25. — [4] Gal. V, 17. — [5] Ephes. IV, 23. — [6] Coloss. II, 11.

» est[1]. » Verum nunc non de isto spiritu loquimur, qui est a mente distinctus. Habet iste suam eamdemque difficilem quæstionem : multis enim modis atque in diversis significationibus Scripturæ divinæ spiritum nominant[2]: sed de quo nunc agimus, quo ratiocinamur, intelligimus, sapimus, constat inter nos sic eum etiam proprie spiritum nuncupari, ut non sit universa anima, sed aliquid ejus. Tamen animam etiam spiritum esse, si propterea negas, quia ejus intelligentia distincte dicitur spiritus; poteris negare universum semen Jacob appellari Israël[3], quoniam excepto Juda, etiam distincte appellatus est Israël in tribubus decem, quæ in Samaria tunc fuerunt. Sed quid opus est hic diutius immorari?

XXXVII. Jam nunc unde facilius ostendamus, attende eam quæ anima est, etiam spiritum dici, cum audis vel legis, Domino moriente, quod scriptum est : « Et inclinato » capite tradidit spiritum[4] : » ita vis intelligi, tanquam a parte significaverit totum non quod ea quæ anima est, possit et spiritus nuncupari. At ego ut possim expeditius probare quod dico, te ipsum testem citius et commodius adhibebo. Sic enim spiritum definisti, ut pecora appareant non spiritum habere, sed animam. Irrationalia quippe ideo dicuntur, quod vim non habeant intelligentiæ atque rationis. Unde cum hominem ipsum admoneres suam nosse naturam, ita locutus es : « Nam cum Deus bonus nihil non ratione condiderit, ipsumque hominem animal rationale, intellectus capacem, rationis compotem, sensuque vivacem, qui omnia rationis expertia prudenti ordinatione distribuat, procreaverit. » His tuis verbis satis asseruisti quod omnino verissimum est hominem esse compotem rationis atque intelligentiæ capacem, quod utique non sunt animalia ra-

[1] 1 Cor. XIV, 14. — [2] Confer lib. XII de Genesi ad litteram, cap. 7, 8 et seqq. — [3] 3 Reg. XII, 28. — [4] Joan. XIX, 30.

tionis expertia. Unde et testimonio divino, eos qui non intelligunt, pecoribus comparasti, non utique habentibus intellectum [1]. Quod et alio loco scriptnm est, « Nolite esse » sicut equus et mulus, quibus non est intellectus [2]. » Quæ cum ita sint, attende etiam quibus verbis spiritum definieris atque descripseris, cum illum ab anima distinguere nitereris. « Hæc anima, inquis, quæ ex flatu Dei habet originem, sine sensu proprio atque intellectu intimo esse non potuit, quod est spiritus. » Et paulo post : « Et quamvis anima, inquis, animet corpus; tamen quod sentit, quod sapit, quod viget, spiritus sit necesse est. » Item paulo post : « Aliud erit, inquis, anima, et aliud spiritus, sapientia et sensus animæ. » His verbis satis indicas, quid esse spiritum hominis sentias, id est, rationale nostrum, quo sentit atque intelligit anima ; non sicut sentitur corporis sensibus, sed sicut est ille intimus sensus, ex quo est appellata sententia. Hinc autem pecoribus sine dubitatione præponimur, eo quod sunt illa rationis expertia. Non habent itaque spiritum pecora, id est, intellectum et rationis ac sapientiæ sensum, sed animam tantum. Nam et de illis dictum est : « Producant aquæ repentia animarum viven- » tium, et producat terra animam viventem [3]. » Ut ergo plenissime ac planissime noveris, eam quæ anima est, more divinorum eloquiorum etiam spiritum dici, appellatur pecoris spiritus. Et utique non habent pecora illum spiritum, quem tua dilectio discernens ab anima definivit. Unde manifestum est, quod generali vocabulo anima pecoris recte potuit sic vocari, sicut legitur in libro Ecclesiastæ : « Quis scit, spiritus filiorum hominis si ascendat » ipse sursum, et spiritus pecoris si descendat ipse deor- » sum in terram [4]? » Itemque in diluvii vastitate ita scrip-

[1] Psal. XLVIII, 13. — [2] Id. XXXI, 9. — [3] Gen. I, 20 et 24. — [4] Eccli. III, 21.

tum est : « Et mortua est omnis caro, quæ movebatur super terram, volatilium, pecorum, et jumentorum, et ferarum, et omnis serpens qui movetur super terram, et omnis homo, et omnia quæcumque habent spiritum vitæ[1]. » Ubi remotis omnibus dubitationis ambagibus, generale nomen animæ esse intelligimus, spiritum. Cujus quidem nominis significatio tam late patet, ut etiam Deus vocetur spiritus. Et iste flatus aëreus[2], quamvis sit corporeus, appellatur in Psalmo spiritus tempestatis[3]. Quapropter et eam, quæ anima est, etiam spiritum nuncupari, puto quod admonitus his, quæ commemoravi, divinarum testimoniis paginarum, ubi et anima pecoris, cui non est intellectus, appellata legitur spiritus, non negabis ulterius. Quocirca si et illa quæ de anima incorporea disputata sunt, capis et sapis, non est unde tibi displicem, quod eam me scire dixi non corpus esse, sed spiritum : quia et corpus non esse monstratur, et generali nomine spiritus nuncupatur.

XXXVIII. Quamobrem si hos ad te libros impensa dilectione conscriptos, repensa dilectione sumis et legis; si in principio primi tui libri audis et te ipsum, et studes, sicut dixisti, tuam sententiam non tueri, si improbabilis detegatur : » illa præcipue undecim cave, de quibus te in libro superiore commonui. « Ne animam sic dicas ex Deo, ut eam non de nulla, nec de alia, sed de sua natura creaverit : aut quod per infinitum tempus, atque ita semper animas det, sicut semper est ipse qui dat : aut animam meritum aliquod perdidisse per carnem, quod habuerit ante carnem : aut animam per carnem reparare habitudinem priscam, perque ipsam carnem renasci, per quam meruerat inquinari : aut quod anima ante omne peccatum meruerit esse peccatrix : aut infantes sine regeneratione baptismatis mortuos, ad

[1] Gen. VII, 21. — [2] Joan. IV, 24. — [3] Psal. LIV, 9.

indulgentiam pervenire originalium peccatorum : aut quos Dominus prædestinavit ad baptismum, prædestinationi ejus eripi posse, et ante defungi, quam in eis quod Omnipotens prædestinavit impleri : aut de his qui prius quam baptizentur expirant, dictum esse quod scriptum est. « Rap-» tus est ne malitia mutaret illius intellectum[1] ; » atque ad hunc sensum cætera pertinentia : « aut earum aliquas mansiones extra regnum Dei esse, quas multas in domo Patris sui Dominus dixit esse : aut sacrificium corporis et sanguinis Christi pro his qui non baptizati de corpore exierint offerendum : aut aliquos eorum qui sine Christi baptismate moriuntur, in paradisum interim recipi, ac postmodum et regni cœlorum beatitudinem consequi. » Hæc præcipue cave, fili, nec cognominari Vincentius delecteris, si vis esse victor erroris. Nec te quando aliquid nescis, existimes scire ; sed ut scias, disce nescire, neque enim aliquid in occultis Dei operibus ignorando, sed temere incognita pro cognitis astruendo, et falsa pro veris proferendo ac defendendo, peccatur. Ignorantiam vero meam, utrum animæ hominum novæ fiant, an de parentibus, (quas tamen a creatore Deo non de ipsius substantia fieri dubitare fas non est,) aut non debere reprehendi, aut ab eo debere, a quo potest docente et auferri, et habere in se animas corporum similitudines incorporeas ; ipsas autem non esse corpora : et salva distinctione animæ et spiritus, etiam universaliter animam spiritum nuncupari, puto quod persuaserim charitati tuæ. Si autem persuadere non potui, utrum tamen ea dixerim quæ persuadere debuerint, qui legent potius judicabunt.

XXXIX. Si qua sane alia, quæ plurima in tuis libris emendanda mihi videntur, scire fortasse desideras, venire tibi non sit onerosum, non tanquam discipulo ad magis-

[1] Sap. IV, 11.

trum, sed primævo ad grandævum, forti ad infirmum. Etsi enim non eos edere debuisti, majore tamen et veriore gloria quisque correctus sua confessione reprehenditur, quam cujuslibet errantis ore laudatur. Quamvis in eorumdem recitatione librorum auditores et laudatores tuos non omnes ista quæ sana doctrina improbat, vel ante sensisse, vel ad ea tibi consensisse crediderim : sed acie mentis ipso tuæ recitationis impetu cursuque perstricta, hæc parum advertere potuisse; aut certe etiam illos qui advertere potuerunt, non in te rerum liquidissimam veritatem, sed verborum affluentiam et ingenii facultatem indolemque laudasse. Plerumque enim laudatur, prædicatur et amatur eloquium in spe juvenis; et si nondum habeat maturitatem fidemque doctoris. Quapropter ut et tu recte sapias, et alios non tantummodo delectare possit, verum etiam ædificare quod loqueris; curam te oportet gerere de sermonibus tuis remotis plausibus alienis.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA DUAS EPISTOLAS PELAGIANORUM, AD BONIFACIUM

ROMANÆ ECCLESIÆ EPISCOPUM

LIBRI IV[1].

LIBER I.

Epistolæ a Juliano, ut ferebatur, Romam missæ respondet Augustinus: ac primum catholicam doctrinam vindicat ab illius calumniis, tum Pelagianorum hæreticum sensum in ea fidei professione, quam epistolæ auctor Catholicis opponebat, latentem retegit et refellit[2].

I. Noveram te quidem fama celeberrima prædicante[3], et frequentissimis atque veracissimis nuntiis quanta esses Dei gratia plenus acceperam, beatissime atque venerande

[1] Scripti anno 420 aut paulo post. — [2] Vide Retract. lib. II, cap. 61. — [3] Vide D. Guillon, tom. XXII, pag. 208-211.

papa Bonifaci. Sed postea quam te etiam præsentia corporali frater meus vidit Alypius, acceptusque a te benignissime ac sincerissime, mutua miscuit dictante dilectione colloquia, tecumque convivens, et parvo licet tempore, magno tibi junctus affectu, se simul et me refudit animo tuo, teque mihi reportavit in suo, tanto major in me tuæ sanctitatis est facta notitia, quanto certior amicitia. Neque enim dedignaris, qui non alta sapis, quamvis altius præsideas, esse amicus humilium, et amorem rependere impensum. Quid est enim aliud amicitia, quæ non aliunde quam ex amore nomen accepit, et nusquam nisi in Christo fidelis est, in quo solo esse etiam sempiterna ac felix potest? Unde et accepta per eum fratrem, per quem te familiarius didici, majore fiducia, ausus sum aliquid ad tuam beatitudinem scribere de his rebus, quæ hoc tempore episcopalem curam, si qua in nobis est, ad vigilantiam pro grege Dominico stimulo recentiore sollicitant.

II. Novi quippe hæretici, inimici gratiæ Dei, quæ datur pusillis et magnis per Jesum Christum Dominum nostrum, etsi jam cavendi evidentius apertiore improbatione monstrantur; non tamen quiescunt scriptis suis minus cautorum vel minus eruditorum corda tentare. Quibus utique esset respondendum, ne se vel suos in illo nefando errore firmarent, etiam si non metueremus, ne quemquam catholicorum veri simili sermone deciperent. Cum vero non desinant fremere ad dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oves, aditus undecumque rimari, communisque sit omnibus nobis qui fungimur episcopatus officio, (quamvis ipse in ea præemineas celsiore fastigio), specula pastoralis : facio quod possum pro mei particula muneris, quantum mihi Dominus adjuvantibus orationibus tuis donare dignatur, ut pestilen-

tibus et insidiantibus eorum scriptis medentia et munientia scripta prætendam; quibus rabies qua furiunt, aut etiam ipsa sanetur, aut a lædendis aliis repellatur.

III. Hæc autem quæ duabus epistolis eorum respondeo; uni scilicet quam dicitur Romam misisse Julianus, credo ut per illam, quos posset, suos aut inveniret, aut faceret; alteri autem quam decem et octo velut episcopi participes ejus erroris, non ad quoslibet, sed ad loci ipsius episcopum sua calliditate tentandum, et ad suas partes, si posset fieri, traducendum, ausi sunt Thessalonicam scribere : hæc ergo quæ istis, ut dixi, duabus epistolis illorum, ista disputatione respondeo, ad tuam potissimum dirigere sanctitatem, non tam discenda quam examinanda, et ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda constitui. Indicavit enim mihi frater meus, quod eas illi dare ipse dignatus es, quæ in tuas manus, nisi vigilantissima diligentia fratrum nostrorum filiorum tuorum, venire non possint. Ago autem gratias sincerissimæ in nos benevolentiæ tuæ, quod eas me latere noluisti litteras inimicorum gratiæ Dei, in quibus reperisti nomen meum calumniose atque evidenter expressum. Sed spero de Domino Deo nostro, quod non sine mercede quæ in cœlis est, illi me lacerant dente maledico, quibus me pro parvulis, ne fallaci laudatori Pelagio perditi relinquantur, sed veraci salvatori Christo liberandi offerantur, oppono.

IV. Jam itaque Juliani respondeamus epistolæ : « Dicunt, inquit, illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id est, toti isti cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccato, id est, Adæ, liberum arbitrium perierit, et nemo jam potestatem habeat bene vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur. » Manichæos appellat catholicos, more illius Joviniani, qui ante paucos annos hæreticus novus, virginitatem sanctæ Mariæ

destruebat, et virginitati sacræ nuptias fidelium coæquabat. Nec ob aliud hoc objiciebat catholicis, nisi quia eos videri volebat accusatores vel damnatores esse nuptiarum.

V. Liberum autem arbitrium defendendo præcipitant, ut de illo potius ad faciendam justitiam, quam de Domini adjutorio confidatur, atque ut in se quisque, non in Domino glorietur [1]. Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam; propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino : « Si vos Filius liberaverit, tunc » vero liberi eritis [2] : » utique liberi ad bene justeque vivendum. Nam liberum arbitrium usque adeo in peccatore non periit, ut per illud peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant et amore peccati, hoc eis placet quod eos libet. Unde et Apostolus : « Cum essetis, inquit, servi » peccati, liberi fuistis justitiæ [3]. » Ecce ostenduntur etiam peccato minime potuisse, nisi alia libertate, servire. Liberi ergo a justitia non sunt, nisi arbitrio voluntatis : liberi autem a peccato non fiunt, nisi gratia Salvatoris. Propter quod admirabilis doctor etiam verba ipsa discrevit : « Cum » enim servi essetis, inquit, peccati, liberi fuistis justitiæ. » Quem ergo fructum habuistis tunc in his, in quibus » nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est : nunc au- » tem liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis » fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam » æternam [4]. » Liberos dixit justitiæ, non liberatos : a peccato autem non liberos, ne sibi hoc tribuerent; sed vigilantissime maluit dicere liberatos, referens hoc ad illam Domini sententiam : « Si vos Filius liberaverit, tunc vere

[1] I Cor. I, 31. — [2] Joan. VIII, 36. — [3] Rom. VI, 20. — [4] Joan. VIII, 36.

» liberi eritis. » Cum itaque non vivant bene filii hominum, nisi effecti filii Dei; quid est quod iste libero arbitrio vult bene vivendi tribuere potestatem; cum hæc potestas non detur nisi gratia Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum [1], dicente Evangelio : « Quotquot autem recepe- » runt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri [2]? »

VI. Sed ne forte dicant, ad hoc esse adjutos, ut haberent potestatem fieri filii Dei; ut autem hanc accipere mererentur, prius eum libero arbitrio, nulla adjuti gratia receperunt : hæc est quippe intentio qua gratiam destruere moliuntur, ut eam dari secundum merita nostra contendant : ne forte ergo hanc evangelicam sententiam sic dividant, ut meritum ponant in eo quod dictum est, « Quotquot autem » receperunt eum; » ac deinde non gratis datam, sed huic merito redditam gratiam in eo quod sequitur, « Dedit eis » potestatem filios Dei fieri : » numquid si quæratur ab eis, quid sit, receperunt eum, dicturi sunt aliud, nisi crediderunt in eum? Ut igitur et hoc sciant ad gratiam pertinere, legant quod ait Apostolus : « In nullo expavescatis » ab adversariis, quæ quidem est illis causa perditionis » vestræ autem salutis [3] : » et hoc a Deo; « quia vobis » donatum est pro Christo, non tantum ut credatis in eum, » sed ut etiam patiamini pro eo. » Nempe utrumque dixit esse donatum. Item quod ait : « Pax fratribus et charitas » cum fide a Deo Patre et Domino Jesu Christo [4]. Legant » etiam quod ipse Dominus ait : « Nemo potest venire ad » me nisi Pater qui misit me, traxerit eum [5]. » Ubi ne quisquam putet aliud dictum esse, venire ad me, quam credere in me; paulo post cum de suo corpore et sanguine loqueretur, et scandalizati essent plurimi in sermone ejus, ait : « Verba quæ ego locutus sum vobis, spi-

[1] Rom. VII, 25. — [2] Joan. I, 12. — [3] Philip. I, 28 et 29. — [4] Ephes. VI, 23. — [5] Joan. VI, 44.

» ritus et vita sunt; sed sunt quidam ex vobis qui non » credunt. » Deinde subjunxit Evangelista : Sciebat enim » Jesus ab initio, qui essent credentes, et quis traditurus » esset eum, et dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo » potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo[1]. » Sententiam scilicet iteravit qua dixerat : « Nemo potest » venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. » Et hoc propter credentes et non credentes se dixisse manifestavit, exponens quod dixerat : « Nisi Pater qui misit me, traxerit eum : » idipsum aliis verbis repetendo in eo quod ait : « Nisi fuerit ei datum a Patre meo[2]. » Ille quippe trahitur ad Christum, cui datur ut credat in Christum. Datur ergo potestas ut filii Dei fiant, qui credunt in eum, cum hoc ipsum datur ut credant in eum. Quæ potestas nisi detur a Deo, nulla esse potest ex libero arbitrio : quia nec liberum in bono erit, quod liberator non liberaverit; sed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ vel occultus vel manifestus deceptor insevit, vel sibi ipse persuasit.

VII. Non itaque, sicut dicunt nos quidam dicere, et iste audet insuper scribere, « omnes in peccatum, veluti inviti, carnis suæ necessitate coguntur : » sed si jam in ea ætate sunt, ut propriæ mentis utantur arbitrio, et in peccato sua voluntate retinentur, et a peccato in peccatum sua voluntate præcipitantur. Neque enim agit in eis etiam qui suadet et decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo et cæcitatis et infirmitatis. Sed hæc voluntas quæ libera est in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est. Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adjuvetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei per Jesum Christum

[1] Joan. VI, 64, etc. — [2] Ibid. 44.

Dominum nostrum : « Omne enim quod non est ex fide peccatum est [1]. » Ac per hoc bona voluntas quæ se abstrahit a peccato, fidelis est ; « Quia justus ex fide vivit [2]. » Ad fidem autem pertinet credere in Christum [3]. Et nemo potest credere in eum, hoc est, ad eum, nisi fuerit illi datum. Nemo igitur potest habere voluntatem justam, nisi nullis præcedentibus meritis acceperit veram, hoc est, gratuitam desuper gratiam.

VIII. Hoc isti nolunt elati et superbi, nec purgando defensores, sed extollendo præcipitatores liberi arbitrii [4]. Qui non ob aliud nobis hæc dicentibus indignantur, nisi quia gloriari in Domino dedignantur. Timuit tamen Pelagius episcopale judicium Palæstinum : et cum ei fuisset objectum, quod diceret gratiam Dei secundum merita nostra dari ; negavit se dicere, et eos qui hoc dicerent, anathematizando damnavit. Nec aliud tamen defendere invenitur in libris, quos postmodum scripsit ; fraudem se putans hominibus judicantibus fecisse mentiendo, aut nescio quomodo suum sensum verbis ambiguis obtegendo.

IX. Sed jam videamus quod sequitur : « Dicunt etiam, inquit, istas quæ modo aguntur nuptias a Deo institutas non fuisse : quod in libro Augustini legitur [5], contra quem ego modo quatuor libellis respondi. Cujus Augustini dicta inimici nostri in veritatis odium susceperunt. His ejus calumniosissimis verbis breviter video respondendum : quia repetit ea postea, ubi vult ipse insinuare, quasi contra nostra isti quid dicant. Ibi cum illo, quantum res postulare videbitur, Domino adjuvante certandum est. Nunc ergo respondeo, a Deo nuptias institutas, et tunc, quando dictum est : « Propterea relinquet homo patrem suum et ma-

[1] Rom. XIV, 23 — [2] Id V, 12, et Habac. II, 25. — [3] Rom. I, 17. — [4] Vide lib. de Gestis Pelagii, cap. 14. — [5] Loquitur de lib. I de Nuptiis et Concupisc.

» trem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in » carne una[1]: » et nunc, propter quod scriptum est : « A » Domino jungitur viro mulier[2]. » Neque enim aliud fit etiam nunc quam aliud, ut adhæreat homo uxori suæ, et sint duo in carne una. De ipsis quippe nuptiis, quæ nunc fiunt, consultus est Dominus a Judæis, utrum liceret quacumque causa dimittere uxorem[3]. Et isto commemorato testimonio legis adjunxit : « Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet[4]. » Hoc testimonium legis adhibuit etiam apostolus Paulus, cum viros moneret, ut ab eis diligerentur uxores[5]. Absit ergo, ut in libro meo contra hæc testimonia divina iste aliquid legerit. Sed vel non intelligendo, vel magis calumniando, in alium sensum conatur detorquere quod legit. Librum autem meum, contra quem se quatuor libellis respondisse commemorat, post damnationem Pelagii Cœlestiique conscripsi. Quod ideo dicendum putavi, quoniam iste dicit, ab inimicis suis in odium veritatis dicta mea fuisse suscepta : ne ideo quisquam existimet, propter hunc librum meum inimicos gratiæ Christi novos hæreticos fuisse damnatos. In eo autem libro defensio est potius, quam reprehensio nuptiarum.

X. « Dicunt etiam, inquit, motum genitalium et commixtionem conjugum, a diabolo fuisse repertam : et propterea eos qui nascuntur innocentes, reos esse : et a diabolo fieri, non a Deo, quia de hac diabolica commixtione nascuntur. Hoc autem sine aliqua ambiguitate Manichæum est. » Imo sicut dicimus a Deo nuptias institutas propter ordinatam generationem filiorum ; ita dicimus filiorum gignendorum seminationem sine motu genitalium et sine commixtione conjugum nec in paradiso, si filii gignerentur, esse potuisse. Sed utrum talis eorum motus atque com-

[1] Gen. II, 24. — [2] Prov. XIX, 14. — [3] Matth. XIX, 3. — [4] Ibid. 6. — [5] Ephes. V, 25.

mixtio fuisset, si nemo peccasset, qualis nunc est cum pudenda libidine, hinc est quæstio : de qua diligentius postea, si Deus voluerit, disputabimus.

XI. Quid tamen isti velint, quid intendant, quo rem perducere moliantur, adjuncta istius verba declarant, ubi ait nos dicere, » propterea eos qui innocentes nascuntur reos esse, et a diabolo fieri, non a Deo, quia de hac diabolica commixtione nascuntur. » Cum itaque nos nec diabolicam dicamus conjugum commixtionem, maxime fidelium, quæ fit causa generandorum qui postea regenerandi sunt, filiorum : nec homines ullos a diabolo fieri, sed a Deo in quantum homines sunt : et tamen etiam de conjugibus fidelibus reos nasci, tanquam ex oliva oleastrum, propter originale peccatum ; et propter hoc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo ; quoniam diabolus culpæ auctor est, non naturæ : contra illi parvulos dicentes nullum trahere originale peccatum, et ideo non esse sub diabolo ; quid efficere laborant, nisi ut illa Dei gratia evacuetur in parvulis, qua eruit nos, sicut dicit Apostolus, de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii charitatis suæ [1] ? Quandoquidem parvulos negant esse in potestate tenebrarum, etiam ante Domini liberatoris auxilium ; ita in eis laudantes opus Creatoris, ut misericordiam destruant Redemptoris. Quam nos quoniam et in majoribus et in parvulis confitemur, « hoc dicit sine aliqua ambiguitate esse Manichæum : » cum sit antiquissimum catholicum, unde novum istorum dogma evertatur hæreticum.

XII. « Dicunt, inquit, sanctos in Vetere Testamento non caruisse peccatis, id est, nec per emendationem a criminibus fuisse liberos, sed in rea tua morte fuisse deprehensos. Imo dicimus vel ante Legem vel tempore Ve-

[1] Coloss. I, 13.

teris Testamenti a peccatis fuisse liberatos, non virtute propria, « quia maledictus omnis qui spem suam ponit in » homine[1]; » et in hoc sine dubio maledicto sunt, quos etiam Psalmus divinus notat : « Qui confidunt in virtute » sua[2] : nec Vetere Testamento, quod in servitutem generat, quamvis certæ dispensationis gratia divinitus datum sit[3] : nec ipsa Lege sancta et justa et bona, ubi scriptum est : « Non concupisces; quoniam non est data quæ posset vivificare, sed prævaricationis gratia posita est, donec veniret semen cui promissum est[4] : sed liberatos esse per sanguinem ipsius Redemptoris, qui est unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus[5]. Isti autem inimici gratiæ Dei, quæ data est pusillis et magnis per Jesum Christum Dominum nostrum, ideo dicunt antiquos homines Dei perfectæ fuisse justitiæ, ne Christi incarnatione, passione, resurrectione, cujus fide salvi facti sunt, credantur eguisse[6].

XIII. « Apostolum etiam Paulum, inquit, vel omnes Apostolos dicunt semper immoderata libidine fuisse pollutos. » Quis hoc vel profanus audeat dicere? Sed nimirum iste propterea sic calumniatur, quia contendunt id quod dixit Apostolus : « Scio quia non habitat in me, hoc est, » in carne mea, bonum; velle enim adjacet mihi, perficere » autem bonum non invenio[7]; » et cætera talia, non eum dixissse de se ipso, sed nescio cujus alterius, qui illa pateretur, induxisse personam : propter quod locus ipse in ejus epistola diligenter considerandus et scrutandus, ne in ejus aliqua obscuritate delitescat error istorum. Quamvis ergo latius hinc Apostolus disputet, et magno diuturnoque conflictu gratiam defendens adversus eos, qui glo-

[1] Jerem. XVII, 5. — [2] Psal. XLVIII, 7. — [3] Gal. IV, 24, et Rom. VII, 12. — [4] Exod. XX, 7. — [5] Gal. III, 12. — [6] I Tim. II, 5. — [7] Rom. VII, 18.

riabantur in Lege : tamen ad rem pertinentia pauca contingimus. Unde [1] ait : « Quia non justificabitur ex Lege » omnis caro coram illo. Per Legem enim cognitio pec» cati. Nunc autem sine Lege justitia Dei manifestata est, » testificata per Legem et Prophetas : justitia autem Dei » per fidem Jesu Christi, in omnes qui credunt. Non est » enim distinctio. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria » Dei, justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptio» nem quæ est in Christo Jesu [2]. » Et iterum : « Ubi est » gloriatio ? Exclusa est. Per quam legem ? factorum ? » Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim justificari » hominem per fidem sine operibus Legis [3]. » Et iterum : « Non enim per Legem promissio Abrahæ aut semini ejus, » ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei. Si enim » qui per Legem hæredes sunt, exinanita est fides, et eva» cuata est promissio. Lex enim iram operatur. Ubi enim » non est Lex, nec prævaricatio [4]. » Et alio loco : « Lex » autem subintravit, ut abundaret delictum : ubi autem » abundavit delictum, superabundavit gratia [5]. » Item » alio loco : « Peccatum enim vobis non dominabitur ; » non enim estis sub Lege, sed sub gratia [6]. » Itemque alio loco : « An ignoratis, fratres, scientibus enim Legem » loquor, quia Lex dominatur homini in quantum tem» pus vivit ? Mulier enim sub viro, vivo marito juncta est » Legi : si autem mortuus fuerit vir ejus, evacuata est a » Lege viri [7]. » Et paulo post : « Itaque, fratres mei, et » vos mortui estis Legi per corpus Christi, ut sitis alterius, » qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. Cum » enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per » Legem sunt, operabantur in membris nostris, ut fructum » ferrent morti ; nunc vero evacuati sumus a Lege mortis

[1] *Forte* Inde. — [2] Rom. III, 20, etc. — [3] Ibid. 27 et 28. — [4] Id. IV, 13, et seqq. — [5] Id. V, 20. — [6] Id. VI, 14. — [7] Id. VII, 1 et 2.

» in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus » et non in vetustate litteræ [1]. » His atque hujusmodi contestationibus doctor ille gentium satis evidenter ostendit, Legem non potuisse auferre, sed potius auxisse peccatum, quod auferat gratia : quoniam Lex jubere novit, cui succumbit infirmitas ; gratia juvare, qua infunditur charitas. Ne quis enim propter hæc testimonia vituperet Legem, et malam esse contendat, vidit Apostolus male intelligentibus quid posset occurrere, et eamdem sibi ipse proposuit quæstionem : « Quid ergo dicemus ? » inquit, Lex peccatum est ? Absit : sed peccatum non » cognovi nisi per Legem [2]. » Hoc jam superius dixerat : « Per Legem enim cognitio peccati [3]. » Non ergo ablatio, sed cognitio.

XIV. Hinc autem jam incipit, propter quod ista consideranda suscepimus, introducere personam suam, et tanquam de se ipso loqui: ubi nolunt Pelagiani ipsum Apostolum intelligi, sed quod in se alium transfiguraverit, id est, hominem sub Lege adhuc positum, nondum per gratiam liberatum. Ubi quidem jam debent concedere, quod in Lege nemo justificatur [5], sicut alibi idem Apostolus dicit ; sed ad cognitionem peccati, et ad ipsius Legis prævaricationem valere Legem, ut cognito auctoque peccato per fidem gratia requiratur. Non autem timent ista de Apostolo intelligi, quæ posset et de præteritis suis dicere, sed ea quæ sequuntur timent. Hic enim : « Concupiscentiam, inquit, » nesciebam, nisi Lex diceret : Non concupisces. Occasione » autem accepta, peccatum per mandatum operatum est » in me omnem concupiscentiam. Sine Lege enim peccatum mortuum est : ego autem vivebam aliquando sine » Lege : adveniente autem mandato peccatum revixit ; ego » autem mortuus sum. Et inventum est mihi mandatum

[1] Rom. vii, 4, etc. — [2] [3] Ibid. 7. — [4] Id. iii, 20. — [5] Gal. iii, 11.

» quod erat in vitam, hoc esse in mortem. Peccatum enim » accepta occasione per mandatum fefellit me, et per illud » occidit. Itaque Lex quidem sancta, et mandatum sanctum » et justum et bonum. Quod ergo bonum est, mihi factum » est mors ? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, » per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat supra » modum peccator aut peccatum per mandatum [1]. » Hæc omnia, sicut dixi, potest videri Apostolus de sua vita commemorasse præterita : ut illud quod ait : « Ego autem » vivebam aliquando sine Lege ; » ætatem suam primam ab infantia ante rationales annos voluerit intelligi : quod autem adjunxit : « Adveniente autem mandato peccatum » revixit, ego autem mortuus sum ; » jam se præcepti capacem, sed non efficacem, et ideo prævaricatorem Legis ostenderet.

XV. Nec moveat quod ad Philippenses scripsit : « Secundum justitiam quæ in Lege est, qui fuerim sine » querela [2]. » Potuit enim esse intus in affectionibus pravis prævaricator Legis, et tamen conspicua opera Legis implere, vel timore hominum, vel ipsius Dei ; sed pœnæ formidine, non dilectione et delectatione justitiæ. Aliud est enim voluntate benefaciendi benefacere, aliud autem ad malefaciendum sic voluntate inclinari, ut etiam faceret si hoc posset impune permitti. Nam sic profecto in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat. In quibus interioribus suis talem se fuisse sciens Apostolus ante gratiam Dei, quæ per Jesum Christum Dominum nostrum est, alibi hoc apertissime confitetur. Scribens quippe ad Ephesios : « Et vos, inquit, » cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, in quibus » aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, » secundum principem potestatis aëris spiritus ejus qui

[1] Rom. VII, 7-12. — [2] Philip. III, 6.

» nunc operatur in filiis diffidentiæ, in quibus et nos omnes » aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, » facientes voluntatem carnis et affectionum, et eramus » naturaliter filii iræ, sicut et cæteri : Deus autem qui » dives est in misericordia, propter multam dilectionem » qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, con-» vivificavit nos Christo, cujus gratia sumus salvi facti [1]. » Rursus ad Titum : « Fuimus enim et nos, inquit, stulti » aliquando et increduli, errantes, servientes desideriis et » voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, abo-» minabiles, invicem odio habentes [2]. » Talis Saulus fuit, quando secundum justitiam quæ in Lege est, sine querela fuisse dicit. Nam quia non post hanc abominabilem vitam, ut esset sine querela, in Lege profecerat, moresque mutaverat, evidenter his quæ sequuntur ostendit; quandoquidem mutatum se non dicit ab his malis, nisi per gratiam Salvatoris. Adjungens enim hoc ipsum etiam hic, sicut ad Ephesios, ait : « Cum autem benignitas et huma-» nitas illuxit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justi-» tiæ, quæ nos fecimus ; sed secundum suam misericordiam » salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renova-» tionis Spiritus sancti, quem ditissime effudit super nos, » per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati » gratia ipsius, hæredes efficiamur secundum spem vitæ » æternæ [3]. »

XVI. Quod autem ait in hoc Epistolæ loco ad Romanos, « Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi » operatum est mortem [4] : » congruit superioribus ubi dixit, « Sed peccatum non cognovi, nisi per legem ; nam » concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret : Non con-» cupisces [5]. » Et superius, « Per legem cognitio pec-

[1] Ephes. II, 1 et seqq. — [2] Tit. III, 3. — [3] Ibid. 4 et seqq. — [4] Rom. VII, 13. — [5] Ibid. 7.

» cati[1]; » hoc enim et hic dixit, ut appareat peccatum : ut illud quod dixerat, « Sine lege enim peccatum mor- » tuum est[2]; » non intelligamus nisi tanquam non sit latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in nescio quibus ignorantiæ tenebris sit sepultum. Et quod ait, « Ego autem vivebam aliquando sine lege[3] : » quid ait, nisi, vivere mihi videbar? Et quod adjunxit, « Adveniente » autem mandato peccatum revixit[4] : » quid est aliud, quam eminuit et apparuit? Nec tamen ait, vixit : sed, revixit. Vixerat enim aliquando in paradiso, quando contra datum præceptum satis apparebat admissum : cum autem a nascentibus trahitur, tanquam mortuum sit latet, donec repugnans justitiæ malum ejus prohibitione sentiatur, cum aliud jubetur atque approbatur, aliud delectat atque dominatur : tunc peccatum quodam modo in notitia nati hominis reviviscit, quod in notitia primum facti hominis aliquando jam vixerat.

XVII. Sed quod sequitur, non ita expeditum est, quomodo de Paulo possit intelligi. « Scimus enim, inquit, » quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum. » Non ait, fui : sed, sum[5]. Numquid ergo Apostolus, cum hæc scriberet, carnalis fuit? An secundum corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in corpore mortis hujus[6], nondum facto quod alibi dicit, « Seminatur corpus animale, surget » corpus spiritale[7]. » Tunc enim ex toto se, id est, ex utraque parte qua constat, spiritalis homo erit, quando spiritale etiam corpus erit. Neque enim absurdum est, ut sit in illa vita etiam caro spiritalis; si potuit esse in hac vita, in his qui adhuc carnalia sapiunt, etiam spiritus ipse carnalis. Sic ergo ideo dixit : « Ego autem carnalis sum : » quia nondum spiritale corpus habebat Apostolus. Sicut

[1] Rom. III, 20. — [2] Id. VII, 23. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid. 24. — [7] I Cor. XV, 44.

posset dicere, Ego autem mortalis sum : quod utique non nisi secundum corpus intelligeretur dixisse, quod nondum fuerat immortalitate vestitum. Item quod adjunxit : « Venumdatus sub peccato : » ne quisquam eum nondum redemptum Christi sanguine existimet, etiam hoc secundum illud potest intelligi, quod ait : « Et nos pri- » mitias habentes spiritus, et ipsi in nobismetipsis inge- » miscimus adoptionem expectantes, redemptionem cor- » poris nostri[1]. » Si enim secundum hoc se dicit venumdatum sub peccato, quod adhuc non est redemptum a corruptione corpus ejus; vel venumdatum aliquando in prima transgressione præcepti, ut haberet corpus corruptibile quod aggravat animam[2] : quid prohibet hic Apostolum intelligi de se ipso dicere, quod ita dicit, ut etiam in ipso possit intelligi; etiam si in sua persona non se solum, sed omnes accipi velit, qui se noverunt spiritali delectatione cum carnis affectione sine consensione confligere?

XVIII. An forte metuimus ea quæ sequuntur : « Quod » enim operor, ignoro[3] ; non enim quod volo hoc ago, sed » quod odi illud facio : » ne forte ex his verbis quispiam consentire carnis concupiscentiæ ad opera mala suspicetur Apostolum? Sed considerandum est quod adjungit : « Si » autem quod nolo hoc facio, consentio legi quoniam bona » est[3]. » Magis enim se dicit legi consentire, quam carnis concupiscentiæ. Hanc enim peccati nomine appellat. Facere ergo se dixit et operari, non affectu consentiendi et implendi, sed ipso motu concupiscendi. Hinc ergo, inquit, consentio legi quoniam bona est : consentio, quia nolo quod non vult. Deinde dicit, Nunc autem jam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum[5]. Quid

[1] Rom. VIII, 23. — [2] Sap. IX, 15. — [3] Rom. VII, 19. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 17.

est, Nunc autem; nisi jam nunc sub gratia, quæ liberavit delectationem voluntatis a consensione cupiditatis? Non enim melius intelligitur : « Non ego operor, nisi quia non » consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato[1]. » Nam si et concupiscit, et consentit, et agit, quomodo non ipse illud operatur, etiam si se operari doleat, et vinci graviter ingemiscat?

XIX. Jam illud quod sequitur, nonne unde loquatur, apertissime ostendit? Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum[2]. Si enim non exponeret adjungendo, hoc est, in carne mea, aliter fortasse acciperetur quod dixit, in me. Ac per hoc versat hoc idem repetens, et inculcans, « Velle enim adjacet mihi, perficere » autem bonum non. » Hoc est enim perficere bonum, ut nec concupiscat homo. Imperfectum est autem bonum, quando concupiscit, etiam si concupiscentiæ non consentit ad malum. « Non enim quod volo facio bonum, inquit, » sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo » ego hoc facio, jam non ego operor illud, sed quod ha- » bitat in me peccatum[3]. » Id repetivit inculcans, et tanquam tardissimos de somno excitans : « Invenio ergo » legem, inquit, mihi volenti facere bonum, quoniam » mihi malum adjacet[4]. » Illa ergo bonum est volenti facere, adjacet autem malum ex concupiscentia, cui non consentit qui dicit, jam non ego operor illud.

XX. Apertius autem quod sequitur utrumque declarat : « Condelector enim legi Dei secundum interiorem homi- » nem; video autem aliam legem in membris meis, re- » pugnantem legi mentis meæ et captivantem me in lege » peccati, quæ est in membris meis[5]. » Sed quod dixit, captivantem me, potest movere, si nulla consensio est.

[1] Rom. VI, 13. — [2] Id. VII, 18. — [3] Ibid. 19 et 20. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 22.

Unde propter tria ista, duo scilicet de quibus jam disputavimus, quod ait, Ego autem carnalis sum, et venumdatus sub peccato, et hoc tertium, Captivantem me in lege peccati quæ est in membris meis, potest videri Apostolus eum describere qui sub lege adhuc vivit, nondum sub gratia. Sed sicut illa duo exposuimus, propter carnem adhuc corruptibilem dicta; sic et hoc potest intelligi, ut captivantem me, dixerit, carne, non mente; motione, non consensione : et ideo captivantem me, quia et in ipsa carne non est aliena natura, sed nostra. Sicut ergo exposuit ipse quid dixerit : « Scio enim quia non habitat » in me, hoc est, in carne mea bonum [1] : » sic jam ex illius expositione hunc locum debemus accipere, tanquam dixerit, captivantem me, hoc est, carnem meam, in lege peccati quæ est in membris meis.

XXI. Deinde subjungit propter quod dicta sunt omnia. « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mor» tis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum » nostrum. » Atque inde concludit, « Igitur ipse ego mente » servio legi Dei, carne autem legi peccati [2]. » Carne scilicet legi peccati, concupiscendo; mente autem legi Dei, eidem concupiscentiæ non consentiendo. Nulla ergo condemnatio est nunc his qui sunt in Christo Jesu [3]. Non enim damnatur, nisi qui concupicentiæ carnis consentit ad malum. « Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu libe» ravit te a lege peccati et mortis [4] : » ne scilicet consensionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis. Et ea quæ sequuntur, eumdem sensum magis magisque demonstrant : sed adhibendus est modus.

XXII. Visum autem aliquando etiam mihi fuerat (15), hominem sub lege, isto Apostoli sermone describi. Sed vim mihi fecerunt postea ista verba, quod ait : « Nunc autem

[1] Rom. VII, 18. — [2] Ibid. 24 et 25. — [3] Id. VIII, 5. — [4] Ibid. 2.

» jam non ego operor illud[1]. » Ad hoc enim pertinet illud quod ait et postea : « Nulla ergo condemnatio est nunc his » qui sunt in Christo Jesu[2]. » Et quia non video quomodo diceret homo sub lege ; « Condelector legi Dei secundum » interiorem hominem[3] : » cum ipsa delectatio boni, qua etiam non consentit ad malum, non timore pœnæ, sed amore justitiæ, (hoc est enim condelectari,) non nisi gratiæ deputanda sit.

XXIII. Nam et ubi ait : « Quis me liberabit de corpore » mortis hujus[4]? » quis neget Apostolum cum hæc diceret, adhuc fuisse in corpore mortis hujus? A quo utique impii non liberantur, quibus eadem corpora ad tormenta æterna redduntur. Liberari ergo est a corpore mortis hujus, omni sanato languore concupiscentiæ carnis, non ad pœnam corpus recipere, sed ad gloriam. Huic loco et illud satis consonat : « Etiam nos ipsi primitias habentes » spiritus, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adop» tionem expectantes, redemptionem corporis nostri[5]. » Nimirum enim gemitu isto ingemiscimus, in quo dicimus : « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis » hujus[6]? » Illud etiam ubi ait : « Quod enim operor, » ignoro[7] : » quid est aliud, quam nolo, non approbo, non consentio, non facio? Alioquin contrarium est his, quæ superius dixit : « Per legem cognitio peccati[8] : » et : « Peccatum non cognovi nisi per legem[9] : » et : « Pecca» tum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum » est mortem[10]. » Quomodo enim peccatum per legem cognovit, quod ignorat? Quomodo apparet peccatum, quod ignoratur? Sic ergo dictum est, ignoro, non facio, quia nulla consensione id ego ipse committo : quomodo dic-

[1] Rom. VII, 20. — [2] Id. VIII, 1. — [3] Id. VII, 22. — [4] Ibid. 24. — [5] Id. VIII, 23. — [6] Id. VII, 24. — [7] Ibid. 15. — [8] Id. III, 20. — [9] Id. VII, 7. — [10] Ibid. 13.

turus est Dominus impiis : « Non novi vos[1]; » quem procul dubio latere nihil potest : et sicut dictum est : « Eum » qui non noverat peccatum[2]; » quod est, non fecerat : neque enim non noverat quod arguebat.

XXIV. His atque hujusmodi in ista Scripturæ Apostolicæ circumstantia diligenter consideratis, recte intelligitur Apostolus, non quidem se solum in sua persona, verum alios etiam sub gratia constitutos significasse, sed secum nondum in illa constitutos pace perfecta, in qua absorbebitur mors in victoriam[3]. De qua post dicit : « Si » autem Christus in vobis, corpus quidem mortuum est » propter peccatum ; spiritus autem vita est, propter jus» titiam. Si ergo Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mor» tuis, habitat in vobis ; qui suscitavit Christum Jesum a » mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra per inha» bitantem Spiritum ejus in vobis[4]. » Vivificatis igitur mortalibus corporibus nostris, non solum ad peccandum consensio nulla erit, sed nec ipsa cui non consentiatur carnis concupiscentia remanebit. Quam spiritui resistentem non habere in carne mortali, ille tantummodo homo potuit, qui non per ipsam ad homines venit. Et ideo Apostolos quia homines erant, et corpus quod corrumpitur et aggravat animam[5], in hujus vitæ mortalitate portabant, absit ut dicamus, sicut iste calumniatur, « semper immoderata libidine fuisse pollutos : » sed dicimus a consensione pravarum libidinum liberos, de concupiscentia tamen carnis, quam moderando frenabant, tanta humilitate et pietate gemuisse, ut optarent eam non habere potius, quam domare.

XXV. Proinde iste quod addidit nos dicere : « Christum et a peccatis liberum non fuisse, sed carnis necessi-

[1] 1 Matth. VII, 23. — [2] 2 Cor. V, 21. — [3] 1 Cor. XV, 54. — [4] Rom. VIII, 10 et 11. — [5] Sap. IX, 15.

tate mentitum, et aliis maculatum fuisse delictis, viderit a quibus audierit, vel in quorum litteris legerit; quod quidem fortasse non intellexit, et in sensus calumniosos malitia fallente convertit.

XXVI. « Dicunt etiam, inquit, baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. » Quis hoc adversus Pelagianos. nisi infidelis affirmet? Dicimus ergo baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre crimina, non radere, nec « ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum resecanda peccata. » Nam et istam similitudinem comperi, suæ illos adhibere calumniæ, tanquam hoc nos sentiamus atque dicamus.

XXVII. Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere; cum qua necesse est ut etiam baptizatus, et hoc si diligentissime proficit, et Spiritu Dei agitur, pia mente confligat. Sed hæc etiamsi vocatur peccatum[1], non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur : sicut Scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam illicite fiunt, dicuntur, cogitantur : quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, ut quamvis tracta sit a nascentibus, nihil noceat renascentibus. Ex quibus tamen, si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur; rursusque est nocitura nascentibus, nisi eadem forma renascentibus remittatur, et insit nihil obfutura vitæ futuræ, quoniam reatus ejus generatione tractus, regeneratione dimissus est : et ideo jam non sit peccatum, sed hoc vocetur, sive quod peccato

[1] Rom. VII, 14.

facta sit, sive quod peccandi delectatione moveatur, etsi ei vincente delectatione justitiæ non consentiatur. Nec propter ipsam, cujus jam reatus lavacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati : « Dimitte no» bis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris[1] : » sed propter peccata quæ fiunt, sive in ejus consensionibus, cum ab eo quod libet vincitur quod placet, sive cum per ignorantiam malum quasi bonum placet. Fiunt autem, sive operando, sive loquendo, sive quod facillimum atque celerrimum est, cogitando. A quibus omnibus quis etiam fidelium gloriabitur castum se habere cor[2], aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Illud sane quod in oratione sequitur, propter ipsam dicitur : « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo[3]. » Unusquisque enim, sicut scriptum est, tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus[4]; deinde concupiscentia cum conceperit, perit peccatum.

XXVIII. Hi omnes concupiscentiæ partus, et ipsius concupiscentiæ reatus antiquus, baptismatis ablutione dimissi sunt; et quidquid parit nunc ista concupiscentia, si non sint illi partus, qui non solum peccata, verum etiam crimina nuncupantur, pacto illo quotidianæ orationis ubi dicimus : » Dimitte nobis debita nostra, sicut demittimus, » et eleemosynarum sinceritate mundantur. » Neque enim quisquam sic desipit, ut dicat ad baptizatos dominicum illud non pertinere præceptum, « Dimittite, et dimittetur » vobis ; date, et dabitur vobis[5]. » Nullus autem in Ecclesia recte posset ordinari minister, si dixisset Apostolus, « Si quis sine peccato[6] : » ubi ait : « Si quis sine crimine » est[7]. » Aut si dixisset, Nullum peccatum habentes : ubi ait, Nullum crimen habentes. Multi quippe baptizati fide-

[1] Matth. vi, 12. — [2] Prov. xx, 9. — [3] Matth. vi, 13. — [4] Jacob. i, 14. — [5] Luc. vi, 37. — [6] Tit. i, 6. — [7] I Tim. iii, 10.

les sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, adversum nos inflentur et disrumpantur insania : non quia aliquid peccati remanet, quod in baptismate non remittatur ; sed quia a nobis in hujus vitæ infirmitate manentibus quotidie fieri non quiescunt, quæ fideliter orantibus et misericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc est fidei catholicæ sanitas, quam sanctus ubique seminat Spiritus, non pravitatis hæreticæ vanitas et præsumptio spiritus.

XXIX. Jam itaque de cætero videamus, quemadmodum postea quam nobis calumniose putavit objicienda quæ credimus, et fingenda quæ non credimus, suam ipse vel Pelagianorum fidem profiteatur. « Contræ hæc, inquit, nos quotidie disputamus, et ideo nolumus prævaricatoribus adhibere consensum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus esse naturaliter, nec Adæ peccato perire potuisse : quod Scripturarum omnium auctoritate firmatur. » Hæc si quemadmodum oportet, non contra Dei gratiam diceretis ; non consensum prævaricatoribus adhiberetis, sed vestrum sensum corrigeretis. Hinc autem quantum potuimus, et quantum sufficere visum est, superius disputavimus.

XXX. « Dicimus, inquit, has quæ nunc aguntur in orbe terrarum, a Deo nuptias institutas, nec reos esse conjuges, sed fornicatores et adulteros condemnandos. » Hoc verum et catholicum est : sed quod vos hinc vultis efficere, ut de commixtione masculi et fœminæ, nihil peccati nascentes trahant, quod lavacro regenerationis expietur, hoc falsum est et hæreticum.

XXXI. « Motum, inquit, genitalium, id est, ipsam virilitatem sine qua non potest esse commixtio, a Deo dicimus institutam. » Ad hoc respondemus, motum genita-

lium, et, ut verbo ejus utar, virilitatem, sine qua non potest esse commixtio, Deus sic instituit, ut nihil haberet pudendum. Non enim fas fuit, ut ejus erubesceret creatura de sui opere creatoris; sed inobedientia membrorum supplicio justo primis hominibus inobedientibus reddita est, de qua erubuerunt, quado foliis ficulneis pudenda taxerunt[1], quæ prius pudenda non fuerunt.

XXXII. Neque enim sibi tunicas, ut totum corpus tegerent post peccatum, sed succinctoria consuerunt, quæ nonnulli interpretes nostri minus diligentes tegmina interpretati sunt. Quod quidem verum est : sed generale nomen et tegmen, quo indumentum et operimentum omne possit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas evitari, ut quemadmodum Græcus περιζώματα posuit, quibus non teguntur nisi pudendæ corporis partes, sic et Latinus, aut ipsum Græcum poneret, quia et ipso jam consuetudo utitur pro Latino, vel sicut quidam succinctoria, vel sicut alii melius campestria nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen est, quod pudenda juvenes tegebant antiquo more Romano, quando nudi exercebantur in campo : unde campestrati appellantur hodieque, qui eadem membra cingendo cooperiunt. Quanquam si ea quibus peccatum est, tegenda fuerant post peccatum; ne tunicis quidem indui debuerunt, sed manum et os tegere, quia sumendo et vescendo peccarunt. Quid sibi ergo vult, quod accepto prohibito cibo, cum fuisset præcepti facta transgressio, in illa membra aspectus intenditur? Quæ ibi novitas ignota sentitur, et se compellit adverti? quod apertione significatur oculorum[2]. Neque enim eis vel quando ille nomina pecoribus et volucribus imponebat, vel quando illa pulchrum lignum vidit et bonum, oculi non patebant[3]; sed aperti, hoc est, intenti, ad intuendum facti sunt : sicut scriptum

[1] Gen. III, 7. — [2] Id. II, 20. — [3] Id. III, 6 et 7.

est de Agar ancilla Saræ, quod aperuit oculos suos, et vidit puteum, quos clausos utique non habebat[1]. Ut ergo nuditatis suæ, quam quotidie profecto intuebantur, nec confundebantur, eos subito sic puderet, ut membra illa jam nuda ferre non possent, sed statim operire curarent; nonne et ille in motu aperto, et illa in occulto, contra suæ voluntatis arbitrium inobedientia illa membra senserunt, quibus utique nutu voluntario sicut cæteris dominari debuerunt? Quod merito passi sunt quia et ipsi obedientes suo Domino non fuerunt: Erubuerunt ergo, ita se creatori suo non exhibuisse servitium, ut in eis[2] membris ex quibus essent filii procreandi, mererentur amittere dominatum.

XXXIII. Hoc pudoris genus, hæc erubescendi necessitas certe cum omni homine nascitur, et ipsis quodam modo naturæ legibus imperatur, ut in hac re verecundentur etiam ipsa pudica conjugia; nec quisquam tam male turpiterque proficiat, ut quia cognovit Deum esse conditorem naturæ auctoremque nuptiarum, ideo etiam miscendus uxori, si quis eum videat, non de his motibus erubescat, quæratque secretum, ubi non solum alienorum, verum etiam suorum omnium possit vitare conspectum. Itaque sua culpa sibi accidens malum, natura humana permittatur agnoscere; ne cogatur, aut quod est impudentissimum, de his suis motibus non erubescere, aut quod est ingratissimum, de sui creatoris operibus erubescere. Quo tamen malo, propter bonum generationis filiorum, bene utuntur pudica conjugia. Solius autem carnalis voluptatis causa libidini consentire, peccatum est; quamvis conjugatis secundum veniam concedatur.

XXXIV. Sed constituite Pelagiani servata honestate ac fœcunditate nuptiarum, si nemo peccasset, qualem velitis in paradiso vitam illorum hominum cogitare, et unum de

[1] Gen. XXI, 19. — [2] *Forte* in ea membra.

his quatuor rebus eligite. Procul dubio enim, aut quotiescumque libuisset, toties concubuissent : aut frenarent libidinem, quando concubitus necessarius non fuisset; aut tunc ad nutum voluntatis libido consurgeret, quando esse concubitum necessarium casta prudentia præsensisset ; aut nulla ibi omnino existente libidine, ut cætera membra quæque ad opera sua, sic ad opus proprium etiam genitalia jussis volentium sine ulla difficultate servissent. Horum quatuor quod vultis eligite. Sed puto quod duo priora respuetis. ubi libidini aut servitur, aut repugnatur. Namque illud primum tam præclara honestas, hoc autem secundum tam magna felicitas non vult, Absit enim, ut tantæ illius beatitudinis decus, aut præcedentem semper sequendo libidinem ageret turpissimam servitutem, aut ei resistendo non haberet plenissimam pacem : absit, inquam, ut carnis concupiscentiam non opportune ad generandum, sed inordinata commotione surgentem, aut illi menti placeret consentiendo satiare, aut illi quieti necesse esset dissentiendo cohibere.

XXXV. Duarum vero reliquarum quamlibet elegeritis, non est adversus vos ulla contentione laborandum. Et si enim quartam nolueritis eligere, ubi est omnium obedientium membrorum sine ulla libidine summa tranquillitas, quoniam jam vos ei fecit vestrarum disputationum impetus inimicos : illud vobis saltem placebit, quod tertio loco posuimus, ut illa carnalis concupiscentia, cujus motus ad postremam, quæ vos multum delectat, pervenit voluptatem, nunquam in paradiso, nisi cum ad gignendum esset necessaria, ad voluntatis nutum exurgeret. Hanc si placet vobis in paradiso collocare, et per talem concupiscentiam carnis, quæ nec præveniret, nec tardaret, nec excederet imperium voluntatis, vobis videtur in illa felicitate filios potuisse generari, non repugnamus.

Ad hoc enim quod agimus, sufficit nobis quia nunc talis in hominibus non est, qualem in illius felicitatis loco esse potuisse conceditis. Qualis quippe nunc sit, profecto omnium sensus mortalium, et si cum verecundia, confitetur: quia et castos etiam nolentes, eamque temperantia castigantes, inquietudine inordinata importunaque sollicitat, et plerumque sese volentibus subtrahit, nolentibus ingerit : ut nihil aliud inobedientia sua, quam illius priscæ inobedientiæ pœnam se esse testetur. Unde merito de illa et tunc primi homines, quando pudenda texerunt [1], et nunc qui se utcumque hominem esse considerat, omnis pudens impudensque confunditur, absit ut de opere Dei, sed de pœna primi veterisque peccati. Verum vos non pro religiosa ratione, sed pro animosa contentione, nec pro humano pudore, sed pro vestro furore, ne vel ipsa concupiscentia carnis vitiata credatur, et ex ea trahi orginale peccatum; talem prorsus qualis nunc est, in paradisum conamini disputando revocare, eamque illic esse potuisse contendere, quam vel semper sequeretur inhonesta consensio, vel aliquando coerceret miseranda dissensio. Nos autem non multum curamus quid vos de illa sentire delectet. Quidquid tamen hominum per illam nascitur, si non renascatur, sine dubitatione damnatur, et necesse est esse sub diabolo, si non inde liberetur a Christo.

XXXVI. Homines, inquit, Dei opus esse defendimus; nec ex illius potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi; sed propria voluntate, aut bonum facere, aut malum : in bono vero opere a Dei gratia semper adjuvari, in malum vero diaboli suggestionibus incitari. » Ad hæc respondemus, Homines esse opus Dei, in quantum homines sunt, sed sub diabolo esse, in quantum peccatores sunt, nisi eruantur inde per eum, qui non ob aliud fac-

[1] Gen. III, 7.

tus est inter Deum et homines mediator, nisi quia ex hominibus non potuit[1] esse peccator. Nec ex Dei potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi; sed Deo deserente pro meritis ire in malum, et Deo adjuvante sine meritis converti ad bonum. Non enim est homo bonus si nolit; sed gratia Dei etiam ad hoc adjuvatur ut velit : quoniam non inaniter scriptum est, « Deus est enim qui operatur » in vobis et velle et operari pro bona voluntate[2] : » et, « Præparatur voluntas a Domino[3]. »

XXXVII. Vos autem in bono opere sic putatis adjuvari hominem gratia Dei, ut excitanda ejus ad ipsum bonum opus voluntate, nihil eam credatis operari. Quod satis ipsa tua verba declarant. Cur enim non dixisti, hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dixisti, « in malum diaboli suggestionibus incitari; sed aisti, in bono opere a Dei gratia semper adjuvari? » tanquam sua voluntate, nulla Dei gratia bonum opus aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur, pro meritis videlicet voluntatis bonæ; ut reddatur debita gratia, non donetur indebita : ac sic gratia jam non sit gratia, sed sit illud quod Pelagius in judicio Palæstino ficto corde damnavit, gratiam Dei secundum merita nostra dari[4]. Dic mihi, obsecro, quid boni Paulus adhuc Saulus volebat, ac non potius magna mala, quando spirans cædem pergebat ad vastandos horrenda mentis cæcitate ac furore Christianos[5]? Quibus meritis bonæ voluntatis Deus illum ab his malis ad bona, mirabili et repentina vocatione convertit? Quid ego dicam, quibus meritis, cum ipse clamet, « Non ex operibus jus» titiæ quæ nos fecimus, sed secundum suam misericor» diam salvos nos fecit[5]. » Quid illud quod jam commemoravi dixisse Dominum, « Nemo potest venire ad me,

[1] *Intelligitur* ipse Christus. — [2] Philip. II, 13. — [3] Prov. VIII, juxta LXX. — [4] Rom. XI, 6. — [5] I Cor. IX, I. — [6] Tit. III, 5.

» quod intelligitur, credere in me; nisi ei datum fuerit a » Patre meo[1]? » Utrum jam volenti credere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur : an potius ut credat, ipsa voluntas, sicut Sauli, desuper excitatur, etiam si tam sit aversus a fide, ut credentes etiam persequatur? Ut quid enim nobis Dominus præcepit, ut oremus pro eis qui nos persequuntur[2]? Numquid hoc oramus, ut eis pro bona eorum voluntate gratia Dei retribuatur, ac non potius ut mala in bonum voluntas ipsa mutetur? Sicut credimus, tunc a sanctis quos persequebatur[3], non inaniter oratum esse pro Saulo, ut ad fidem quam vastabat, voluntas ejus converteretur. Et illius quidem conversio desuper facta, manisfesto etiam miraculo apparuit[4] : quam multi inimici Christi quotidie subito Dei occulta gratia trahuntur ad Christum. Quod verbum si non ex Evangelio posuissem, quanta de me propter hoc iste dixisset; cum etiam nunc obluctetur non mihi, sed illi qui clamat : « Nemo potest » venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum[5]? » Non enim ait, duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit. Trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.

XXXVIII. Hoc verum esse non conjectura suspicamur humana, sed evidentissima divinarum Scripturarum auctoritate dignoscimus. Legitur in Paralipomenon libris : « Etquidem in Juda facta est manus Dei, ut daret illis cor » unum, ut facerent præceptum regis et principum in verbo » Domini[6]. » Item per Ezechielem prophetam Dominus dicit : « Dabo eis cor aliud, et spiritum novum dabo eis, et

[1] Joan. vi, 66. — [2] Matth. v, 44. — [3] Act. vii, 59. — [4] Id. ix. — [5] Joan. vi, 44. — [6] 2 Par. xxx, 12.

» evellam cor eorum lapideum de carne eorum, et dabo » eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent, et jus» tificationes meas observent, et faciant eas[1]. » Quid est autem quod Esther illa regina orat, et dicit, « Da ser» monem concinnum in os meum, et verba mea clarifica » in conspectu leonis, et converte cor ejus in odium im» pugnantis nos[2]? » Ut quid ista in oratione dicit Deo, si non operatur Deus in cordibus hominum voluntatem? Sed forte hoc mulier insipienter oravi. Videamus ergo utrum inaniter præmissus fuerit orantis affectus, et consecutus non fuerit exaudientis effectus. « Ecce ingreditur ad re» gem[3]. » Ne multa dicamus : Et quia non ordine suo ingrediebatur, magna necessitate compulsa, intuitus est eam, sicut scriptum est, velut taurus in impetu indignationis suæ. « Et timuit regina, et conversus est color » ejus per dissolutionem, et inclinavit se super caput de» licatæ suæ, quæ præcedebat eam. Et convertit Deus, » et transtulit indignationem ejus in lenitatem. » Jam sequentia commemorare quid opus est, ubi Deum complevisse quod illa rogaverat[4], divina Scriptura testatur, operando in corde regis, quid aliud, quam voluntatem, qua jussit et factum est, quod ab eo regina poposcerat? Quam Deus jam, ut fieret, exaudierat, qui çor regis, antequam mulieris sermonem poscentis audisset, occultissima et efficacissima potestate convertit, et transtulit ab indignatione ad lenitatem, hoc est, a voluntate lædendi ad voluntatem favendi : secundum illud Apostoli : « Deus operatur in » vobis et velle[5]. » Numquid homines Dei qui hæc scripserunt, imo ipse Spiritus Dei, quo auctore per eos ista conscripta sunt, oppugnavit liberum hominis arbitrium? Absit : sed omnipotentis in omnibus et judicium justissi-

[1] Ezech. XXXVI, 26 et 27. — [2] Esther, XIV, 13. — [3] Id. XV, 5 et seqq. — [4] Id. XVI. — [5] Philip. II, 13.

mum, et auxilium misericordissimum commendavit. « Sufficit enim scire homini, quod non est iniquitas apud » Deum[1]. » Jam quomodo ista dispenset, faciens alios secundum meritum vasa iræ[2], alios secundum gratiam vasa misericordiæ[3]; quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Si ergo ad honorem gratiæ pertinemus, non simus ingrati, tribuendo nobis quod accepimus. « Quid enim habemus, quod non accepimus[4]? »

XXXIX. Dicimus, inquit, « sanctos Veteris Testamenti perfecta hinc justitia ad æternam transisse vitam, id est, studio virtutis ab omnibus recessisse peccatis : quia et illi quos legimus aliquid peccasse, postea tamen eos emendasse cognovimus. » Quantælibet fuisse virtutis antiquos prædices justos, non eos salvos fecit nisi fides Mediatoris, qui in remissionem peccatorum sanguinem fudit. Ipsorum enim vox est : « Credidi propter quod locutus sum [5]. » Unde ait et apostolus Paulus : « Habentes autem eumdem » spiritum fidei, secundum quod scriptum est : Credidi » propter quod locutus sum ; et nos credimus, propter » quod et loquimur [6]. » Quid est, eumdem spiritum ; nisi quem justi quoque illi habuerunt, qui ita dixerunt? Dicit etiam apostolus Petrus : « Quid vultis jugum imponere » gentibus, quod neque nos portare potuimus, neque » patres nostri? Sed per gratiam Domini Jesu Christi cre» dimus salvi fieri, quemadmodum et illi [7]. » Hoc vos non vultis inimici huic gratiæ, ut eadem gratia Jesu Christi salvi facti credantur antiqui : sed distribuitis tempora secundum Pelagium, in cujus libris hoc legitur ; et ante Legem dicitis salvos factos esse natura, deinde per Legem, postrmo per Christum quasi hominibus duorum superiorum temporum, ante Legem scilicet et in Lege, sanguis

[1] Rom. IX, 14. — [2] Ibid. 22. — [3] Id. XI, 34. — [4] I Cor. IV, 7. — [5] Psal. CXV, 3. — [6] 2 Cor. IV, 13. — [7] Act. XV, 10 et 11.

28.

Christi non fuerit necessarius : evacuantes quod dictum est : « Unus enim Deus, unus et mediator Dei, et homi- » num homo Christus Jesus [1]. »

XL. « Gratiam Christi, inquiunt, omnibus necessariam et majoribus et parvulis confitemur ; et eos qui dicunt de duobus baptizatis natum non debere baptizari, anathematizamus. » Novimus quomodo non secundum Paulum apostolum, sed secundum Pelagium hæreticum ista dicatis : parvulis videlicet baptismum necessarium, non propter remissionem peccatorum, sed tantummodo propter regnum cœlorum. Datis enim eis extra regnum Dei locum salutis et vitæ æternæ, etiamsi non fuerint baptizati. Nec attenditis quod scriptum est : « Qui crediderit et baptizatus » fuerit, salvus erit ; qui autem non crediderit, condem- » nabitur [2]. » Propter quod in Ecclesia Salvatoris per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea quæ illis in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Nec illud cogitatis, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis et sanguinis Christi dicente ipso ; « Nisi manducaveritis car- » nem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis » vitam in vobis [3]. » Aut si evangelicis vocibus cogimini confiteri, nec vitam salutemque posse habere parvulos de corpore exeuntes, nisi fuerint baptizati ; quærite cur compellantur non baptizati secundæ mortis subire supplicium, judicante illo qui neminem damnat immeritum ; et invenietis quod non vultis, originale peccatum.

XLI. « Eos etiam qui dicunt, inquit, baptisma non omnia peccata delere, condemnamus ; quia scimus plenam purgationem per ipsa mysteria conferri. Hoc dicimus et nos : sed parvulos quoque per ipsa mysteria, primæ nativitatis et obnoxiæ successionis vinculis solvi, non dicitis vos. Propter quod de Ecclesia Christi, quæ hoc antiquitus

[1] I Tim. II, 5. — [2] Marc. XVI, 16. — [3] Joan. VI, 54.

tenet, oportet ut sicut alii hæretici segregemini et vos.

XLII. Jam vero quod ita concludit epistolam, ut dicat : « Nemo ergo vos seducat, nec se negent impii ista sentire. Sed si verum dicunt, aut audientia detur, aut certe isti ipsi episcopi, qui nunc dissident, damnent quæ supra dixi cum Manichæis ista tenere, sicut nos ista damnamus quæ de nobis jactant ; et fit plena concordia : quod si nolunt, scitote eos esse Manichæos, et ab eorum vos abstinete consortiis : » contemnendum est potius quam refellendum. Quis enim nostrum dubitat anathema dicere Manichæis, qui dicunt a bono Deo nec homines, nec nuptias institutas, nec Legem datam, quæ per Moysen Hebræo populo ministrata est ? Sed et Pelagianis non immerito anathema dicimus : « Qui tam sunt inimici » gratiæ Dei, quæ venit per Jesum Christum Dominum » nostrum [1], » ut eam dicant non gratis, sed secundum merita nostra dari, ac sic gratia jam non sit gratia ; tantumque constituunt in libero arbitrio [2], quo in profundum demersus est homo, ut eo bene utendo dicant hominem mereri gratiam : cum nemo bene illo uti possit, nisi per gratiam, quæ non secundum debitum redditur, sed Deo gratis miserante donatur. Parvulos autem ita contendunt esse jam salvos, ut a Salvatore audeant negare salvandos. Et hæc execrabilia dogmata tenentes et seminantes, adhuc insuper flagitant audientiam cum damnati debeant agere pœnitentiam.

[1] Rom. VII, 25. — [2] Id. XI, 6.

LIBER II.

Epistolam Pelagianorum alteram, calumniis in Catholicos instar primæ refertam, quæ octodecim episcoporum nomine Thessalonicam ab ipsis missa est, excutiendam suscipit. Ac primo Catholicos haud quaquam incidere in Manichæorum errores, dum Pelagianorum dogmata detestantur, hæreticis iisdem inter se collatis ostendit. Calumniam prævaricationis in posteriore Pelagii Cœlestiique sub Zosimo damnatione admissæ propulsat a Romanis clericis, ostendens Pelagiana dogmata nunquam Romæ approbata, tametsi Zosimi clementia lenius aliquandiu actum sit cum Cœlestio, ut ad corrigendos errores suos adduceretur. Gratiæ nomine nec fatum asseri a Catholicis, nec personarum acceptionem Deo tribui: quamvis revera Dei gratiam non secundum merita hominum dari dicant, et boni cupiditatem primam inspirari a Deo, ita ut omnino non incipiat homo ex malo in bonum commutari, nisi hoc in illo agat indebita et gratuita misericordia Dei.

I. Jam nunc aliam, non Juliani tantum, sed ei communem cum plurimis Pelagianis episcopis, quam Thessalonicam miserunt, consideremus epistolam, eique, Domino adjuvante, respondeamus, ut possumus. Quod opus nos-

trum ne longum fiat, quam causæ ipsius necessitas postulat ; quid opus est ea quoque refellere, quæ dogmatis eorum insidiosa venena non continent, sed tantum in auxilium suum, vel pro catholica fide contra Manichæorum, sicut loquuntur, profanitatem, consensionem Orientalium episcoporum videntur exposcere ; nihil aliud nitentes, nisi ut horribili hæresi objecta, cujus se adversarios esse confingunt, lateant inimici gratiæ in laude naturæ. Quis enim eis hinc commovit aliquando quæstionem ? Aut cui Catholicorum propterea displicent, quia damnant eos quos prædixit Apostolus recessuros a fide, cauteriatam habentes conscientiam, « prohibentes nubere, abstinentes » a cibis, quos immundos putant, nec putantes a Deo » cuncta esse condita[1] ? » Quis eos aliquando negare compulit, quod omnis creatura Dei bona sit, et nulla substantia sit quam non summus fecerit Deus nisi ipse Deus qui non est ab aliquo factus ? Non ista in eis, quæ constat esse catholica, reprehenduntur atque damnantur. Impietatem quippe Manichæorum nimium stultam et noxiam, non solum fides catholica detestatur ; verumetiam hæretici omnes, qui non sunt Manichæi. Unde et isti Pelagiani hoc bene faciunt, Manichæis anathema dicere, et eorum erroribus contradicere. Sed faciunt duo mala, quibus et ipsi anathematizandi sunt : unum, quod catholicos Manichæorum nomine criminantur : alterum, quod etiam ipsi hæresim novi erroris inducunt. Neque enim quia Manichæorum morbo non laborant, propterea fidei sanæ sunt. Non unum pestilentiæ est genus, quemadmodum in corporibus, ita et in mentibus. Sicut ergo medicus corporis non continuo pronuntiasset a mortis periculo liberum, quem negasset hydropicum, si alio lethali morbo perspexisset ægrotum : ita istis non ideo veritas gratulatur, quia Ma-

[1] I Tim. IV, 1 et seqq.

nichæi non sunt, si alio genere perversitatis insaniunt. Quapropter aliud est quod anathematizamus cum eis, aliud quod in eis. Detestamur enim cum eis, quod recte displicet etiam ipsis; ita tamen ut detestemur in eis, unde recte displicent ipsi.

II. Manichæi dicunt, Deum bonum non omnium naturarum esse creatorem : Pelagiani dicunt, Deum non esse omnium ætatum in hominibus mundatorem, salvatorem, liberatorem. Catholica utrosque redarguit, et contra Manichæos defendens Dei creaturam, ne ab illo instituta negetur ulla natura; et contra Pelagianos, ut in omnibus ætatibus perdita requiratur humana natura. Manichæi carnis concupiscentiam non tanquam accidens vitium, sed tanquam naturam ab æternitate malam vituperant : Pelagiani eam tanquam nullum vitium, sed naturale sit bonum insuper laudant. Catholica utrosque redarguit, Manichæis dicens : Non natura, sed vitium est : Pelagianis dicens : Non a Patre, sed ex mundo est : ut eam velut malam valetudinem sanari utrique permittant, desinendo illi tanquam insanabilem credere, isti tanquam laudabilem prædicare. Manichæi negant homini bono ex libero arbitrio fuisse initium mali : Pelagiani dicunt etiam hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum. Catholica utrosque redarguit, et illis dicens : « Fecit Deus hominem rectum [1] : » et istis dicens : Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis [2]. » Manichæi dicunt, animam particulam Dei, naturæ malæ commixtione habere peccatum : Pelagiani dicunt, animam justam, non quidem particulam, sed creaturam Dei, etiam in ista corruptibili vita non habere peccatum. Catholica utrosque redarguit, Manichæis dicens : « Aut facite arbo-» rem bonam, et fructum ejus bonum; aut facite arborem

[1] Eccle. VII, 30. — [2] Joan. VIII, 36.

» malam, et fructum ejus malum [1]; » quod non diceretur homini, qui naturam facere non potest, nisi quia peccatum non natura, sed vitium est: Pelagianis dicens: « Si dixe- » rimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, » et veritas in nobis non est [2]. » His morbis inter se contrariis Manichæi Pelagianique confligunt, dissimili voluntate, simili vanitate; separati opinione diversa, sed propinqui mente perversa.

III. Jam vero gratiam Christi simul oppugnant, baptismum ejus simul evacuant, carnem ejus simul exhonorant; sed etiam hæc modis causisque diversis. Nam Manichæi meritis naturæ bonæ, Pelagiani autem meritis voluntatis bonæ, perhibent divinitus subveniri. Illi dicunt: Debet hoc Deus laboribus membrorum suorum: isti dicunt: Debet hoc Deus virtutibus servorum suorum. Utrisque ergo merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum [3]. Manichæi lavacrum regenerationis, id est, aquam ipsam dicunt superfluam, nec prodesse aliquid profano corde contendunt: Pelagiani autem, quod in sacro baptismate ad expianda peccata dicitur, nihil opitulari infantibus nullum peccatum habentibus asserunt. Ac per hoc in parvulis baptizandis, quantum ad remissionem attinet peccatorum, Manichæi visibile destruunt elementum: Pelagiani autem etiam invisibile sacramentum. Manichæi carnem Christi exhonorant, partum virginis blasphemando; Pelagiani autem carnem redimendorum carni redemptoris æquando. Propterea quippe natus est Christus, non utique in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, quia cæterorum hominum nascitur caro peccati [4]. Manichæi ergo omnem carnem penitus detestantes, auferunt carni Christi perspicuam veritatem: Pelagiani vero nullam carnem peccati nasci

[1] Matth. XII, 33. — [2] I Joan. I, 8. — [3] Rom. IV, 4. — [4] Id. VIII, 3.

asseverantes, auferunt carni Christi propriam dignitatem.

IV. Desinant itaque Pelagiani catholicis objectare quod non sunt, sed ipsi potius festinent emendare quod sunt: nec ideo se velint haberi amabiles, quia odioso Manichæorum adversantur errori; sed merito se agnoscant odibiles, quia suum non aversantur errorem. Possunt enim duo errores inter se esse contrarii, sed sunt ambo detestandi, quia sunt ambo contrarii veritati. Nam si propterea sunt diligendi Pelagiani, quia oderunt Manichæos; diligendi sunt et Manichæi, quia oderunt Pelagianos. Sed absit ut Catholica mater propter alterorum odium, alteros eligat amare: cum monente atque adjuvante Domino debeat utrosque vitare, et cupiat utrosque sanare.

V. Quin etiam Romanos clericos arguunt, scribentes, « eos jussionis terrore perculsos non erubuisse prævaricationis crimen admittere, ut contra priorem sententiam suam, qua gestis catholico dogmati adfuerant, postea pronuntiarent malam hominum esse naturam. » Imovero Pelagiani spe falsa putaverant, novum et execrabile dogma Pelagianum vel Cœlestianum persuaderi quorumdam Romanorum catholicis mentibus posse; quando illa ingenia, quamvis nefando errore perversa, non tamen contemptibilia, cum studiose corrigenda potius, quam facile damnanda viderentur, aliquanto lenius, quam severior postulabat Ecclesiæ disciplina, tractata sunt. Tot enim et tantis inter Apostolicam sedem et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam sedem Cœlestio præsente et respondente confectis; quænam tandem epistola venerandæ memoriæ papæ Zosimi [1], quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci? Nusquam prorsus hoc dixit, nusquam

[1] Vide lib. de Peccato origin. cap. 2 et 6.

omnino conscripsit. Sed cum hoc Cœlestius in suo libello posuisset, inter illa duntaxat de quibus se adhuc dubitare et instrui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus catholicus dictus est, quia et hoc catholicæ mentis est, si qua forte aliter sapit, quam veritas exigit, non ea certissime definire, sed detecta ac demonstrata respuere. Non enim hæreticis, sed catholicis Apostolus loquebatur, ubi ait : Quotquot ergo perfecti hoc sapiamus, et si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis revelabit. Hoc in illo factum esse putabatur, quando se litteris beatæ memoriæ papæ Innocentii, quibus de hac re dubitatio tota sublata est, consentire respondit. Et hoc ut plenius et manifestius in illo fieret, expectabatur, venturis ex Africa litteris, in qua provincia ejus aliquanto calliditas evidentius innotuerat. Quæ Romam litteræ posteaquam venerunt, id continentes, non sufficere hominibus tardioribus et sollicitioribus, quod se generaliter Innocentii episcopi litteris consentire fatebatur ; sed aperte eum debere anathematizare ; quæ in suo libello prava posuerat ; ne si id non fecisset, multi parum intelligentes magis in libello ejus illa fidei venena a sede Apostolica crederent approbata, propterea quod ab illa dictum erat, eum libellum esse catholicum, quam emendata, propter illud quod se papæ Innocentii litteris consentire ipse responderat : tunc ergo cum ejus præsentia posceretur, ut certis ac dilucidis responsionibus, vel astutia hominis vel correctio dilucesceret, et nulli ambigua remaneret, se subtraxit et negavit examini. Nec differendum jam fuerat, sicut factum est, quod aliis prodesset, si nimium perversorum pertinaciæ dementiæque non posset. Sed si, quod absit, ita tunc fuisset de Cœlestio vel Pelagio in Romana

Ecclesia judicatum, ut illa eorum dogmata, quæ in ipsis et cum ipsis papa Innocentius damnaverat, approbanda et tenenda pronuntiarentur, ex hoc potius esset prævaricationis nota Romanis clericis inurenda. Nunc vero cum primitus beatissimi papæ Innocentii litteræ episcoporum litteris respondentis Afrorum, pariter hunc errorem, quem conantur isti persuadere, damnaverint : successor quoque ejus sanctus papa Zosimus hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixerit, nunquam scripserit ; insuper etiam Cœlestium se purgare molientem ad consentiendum supra dictis sedis Apostolicæ litteris crebra interlocutione constrinxerit : profecto quidquid interea lenius actum est cum Cœlestio, servata duntaxat antiquissimæ et robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissima suasio, non approbatio exitiossima pravitatis. Et quod ab eodem sacerdote postea Cœlestius et Pelagius repetita auctoritate damnati sunt, paululum intermissæ, jam necessario proferendæ ratio severitatis fuit, non prævaricatio prius cognitæ vel nova cognitio veritatis.

VI. Sed quid opus est nos de hac re loquendo diutius immorari, cum extent hinc atque inde gesta et scripta directa, ubi possint, cuncta illa, quemadmodum acta sint, vel cognosci vel recognosci ? Interrogationibus enim sancti præcessoris tui, et Cœlestii responsionibus quibus se beati papæ Innocentii litteris consentire professus est, quis non videat quemadmodum sit Cœlestius colligatus, et vinculo saluberrimo obstrictus, ne ulterius defendere auderet in baptismate parvulorum non dimitti originale peccatum? Venerabilis quippe Innocentii episcopi de hac re ista sunt verba ad Carthaginiense concilium[1] : « Liberum enim, inquit, arbitrium olim ille perpessus, dum suis

[1] Innocent. Epist. apud August. CLXXXI, num. 7.

inconsultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus, nihil quemadum exinde surgere posset invenit : suaque in æternum libertate deceptus, hujus ruinæ jacuisset oppressu, eum post Christi pro sua gratia liberasset adventus, qui per novæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium sui baptismatis lavacro purgavit. » Quid ista sedis Apostolicæ sententia clarius atque manifestius? Huic se Cœlestius consentire professus est, quando cum illi a sancto præcessore tuo dictum esset : « Illa omnia damnas quæ jactata sunt de nomine tuo ?» ipse respondit : « Damno secundum sententiam beatæ memoriæ præcessoris tui Innocentii.» Inter cætera autem quæ de nomine ejus jactata fuerant, diaconus Cœlestio Paulinus objecerat, quod diceret, « peccatum Adæ ipsi soli obfuisse, et non generi humano ; et quod infantes nuper nati, in eo essent statu, in quo Adam fuit ante peccatum. Proinde si objecta Paulini, secundum sententiam beati papæ Innocentii veraci corde atque ore damnaret ; quid ei remaneret deinceps unde contenderet, nullum esse ex præterita primi hominis transgressione in parvulis vitium, quod per novæ regenerationis purificationem sacro baptismate purgaretur ? Sed illud se respondisse fallaciter novissimo exitu ostendit, cum se subtraxit examini, ne secundum Africana rescripta ipsa omnino de hac quæstione verba commemorare et anathematizare, quæ in libello suo posuit, cogeretur.

VII. Quid illud quod idem Papa de hac ipsa causa etiam Numidiæ rescripsit episcopis, quia de utroque concilio et de Carthaginiensi scilicet et de Milevitano scripta susceperat, nonne apertissime de parvulis loquitur [2] ? Hæc enim ejus verba sunt : « Illud vero, quod eos vestra fraternitas asserit, prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis

[1] Zozimo. — [2] Innocent. Epist. inter Augustinianas, CLXXXII, num. 5.

etiam sine baptismatis gratia posse donari, perfatuum est. Nisi enim manducaverint carnem Filii hominis [1], et biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cum prædicant hos habere, quod in eos credimus non nisi baptismate conferendum. » Quid ad hæc dicit ingratus, cui sedes Apostolica jam sua professione quasi correcto benignissima lenitate pepercerat? Quid ad hæc dicit? utrum post hujus vitæ finem parvuli, etiamsi dum vivunt non baptizentur in Christo, in vita æterna erunt, an non erunt? Si dixerit, erunt: quomodo ergo quæ de nomine ejus jactata sunt, secundum sententiam beatæ memoriæ Innocentii se damnasse respondit? Ecce beatæ memoriæ Innocentius papa sine baptismo Christi, et sine participatione corporis et sanguinis Christi vitam non habere parvulos dicit. Si dixerit, non erunt: quomodo ergo non accipientes æternam vitam, utique consequenter æterna morte damnantur, si nullum trahunt originale peccatum?

VIII. Quid ad hæc dicunt isti, qui suas calumniosas impietates audent etiam scribere, audent et Orientalibus episcopis mittere? Tenetur Cœlestius litteris venerabilis Innocentii præbuisse consensum: leguntur ipsæ memorati antistitis litteræ, scribentis non baptizatos vitam parvulos habere non posse. Quis autem negabit id esse consequens ut mortem habeant, qui non habent vitam? Unde ergo in infantibus ista miserabilis pœna, si nulla originalis est culpa? Quomodo igitur ab istis fidei desertoribus et oppugnatoribus gratiæ Romani clerici prævaricationis arguuntur sub episcopo Zosimo, quasi aliud senserint in damnatione posteriore Cœlestii et Pelagii, quam quod sub Innocentio in priore senserunt? Quia utique cum litteris

[1] Joan. vi, 54.

venerabilis Innocentii de parvulis, nisi baptizarentur in Christo, in æterna morte mansuris, catholicæ fidei claret antiquitas; profecto Ecclesiæ Romanæ prævaricator potius esset, quicumque ab illa sententia deviasset : quod Deo propitio, quoniam factum non est, sed ipsa constanter repetita Cœlestii et Pelagii damnatione servata est; intelligant se isti esse unde alios criminantur, et aliquando a fidei prævaricatione sanentur. Malam quippe hominum esse naturam, non dicit catholica fides, in quantum homo a creatore primitus institutus est; neque nunc quod in illa Deus creat, cum homines ex hominibus facit, hoc est malum ejus; sed quod ex illo vitio primi hominis trahit.

IX. Jam nunc illa videnda sunt, quæ in epistola sua nobis objicientes, breviter posuerunt, quibus hæc est nostra responsio. Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus : sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo; ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, et ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta. Neminem nisi Dominum Deum dicimus nascentium conditorem, nec a diabolo, sed ab ipso nuptias institutas : omnes tamen sub peccato nasci propter propaginis vitium; et ideo esse sub diabolo, donec renascantur in Christo. Nec sub nomine gratiæ fatum asserimus, quia nullis hominum meritis Dei gratiam dicimus antecedi. Si autem quibusdam omnipotentis Dei voluntatem placet fati nomine nuncupare; profanas quidem verborum novitates evitamus[1], sed de verbis contendere non amamus.

X. Unde autem hoc eis visum fuerit nobis objicere, quod fatum asseramus sub nomine gratiæ, cum aliquanto

[1] 1 Tim. vi, 20.

attentius cogitarem; prius eorum verba quæ consequuntur inspexi. Sic enim hoc nobis objiciendum putarunt : « Sub nomine, inquiunt, gratiæ ita fatum asserunt, ut dicant, quia nisi Deus invito et reluctanti homini inspiraverit boni, et ipsius imperfecti, cupiditatem, nec a malo declinare, nec bonum possit arripere. » Deinde aliquanto post, ubi ipsi quæ defendant, commemorant, quid de hac re ab eis diceretur, attendi. « Baptisma, inquiunt, omnibus necessarium esse ætatibus confitemur : gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum[1]. » Ex his eorum verbis intellexi, ob hoc illos vel putare vel putari velle, fatum nos asserere sub nomine gratiæ, quia gratiam Dei non secundum merita nostra dicimus dari, sed secundum ipsius misericordissimam voluntatem, qui dixit, « Miserebor, » cui misertus ero, et misericordiam præstabo cui miseri» cors fuero[2]. » Ubi consequenter adjunctum est, « Igitur » non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei[3]. » Posset etiam hinc quispiam similiter stultus fati assertorem Apostolum putare vel dicere[4]. Verum hic se isti satis aperiunt. Cum enim propterea nobis calumniantur, dicentes nos fatum gratiæ nomine asserere, quia non secundum merita nostra dari dicimus Dei gratiam; procul dubio confitentur, quod ipsi eam secundum nostra merita dari dicunt : ita cæcitas eorum occultare ac dissimulare non potuit, hoc se sapere atque sentire, quod sibi objectum Pelagius in episcopali judicio Palæstino subdolo timore damnavit. Objectum quippe illi est ex verbis quidem discipuli sui Cœlestii, quod etiam ipse diceret, « gratiam Dei secundum merita nostra dari. » Quod ille detestans, vel quasi detestans, ore duntaxat anathematizare non distu-

[1] Coloss. III, 25. — [2] Exod. XXXIII, 19. — [3] Rom. IX, 15. — [4] Ibid. 16.

lit : sed sicut ejus libri posteriores indicant, et istorum sectatorum ejus nudat assertio, ficto corde servavit, donec postea, quod tunc metu texerat negantis astutia, etiam in litteras proferret audacia. Et adhuc non reformidant, nec saltem verecundantur episcopi Pelagiani litteras suas catholicis Orientalibus episcopis mittere, quibus nos assertores fati esse criminantur, quia non dicimus gratiam Dei secundum merita nostra dari, quod Pelagius episcopos Orientales metuens, et dicere non ausus et damnare compulsus est.

XI. Itane vero, filii superbiæ, inimici gratiæ Dei, o novi hæretici Pelagiani, quisquis dicit, gratia Dei omnia hominis bona merita præveniri, nec gratiam Dei meritis dari, ne non sit gratia, si non gratis datur, sed debita merentibus redditur; fatum vobis videtur asserere? Nonne etiam vos ipsi qualibet intentione necessarium baptismum omnibus ætatibus dicitis? Nonne in hac ipsa epistola vestra, istam de baptismo sententiam, et de gratia juxta posuistis? Cur non vos baptismus, qui datur infantibus, ipsa vicinitate commonuit, quid sentire de gratia debeatis? Hæc enim verba sunt vestra. « Baptisma omnibus necessarium esse ætatibus confitemur : gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, « quia personarum » acceptio non est apud Deum[1] : » In his omnibus verbis vestris de gratia quod dixistis, interim taceo : de baptismate reddite rationem, cur illud dicatis omnibus esse ætatibus necessarium, quare sit necessarium parvulis dicite : profecto quia eis boni aliquid confert, et idem aliquid nec parvum, nec mediocre, sed magnum est. Nam etsi eos negatis attrahere quod in baptismo remittatur originale peccatum : tamen illo regenerationis lavacro adoptari ex

[1] Coloss. III, 25.

filiis hominum in Dei filios non negatis; imo etiam prædicatis. Dicite ergo nobis, quicumque baptizati in Christo parvuli de corpore exierunt; hoc tam sublime donum quibus præcedentibus meritis acceperunt? Si dixeritis, hoc eos parentum pietate meruisse : Respondebitur vobis, Cur aliquando piorum filiis negatur hoc bonum, et filiis tribuitur impiorum? Nonnunquam enim de religiosis orta proles in tenera ætate atque ab utero recentissima prævenitur morte, ante quam lavacro regenerationis abluatur; et infans natus ex inimicis Christi misericordia Christianorum baptizatur in Christo : plangit baptizata mater non baptizatum proprium; et ab impudica expositum, baptizandum casta fœtum colligit alienum. Hic certe merita parentum vacant, vacant vobis fatentibus ipsum etiam parvulorum. Scimus enim vos non hoc de anima humana credere, quod ante corpus terrenum alicubi vixerit, et aliquid operata sit vel boni vel mali, unde istam in carne differentiam mereretur. Quæ igitur causa huic parvulo baptismum procuravit, illi negavit? An ipsi fatum habent, quia meritum non habent? aut in his est acceptio a Domino personarum? Nam utrumque dixistis, prius fatum, acceptionem postea personarum : ut quoniam utrumque refutandum est, remaneat quod vultis adversus gratiam introducere meritum. Respondete igitur de meritis parvulorum, cur alii baptizati, alii non baptizati de corporibus exeant, nec parentum meritis vel polleant vel careant tam excellenti bono, ut fiant filii Dei ex hominum filiis, nullis parentum, nullis meritis suis. Nempe reticetis; et vos ipsos potius in eo quod nobis objicitis, invenitis. Nam si ubi non est meritum, consequenter esse dicitis fatum, et ob hoc in gratia Dei meritum hominis vultis intelligi, ne fatum cogamini confiteri; ecce vos potius asseritis fatum in baptismate parvulorum, quorum nullum esse fatemini meritum.

Si autem in baptizandis parvulis, et nullum meritum omnino præcedere : et tamen fatum non esse conceditis; cur nos quando dicimus gratiam Dei propterea gratis dari, ne gratia non sit, et non tanquam debitam meritis præcedentibus reddi, fati assertores esse jactatis? non intelligentes, in justificandis impiis, sicut propterea merita non sunt, quia Dei gratia est; ita propterea non esse fatum, quia Dei gratia est; ita propterea non esse acceptionem personarum, quia Dei gratia est.

XII. Fatum quippe qui affirmant, de siderum positione ad tempus quo concipitur quisque vel nascitur, quas constellationes vocant, non solum actus et eventa, verum etiam ipsas nostras voluntates pendere contendunt : Dei vero gratia non solum omnia sidera et omnes cœlos, verum etiam omnes Angelos supergreditur. Deinde fati assertores et bona et mala hominum fato tribuunt : Deus autem in malis hominum merita eorum debita retributione persequitur, bona vero per indebitam gratiam misericordi voluntate largitur; utrumque faciens non per stellarum temporale consortium, sed per suæ severitatis et bonitatis æternum altumque consilium. Neutrum ergo pertinere videmus ad fatum. Hic si respondetis, hanc ipsam Dei benevolentiam, qua non merita sequitur, sed bona indebita gratuita bonitate largitur, fatum potius esse dicendum : cum hanc Apostolus gratiam vocet, dicens, « Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, sed » Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extolla- » tur[1] : » nonne attenditis, nonne perspicitis, non a nobis divinæ gratiæ nomine fatum asseri, sed a vobis potius divinam gratiam fati nomine nuncupari?

XIII. Itemque, acceptio personarum ibi recte dicitur, ubi ille qui judicat relinquens causæ meritum de qua ju-

[1] Ephes. II, 8.

dicat, alteri contra alterum suffragatur, quia invenit aliquid in persona quod honore vel miseratione sit dignum. Si autem quispiam duos habeat debitores, et alteri velit dimittere debitum, alterum exigere; cui vult donat, sed neminem fraudat : nec acceptio personarum dicenda est, quando iniquitas nulla est. Alioquin eis qui parum intelligunt, potest acceptio personarum videri, ubi vineæ dominus operariis [1], qui una hora illic opus fecerunt, tantum dedit, quantum illis qui pertulerunt pondus diei et æstus, æquales faciens in mercede, quorum tam magna distantia fuerat in labore. Sed quid respondit de hac veluti acceptione personarum adversus patremfamilias murmurantibus : « Amice, inquit, non facio tibi injuriam. » Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum » est, et vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et » tibi. An non licet mihi quod volo facere? An oculus » tuus nequam est, quia ego bonus sum? » Nempe hic tota justitia est : Hoc volo : Tibi, inquit, reddidi, huic donavi; neque ut huic donarem, tibi aliquid abstuli, aut quod debebam vel minui vel negavi. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sicut ergo hic nulla est acceptio personarum; quia sic alius gratis honoratur, ut alius debito non fraudetur [2]; sic etiam cum secundum propositum Dei vocatur alius, alius non vocatur, vocato datur gratuitum bonum, cujus boni est vocatio ipsa principium; non vocato redditur malum, quia omnes rei sunt ex eo, quod per unum hominem peccatum intravit in mundum [3]. Et in illa quidem operariorum similitudine, ubi unum denarium acceperunt, qui una hora, et qui duodecies tantum laboraverunt, qui utique secundum rationes humanas, sed vanas, pro quantitate laboris sui duodecim denarios accipere

[1] Matth. xx, 9 — [2] Ibid. 13 et seq. — [3] Rom. viii, 28, et v, 12.

debuerunt, utrique in bono coæquati, non alii liberati, alii damnati sunt : quia et illi qui plus laboraverunt, et quod sic vocati sunt ut venirent, et quod sic pasti ut non deficerent, ab ipso patrefamilias habuerunt. Ubi autem dicitur : « Ergo cui vult miseretur, et quem vult obdurat; » qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam[1] : » bonum quidem immerito et gratis datur, quia ex eadem massa est cui non datur, malum vero merito et debitum redditur, quia in massa perditionis malum malo non male redditur; et ei cui redditur malum est, quia supplicium ejus est; ei vero a quo redditur, bonum est, quia recte factum ejus est. Nec ulla est acceptio personarum in duobus debitoribus æqualiter reis, si alteri dimittitur, alter exigitur, quod pariter ab utroque debetur.

XIV. Sed ut id quod dicimus alicujus exempli manifestatione clarescat, constituamus aliquos ab aliqua meretrice geminos editos, atque ut ab aliis colligerentur expositos : horum sine baptismo expiravit unus, alius baptizatus. Quod hic fatum fortunamve fuisse dicamus, quæ omnino nulla sunt? Quam personarum acceptionem, cum apud Deum nulla esset, etiam si in istis ulla esse potuisset qui utique nihil habebant, unde alter alteri præferretur, meritaque nulla propria, sive bona, quibus mereretur alius baptizari; sive mala, quibus alius sine baptismate mori? An aliqua parentum fuerunt, ubi fornicator pater, meretrix mater? Sed qualiacumque illa fuerint, non utique istis tam diversa conditione morientibus ulla diversa, sed utrique communia. Si ergo nec fatum, quia nullæ stellæ ista decernunt; nec fortuna, quia non fortuiti casus hæc agunt; nec personarum, nec meritorum diversitas hoc fecerunt : quid restat, quantum ad baptizatum attinet, nisi gratia Dei quæ vasis factis in honorem

[1] Rom. IX, 18 et 21.

gratis datur; quantum autem ad non baptizatum, ira Dei, quæ vasis factis in contumeliam pro ipsius massæ meritis redditur? Sed in illo qui baptizatus est, gratiam Dei vos confiteri cogimus, et meritum ejus nullum præcessisse convincimus : de illo autem sine baptismate mortuo, cur ei defuerit sacramentum, quod et vos fatemini omnibus ætatibus necessarium, et quid isto modo in eo fuerit vindicatum, vos videritis, qui non vultis esse originale delictum.

XV. Nobis in duobus istis geminis unam procul dubio habentis causam, difficultatem quæstionis cur alius sic, alius vero sic mortuus est, velut non solvendo solvit Apostolus : qui cum et ipse de duobus geminis tale aliquid proposuisset, propter quod non ex operibus, quia nondum operati fuerant aliquid boni vel mali, sed ex vocante dictum est : « Major serviet minori [1] : » et : « Jacob dilexi, Esaü autem odio habui : » et hujus profunditatis horrorem usque ad hoc perduxisset, ut diceret : « Ergo cujus » vult miseretur, et quem vult obdurat [2] : » sensit continuo quid moveret, et sibi verba contradicentis, quæ Apostolica auctoritate coërceret, opposuit. Ait enim : « Dicis itaque mihi quid adhuc conqueritur? nam voluntati ejus quis resistit? Responditque ista dicenti : O homo » tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit : Quare sic me fecisti? An non habet » potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam [3]? » Deinde secutus, tam magnumque secretum, quantum aperiendum esse hominibus judicavit, aperuit dicens : « Si autem » volens Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam » suam, attulit in multa patientia vasa iræ quæ perfecta » sunt in perditionem, et ut notas faceret divitias gloriæ

[1] Rom. IX, 11. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19 et seqq.

» suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam [1]. » Hoc est gratiæ Dei, non solum adjutorium, verum etiam documentum : adjutorium scilicet in vasis misericordiæ ; in vasis autem iræ documentum : in eis enim ostendit iram , et demonstrat potentiam suam , quia tam potens est bonitas ejus, ut bene utatur etiam malis ; et in eis notas facit divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quoniam quod ab iræ vasis exigit justitia punientis , hoc vasis misericordiæ dimittit gratia, liberantis : nec beneficium quod quibusdam gratis tribuitur, appareret, nisi Deus aliis ex eadem massa pariter reis justo supplicio condemnatis, quid utrisque deberetur, ostenderet. Quis enim te discernit ? ait idem Apostolus, homini tanquam de semetipso et de suo proprio bono glorianti : « Quis enim te discernit[2]? » utique ab iræ vasis , a massa perditionis , quæ per unum omnes misit in damnationem : « Quis te discernit ? » Et tanquam respondisset : « Discernit me fides mea, propo- » situm meum, meritum meum. Quid enim habes, inquit, » quod non accepisti ? Si autem et accepisti, quid gloria- » ris quasi non acceperis ? hoc est, quasi de tuo sit, unde » discerneris. » Ergo ille discernit , qui unde discernaris impertit, pœnam debitam removendo, indebitam gratiam largiendo : ille discernit , qui cum tenebræ essent super abyssum , dixit : « Fiat lux, et facta est lux : et divisit, » hoc est, discrevit inter lucem et tenebras[3]. » Non enim cum solæ essent tenebræ , quid discerneret invenit : sed lucem faciendo discrevit , ut justificatis impiis dicatur : « Fuistis enim aliquando tenebræ , nunc autem lux in » Domino[4] : » ac sic qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino glorietur [5]. Ille discernit, qui de nondum natis neque qui aliquid egerant boni aut mali , ut secundum

[1] Rom. IX, 22 et 23. — [2] I Cor. IV, 7. — [3] Gen. I, 2. — [4] Ephes. V, 8. — [5] 2 Cor. X, 16.

electionem propositum ejus maneret, non ex operibus [1], sed ex se ipso vocante dixit : « Major serviet minori [2] : » atque idipsum commendans postea per Prophetam : « Ja- » cob, inquit, dilexi, Esaü autem odio habui [3]. » Electionem quippe dixit, ubi Deus non ab alio factum quod eligat invenit, sed quod inveniat ipse facit : sicut de reliquiis Israël scriptum est : « Reliquiæ per electionem gra- » tiæ factæ sunt [4]. » Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia. Propter quod profecto desipitis, qui dicente veritate, Non ex operibus, sed ex vocante dictum est; vos dicitis, Ex futuris operibus, quæ Deus illum facturum esse præsciebat, Jacob fuisse dilectum : atque ita contradicitis Apostolo dicenti, Non ex operibus : quasi non posset dicere, Non ex præsentibus, sed futuris operibus. Sed ait, Non ex operibus, ut gratiam commendaret : « Si autem gratia, jam non ex ope- » ribus; alioquin gratia jam non est gratia. » Præcedit namque, non debita, sed gratuita gratia, ut per illam fiant bona opera : ne si præcesserint bona opera, tanquam operibus reddatur gratia, ac sic gratia jam non sit gratia.

XVI. Sed ut vobis auferretur omnis vestræ caliginis latebra, propterea geminos tales proposui, qui neque parentum meritis juvarentur, et ambo infantiæ primordio unus baptizatus, alter sine baptismate morerentur; ne diceretis Deum, sicut de Jacob et Esaü contra Apostolum dicitis, opera eorum futura præscisse. Quomodo enim prescivit ea futura, quæ illis in infantia morituris, quia præscientia ejus falli non potest, præscivit potius non futura? aut quid prodest eis qui rapiuntur ex hac vita, ne malitia mutet intellectum eorum [5], aut ne fictio decipiat

[1] Rom. IX, 11. — [2] Gen. XXV, 23. — [3] Malach. I, 2. — [4] Rom. XI, 5 et 6. — [5] Sap. IV, 11.

animam eorum, si peccatum etiam quod est factum, dictum, cogitatum, tanquam commissum fuerit, sic punitur? Quod si absurdissimum, insulsissimum, dementissimum est, quoslibet homines ex his peccatis, quorum nec reatum ex parentibus trahere, sicut dicitis, nec ea non solum committere, sed nec saltem cogitare potuerunt, esse damnandos; redit ad vos frater ille geminus baptizati non baptizatus, et tacitus quærit a vobis, unde fuerit a fraterna felicitate discretus, cur illa infelicitate punitus, ut illo in Dei filium adoptato, ipse non acciperet omnibus ætatibus necessarium, sicut fatemini, sacramentum; si quemadmodum nulla est fortuna vel fatum, vel apud Deum acceptio personarum, ita nullum est gratiæ sine meritis donum, nullum originale peccatum. Huic prorsus infanti linguam vestram vocemque submittitis, huic non loquenti quid loquamini non habetis.

XVII. Jam nunc videamus, ut possumus, hoc ipsum quod volunt præcedere in homine, ut adjutorio gratiæ dignus habeatur, et qui merito ejus non tanquam indebita tribuatur, sed debita gratia tribuatur; ac sic gratia jam non sit gratia : videamus tamen quid illud sit. « Sub nomine, inquiunt, gratiæ ita fatum asserunt, ut dicant, quia nisi invito et reluctanti homini inspiraverit boni, et ipsius imperfecti, cupiditatem, nec a malo declinare, nec bonum possit arripere. » Jam de fato et gratia quam inania loquantur ostendimus : nunc illud est quod debemus advertere utrum invito et reluctanti homini Deus inspiret boni cupiditatem, ut jam non sit reluctans, non sit invitus, sed consentiens bono, et volens bonum. Isti enim volunt, in homine ab ipso homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam perficiendi gratia consequatur : si tamen hoc saltem volunt. Pelagius enim facilius dicit impleri quod bonum est, si adjuvet

gratia. Quod additamento, id est, addendo facilius, utique significat hoc se sapere, quod etiam si gratiæ defuerit adjutorium, potest, quamvis difficilius, impleri bonum per liberum arbitrium. Sed istis, quid in hac re sentiant, non de illo auctore hujus hæresis præscribamus : permittamus eos cum suo libero arbitrio esse liberos et ab ipso Pelagio; atque ista verba eorum, quæ in hac cui respondemus epistola posuerunt, potius attendamus.

XVIII. Hoc enim nobis objiciendum putarunt, quod « invito et reluctanti homini Deum dicamus inspirare, » « non quanticumque boni, sed « et ipsius imperfecti cupiditatem. Fortassis ergo ipsi eo modo saltem servant locum gratiæ, ut sine illa putent hominem posse habere boni, sed imperfecti cupiditatem; perfecti autem non facilius per illam posse, sed nisi per illam omnino non posse. Verum et sic gratiam Dei dicunt secundum merita nostra dari : quod in Oriente Pelagius Ecclesiasticis gestis damnari timendo damnavit[1]. Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni; ipsum cœptum erit meritum, cui tanquam ex debito gratiæ veniat adjutorium : ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed secundum meritum nostrum dabitur. Dominus autem ut responderet futuro Pelagio, non ait : Sine me difficile potestis aliquid facere : sed ait : « Sine me nihil potestis facere[2]. » Et ut responderet futuris etiam istis in eadem ipsa Evangelica sententia, non ait, Sine me nihil potestis perficere, sed, facere. Nam si perficere dixisset, possent isti dicere, non ad incipiendum bonum, quod a nobis est; sed ad perficiendum, esse Dei adjutorium necessarium. Verum audiant et Apostolum. Dominus enim cum ait, « Sine me nihil potestis facere : » hoc uno verbo initium finemque comprehendit. Apostolus vero tanquam sententiæ Dominicæ expositor apertius utrumque di-

[1] Vide supra, lib. de Gestis Pelagii, cap. 14. — [2] Joan. xv, 5.

stinxit, dicens : « Quoniam qui in vobis opus bonum cœ- » pit, perficiet usque in diem Christi Jesu[1]. » Sed in Scripturis sanctis apud eumdem Apostolum, isto unde loquimur, amplius invenimus. Loquimur enim nunc de boni cupiditate, quam si volunt a nobis incipere, a Domino perfici, videant quid respondeant dicenti Apostolo : « Non quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobis- » metipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est[2]. » Cogitare, ait, aliquid, utique bonum : minus est autem cogitare quam cupere. Cogitamus quippe omne quod cupimus, nec tamen cupimus omne quod cogitamus; quoniam nonnunquam et quod non cupimus cogitamus. Cum igitur minus sit cogitare quam cupere; potest enim homo cogitare bonum, quod nondum cupit; et proficiendo postea cupere, quod antea non cupiendo cogitavit : quomodo ad id quod minus est, id est, ad cogitandum aliquid boni non sumus idonei tanquam ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est : et ad id quod est amplius, id est, ad cupiendum aliquid boni sine divino adjutorio idonei sumus ex libero arbitrio? Neque enim et hic Apostolus ait, Non quia idonei sumus cogitare quod perfectum est, tanquam ex nobismetipsis : sed cogitare, ait, aliquid; cui contrarium est nihil. Unde est illud Domini : « Sine me nihil potestis facere[3]. »

XIX. Sed nimirum quod Scriptum est : « Hominis est præparare cor, et a Domino responsio linguæ[4] : » non bene intelligendo falluntur, ut existiment cor præparare, hoc est, bonum inchoare, sine adjutorio gratiæ Dei ad hominem pertinere. Absit ut sic intelligant filii promissionis, tanquam cum audierint Dominum dicentem : « Sine me nihil potestis facere : » quasi convincant eum dicentes : « Ecce sine te possumus cor præparare : » aut

[1] Philip. I, 6. — [2] 2 Cor. III, 5 — [3] Joan. XV, 5. — [4] Prov. XVI, 1.

cum audierint a Paulo apostolo : « Non quia idonei sumus » cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia » nostra ex Deo est[1] : » tanquam et ipsum convincant dicentes, Ecce idonei sumus ex nobismetipsis præparare cor, ac per hoc et boni aliquid cogitare. Quis enim potest sine bona cogitatione ad bonum cor præparare? Absit ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrii defensores et fidei catholicæ desertores. Ideo quippe Scriptum est : « Hominis est præparare cor, et a Domino responsio linguæ : » quia homo præparat cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui sic tangit cor, ut homo præparet cor. In responsione autem linguæ, id est, in eo quod præparato cordi lingua divina respondet, nihil operis habet homo, sed totum est a Domino Deo.

XX. Nam sicut dictum est : « Hominis est præparare cor, et a Domino responsio linguæ : » ita etiam dictum est : « Aperi os, et adimplebo illud[2]. » Quamvis enim nisi adjuvante illo, sine quo nihil possumus facere os non possumus aperire : tamen nos aperimus illius adjumento et opere nostro; implet autem illud Dominus sine opere nostro. Nam quid est præparare cor, et os aperire, nisi voluntatem parare? Et tamen in eisdem litteris legitur. « Præparatur voluntas a Domino[3] : » et : « Labia mea » aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam[4]. » Ecce Deus admonet, ut præparemus voluntatem in eo quod legimus : « Hominis est præparare cor : » et tamen ut hoc faciat homo, adjuvat Deus; quia præparatur voluntas a Domino. Et, Aperi os, ita dicit jubendo, ut nemo possit nisi ipse id faciat adjuvando, cui dicitur, « Labia » mea aperies. » Numquid istorum aliqui ita desipiunt, ut aliud os, aliud labia esse contendant, et mirabili vani-

[1] 2 Cor. III, 5. — [2] Psal. LXXX, 11. — [3] Prov. VIII, juxta LXX. — [4] Psal. L, 17.

tate hominem dicant os aperire, labia hominis Deum? Quanquam Deus illos et ab hac absurditate compescit, ubi ad Moysen famulum suum dicit : « Ego aperiam os » tuum, et instruam te quæ debeas loqui[1]. » In sententia ergo illa ubi dicitur : « Aperi os, et adimplebo » illud ; » quasi unum eorum videtur ad hominem pertinere, alterum ad Deum : In hac autem ubi dicitur : « Ego aperiam os tuum, et instruam te; » utrumque ad Deum. Quare hoc, nisi quia in uno istorum cooperatur homini facienti, alterum solus facit?

XXI. Quapropter multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo : nulla vero facit homo, quæ non facit Deus ut faciat homo. Proinde cupiditas boni non homini a Domino esset, si bonum non esset : si autem bonum est, non nisi ab illo nobis est, qui summe atque incommutabiliter bonus est. Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas, de qua Joannes apostolus sine ambiguitate loquitur, dicens : « Charitas ex Deo est[2]? » Nec initium ejus ex nobis, et perfectio ejus ex Deo ; sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Avertat enim Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus, posteriorem ipsum : « Quoniam misericordia ejus » præveniet me[3], » et ipse est cui fideliter veraciterque cantatur : « Quoniam prævenisti eum in benedictione » dulcedinis[4]. » Et quid hic aptius intelligitur, quam ipsa de qua loquimur cupiditas boni? Tunc enim bonum concupisci incipit, quando dulcessere cœperit. Quando autem timore pœnæ, non amore justitiæ fit bonum, nondum bene fit bonum; nec fit in corde quod fieri videtur in opere, quando mallet homo non facere, si posset impune. Ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis ut nos delectet et cupiamus, hoc est, ame-

[1] Exod. IV, 12. — [2] Joan. IV, 7. — [3] Psal. LVIII, 11. — [4] Id. XX, 4.

mus quod præcipit nobis; in qua si nos non prævenit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere [1], profecto nec incipere, nec perficere : quia ut incipiamus, dictum est : « Misericordia ejus præveniet me [2], » ut perficiamus, dictum est : « Misericordia ejus subsequetur me [3]. »

XXII. Quid est ergo, quod in consequentibus, ubi ea quæ ipsi sentiunt commemorant, dicunt se confiteri, « gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere? » Hoc quippe ita dicunt, velut homo a se ipso sine adjutorio Dei habeat propositum bonum studiumque virtutis, quo merito præcedente dignus sit adjuvari Dei gratia subsequente. Putant enim fortasse ita dixisse Apostolum : « Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperatur in » bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt [4] : » ut propositum hominis vellet intelligi, quod propositum tanquam bonum meritum sequatur misericordia vocantis Dei : ignorantes ideo dictum esse, qui secundum propositum vocati sunt, ut Dei, non hominis propositum intelligatur, quo eos quos præscivit et prædestinavit conformes imaginis Filii sui, elegit ante mundi constitutionem. Non enim omnes vocati [5], secundum propositum sunt vocati : quoniam multi vocati, pauci electi. Ipsi ergo secundum propositum vocati, qui electi ante constitutionem mundi. De hoc proposito Dei dictum est et illud, quod jam commemoravi de geminis Esaü et Jacob : « Ut se» cundum electionem propositum Dei maneret, non ex » operibus, sed ex vocante dictum est; qui major serviet » minori [6]. » Hoc propositum Dei et illo commemoratur loco, ubi ad Timotheum scribens ait : « Collabora Evan-

[1] Joan. xv, 5. — [2] Psal. LVIII, 11. — [3] Id. XXII, 6. — [4] Rom. VIII, 28. — [5] Matth. xx, 16. — [6] Rom. IX, 11.

» gelio secundum virtutem Dei salvos nos facientis et vo-
» cantis vocatione sua sancta, non secundum opera nos-
» tra, sed secundum suum propositum et gratiam, quæ
» data est nobis in Christo Jesu ante sæcula æterna, ma-
» nifestata autem nunc per adventum Salvatoris nostri
» Jesu Christi[1]. » Hoc est ergo propositum Dei unde di-
citur : « Omnia cooperatur in bonum illis qui secundum
» propositum vocati sunt[2]. » Hominis autem propositum
bonum adjuvat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum
esset nisi præcederet gratia. Studium quoque hominis
quod dicitur bonum, quamvis cum esse cœperit, adju-
vetur gratia, non tamen incipit sine gratia : sed ab illo
inspiratur, de quo dicit Apostolus : « Gratias autem Deo,
» qui dedit idem studium pro vobis in corde Titi[3]. » Si
studium quisque ut pro aliis habeat, Deus dat ; ut pro ipso
se habeat, quis alius est daturus?

XXIII. Quæ cum ita sint, nihil in Scripturis sanctis
homini a Domino video juberi, propter probandum libe-
rum arbitrium, quod non inveniatur vel dari ab ejus boni-
tate, vel posci propter adjutorium gratiæ demonstran-
dum : nec omnino incipit homo ex malo in bonum per
initium fidei commutari, nisi hoc in illo agat indebita
et gratuita misericordia Dei. De qua suam cogitationem
recolens quidam, sicut legimus in Psalmis : « Numquid
» obliviscetur, inquit, misereri Deus, aut continebit in
» ira sua miserationes suas? Et dixi : Nunc cœpi, hæc
» mutatio dexteræ Excelsi[4]. » Cum ergo dixisset, « nunc
» cœpi; » non ait, hæc mutatio arbitrii mei : sed « dex-
» teræ Excelsi. » Sic itaque Dei gratia cogitetur, ut ab
initio bonæ mutationis suæ usque in finem consum-
mationis qui gloriatur in Domino glorietur[5]. Quia si-

[1] 2 Tim. I, 8 et seqq. — [2] Rom. VIII, 28. — [3] 2 Cor. VIII, 16. — [4] Psal. LXXVI, 10 et 11. — [5] 2 Cor. X, 17.

cut nemo potest bonum perficere sine Domino, sic nemo incipere sine Domino. Sed hic sit hujus voluminis terminus, ut legentis reficiatur intentio et ad sequentia reparetur.

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI-PRIMI.

ANNOTATIONES.

Annotatio (1) pag. 83.

Avito forsitan, Passerio, et Domino ex duce, quorum nomina quæ in gestis Diospolitanis expressa non erant, invenies in Apologetico Orosii, cap. 3.

Annotatio (2) *ibid.*

Dicit Augustinus de iis quæ apud Joannem episcopum in Jerosolymitano consessu ante judicium Diospolitanum acta fuerant, ut perspicuum ex cap 14, n. 37.

Annotatio (3) pag. 95.

Jam gestis agens, scilicet apud episcopos Synodi Diospolitanæ, qui prius apud Joannem non confectis gestis ad sibi objecta responderat. Vide supra cap. 16.

Annotatio (4) pag. 96.

Res hæc post unum aut alterum annum definita fuit a Carthaginensi concilio cap. 6, 7 et 8.

Annotatio (5) pag. 101.

Judicium istud Aurelio Carthaginensi episcopo habitum est sub initium anni 402, ut intelligitur ex epistola ad Innocentium, quæ apud August. est clxxv, n. 1 et 6.

Annotatio (6) pag. 102.

Anno 415, Pelagius hæresis accusatus in judicium venit, celebratum apud Diospolim mense Decembri.

Annotatio (7) pag. 106.

Huc spectat epistola xxxii Innocentii Papæ ad Joannem Jerosolymitanum, incipiens : *Direptiones, cædes, incendia, omne facinus extremæ dementiæ, generosissimæ sanctæ virgines Eustochium et Paula deploraverunt in locis ecclesiæ tuæ perpetrasse diabolum, etc.* Epistola quoque ejusdem xxxiii ad Hieronymum, cujus initium est : *Nunquam boni aliquid contentionem fecisse in Ecclesia, testatur Apostolus.*

Annotatio (8) pag. 110.

Albina socrus Piniani et Melaniæ mater fuit. Confer epistolam cxxiv ab Augustino iisdem in Africa anno 411 constitutis, et cxxvi ipsi Albinæ scriptam.

ANNOTATIO (9) pag. 134.

Libellum Romæ gestis ecclesiasticis a Cœlestio allegatum dicit rursum infra cap. XXIII, et lib. de Peccato originali, cap. 2 et 5 et c. Gesta illa *Cœlestio*, (ut in lib. II contra duas Epistolas Pelagianorum cap. III testatur) *præsente et præcedente confecta* sunt sub Zosimo, anno Christi 417.

ANNOTATIO (10) pag. 148.

Non extat hoc opus Ambrosii, (liber in Isaiam prophetam) quod rursum citat Augustinus in lib. de Peccato originali, cap. 41 ; lib. I de Nuptiis et Concup. cap. 35 ; lib. I contra Julianum, cap. 4 et lib. II, cap. 4, contra duas Epistolas Pelag. cap. 11. Meminit ejusdem operis Ambrosius ipse lib. II in Lucam, n. 52 ad cap. 2, 19.

ANNOTATIO (11) pag. 152.

Paulinus ille, teste Mercatore in Commonitorio super nomine Cœlestii, diaconus Ambrosii Mediolanensis episcopi fuit, et vitæ illius, hortante Augustino, scriptor, qui se versatum esse in Africa testatur, et vitam scripsisse Joanne præfecto prætorio, id est, anno 412 aut 413 aut 422. Judicium porro de quo agitur, Carthagine habitum fuit sub initium anni 412 ex epistola ad Innocentium, inter Augustinianas CLVXV, n. 1 c. 9. Confer lib. de Gestis Pelagii, cap. 11, n. 23.

Annotatio (12) pag. 152.

Mercator in Commonitorio adversus hæresim Pelagii scribit, Rufinum quemdam natione Syrum sub Anastasii pontificatu Romam primum invenisse quæstionem contra traducem peccati. Is est, aliis quidem Rufinus Aquileiensis, qui Pelagio, quod ad errorem de ἀναμαρτησίᾳ, præivisse notatur ab Hieronymo in Epist. ad Ctesiphontem: aliis vero Rufinus aliter, ex LXVI Hieronymo Epistola notus, idem ille forte qui peccati traducem rejicit in eo libro de Fide, quam Jacobus Sirmondus nomine Rufini Palæstinæ provinciæ presbyteri publicavit. Certe Aquileiensis vix, ac ne vix quidem credi possit, aut Romam ivisse pontifice Anastasio, aut ibi cum Pammachio mansisse.

Annotatio (13) pag. 163.

Possidius in Vita Aug. cap. 18. *Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei catholicæ prolatum judicium audiens et sequens etiam piissimus imperator Honorius, suis eos legibus damnatos inter hæreticos haberi debere constituit.*

Annotatio (14) pag. 385.

Illustrabit hanc vocem *navia* Macrobii locus lib. I Saturnalium cap. 7, ubi de Jano scribit: *Cum primus quoque æra signaret, servavit et in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte sui capitis effigies, ex altera vero*

navis exprimeretur; quo Saturni memoriam etiam in posteros propagaret. Es ita fuisse signatum, hodieque intelligitur in aleæ usu: cum pueri denarios in sublime jactantes, Capita aut navim (legendum hic videtur, *Caput aut navia,*) *lusu teste vetustatis exclamant.* Nostrates Gallice, *Croix ou pile.*

Annotatio (15) pag. 422.

Ita visum illi fuerat in expositione quarumdam propositionum Epistolæ ad Romanos, proposit. 44 et 45, et in Epistolam ad Galatas, cap. 5, n. 47 et lib. 1 ad Simplicianum, quæst. 1, n. 7 et 9.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
De Gestis Pelagii, lib. I, p. 45.	Ejusdem analysis et fragmenta, tom. XXII, p. 208-211.
De Gratia Christi et de Peccato originali, lib. II, p. 110.	Eorumdem fragmenta, tom. XXII, p. 137-140.
De Nuptiis et concupiscentia, lib. II. p. 192.	Eorumdem analysis, tom. XXII, p. 228-231.
De Anima et ejus origine, lib. IV, p. 286.	Eorumdem analysis et fragmenta, tom. XXI, p. 44-55.
Contra duas Epistolas Pelagianorum, libri IV, p. 301.	Eorumdem analysis, tom. XXII, p. 211-215.

INDEX

TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI-PRIMI.

EXPLICIT INDEX.

BINDING SECT. JUL 30 1980

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BR 65 A5 1835 t.34
Augustinus, Aurelius, Saint, Bp. of Hippo
[Opera omnia]

29